

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

2. (112.) ÉVFOLYAM 3. SZÁM

2007. június

Dr. Ficsor Mihály

**Az Európai Bizottság közleménye
Európa szabadalmi rendszerének továbbfejlesztéséről**

Dr. Horváth Gyöngyi

**Az igazságügyi szakértői tevékenység egyes kérdései a szerzői és szomszédos
jogok, valamint az iparjogvédelem területén**

Spránitz Gergely

Digitális tartalmak szerzői jogi védelme online környezetben – I. rész

Dr. Vida Sándor

**A védjegyoltalom tartalma, terjedelme –
Az Európai Bíróság ítélete az OPEL-ügyben**

TARTALOM

<i>Dr. Ficsor Mihály</i>	Az Európai Bizottság közleménye Európa szabadalmi rendszerének továbbfejlesztéséről	5
<i>Dr. Horváth Gyöngyi</i>	Az igazságügyi szakértői tevékenység egyes kérdései a szerzői és szomszédos jogok, valamint az iparjogvédelem területén	15
<i>Spránitz Gergely</i>	Digitális tartalmak szerzői jogi védelme online környezetben – I. rész	30
<i>Dr. Vida Sándor</i>	A védjegyoltalom tartalma, terjedelme – az Európai Bíróság ítélete az OPEL-ügyben	48
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	60
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		78
	Hírek, események	
<i>Dr. Ficsor Mihály</i>	A Magyar Szabadalmi Hivatal jogállásának új szabályozása	102
	Könyv- és folyóiratszemle	115
	Summaries	129

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Dr. Mihály Ficsor</i>	Communication of the European Commission on the enhancement of the patent system in Europe	5
<i>Dr. Gyöngyi Horváth</i>	Certain issues of the activity of judicial experts in the fields of copyright and neighbouring rights as well as industrial property protection	15
<i>Gergely Spránitz</i>	Protection of digital contents under copyright law in an online environment – Part I	30
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Contents and scope of trademark protection – ECJ's judgment in the OPEL case	48
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	60
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright		78
	News, events	
<i>Dr. Mihály Ficsor</i>	New regulation of the legal status of the Hungarian Patent Office	102
	Rewiev of books and periodicals	115
	Summaries	129

AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE* EURÓPA SZABADALMI RENDSZERÉNEK TOVÁBBFEJLESZTÉSÉRŐL

Az Európai Bizottság ez év márciusának végén jelentette meg az Európai Parlament és a Tanács részére készített közleményét arról, hogy Európa szabadalmi rendszerét miként, milyen irányokban kellene továbbfejleszteni.

1. Az előzményekhez tartozik, hogy az Európai Bizottság 2006. január 9-én konzultációt kezdeményezett – kérdőív formájában – az európai szabadalmi rendszer jövőjéről.¹ A Bizottság vitairatában felvetett kérdéseket – 2006. február 22-i ülésén – megtárgyalta az Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottság (EKTB) szellemi tulajdonért felelős alcsoportja. A kérdőívre 2515 válasz érkezett az Európai Bizottsághoz, Magyarországról 11 beadványt kaptak, köztük a Magyar Szabadalmi Hivatalét² is. A Bizottság kezdeményezésére az Európai Parlament is külön állásfoglalással reagált.³ A kérdőívre adott válaszok előzetes feldolgozása és értékelése⁴ alapján az Európai Bizottság nyilvános meghallgatást tartott 2006. július 12-én. A közlemény e konzultációs folyamat⁵ eredményeire építve válaszolja fel az európai szabadalmi rendszer továbbfejlesztésének lehetséges irányait.

2. A Bizottság megítélése szerint sürgősen szükséges, hogy egyszerű, költséghatékony és jó minőségű „one-stop-shop”⁶ szabadalmi rendszer épüljön ki Európában mind a szabadalmi bejelentések vizsgálatára és a szabadalmak megadására, mind pedig a szabadalom megadása után induló eljárásokra, köztük különösképpen a szabadalmi perekre. Erre szükség van

* A Bizottság közleménye az Európai Parlament és a Tanács részére – A szabadalmi rendszer továbbfejlesztése Európában; Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – Enhancing the patent system in Europe, COM(2007) 29-03-07; a közlemény a következő címen érhető el: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0165en01.pdf; továbbá megtekinthető az MSZH honlapján is: <http://www.mszh.hu>.

¹ European Commission, Internal Market and Services DG, Questionnaire on the patent system in Europe, Brussels, 09/01/06; http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/patent/consultation_en.htm

² Replies of the Hungarian Patent Office to the European Commission's Questionnaire on the patent system in Europe, 31/03/06; http://www.hpo.hu/English/hirek_200605221018_1.htm

³ Future action in the field of patents, European Parliament resolution on future patent policy in Europe, P6_TA(2006)0416. Figyelemre méltó, hogy az állásfoglalás A. pontja szerint „the deficiencies of the Community patent proposals are unlikely to be resolved in the foreseeable future”.

⁴ Future Patent Policy in Europe, Public Hearing – 12 July 2006, Preliminary findings: issues for debate; http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/patent/hearing_en.htm

⁵ További információk a konzultációról és annak eredményeiről: http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/patent/consultation_en.htm; l. még: Ficsor Mihály: Nyilvános meghallgatás Európa jövőbeli szabadalmi politikájáról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf., 4. sz., 2006. augusztus, p. 249–257.

⁶ Nem világos, ezen mit ért a közlemény, ezért használjuk az angol eredetiben található kifejezést.

ahhoz, hogy a szabadalmak – összhangban az ún. Lisszaboni Stratégiával – valóban előmozdítsák az innovációt, és ezáltal javítsák Európa versenyképességét. A közlemény adatai szerint ugyanis az Európai Unió az USA-hoz és Japánhoz képest lemaradt a szabadalmazásban. A szabadalmazási költségek pedig jóval magasabbak Európában, mint az említett két országban.⁷

A közleményből az tűnik ki, hogy a Bizottság rövid távon egy integrált európai szabadalmi bíraskodási rendszer létrehozására kíván összpontosítani, ezt tartja a legfontosabb és leginkább sürgető feladatnak. A közösségi szabadalom ügye csak ezt követően, legfeljebb középtávon kerülne újból napirendre.

3. A közösségi szabadalomról 2003-ban létrejött közös politikai megközelítést⁸ a Bizottság – hivatkozva a konzultáció eredményeire is – kritikusan ítéli meg. Az említett megközelítésben előirányzott bíraskodási rendszert⁹ az érintettek túlzottan központosítottnak találták. A fordítási követelményt – nevezetesen, hogy a közösségi szabadalom igénypontjait az EU összes hivatalos nyelvére le kellett volna fordítani a szabadalom érvényességéhez – több oldalról is súlyos bírálat érte: egyes vélemények ezt túlzottan terhesnek és költségesnek ítélték, míg volt, aki ezt kevesellte, és a teljes szabadalmi leírás fordításának megkövetelését szorgalmazta volna a jogbiztonság, a diszkriminációmentesség és a szabadalmak információs funkciójának betöltése érdekében. A Bizottság szerint tovább kell vizsgálni, és tovább kell keresni a kompromisszumos megoldást e témakörben, összeegyeztetve a jogbiztonság és a költségcsökkentés szempontjait.

4. A szabadalmakkal – különösen az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) által megadott európai szabadalmakkal – kapcsolatos bíraskodás helyzete a közlemény szerint¹⁰ több okból sem kielégítő jelenleg Európában. Mivel a központosított eljárásban megadott európai szabadalom a megadást követően lényegében az érintett tagállamokban „önálló életet élő” nemzeti szabadalmakra bomlik szét, a jogérvényesítés, a jogviták rendezése is csak tagállamonként, külön-külön lehetséges (*multiple litigation*). A Bizottság szerint ez egyfelől költsé-

⁷ L. a közlemény 2–3. oldalát és I. mellékletét.

⁸ 7159/03 PI 24, Brussels, 7 March 2003; a Bizottság eredeti javaslata: Proposal for a Council Regulation on the Community patent, COM(2000) 412 final, 2000/0177(CNS), Brussels, 1 August 2000

⁹ Proposal for a Council Decision establishing the Community Patent Court and concerning appeals before the Court of First Instance, COM(2003) 828 final, Brussels, 23.12.2003; Proposal for a Council Decision conferring jurisdiction on the Court of Justice in disputes relating to the Community patent, COM(2003) 827 final, Brussels, 23.12.2003; l. még az ESZH honlapján a következő „site”-ot: „Community patent”; <http://www.epo.org/patents/law/legislative-initiatives/community-patent.html>

¹⁰ L. különösen a közlemény 5–8. oldalát és IV. mellékletét. L. továbbá az Európai Szabadalmi Szervezet következő dokumentumát: Assessment of the impact of the European patent litigation agreement (EPLA) on litigation of European patents (<http://www.epo.org/patents/law/legislative-initiatives/epla/assessment.html>); l. az ESZH honlapján a következő „site”-ot: „Litigation of European patents”; <http://www.epo.org/patents/law/legislative-initiatives/epla.html>

ges, még hozzá annyira, hogy – főként a KKV-k számára – gyakorlatilag elérhetetlenítheti a szabadalmakat, másfelől pedig aláássa a jogbiztonságot, mivel a különböző felkészültségű és különböző eljárási rendben működő nemzeti bíróságok eltérően értelmezik még az Európai Szabadalmi Egyezményt (az ESZE-vel) – részlegesen – harmonizált szabadalmi anyagi jogot is. Emellett nehézségekbe ütközik a szabadalombitorlástól eltiltó határozatok hatályának több tagállam területére való kiterjesztése (az ún. *cross-border injunctions* elrendelése és végrehajtása) is.

A Bizottság szerint konszenzus körvonalazódik abban, hogy a szabadalmakkal kapcsolatos jövőbeli európai bíraskodási rendszernek a következő alapkövetelményeket kell kielégítenie: a szabadalmak érvényességével és bitorlásával kapcsolatos jogvitákat hatékonyan és alacsony költséggel kell rendeznie, a bíróság összetételének és eljárási szabályzatának tükröznie kell a multinacionális jelleget, viszont biztosítani kell, hogy ez ne vezessen a szabadalmi rendszer igénybevevőitől történő eltávolodáshoz (azaz fenn kell tartani az ún. „proximity”-t). A közlemény áttekinti az európai (illetve közösségi) szabadalmi bíraskodásra kidolgozott két különböző modellt (amelyek között jelenleg élesen megoszlanak a tagállami álláspontok): az Európai Szabadalmi Bíraskodási Megállapodásnak (az EPLA-nak) az Európai Szabadalmi Szervezetben (az ESZSZ-ben) kidolgozott tervezetét¹¹ és a Franciaországtól származó azon javaslatot,¹² amelynek értelmében közösségi bíróságok járnának el mind az európai, mind pedig a jövőbeli közösségi szabadalmakkal kapcsolatos jogvitákban. A Bizottság e két modell egyes elemeit ötvöző kompromisszumos megoldásra is javaslatot tesz a közleményben.

5. A közlemény a szabadalmi rendszer problémáinak átfogó kezelése érdekében egyéb témákra is kitér. Kiegészítő, támogató intézkedéseket szorgalmaz a következő területeken: a szabadalmak minősége, a szabadalmi eljárások költségei és időigénye; a KKV-k szabadalmi tevékenységének külön támogatása; a tudástranszfer előmozdítása – egyebek mellett – a szellemi tulajdon eszköztárával;¹³ a szabadalmi jogok érvényesítése, kikényszerítése (alternatív vitarendezés biztosítása szabadalmi jogviták esetére, nemzetközi összefüggések). A közlemény utal továbbá arra, hogy az Európai Tanács 2006. decemberben és 2007. már-

¹¹ EPLA: European Patent Litigation Agreement; Draft Agreement on the establishment of a European patent litigation system, WPL/10/05, Munich, 07.12.2005; ([http://webserv.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/F4CF2F6008160AB4C125723D004B0707/\\$File/latest_draft_en.pdf](http://webserv.epo.org/projects/babylon/eponet.nsf/0/F4CF2F6008160AB4C125723D004B0707/$File/latest_draft_en.pdf)); l. az ESZH honlapján a következő „site”-ot: „Litigation of European patents”; <http://www.epo.org/patents/law/legislative-initiatives/epla.html>

¹² A Community judge for the European Patent; a Tanács Főtitkársága által e-mailen 2006. október 24-én szétküldött francia javaslat

¹³ E tárgyban a Bizottság külön közleményt adott ki: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Improving knowledge transfer between research institutions and industry across Europe: embracing open innovation – Implementing the Lisbon agenda – {SEC(2007)449} Brussels, 4.4.2007, COM(2007) 182 final

ciusban elfogadott következtetéseivel¹⁴ összhangban a Bizottság 2008 elején előterjeszti közleményét az átfogó szellemi tulajdon-védelmi stratégiáról (*comprehensive IPR Strategy Communication*).

6. Ennek az írásnak meghaladná a kereteit, ha az Európai Bizottság közleményében felvetett valamennyi kérdés részletes elemzésére vállalkoznánk. A következőkben ezért csupán két témáról lesz szó valamelyest bővebben. Mindkettő a jelenlegi európai szabadalmi rendszer tényleges működésével és a mai jogi keretek között történő továbbfejlesztésével kapcsolatos. Valójában egyik sem sorolható az Európai Közösség hatáskörébe, közvetve mégis mindkettő a közleményben vázolt alapvető – közösségi szintű – kezdeményezések (közösségi szabadalom; szupranacionális bírászkodás) háttéréhez tartozik, amit az is jelez, hogy a Bizottság is kitér e témákra a közleményben.

7. Az ESZSZ-ben új – az EU jövőbeli szabadalmi politikáját is befolyásoló – fejlődési irányt jelölt ki az ún. stratégiai vita. E vita 2004-ben kezdődött, de témája valójában „örökzöldnek” tekinthető: a központosítás *versus* decentralizáció (avagy hálózatban való együttműködés) konfliktusa kezdettől fogva végigkísérte az európai szabadalmi rendszer fejlődését. A vita néhány évvel ezelőtti feléledéséhez elsősorban a következő körülmények vezettek el:

- megváltoztak a szabadalmi kutatás technikai feltételei (megszűnt a papíralapú dokumentációhoz és így a helyhez – ez esetben az ESZH székhelyéhez, illetve részlegeinek működési helyéhez – való kötöttség);
- számottevő jogi, joggyakorlati és technikai-infrastrukturális harmonizáció valósult meg a tagállamok között az európai szabadalmi rendszeren belül;
- kiütköztek az ESZH – mennyiségi és minőségi – működési zavarai (növekvő ügyhátralék és átfutási idő, az európai szabadalmak minőségének egyre erősebb kritikája a közvélemény, az érintett társadalmi szervezetek és az európai politikai fórumok részéről);
- e zavarokból is kitűnt: az európai szabadalmi rendszer központosítása elérte határait;
- az ESZE szerződő államainak száma ugrásszerűen gyarapodott, néhány év alatt gyakorlatilag megduplázódott, és ezzel az európai szabadalmi rendszer területe is nagymértékben kiterjedt;
- új hangsúlyok jelentek meg az európai és a nemzeti innovációs, illetve versenyképességi politikákban, felértékelve mind a szabadalmak gazdaságpolitikai jelentőségét, mind pedig a nemzeti iparjogvédelmi infrastruktúrának az innováció és a versenyképesség előmozdításában, valamint a KKV-k támogatásában betöltött szerepét.

¹⁴ Presidency Conclusions of the Brussels European Council (14/15 December 2006), point 29; http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/csm_Data/docs/pressData/en/ec/92202.pdf; Presidency Conclusions of the Brussels European Council (8/9 March 2007), point 13; http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/csm_Data/docs/pressData/en/ec/93135.pdf; ez utóbbi a következőképpen fogalmaz: „It [the European Council] ... invites the Commission ... as a matter of priority, to put forward its intellectual property rights (IPR) and patent strategies.”

A stratégiai vitát közvetlenül két konkrét fejlemény váltotta ki: egyrészt az, hogy a finn hivatal 2003 őszén – elsőként a tagállami hivatalok közül az ESZSZ megalakulása óta – PCT-hatóságként (nemzetközi kutatási és elővizsgálati szervként) ismertette el magát¹⁵ a Szellemi Tulajdon Világszervezetében (a WIPO-ban), és ezzel összefüggésben a többi európai PCT-hatósággal azonos elbánást igényelt az ESZE 157. cikkének (3) bekezdése alapján;¹⁶ másrészt pedig az, hogy a PCT Végrehajtási Szabályzatának 2004. január 1-jén hatályba lépett módosítása – a nemzetközi kutatási jelentést kiegészítő, a találmány szabadalmazhatóságára vonatkozó előzetes vélemény (az ún. írásos vélemény) bevezetése¹⁷ – kapcsán az ESZH elnöke hatáskörét túllépve, az igazgatótanács felhatalmazása és egyetértése nélkül, egyoldalúan tett nyilatkozatot¹⁸ a WIPO irányában az európai nemzeti PCT-hatóságok rovására, megsértve az ESZSZ és az érintett tagállamok közötti nemzetközi szerződés (az ún. *Partnership Agreement*) szabályait is.¹⁹

Az így kialakuló – egyre szélesedő tárgykörű – stratégiai vita tétje idővel nem kevesebb lett, mint:

- a tagállamok és a nemzeti szabadalmi politikák tényleges egyenjogúságának és egyenrangúságának biztosítása,
- az ESZSZ demokratikus legitimációjának és a szerződő államok képviselőiből álló igazgatótanács irányító szerepének helyreállítása, sőt, megerősítése,
- a hatékonyság és a minőség javítása az európai szabadalmi rendszer egészén belül, valamint
- az arról való stratégiai döntés, hogy az európai szabadalmi rendszer a további központosítás vagy a hálózattá történő szerveződés felé haladjon-e.²⁰

A vita összességében a nemzeti iparjogvédelmi infrastruktúra működtetéséhez és a helyi ipar kiszolgálásához szükséges szakértelem megtartását, sőt, erősítését célozta annak a központi szerepnek a megőrzése mellett, amelyet a – javítandó hatékonyságú – ESZH tölt be

¹⁵ Az ESZE-hez kapcsolódó – az európai szabadalmi rendszer központosításáról és annak bevezetéséről szóló – jegyzőkönyv III. szakaszának (1) bekezdése szerint erre a finn hivatalnak minden joga megvolt: az ESZE-ben részes bármely olyan állam központi iparjogvédelmi hatósága ugyanis, amelynek hivatalos nyelve nem az ESZH valamely hivatalos nyelve, jogosult arra, hogy a PCT szerinti nemzetközi kutatási, illetve elővizsgálati szervként működjön. A finn lépés érdekességét az adta, hogy a 2002. július 1-jétől kezdődően csatlakozó országok esetében a csatlakozásra való meghívás feltételként az igazgatótanács egy olyan egyoldalú nyilatkozat megtételét követelte meg, hogy az érintett állam központi iparjogvédelmi hatósága nem fog élni a központosításról szóló jegyzőkönyvben biztosított e joggal. Magyarországnak is tennie kellett ilyen – kétes érvényességű és nemzetközi jogi relevanciájú – nyilatkozatot.

¹⁶ Az ESZE 157. cikkének (2) bekezdése szerint – hacsak az igazgatótanács másként nem határoz e cikk (3) bekezdése alapján – valamennyi nemzetközi bejelentéshez kiegészítő európai kutatási jelentést kell készíteni, és a bejelentőnek kutatási díjat is kell fizetnie az ún. nemzeti (regionális) díj megfizetésével egyidejűleg. E cikk (3) bekezdése szerint az igazgatótanács azonban határozhat arról, hogy milyen feltételek szerint és milyen mértékben mellőzhető a kiegészítő európai kutatási jelentés, illetve mérsékelhető a kutatási díj.

¹⁷ L. a PCT VSZ 43^{bis} szabályának (1) bekezdését.

¹⁸ L. a PCT VSZ 66. szabálya (1^{bis}) bekezdésének b) pontját.

¹⁹ A stratégiai vita dokumentumai megtekinthetők az ESZH honlapján (<http://www.epo.org/about-us/epo/consultation-processes/strategy-debate/documentation.html>); e témát illetően l. különösen a következő dokumentumokat: CA/61/0-5, CA/5/06.

²⁰ L. különösen a következő dokumentumokat: CA/94/05, CA/128/05, CA/5/06, CA/63/06.

az európai szabadalmak megadására irányuló eljárásban. Abban kezdettől fogva egyetértés volt, hogy mindez nem szolgálhat mást, mint az európai ipar versenyképességének fokozását és az innováció ösztönzését.

A stratégiai vitát az ESZSZ igazgatótanácsának 2006. júniusi ülésén az Európai Szabadalmi Hálózat (*European Patent Network*) létrehozásáról hozott határozat²¹ zárta le. A határozat szerint

- meg kellett kezdeni a nemzeti hivatalok kutatási eredményeinek az ESZH előtti eljárásokban történő felhasználására való felkészülést (*utilisation*);²²
- külön munkacsoportban kellett kidolgozni az európai minőségirányítási rendszert²³ a szabadalmi hatósági kutatásra és vizsgálatra;
- az ESZH nem hatósági természetű kutatási és egyéb feladatait átvevő és új szolgáltatásokat is kínáló konzorciumot kellett létrehozni az EPN keretein belül az érdekelt nemzeti hivatalok részvételével (*user support activities*);²⁴
- az ESZH és a nemzeti hivatalok közötti technikai együttműködést új alapokra kellett helyezni az ún. partnerségi koncepció mentén;²⁵
- át kellett tekinteni az ESZH középtávon várható munkaterhét, megvizsgálva annak lehetőségét, hogy az ESZH mely érdemi – különösen kutatási – feladatai szervezhetőek ki az erre vállalkozó nemzeti hivatalokhoz (*workload study*).²⁶

Az EPN-ről szóló határozat végrehajtása azóta megkezdődött: az igazgatótanács elfogadta (ez év márciusában) az európai minőségirányítási rendszer alapját képező szabványt,²⁷ és jóváhagyta (tavaly októberben) az új technikai együttműködési politikát is.²⁸ A „*utilisation pilot project*” is ütemesen halad, csupán a „*user support*” és a „*workload study*” témájában tapasztalhatók kisebb fennakadások, késedelmek. Összességében erről a munkáról a Bizottság közleménye is elismeréssel szól.²⁹ A hazai ipar versenyképességének, innovációs potenciáljának és iparjogvédelmi pozícióinak javítását elősegítheti az európai szabadalmi rendszer hálózatos modelljének elfogadása és az EPN-ről hozott döntések mielőbbi teljes végrehajtása.

8. Az Európai Bizottság közleménye rávilágít az európai szabadalmi rendszer két leginkább aggasztó zavarára: az ESZH előtti átfutási idő hosszára és az európai szabadalmak esetenként aggályos minőségére.

²¹ CA/D 7/06, Decision of the Administrative Council, of 30 June 2006 approving the five elements of the European Patent Network. L. még: CA/120/06

²² CA/121/06

²³ CA/122/06

²⁴ CA/123/06

²⁵ CA/124/06, átdolgozott változata: CA/46/06

²⁶ CA/125/06

²⁷ CA/57/07

²⁸ CA/185/06

²⁹ L. a közlemény 12. oldalát

Ismeretes, hogy az 1999 júniusában Párizsban megtartott kormányközi konferencia³⁰ előírta: az európai szabadalmi bejelentések időtartamát csökkenteni kell, hogy az ESZH előtti szabadalomengedélyezési eljárás átlagos időtartama, „átfutási ideje” ne haladja meg a három évet. A szabadalmi bejelentéssel ugyanis függő jogi helyzet, vagyis jogbizonytalanság alakul ki, amely csak a bejelentés elutasításával vagy a szabadalom megadásával rendeződik. Ez nemcsak a bejelentő számára hátrányos (hiszen a szabadalom megadása tárgyában megszülető hatósági döntésig nem tudhatja, hogy az adott műszaki megoldás üzleti hasznosításához az oltalomból eredő kizárólagos pozícióban foghat-e hozzá), hanem a bejelentő versenytársainak is, akik az említett átfutási idő alatt nem tudhatják, az adott műszaki megoldást oltalom alá helyezik-e, vagy az a közkincs körébe sorolódik, és ilyenként szabadon hasznosítható-e. A gyorsan fejlődő csúcstechnológiai ágazatokban pedig az okozhat gondot, hogy a bejelentés tárgyát képező műszaki megoldás hamarabb elavulhat (mind technikai értelemben, mind a piaci értékesíthetőség szempontjából), mintsem a szabadalom megadásáról a hatósági döntés megszületne. A hosszú ideig tartó függő jogi helyzet a KKV-k számára különösen hátrányos, hiszen akadályozhatja, de legalábbis késleltetheti piacra lépésüket, illetve a hasznosításhoz szükséges pénzügyi feltételek megteremtését.

Az ESZH mindezek ellenére a párizsi diplomáciai értekezlet óta eltelt években képtelen volt az átfutási idő lényeges csökkentésére, sőt, a Párizsban megjelölt hároméves átfutási időt mind ez ideig meg sem közelítette. Az európai szabadalom megadásáig tartó átlagos átfutási idő 2005-ben még mindig 45,3 hónap volt, és csupán az ügyek egynegyedében fejeződött be három éven belül az eljárás az ESZH előtt.³¹ Ráadásul az átfutási idő – jelentéktelen mértékű – rövidülése eddig többnyire csupán az eljárás szabályaiban végrehajtott módosításoknak volt köszönhető, és nem az ESZH hatósági munkájának hatékonyságában bekövetkező számottevő és tényleges javulásnak.

Az átfutási idő sajátos jogi-pénzügyi háttérét az adja az ESZH esetében, hogy az ESZE 39., 86. és 141. cikkeiből következően az ESZH az európai szabadalom megadásának évéig fizetett fenntartási díjakat tarthatja meg egészében, ezt követően csak a tagállamok nemzeti hivatalainál lerótt fenntartási díjak feléhez jut hozzá. Ebből és az ESZH eljárásaiban fizetendő egyéb díjak rendszeréből adódóan ma az ESZH anyagilag, bevételi szempontból inkább az eljárás elhúzásában, mint mielőbbi befejezésében érdekelt. Ezért lehet indokolt, hogy a díjpolitika felülvizsgálatával az ESZH-t az átfutási idő erőteljesebb csökkentésére szorítsuk rá megfelelő anyagi ösztönzők bevezetésével.

A szabadalmak – és különösen az európai szabadalmak – minőségéről napjainkban folyó viták valójában két (egymástól természetesen nem független) kérdés körül forognak.

³⁰ European Patent Organisation – Intergovernmental conference of the member states of the European Patent Organisation on the reform of the patent system in Europe, Paris, 24 and 25 June 1999, OJ EPO 1999, p. 545–553.

³¹ European Patent Office, Annual Report 2005, l.: <http://www.epo.org/about-us/office/annual-reports/2005/business-report/patent-process.html>. A 2006. évre vonatkozó előzetes adatok szerint tavaly az átfutási idő 44,3 hónap volt, és az ügyek 27%-ában fejeződött be az eljárás három éven belül.

Az Európában működő szabadalmi hivatalok által végzett hatósági tevékenység minőségének egyik vetülete nem más, mint az e tevékenységre vonatkozó minőségi követelmények rögzítése és az EPN keretein belül történő együttműködéshez szükségesnek ítélt európai minőségirányítási rendszer kiépítése. A szabadalmak, illetve a szabadalmi eljárások e minőségi kérdéseire adott válasznak tekinthető, hogy az ESZSZ igazgatótanácsa – ez év márciusi ülésén – határozott az Európai Minőségirányítási Rendszer és az annak alapjául szolgáló szabvány bevezetéséről³² (l. a 7. pontot).

A szabadalmak minőségével kapcsolatos másik kérdés abban jelölhető meg, hogy az ESZH (és számos más nagy szabadalmi hivatal) a találmány szabadalmazhatóságához megkövetelt egyes feltételek teljesítését nem követeli meg, illetve nem vizsgálja kellő szigorral és következetességgel. E feltételek közül az egyik – kétségtől elválasztottabb – az ún. feltalálói tevékenység avagy feltalálói lépés (más terminológiával: nem nyilvánvalóság) követelménye.³³ Az elmúlt években az oltalmazhatósághoz megkívánt feltalálói tevékenység küszöbét – a szabadalmazhatósághoz megkövetelt alkotói teljesítmény szintjét – egyre alacsonyabbra szállították le. Ebből számos zavar és diszfunkcionális jelenség adódik a szabadalmi rendszerben: mindenekelőtt kétséges, hogy e joggyakorlat valóban ösztönzi és támogatja-e az innovációt, és nem válik-e inkább annak fékezőjévé; emelkedik a nem hasznosított, csupán mások üzleti tevékenységét akadályozó szabadalmak száma és aránya; a szabadalmak inflálódása és a szabadalmi portfóliók kialakulása a nagyvállalatokat juttatja újabb – indokolatlan – előnyökhöz a KKV-khoz képest, erősítve a meglévő monopolhelyzeteket, illetve lehetővé téve az üzleti nyomásgyakorlás kétes jogszerűségű módszereit is. Hasonló problémák adódnak abból is, ha a technika egyes új területein az „üttörő” találmányokra túlzottan széles oltalmi körrel adnak szabadalmat,³⁴ hiszen ez egy egész új iparág további fejlődését gátolhatja, valamint abból is, ha nem biztosítják a szabadalmi hatóságok, hogy a bejelentők a köz számára valóban tárják fel a találmányt.³⁵ Ez utóbbi ugyanis része a szabadalmi rendszer társadalmi-gazdasági legitimációjának (kizárólagos jog csak a megoldásnak a köz számára való megismerhetővé tétele, azaz „feltárás” ellenében jár), továbbá alapfeltétele annak, hogy a szabadalom betölthesse műszaki-információs rendeltetését. A számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságára vonatkozó irányelvjavaslatról³⁶ lefolytatott viták pedig azokra a – nem minden alap nélküli – aggályokra is rávilágítottak, amelyek

³² CA/57/07

³³ Az ESZE 52. cikkének (1) bekezdése értelmében európai szabadalmat kell adni minden új, feltalálói tevékenységen alapuló és iparilag alkalmazható találmányra. (Az angol szöveg használja az „*inventive step*” kifejezést. A „*non-obviousness*” pedig – egyebek között – az USA szabadalmi jogának terminológiája.) Az ESZE 56. cikke szerint a találmányt akkor kell feltalálói tevékenységen alapulónak tekinteni, ha az a technika állásához képest szakember számára nem nyilvánvaló. L. az Szt. azonos tartalmú rendelkezéseit is: az Szt. 1. §-ának (1) bekezdését és 4. §-át.

³⁴ L. az ESZE 69. cikkét és az értelmezéséről szóló jegyzőkönyvet, valamint az Szt. 24. §-át.

³⁵ L. az ESZE 83. cikkét, 100. cikkének *b*) pontját és 138. cikke (1) bekezdésének *b*) pontját, valamint az Szt. 60. §-át és 42. §-a (1) bekezdésének *b*) pontját.

³⁶ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the patentability of computer-implemented inventions, Brussels, 20. 02. 2002, COM (2002) 92 final, 2002/0047 (COD); az irányelvjavaslatot – pontosabban a Tanács arra vonatkozó közös álláspontját – az Európai Parlament az együttdöntési eljárásban elutasította.

abból táplálkoztak, hogy az ESZH – különösen ezen a technikai területen – meglehetősen engedékeny és az altalmazhatóságot kiterjesztő gyakorlatot alakított ki a szabadalmazhatósághoz szükséges műszaki jelleg³⁷ értelmezését illetően.

Az előzőekben ismertetett kedvezőtlen joggyakorlati tendenciák megfordításának számos nehézség állja útját. Az európai szabadalmi bejelentések elbírálásával kapcsolatban a végső szó az ESZH – lényegében bírói függetlenséggel működő – fellebbezési tanácsaié.³⁸ Az európai szabadalmak érvényességéről pedig végső soron a szerződő államok nemzeti bíróságai döntenek.³⁹ E független fórumok számára a tagállami képviselőkkel álló igazgatótanács vagy annak bármely szakbizottsága nem adhat jogi kötőerővel rendelkező joggyakorlati iránymutatást, noha – politikai testületként – bizonyos elvárásokat, kívánalmakat természetesen megfogalmazhatna. A joggyakorlatban – a szabályozás megváltozása nélkül – bekövetkező radikális és hirtelen fordulat emellett rövid távon a kiszámíthatóságot és az ezzel járó jogbiztonságot veszélyeztethetné; a feltalálói tevékenység szintjének megemlése (és az egyéb szabadalmazhatósági követelmények szigorítása) a korábban megadott európai szabadalmak érvényességét is megkérdőjelezhetné. E körülmények egyértelműen amellettszólnak, hogy középtávon csak a szabályozás – az ESZE, a Végrehajtási Szabályzat és a nemzeti jogszabályok – módosításával igazítható ki megnyugtató módon a helytelennek tartott európai szabadalmi joggyakorlat. Ebben nyilván az is előrevívó lehetne, ha az Európai Bíróság mint az ESZH-tól minden kétséget kizáró módon független bírói testület – erre vonatkozó közösségi jogalkotás eredményeként⁴⁰ – szintén hatáskört kapna a szabadalmazhatósági kritériumok értelmezésére. A szabályozás változtatásakor természetesen azt is mérlegelni kellene, hogy Európa csak bizonyos nemzetközi jogi határok között⁴¹ és a világpiacon versenyképesség szempontjaira tekintettel határozhatna el egyoldalúan változtatásokat a szabadalmazhatósági követelmények kérdésében.

Az ESZSZ-ben e problémakör azzal került formálisan is napirendre, hogy a dán, a holland és a német delegáció – többek között magyar támogatással – 2005-ben politikai és szakmai vitát kezdeményezett róla.⁴² Az igazgatótanács felkérésére az ESZSZ Szabadalmi Jogi Bizottsága részletesen megtárgyalta az említett beadványt,⁴³ valamint az ESZH részéről arra adott választ⁴⁴ és az angol küldöttség kiegészítő jellegű előterjesztését.⁴⁵ E szakbizottság következtetései a következőkben foglalhatók össze:

³⁷ ESZE VSZ 27. és 29. szabály

³⁸ L. az ESZE 11. cikkének (3) és (4) bekezdését, 21–24. cikkét és hatodik részét (106–112. cikkét).

³⁹ Természetesen az ESZE 138. cikke figyelembevételével.

⁴⁰ A közlemény a konzultáció egyik tanulságaként ugyanakkor azt vonja le, hogy a szabadalmi anyagi jog közösségi jogszabállyal történő összehangolása jelenleg csupán elenyésző támogatást élvezne: „*There is however, for the time being, very little support for any (further) harmonisation of substantive patent law.*”; közlemény, p. 3.

⁴¹ Itt elsősorban a PCT-re és a WTO TRIPS-megállapodására (kihirdette: az 1998. évi IX. törvény), valamint a szabadalmi jog nemzetközi harmonizációjára irányuló – a WIPO-ban és azon kívül folytatott – tárgyalásokra kell gondolni.

⁴² CA/92/05

⁴³ L. a Szabadalmi Jogi Bizottság 2006. február 8-án tartott ülésének jegyzőkönyvét: CA/PL PV 28.

⁴⁴ CA/PL 5/06

⁴⁵ CA/PL 8/06

- a feltalálói lépéssel kapcsolatos joggyakorlatot érő jogos kritikát komolyan kell venni és fel kell dolgozni, e nélkül a szabadalmi rendszer iránti közbizalom nem állítható helyre;
- a jelenlegi szabályozás megfelelő, módosítása egyelőre nem időszerű;
- az európai szabadalmi bejelentésekkel kapcsolatos joggyakorlatot a fellebbezési tanácsok alakítják, ha csupán az ESZH változtatna joggyakorlatán, az aláásná a jogbiztonságot, és végső soron a kívánt eredményt sem hozná meg;
- mindazonáltal szükség van arra, hogy megfelelően alakítsák az ESZH elbírálóinak szemléletét, fokozzák az említett kritikák iránti fogékonyságukat, továbbá hogy az ESZH-n belüli minőségbiztosítási rendszer hatékonyságát javítsák.⁴⁶

A szabadalmak „minőségével” kapcsolatos viták mindazonáltal várhatólag újraélednek annak hatására, hogy az Európai Bizottság közleménye e témát ismét a figyelem középpontjába helyezte.

⁴⁶ CA/PL PV 28, 17. pont: *The chairman summarised: critical remarks concerning inventive step had to be taken seriously. The discussion in the Committee showed that such remarks were being listened to and properly analysed. Public confidence in the patent system had to be preserved. The Organisation's messages had to be easily understandable so that they could reach the general public through the media. The existing legal framework was regarded as appropriate by the delegations and the Committee's general feeling was that no particular change to the applicable rules was called for. The UNICE and epi representatives had underlined that the Organisation was applying high standards. As the Office had already reminded the Committee, the case law of the boards of appeal had a decisive effect, shaping the Guidelines for Examination, not vice versa. A sudden and possibly unilateral change in the Office's legal practice would lead to an undesirable rise in the number of appeals and could undermine legal certainty. The delegations agreed, though, that examiners' awareness should be changed and perhaps even their habits and some felt that their consciousness of the sensitivity of "inventive step" had to be raised. Lastly, the Office could further improve the quality assurance mechanisms.*

Dr. Horváth Gyöngyi

AZ IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐI TEVÉKENYSÉG EGYES KÉRDÉSEI A SZERZŐI ÉS SZOMSZÉDOS JOGOK, VALAMINT AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉN

A szerzői és szomszédos jogok, valamint az iparjogvédelem területén felmerülő jogviták során igénybe vehető szakértők körének, a szakértői tevékenység mibenlétének vizsgálata aktualitását az adja, hogy a korábbi szabályozás alapján kialakult rendszer átalakítása során az új, a szakértői tevékenységet szabályozó 2005. évi LXVII. törvény¹ (a továbbiakban: Szaktv.) rendelkezéseinek érvényre juttatására kiadott rendeletek végrehajtásakor számos olyan elméleti és gyakorlati kérdés került napvilágra, amelynek megoldása csak ismételt jogalkotással lehetséges, ez jelenleg van folyamatban. Reményeink szerint az előkészítés alatt álló módosítások megoldják majd azokat, a szerzői jogi és iparjogvédelmi szakértés területén meglévő szervezeti és eljárási kérdéseket, amelyeket az alábbiakban lehet összefoglalni.

A Szaktv. megalkotásával a jogalkotó e tevékenység szabályozásának átfogó reformjára vállalkozott azzal a szándékkal, hogy a törvény végrehajtásának figyelemmel kísérésével folyamatosan vizsgálja az egyes rendelkezések hatályosulását, szabályainak érvényesülését, és szükség esetén dönt a változtatás irányáról.

Ahhoz azonban, hogy megfelelően meg tudjuk határozni ezt az irányt, röviden ismertetni kell, honnan is indult, hogyan működött az a rendszer, melynek keretei közé e területek szakértőit – ideértve a Szaktv. által meghatározott szervek működését is – illeszteni kell.

Köztudott, hogy az elmúlt tizenöt évben a társadalmi, technikai változások folytán átalakult, felértékelődött a szakértők szerepe az igazságszolgáltatásban. Egyre több az olyan büntető- vagy polgári eljárás, amelyben szakértőt kell igénybe venni, mivel a bíróság az ügy eldöntése szempontjából releváns tényeket kellő szakértelem hiányában nem tudja értékelni. Az igazságszolgáltatási reform eddigi lépései azonban nagyon kis területen és áttételesen érintették az igazságügyi szakértők működését, holott a bírósági eljárások ésszerű időn belül történő befejezése és hatékonysága megkívánja, hogy az igazságszolgáltatásban felkészült és megfelelően díjazott szakértők működjenek. Olyan szakértők, akik képesek határidőn belül színvonalas szakvélemény készítésére úgy, hogy ezzel érdemben segítsék a jogviták eldöntését.

Az igazságügyi szakértők jelenlegi helyzetének feltérképezését és értékelését, valamint a tevékenységükre vonatkozó jogi szabályozás felülvizsgálatát követően a terület olyan törvé-

¹ Az igazságügyi szakértői tevékenységről szóló 2005. évi törvényt az Országgyűlés 2005. május 23-i ülésnapján fogadta el. A törvény végrehajtására eddig hat IRM és a gyakorlati idő igazolásának rendjéről hét tárcarendelet került kiadásra.

nyi szintű rendezésére volt szükség, amely megszünteti a szabályozás széttagoltságát és elmentmondásait. Ennek egyik lényeges eleme volt az, hogy a Szaktv. keretei között a jogalkotó definiálni próbálta, mi is az igazságügyi szakértői tevékenység. E meghatározásnak ugyanis fontos szerepe volt abban, hogy később, a szakterületek meghatározásakor megpróbálja elkülöníteni a szakkérdéseket a tisztán jogkérdésektől, melyek esetében szakértő kirendelésére hatályos jogunk alapján nincs lehetőség.

Az eljárásjogi jogszabályok értelmében a szakértő olyan bizonyítási eszköz, amely a bíróság hiányzó szakértelmét pótolja valamely bizonyítandó tény meghatározásához vagy értékeléséhez. A szakértő feladata, hogy a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleményével segítse a tényállás megállapítását és a szakkérdés eldöntését. Szakértőnek nevezzük tehát azt a személyt, aki a bíróság hiányzó szakismeretét kiegészítve lehetővé teszi a per eldöntése szempontjából jelentős tények megismerését vagy az észlelt tények megfelelő értékelését.² Szakértő e meghatározás alapján tehát bárki lehet, aki a bíróság hiányzó szakismeretének pótlására képes, és az adott eljárásból a törvényben meghatározott okok miatt nincs kizárva.

Ahhoz tehát, hogy valaki szakértő legyen, kizárólag az szükséges, hogy megfelelő szaktudással rendelkezzen. Az a kérdés, hogy szaktudását honnan szerezte, a kirendelés szempontjából közömbös, a kirendelő hatóság felelőssége és egyben mérlegelési jogköre, hogy a megfelelő szakértelemmel rendelkező személyt vagy intézményt rendelje ki a szakvélemény elkészítésére. Ennek az általános szabálynak nem mond ellent az, hogy a Szaktv. kirendelési sorrendet³ állít fel az igénybe vehető szakértők között.

A kirendelő hatóság a szakvélemény elkészítésére elsősorban igazságügyi szakértőt, névjegyzékbe vett gazdasági társaság vagy intézmény szakértő tagját alkalmazhatja, mert igazságügyi szakértői tevékenységet – kivéve, ha az adott szakterületen a fent említett szakértői kör nem áll rendelkezésre, vagy külön jogszabály alapján a szakkérdésben kizárólag meghatározott szerv adhat szakvéleményt – az erre feljogosított természetes személy, gazdasági társaság vagy e célra létesített igazságügyi szakértői intézmény végezhet. Igazságügyi szakértő hiányában a szakértői feladat ellátására megfelelő szakértelemmel rendelkező természetes személy, illetve jogszabályban meghatározott szervezet is kirendelhető (eseti szakér-

² Szaktv. 1. § (1) Az igazságügyi szakértő feladata, hogy a bíróság, az ügyészség, a rendőrség és a jogszabályban meghatározott más hatóság (továbbiakban együtt: hatóság) kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel segítse a tényállás megállapítását, a szakkérdés eldöntését.

(2) Az igazságügyi szakértő a tevékenységét e törvény és más jogszabályok rendelkezései, valamint a tevékenységére irányadó szakmai szabályok és esküjének megtartásával, legjobb tudása szerint köteles végezni.

³ Szaktv. 2. § (1) Igazságügyi szakértői tevékenységet az erre feljogosított

a) természetes személy (a továbbiakban: igazságügyi szakértő),

b) cégjegyzékbe bejegyzett gazdasági társaság (a továbbiakban: társaság),

c) e célra létesített igazságügyi szakértői intézmény,

d) külön jogszabályban feljogosított állami szerv, intézmény, szervezet (a továbbiakban együtt: szervezet) és

e) kivételesen eseti szakértő végezhet.

tő). A jogalkotó természetesen arra törekedett, hogy minél tágabbra tudja vonni azt a kört, mely alapján névjegyzékbe vett igazságügyi szakértő vagy gazdasági társaság kirendelésére lehetőség nyílik, és eseti szakértő igénybevételére a gyakorlatban valóban csak szűk körben kerüljön sor.

A Szaktv. alapján tehát szakértői tevékenységet egyéni szakértőként, intézményi vagy jogszabályi felhatalmazáson alapuló szervezet keretében, továbbá gazdasági formában és ún. szakértői testület keretében lehet végezni.

A névjegyzékbe vett igazságügyi szakértők

Jelenleg az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium összesen 4374 igazságügyi szakértő adatait 1496 régi és 260 új szakterületen tartja nyilván.⁴

A nyilvántartás adatai alapján egy szakértőre átlagosan két szakterület jut, azaz az igazságügyi szakértők általában egynél több szakterületre kérik a bejegyzésüket. A névjegyzékbe történő felvétel ideje szempontjából jelentős eltérések tapasztalhatók, megtalálhatók az 1980 előtt felvételt nyert és a Szaktv. hatályba lépését követően bejegyzett szakértők is.⁵ Az igazságügyi szakértők iskolai végzettség szerinti összetételét vizsgálva az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium adatai szerint a túlnyomó többség valamilyen (főiskolai, illetve egyetemi) diplomával rendelkezik. Mind az igazságügyi szakértők alapsokaságára vonatkozó igazságügyi minisztériumi adatbázisban, mind pedig egy korábbi kérdőíves kutatásunk eredményei által megalapozott vizsgálati mintában gyakorlatilag kis hányad rendelkezik csupán középfokú végzettséggel.⁶

Az igazságügyi szakértőkkel kapcsolatos feladatokat a megyei bíróságok végezték, ők intézték az igazságügyi szakértői névjegyzékbe történő felvételt, és ők vezették az igazságügyi szakértők nyilvántartását is. Az Igazságügyi Minisztérium 1993-ban vette át a megyei bíróságok által vezetett nyilvántartást, annak addig kialakult, bíróságonként eltérő és szerteágazó rendszerével együtt.

A szakterületi nyilvántartás 1993 óta a kor kihívásainak megfelelően folyamatosan bővítésre került, ugyanakkor a mai napig szerepelnek benne olyan területek, amelyeket a tudományos fejlődés már túlhaladott. Ugyancsak problémaként merült fel, hogy a szakterületek megnevezése a kirendelő szervek számára nem egyértelmű, és a szakterületek között átfé-

⁴ 2007. május 3-i adat. A Szaktv. hatálybalépése előtt kb. 4600 szakértő szerepelt a névjegyzékben, az azóta lefolytatott felülvizsgálati és névjegyzékbe vételi eljárások eredményeként számuk mintegy 200 fővel csökkent.

⁵ Vizsgálati adataink alapján az Igazságügyi Minisztérium hivatalos névjegyzékében szereplő igazságügyi szakértőknek kb. hatoda (16,8 százalék) 1980 előtt nyert bejegyzést, negyede (24,6 százalék) pedig az 1980-as években. Az igazságügyi szakértők közel 3/5-ét (58,5 százalék) 1990-t követően jegyezték be a nyilvántartásba.

⁶ A minisztérium adatai szerint a felsőfokú végzettséggel rendelkező szakértők 28 százaléka főiskolai, míg 72 százaléka egyetemi diplomával rendelkezik. A névjegyzék tanúsága szerint az igazságügyi szakértőknek ötöde rendelkezik valamilyen doktori fokozattal, ugyanakkor figyelemre méltó, hogy az igazságügyi szakértőknek az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium átfogó adatbázisa szerint csupán 5,3 százaléka rendelkezik valamilyen tényleges [kandidátusi (CSc), illetve azzal egyenértékű PhD, valamint „tudományos doktora” (DSc)] tudományos fokozattal.

dések voltak. Ezek az ellentmondások és az igazságügyi szakértői törvény elfogadásával az új rendszer kialakítása tette szükségessé azt, hogy a nyilvántartásban szereplő szakterületek felülvizsgálatra kerüljenek, és a szakterületek besorolásán túl a szakterületekhez kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételeket is – a magyar jogtörténetben egyedülálló módon – jogszabály határozza meg. Ennek az a célja, hogy az egyes szakmák kiemelkedő szakismerttel rendelkező tagjai szerepeljenek a szakértői névjegyzékben, és a felvétel jogszabályban rögzített, egységes szempontrendszer alapján történjen.

A jogi szabályozás megalkotásának további indoka, hogy a tevékenység gyakorlásához kötött névjegyzékbevételi eljárás 2005. november 1-je óta hatósági eljárássá vált, ezért olyan szabályozási rendszer kialakítása vagy fenntartása, amely a döntéshozót korlátlan mérlegelési jogkörrel ruházza fel, a továbbiakban már nem volt lehetséges. A méltányossági eljárás pedig nem képezheti egy tevékenység gyakorlásának alapját. Az igazságügyi szakértői szakterületek, valamint a képesítési és egyéb szakmai feltételek a szakmai felügyeletet gyakorló minisztériummal együtt kerülnek kialakításra.

A névjegyzékbevételi eljárás kialakításának egyik elemeként az igazságügyi szakértői szakterületek meghatározására az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II. 27.) IM rendelet (a továbbiakban: szakterületi rendelet) került kiadásra. A névjegyzékek egységes szerkezetbe foglalásának eredményeként jött létre az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium honlapján is elérhető jelenlegi szakterületi lista és igazságügyi szakértői névjegyzék.

A szakterület meghatározásának azért van jelentősége, mert a szakértővé válás normatívátételével a névjegyzékbe vétel egyik elemeként lett meghatározva az, hogy a jegyzékbe a kérelmező csak akkor nyer felvételt, ha a külön jogszabályban meghatározott szakterületnek megfelelő képzettséggel és gyakorlati idővel rendelkezik.⁷ Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ha a szakterületi rendelet az adott területet nem nevesíti, e körben igazságügyi szakértő névjegyzékbe vételére nem kerülhet sor. A már bejegyzett szakértő tekintetében pedig a Szaktv. átmeneti szabályai úgy rendelkeznek, hogy 2008. január 1-jéig meg kell történnie a bejegyzési feltételek átvizsgálásának, vagyis az ellenőrzésnek, hogy a szakértő rendelkezik-e

⁷ Szaktv. 3.§ (3) Igazságügyi szakértő az lehet, aki

a) büntetlen előéletű és nem áll foglalkozástól eltiltás mellékbüntetés hatálya alatt,

b) az egyes szakterületekre meghatározott, az adott szakterületnek megfelelő képesítéssel és a képzés megszerzésétől számított, legalább ötéves szakirányú szakmai gyakorlattal rendelkezik,

c) a szakterületén működő szakmai kamarája tagja, ha a tevékenység folytatásához a kötelező kamarai tagságot jogszabály előírja,

d) kötelezettséget vállal arra, hogy a hatósági kirendelésnek – a jogszabályban meghatározott eseteket kivéve – eleget tesz,

e) a külön jogszabály szerinti jogi vizsgát letette, és

f) tagja a lakóhelye szerint illetékes területi kamarának.

(4) Az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásának a (3) bekezdés b) pontjában meghatározott feltételeit, így különösen az igazságügyi szakértők szakterületének besorolását és a szakterületekhez kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételeket az igazságügyért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) – a szakterület ágazati irányításáért felelős miniszterrel egyetértésben – rendeletben határozza meg.

azokkal a feltételekkel, amelyek a névjegyzékbe történő felvételhez szükségesek.⁸ Ebben az esetben is érvényes azonban az, hogy ha a korábbi szakterületén a rendelet újból nem határozott meg szakterületet, az igazságügyi szakértő a névjegyzékből törlésre kerül.

Jelenleg a világhálón is elérhető szakterületi listára a szerzői és szomszédos jogi, valamint az iparjogvédelmi területen a fent említett szabályozási hiányosságok miatt a legkülönbébb elnevezéssel kerültek fel a szakértők, melyek között mind az elnevezés, mind a tevékenységi kör tekintetében jelentős átfedések voltak és vannak, egyes elnevezések pedig nem is értelmezhetőek egyértelműen a kirendelő és a szakértőt igénybe vevő más szervek és személyek részére. Az iparjogvédelem mint összefoglaló kategória részét képezte például a szabadalom, a védjegy, az újítás önálló szakterületként, de magában foglalta az olyan területeket is, mint a díjperек hasznosítása vagy a tisztességtelen piaci magatartás. E körbe tartozott és tartozik a hang- és képhordozók eredetiségvizsgálata is. Emellett önálló területként lett kijelölve a videó, a film a mágneses kép- és adatrögzítés, mindez kiegészülve a számítógépes képfeldolgozással, amelyek viszont a képesítés és így a szaktudás, szakismeret tekintetében is teljesen eltérnek egymástól.

A Szaktv. végrehajtására kiadott szakterületi rendeletben jelenleg az iparjogvédelmi szakterület nem szerepel, a szerzői és szomszédos jogot érintő szakterületek meghatározása esetén az egyes jogutód területek kerültek csak meghatározásra azokban az esetekben, ahol a területhez megfelelő képzettséget lehetett rendelni (ilyen például a műsorszolgáltatással összefüggő elektronikus hírközlési tevékenység, a multimédia, a stúdiótechnikával összefüggő informatikai tevékenység, a mozgóképgyártás).

A szakterületeket meghatározó rendelet megjelenését követően szinte azonnal számos megkeresés érkezett az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumhoz, melyben kezdeményezték a rendelet olyan irányú módosítását, hogy az egészüljön ki iparjogvédelmi, valamint egyes szerzői jogi szakterületekkel, figyelemmel arra, hogy a hatóságok időszerű munkáját elsősorban e területeken működő egyéni szakértők tudják biztosítani.

Az e területeken működő Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT), valamint az Iparjogvédelmi Szakértői Testület (ISZT) speciális feladata és jogköre folytán⁹ egyes gyakran felmerülő szakértői feladatok ellátására nincs felkészülve, és nem is kell, hogy a feladatai közé tartozzon. Az SZJSZT példának okáért kizárólag szerzői jogi jogvitás ügyekben felmerült szakkérdésekben adhat szakértői véleményt, ezért például indokolt, hogy a lefoglalt műpéldányok eredetiségének megállapítása vagy az okozott vagyoni hátrány megbecsülése kérdésében

⁸ Szaktv. 32. § (1) A miniszter 2008. január 1-jéig

a) felülvizsgálja a névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértők névjegyzékbe vétele feltételeinek fennállását,

b) módosítja az igazságügyi szakértők szakterületét az erre vonatkozó rendeletnek megfelelően.

⁹ Szerzői jogi jogvitás ügyben felmerülő szakkérdésekben a bíróságok és más hatóságok szakvéleményt kérhetnek a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő szakértő testülettől. A testület az Szt. 101.§ -ának (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben jár el. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület az Szt. 115/M. §-ának (1) és (2) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján.

igazságügyi szakértők járjanak el. Ez elsősorban a büntetőeljárás során a tényállás megállapításához is szükséges szakkérdésekben történő szakvélemények készítését jelenti.¹⁰

Az igazságügyi szakértői szakterületeket meghatározó rendelet jelenlegi szabályozási rendszere azonban arra épül, hogy a jogszabály nem jogterületenként, hanem szakterületenként nevesíti az igazságügyi szakértői tevékenységi köröket. Így önmagában az, hogy az iparjogvédelem vagy a szerzői jog területén önálló igazságügyi szakértők eljárása is szükséges, nem elegendő ahhoz, hogy ilyen megnevezéssel önálló szakterületként megalapításra kerüljön. Ahhoz, hogy a szakterületi rendelet e kérdéskör kapcsán módosításra kerülhessen, további pontosításra van szükség annak eldöntéséhez, hogy valójában milyen szakkérdések megválaszolását várják az eljáró hatóságok, és e kérdéseket lefedik-e a hatályos rendeletben jelenleg meghatározott szakterületek, hol jelentkeznek átfedések a szakterületek között.

Az iparjogvédelmi és a szerzői jogi területekkel kapcsolatban tehát pontosítani kell a szakterület megnevezését, és természetesen meg kell jelölni azokat az akkreditált szakképzéseket is, ahol az ehhez szükséges szaktudás megszerezhető. A rendeletnek ugyanis alapvető eleme a képzés megjelölése, enélkül ugyanis ismét csak a mérlegelésre hagyatkozhatna a névjegyzék vezetője annak eldöntésekor, hogy rendelkezik-e a szakértő a megfelelő szaktudással ahhoz, hogy a névjegyzékbe kerülhessen. A fent említett feltételek hiánya esetén nem kerülhet sor a rendelet módosítására.

Hangsúlyozva a tényt, hogy az igazságügyi szakértőnek nem jogi, hanem speciális szakmai kérdésben kell szakvéleményt adnia (hiszen a jogi kérdés eldöntése a bíróság feladata), a szellemi tulajdon-jogokat lefedő jogterületek között a következők szerint különbséget is lehet tenni.

Míg az iparjogvédelem területén – a szakkérdés jellegére és a meglévő képzési rendszerre figyelemmel – lehetséges egy szakterületi kategóriát megállapítani, a szerzői és szomszédos jogi ügyek esetén továbbra is csak az a megoldás látszik megvalósíthatónak, hogy az egyes területekhez kapcsolódóan külön-külön kell megpróbálni a szabályozó szakterületeket meghatározni.

Az érintettekkel folytatott egyeztetés jelenlegi eredményeként lehetőség nyílik arra, hogy az iparjogvédelmi ügyekben eljáró igazságügyi szakértők tevékenységének szabályozására egy összefoglaló kategóriaként megjelenítésre kerüljön e szakterület annak érdekében, hogy továbbra is biztosított legyen az ilyen tárgyú perekben elengedhetetlenül szükséges, különleges szakértelem igénybevétele.¹¹ E tevékenységet szabályozni kell továbbá abból a célból

¹⁰ A 329. §-ban és a 329/A–D §-ban található szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése, szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszása, továbbá jogkezelési adat meghamisítása vagy iparjogvédelmi jogok megsértése.

¹¹ Tény azonban, hogy büntetőeljárások során a hatóság jogismeret hiányában eddig sokszor kirendelt igazságügyi szakértőt, akinek legtöbbször nemcsak az volt a feladata, hogy például az eredetiségről nyilatkozzon, hanem a szakértői vizsgálat részét képezte a szerzői jogi és iparjogvédelmi vonatkozások bemutatása is, ami álláspontunk szerint túlterjeszkedik az igazságügyi szakértőnek a büntetőeljárásban betöltött szerepén és jogosultságán.

is, hogy a korábban hatályos rendelkezések alapján szakértői engedélyt szerzett – az iparjogvédelem területén működő és ugyanazon feltételekkel névjegyzékbe került – szakértők működésüket a jövőben is folytathassák.¹²

Erre figyelemmel a szakterületi rendelet az iparjogvédelmi területhez kapcsolódóan egy új szakterülettel egészülhetne ki: műszaki alkotások, növényfajták és árujelzők védelme megnevezéssel. E szakterületen a bejegyzéshez – a tervezet szerint – egyetemi vagy főiskolai alapképzésben szerzett végzettség és felsőfokú iparjogvédelmi szakképesítés szükséges majd. A felsőfokú iparjogvédelmi szakképesítésre vonatkozó szabályokat külön jogszabály tartalmazza.¹³

Emellett a jogalkotó előírná a legalább ötéves szakmai gyakorlat meglétét. A jelenlegi ágazati felügyeleti struktúrában ez az új szakterület a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium szakmai felügyelete alá tartozik, ezért a Szaktv. alapján megkövetelt gyakorlati idő igazolásának rendjét¹⁴ e tárcának kell szabályoznia.¹⁵

Ennél összetettebb kérdés a szerzői és szomszédos jogi területekhez kapcsolódó szakkérdések meghatározása, részben azért, mert több részterületet is magában foglal, így a hozzá kapcsolódó területek szakfelügyelete is több szaktárcához tartozik, valamint e kérdéskör tekintetében a legnehezebb elkülöníteni a jogi kérdéseket a technikai kérdésektől. A legszemléletesebb példa erre a hangfelvételekkel kapcsolatos szakterület, amely a jelenlegi meghatározás szerint magában foglalhatja a zeneművekkel kapcsolatos szerzői jogi kérdéseket, de kiterjedhet a hangtechnikai szakkérdésekre (beszédhang-összehasonlítás, hangazonosítás), ideértve az akusztikai vizsgálatokat is.

A szakterületi rendelet hatálybalépésekor a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma a szakterületek megállapításakor a jelenlegi névjegyzékben még szereplő videó, film és televízió szakterületek helyett a mozgóképgyártás és televíziós műsorkészítés elnevezésre tett javaslatot, jelenleg e területekre lehet névjegyzékbe-vételi kérelmet benyújtani. A műsor-szolgáltatással összefüggő elektronikus hírközlési tevékenység, a stúdiótechnika és a multimédiával összefüggő tevékenység, valamint a számítástechnikai adatbázisok, szoftverek

¹² Az Országos Találmányi Hivatal elnökének 7/1982. (SZ.K. 6.) számú utasítása rendelkezett az iparjogvédelmi szakértői működésről. Az utasítás alapján a hivatal az iparjogvédelem szakterületre szakértői tevékenység végzésére jogosító engedélyt adott ki annak, aki felsőfokú iskolai végzettséggel és felsőfokú iparjogvédelmi szakképesítéssel, továbbá a szakképesítés megszerzését követően legalább ötéves iparjogvédelmi szakmai gyakorlattal rendelkezett.

¹³ Az iparjogvédelmi szakképesítésről szóló 78/1995. (XII. 29.) IKM rendelet szabályozza a hivatkozott szakképesítést.

¹⁴ A Szaktv. 3. § (4) bekezdése szerint az igazságügyi szakértői tevékenység folytatásának a (3) bekezdés b) pontjában meghatározott feltételeit, így különösen az igazságügyi szakértők szakterületének besorolását és a szakterületekhez kapcsolódó képzési és egyéb szakmai feltételeket az igazságügyért felelős miniszter (a továbbiakban: miniszter) – a szakterület ágazati irányításáért felelős miniszterrel egyetértésben – rendeletben határozza meg.

¹⁵ 2006 szeptemberében a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium kiadta a közlekedési és ipari területeken végzett igazságügyi szakértői tevékenység folytatásához szükséges szakmai gyakorlat szakirányú jellege igazolásának rendjéről és eljárási szabályairól szóló rendeletet, amelyben kijelölésre kerültek azok a hatóságok, melyek az egyes szakterületek esetében jogosultak kiadni a tevékenység folytatásához szükséges hatósági bizonyítványt. E rendelet keretében lehet majd szabályozni az iparjogvédelemhez kapcsolódó szakterület esetén a gyakorlati idő igazolásában közreműködő szerveket, valamint a kérelem elbírálásához szükséges egyéb feltételeket.

vizsgálatára külön-külön szakterületként jegyezhető be igazságügyi szakértő.¹⁶ E területek a korábbi Informatikai és Hírközlési Minisztérium szakfelügyelete alá tartoztak. Jelenleg a névjegyzékben a médiához kapcsolódó szakterületeken is vannak bejegyzett szakértők, azonban ez a terület nincs megjelenítve a szakterületi rendeletben.

A kormányzati struktúra átalakítása a fent említett szakterületek esetében tárcák közötti feladatátcsoportosítás miatt az ágazati irányítás jogosultjának megváltozását is jelentette, mivel a hivatkozott két minisztérium önállósága megszűnt, a feladatot átvevő Gazdasági és Közlekedési Minisztérium, valamint az Oktatási és Kulturális Minisztérium pedig jelezte a szakterületek módosítására vonatkozó igényét, ami a meglévő területek bővítésére irányul. A kormányzati feladatmegosztást meghatározó új kormányrendeletek alapján¹⁷ az audiovizuális területet, valamint a digitális műsorterjesztéssel és a digitális médiával összefüggő feladatokat a jövőben a Miniszterelnöki Hivatal látja el, a tárca álláspontja szerint e területeken is indokolt önálló szakterületek alapítása, elsősorban gazdasági, továbbá tartalomszerkesztési és -előállítási kérdésekben. A szerzői és szomszédos jogok területéhez kapcsolódóan tehát a meglévő szakterületek mellett újabbak megjelenésével is számolni kell.

Szaktevélemény adására feljogosított egyéb szervek eljárása

A Szaktv. 2. § (1) bekezdésének *d)* pontja alapján a külön jogszabályban feljogosított állami szerv, intézmény vagy szervezet is adhat szaktevéleményt olyan szakkérdésben, melyre a jogalkotótól kijelölést kapott. A Szaktv. 31. § (4) bekezdésének *a)* és *b)* pontja értelmében a kormány rendeletben állapítja meg azokat a szakkérdéseket, amelyekre nézve jogszabályban rögzített feladatkörében eljárva kizárólag meghatározott szervezet adhat szaktevéleményt, illetve azokat a szervezeteket, amelyek meghatározott szakterületeken szaktevéleményt adhatnak.

A témánk szempontjából érintett szakterületek esetében nem merült fel annak szükségessége és indokoltsága, hogy valamely állami szerv vagy szervezet kizárólagos jogosítványokkal legyen felruházva, a gyakorlatban ugyanakkor előfordulhatnak olyan speciális szakkérdések (a kialakult definíció alapján ez szűkebb vizsgálati kör megjelölését jelenti, mint a szakterület) melyek esetében egyes szervezetek szaktevélemény adására fel lehetnek jogosítva.

Tapasztalataink szerint a szerzői és szomszédos jogi, valamint iparjogvédelmi kérdésekhez kapcsolódó szakértői vizsgálatok körében elsősorban a művek eredetiségével, a különböző termékek hamisításával kapcsolatos szakkérdések fordulnak elő a leggyakrabban. Ezen vizsgálati kérdések mentén próbáljuk feltérképezni azoknak a szervezeteknek a körét,

¹⁶ Az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló 9/2006. (II. 27.) IM rendelet 6. számú és 8. számú melléklete

¹⁷ A Miniszterelnöki Hivatalról, valamint a Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszter feladat- és hatásköréről szóló 160/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet 2. §-ának *i)* pontja

amelyek speciális szakismeretük folytán alkalmasak arra, hogy az adott szakkérdésben segítsék az eljáró hatóságok munkáját, és természetesen vállalják azt is, hogy a hatóság kirendelésére a Szaktv. és az eljárásjogi törvények rendelkezéseinek megfelelően eljárnak.¹⁸ Az érintett szervezeteknek ugyanis nem alapfeladatuk az igazságügyi szakértői tevékenység végzése, de ha a hivatkozott kormányrendelet alapján ezt vállalják, a kijelölt szervezetnek eljárási kötelezettsége is keletkezik.

1. A szerzői joghoz kapcsolódó területeken a közös jogkezelő szervezetek eljárása merülhet fel, melyek jelenleg egyesületi formában működnek.¹⁹ A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 86. §-ának (2) bekezdése értelmében országosan csak egy-egy ilyen jogkezelő vehető nyilvántartásba, melyek nem pusztán egyesületként működnek, hanem részükre feladatokat is meghatároz a törvény.²⁰

Kérdésként vetődik fel az, hogy az egyesületi forma alkalmas-e olyan tevékenység szervezeti keretének, mint az igazságügyi szakértői tevékenység. Nem válik-e olyan személyek gyűjtőhelyévé, akik miután nem felelnek meg a szakértői kinevezés feltételeinek, vagy a tevékenység gyakorlásától egyéb okból eltoltatták őket, e szervezeti keretek között próbálnak szakértői tevékenységet végezni. Egyes álláspontok szerint az igazságszolgáltatási funkcióval érintett tevékenységeket gyakorló személyeket tömörítő szakmai kamarákra és tagjaikra, valamint azok működésére éppen e funkciók miatt az egyesületi működésnél szigorúbb és a törvényben részletesen szabályozott feltételek vonatkoznak. Ez a felvetés azonban az igazságügyi szakértői tevékenységet végzők esetében csak részben igaz: ezt a tevékenységet nem lehet teljes egészében – ahogy más homogén szakmáknál ez lehetséges – szakmai testület működési keretébe vonni, hiszen maga az igazságügyi szakértés számos más alaptevékenység gyakorlását foglalja magában. Az eseti szakértő esetében továbbá semmilyen intézményi garancia sem létezik, mégis ha kirendelésére kerül sor, eljárása minden tekintetben szakértői tevékenységnek minősül. A jogalkotó szabályozási jogkörében csupán azt teheti, hogy minél szűkebbre vonja azt a kört, ahol az eseti szakértő eljárására sor kerülhet.

A Szaktv. előkészítése során pedig éppen a törvény koncepciójában fogalmazódott meg az a szabályozási elképzelés, hogy a szakértői tevékenység végzésének működési kereteit mind szélesebbre nyitó szabályozás érvényesüljön azzal, hogy az eljáró szervek körét bő-

¹⁸ A Szaktv. 2. § (5) alapján a külön jogszabályban meghatározott szervezet kirendelése esetén a szervezet, valamint az annak nevében eljáró szakértő jogaira és kötelezettségeire e törvény rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni. A Szaktv. 3. § (2) d) pontja alapján a szakértő kötelezettséget vállal arra, hogy a hatósági kirendelésnek – a jogszabályban meghatározott eseteket kivéve – eleget tesz, valamint vonatkoznak rá – többek között – a 12–15. §-ban foglaltak.

¹⁹ Az egyesület az Etv. 3. §-ának (1) bekezdése, illetve a Ptk. 61. §-a értelmében olyan önkéntesen létrehozott, önkormányzattal rendelkező szervezet, amely az alapszabályban meghatározott célra alakul, nyilvántartott tagsággal rendelkezik, és céljának elérésére szervezi tagjai tevékenységét.

²⁰ A közös jogkezelő szervezetek nyilvántartásba vételére vonatkozó törvényi feltételek többek között előírják, hogy csak az az egyesület vehető nyilvántartásba, amelynek alapszabálya rendelkezik arról, hogy az egyesület célja az érintett jogosultak jogainak közös kezelése, valamint e jogosultak érdekeinek védelme, különösen a közös jogkezelés körébe tartozó vagyoni jogok saját nevében történő gyakorlása és érvényesítése a bíróság és a hatóságok előtt.

vítve olyan szervezetek is lehetőséget kapjanak szakvélemény készítésére, melyeknek nem fő tevékenységi köre az igazságszolgáltatásban történő közreműködés, azonban működésük során egyes területeken olyan különleges szaktudással rendelkeznek, melyet ezekben az ügyekben eljáró hatóságok igénybe tudnak venni. A külön jogszabályban lehetőségként megkapott eljárási jogosultság egyébként sem generális felhatalmazást jelent, hanem meghatározott szakkérdésekben az adott szervezet vonatkozásában a jogalkotó mérlegeli, hogy az adott szervezet rendelkezik-e azokkal a feltételekkel, ami a hatósági ügyekben történő eljárását megalapozzák.²¹

A közös jogkezelő szervezet alapvető feladata tehát, hogy abban a körben, amelyben a nyilvántartás szerint jogkezelésre jogosult, megállapítsa az egyes felhasználási módok tekintetében a jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit.²² Az Szjt. 92. § (1) bekezdése értelmében pedig a nyilvántartásba vett, közös jogkezelést végző egyesületet a közös jogkezelés körébe tartozó vagyoni jogok gyakorlása és bíróság előtti érvényesítése során a szerzői vagy szomszédos jog jogosultjának kell tekinteni. A jogszabályt előkészítők véleménye szerint e feladatkörben az egyesület alkalmazottai olyan speciális szaktudásra tesznek szert, mely indokolja, hogy a feladatkörükhöz tartozó ügyekben – melyben sértettként vagy jogosultként nem érintettek – szakértőként is igénybe lehessen őket venni.

Vitára adhat okot természetesen a közös jogkezelő szervek esetében annak megítélése, hogy a vonatkozó eljárásjogi szabályok alapján összeférhetetlen-e tevékenységük az igazságügyi szakértői tevékenységgel, egy meghatározott érdekcsoportot képviselő egyesülettől elvárható-e objektív szakvélemény kialakítása.

A szakértőkre vonatkozó összeférhetetlenségről, az eljárásban történő részvételt kizáró okokról – többek között – a Szaktv., a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.), továbbá a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (Be.) rendelkezik. A Pp. és a Be. kizáró okokra vonatkozó rendelkezései határozzák meg azokat az eseteket, amikor a szakértőtől pártatlan, részrehajlásmentes eljárás nem várható el. A Pp. 13. §-ának (1) bekezdése alapján az összeférhetetlenség fennállhat abban az esetben is, ha a per eredménye a szakértő jogaira kihatással lehet, ha a szakértő a fél képviselője vagy a szakértő elfogult, azaz tőle az ügy tárgyilagos megítélése egyébként nem várható.

A fentiek alapján a szerzői és szomszédos jogok jogosultjait képviselő (és jogaikat a szerzői jogi perekben saját nevükben érvényesítő) közös jogkezelő szervezetek eleve, objektív alapon nincsenek kizárva. Az eljárásjogi törvények szabályozási rendszere, logikája alapján,

²¹ A Szaktv. előkészítése során javaslatként fogalmazódott meg az az elképzelés is, hogy a törvény jelenlegi 2. §-ában a gazdasági társaság jogosultságához hasonlóan más jogi személyiséggel rendelkező, gazdálkodó tevékenység folytatására jogosult szervezet is lehetőséget kapjon igazságügyi szakértői tevékenység folytatására. Ezt a felvetést a jogalkotó elvetette azzal, hogy egyéb szervezetek esetében külön jogszabályban biztosítja a szakértőként történő eljárást olyan szakkérdésekben, melyek esetében biztosítottnak látja a szükséges szaktudást. A gazdasági társaságok esetében ugyanis a törvény garantálja azt, hogy a társaság eljárása nem generális, hiszen csak olyan területeken és csak az a tagja vagy alkalmazottja járhat el, aki bejegyzést nyert az igazságügyi szakértői névjegyzékbe.

²² Szjt. 90. § (1) bek.

a kizárási szabályok megalkotásakor mindig az adott ügy vonatkozásában vizsgálja, hogy eljárhat-e az adott szervezet vagy személy. Nem osztjuk tehát azt a felvetést, hogy a közös jogkezelő szervezetek esetében vélemezhető, hogy egy adott szerzői jogi ügy tárgyilagosa megítélése tőlük nem várható. Természetesen ha az ügy, melyben kirendelnék, a közös jogkezelésbe tartozó jog gyakorlását is érinti, a szervezet érintettsége folytán kizárásra kerül.

A fenti szempontok vizsgálata alapján a jogalkotó a többször hivatkozott kormányrendelet tervezetében úgy foglalt állást, hogy az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület lehetőséget kapna a zenei és irodalmi művek (előadóművészi teljesítmények, hangfelvételek) műfaji elhatárolási és átdolgozási kérdéseiben igazságügyi szakértői vélemények készítésére.

2. A szakterületi rendelet jelenleg tartalmazza a mozgóképgyártás és mozgóképterjesztés szakterületeket.

A mozgóképgyártás esetében a film- és televízióműsor-gyártás elméleti és gyakorlati képzése a Színház- és Filmművészeti Egyetem Film- és Televízió Főtan szakán történik, az ott foglalkoztatottak képzettsége, végzettsége és gyakorlati tapasztalata alapján alkalmasak a mozgóképgyártás területén felmerülő bármilyen jellegű kérdéssel szakértői vélemény készítésére.

A mozgóképről szóló 2004. évi II. törvény 35. §-ának (4) bekezdése által meghatározott kereteken belül pedig a Nemzeti Filmarchívum feladata a nemzeti filmvagyon széles körű és többcsatornás terjesztése. Ennek alapján a nemzeti filmvagyonba tartozó filmalkotások terjesztésének részletes szabályairól szóló 203/2006. (X. 5.) kormányrendelet a Nemzeti Filmarchívumot jelöli ki arra, hogy a nemzeti filmvagyon hatékony terjesztése érdekében szerződéseket kössön, így a mozgóképterjesztés esetében indokolt, hogy szakértőként eljáró szervként is megjelölésre kerüljön.

3. Az iparjogvédelmi területhez kapcsolódóan a Magyar Szabadalmi Ügyvivői Kamara (MSZÜK) működik, amely – a szabadalmi ügyvivőkről szóló 1995. évi XXXII. törvény 28. §-ának (4) bekezdése értelmében – többek között ellátja a törvényben meghatározott közfeladatokat, valamint képviseli a szabadalmi ügyvivők érdekeit és védi a szabadalmi ügyvivők jogait. Az MSZÜK tehát az iparjogvédelmi ügyekben eljáró hivatásos képviselők érdekvédelmi feladatokat is ellátó köztestülete, így álláspontunk szerint iparjogvédelmi ügyekben szakértőként történő eljárására nem kerülhet sor. A kamarai tagként működő szabadalmi ügyvivők ettől eltekintve nehézségek nélkül megfelelnek a szakértői működés feltételeinek, így nincs akadálya annak, hogy az a szabadalmi ügyvivő, akivel szemben a kizáró okok egyike sem áll fenn, igazságügyi szakértőként iparjogvédelmi ügyekben eljárjon.

4. A Vám- és Pénzügyőrség Vegyvizsgáló Intézete 1999 óta működik. A Vám- és Pénzügyőrség szervezetéről, valamint egyes szervek kijelöléséről szóló 314/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 11. §-a alapján a Vám- és Pénzügyőrség Vegyvizsgáló Intézete – országos illeté-

kességgel – többek között jogszabályban foglalt előírások alapján vett minták analizálását és szakvéleményezését, továbbá termékazonosításhoz szükséges állásfoglalások kiadását végzi.²³ Ez a gyakorlatban a vámkezelések, utólagos és jövedéki ellenőrzések során vett minták laboratóriumi vizsgálatát és szakvéleményezését jelenti. Ez a tevékenység az intézetben helyben, illetve a fokozott jelentőséggel bíró ügyekben akár mobil ellenőrző szolgálaton keresztül valósul meg. Az intézet eddig is végzett szakértői tevékenységet, elsősorban köz-igazgatási ügyekben és büntetőeljárásban.

Erre figyelemmel a Vám- és Pénzügyőrség Vegyvizsgáló Intézete kérésére szakvélemény adására feljogosított szervként került megjelölésre termékhamisítási ügyekben fizikai-kémiai vizsgálatok (ideértve az eredetiségvizsgálatot), valamint jövedéki és büntetőügyekben kémiai-analitikai vizsgálatok elvégzésére.

Jelezzük azonban, hogy a kormányrendelet tervezete jelenleg közigazgatási egyeztetésen van, melynek eredményeként az érintett szervezetek köre is tovább bővíülhet.

Az ún. szakértői testületek működése

A testületi szakvélemények készítését a 2006. január 1-jéig hatályban lévő ún. felülvéleményező testületek látták el. A felülvéleményezés rendszere megváltoztatásának igénye a törvény előkészítésekor általános volt, mert a rendszer a polgári- és a büntetőeljárás-jog számos elvét sértette (pl. közvetlenség, szóbeliség, hiszen a felülvéleményező testület a tárgyalásra nem volt idézhető). A felülvéleményező testületek megszüntetése helyett azonban egy olyan megoldást kellett találni, amellyel a felülvéleményező testületek kijelölési és hatóságok előtti eljárási szabályai úgy módosulnak, hogy azok megfelelnek mind az alkotmányos elveknek, mind a jogalkalmazók az ügyek végleges és megnyugtató lezárására vonatkozó igényének. A törvény ezért megteremtette annak lehetőségét, hogy az igazságügyi és rendészeti miniszter a szakterület felügyeletét ellátó miniszterrel egyetértésben igazságügyi szakértői testületeket hozzon létre.

A Szaktv. és az eljárásjogi törvények tehát jelenleg igazságügyi szakértői testületek ki- rendelésére adnak lehetőséget. A Szaktv. 29. §-ának (1) bekezdése szerint az igazságügyi és rendészeti miniszter – a szakterület ágazati irányításáért felelős miniszter egyetértésével – rendeletben az ott meghatározott szakkérdésekben szakértőként vélemény nyilvánítására igazságügyi szakértői testületet hozhat létre.

²³ 11. § A Vám- és Pénzügyőrség Vegyvizsgáló Intézete feladata és hatásköre:

- a) a kötelező tarifális és származás felvilágosítás kiadása,
- b) jogszabályban foglalt előírások alapján vett minták analizálása és szakvéleményezése,
- c) ügyféli kérelemre szakvélemény kiadása,
- d) a termékazonosításhoz szükséges állásfoglalások kiadása,
- e) a jogszabályban előírt vizsgálatok elvégzése,
- f) a jövedéki és az abból előállított termékeknek a Jöt. 48. § (20) bekezdése szerinti kötelező érvényű vámtarifa-besorolásával kapcsolatos ügyekben eljár,
- g) intézi a jogszabállyal feladatkörébe utalt szakmai, szervezési, szolgálati, személyügyi, fegyelmi, oktatási, gazdálkodási és egyéb ügyeket.

A törvény meghatározza, hogy az igazságügyi szakértői testületek szakértőként történő kirendelésük esetén eseti bizottság keretei között járnak el. A testület tagja olyan szakirányú egyetemi végzettséggel rendelkező személy lehet, aki az adott szakterületen tudományos fokozattal vagy legalább tízéves igazságügyi szakértői gyakorlattal rendelkezik. A testület elnökét és tagjait az igazságügyi és rendészeti miniszter – a szakterület ágazati irányításáért felelős miniszter egyetértésével – öt évre nevezi ki, a testület és a bizottság eljárásának részletes szabályait külön jogszabály állapítja meg.²⁴

Vannak azonban olyan szakértői testületek, amelyek külön törvény rendelkezései alapján jöttek létre és működnek, mint például az Iparjogvédelmi Szakértői Testület és a Szerzői Jogi Szakértő Testület. Erre figyelemmel a törvény meghatározza azt, hogy e törvénynek mely rendelkezései kivételével hozhatóak csak működésükre eltérő rendelkezések.²⁵ E szabályozási körön kívül a Szaktv. rendelkezései a testületek működésére vonatkozó szabályokat nem érintették, működési körét az esetlegesen eljáró egyéni szakértők sem módosítják.

A szellemi tulajdon területén működő szakértői testületeket, az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet és a Szerzői Jogi Szakértő Testületet külön törvények [a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.), illetve az Sztj.] hozták létre; működésükről a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet, illetve a 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet rendelkezik. E testületek a Szaktv. 29. §-a (5) bekezdésének hatálya alá esnek. Azt, hogy e testületek hatáskörébe milyen szakkérdésekben történő véleményadás tartozik, az említett jogszabályok részletesen meghatározzák.²⁶

²⁴ Szaktv. 29. § (1) Az igazságügy-miniszter – a szakterület ágazati irányításáért felelős miniszter egyetértésével – rendeletben az ott meghatározott szakkérdésekben szakértőként vélemény nyilvánítására igazságügyi szakértői testületet hozhat létre.

(2) A Testület tagja olyan szakirányú egyetemi végzettséggel rendelkező személy lehet, aki az adott szakterületen tudományos fokozattal vagy legalább tízéves igazságügyi szakértői gyakorlattal rendelkezik. A testület elnökét és tagjait az igazságügy-miniszter – a szakterületet felügyelő miniszter egyetértésével – öt évre nevezi ki.

(3) A Testület szakértőként vélemény nyilvánítására eseti bizottságot hoz létre. A bizottság három, legfeljebb öt tagú, eljárása során független, munkájáért külön díjazásban részesül. A Testület és a bizottság eljárásának részletes szabályait külön jogszabály állapítja meg.

²⁵ Szaktv. 29. § (5) A külön törvény felhatalmazása alapján létrehozott szakértői testületek működésére – e törvény 2. §-a, 12. § (1) és (3) bekezdése és 13–14. §-a kivételével – külön jogszabály eltérő rendelkezéseket állapíthat meg.

²⁶ A Szerzői Jogi Szakértő Testület feladata hogy az Sztj. 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján. Szerzői jogi jogvitas ügy az Sztj.-ben szabályozott szerzői, szomszédos és adatbázis-előállítói jogok érvényesítésével összefüggő bármely jogvita.

Szerzői jogi jogvitas ügyben felmerülő szakkérdésekben a bíróságok és más hatóságok szakvéleményt kérhetnek a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő szakértő testülettől. A testület tagjait az igazságügy-miniszter a nemzeti kulturális örökség miniszterével egyetértésben ötéves időtartamra nevezi ki.

A 156/1999 (XI. 3.) Korm. rendelet 1. § (1) alapján a Szerzői Jogi Szakértő Testület az Sztj. 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján.

A rendelet alkalmazásában szerzői jogi jogvitas ügy az Sztj.-ben szabályozott szerzői, szomszédos és adatbázis-előállítói jogok érvényesítésével összefüggő bármely jogvita.

Szt. 115/M. § (1) Iparjogvédelmi jogvitas ügyben felmerülő szakkérdésekben a bíróságok és más hatóságok szakvéleményt kérhetnek a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő iparjogvédelmi szakértői testülettől.

(2) Az iparjogvédelmi szakértői testület felkérésre peren kívül is adhat – megbízás alapján – szakvéleményt iparjogvédelmi kérdésben.

E testületekre vonatkozó különös eljárási szabályok (pl. az okirati bizonyításon kívül más bizonyíték felhasználásának vagy az eljáró tanácsstagok idézhetőségnek kizárása) és egyes, e testületek profiljába kevéssé illeszkedő szakkérdések (pl. lefoglalt műpéldányok beazonosítása, okozott vagyoni hátrány kiszámítása) megválaszolásának igénye is indokolja, hogy e kérdésekben e testületek mellett igazságügyi szakértő kirendelésére is legyen lehetőség. Különösen igaz ez, ha a szellemi tulajdonnal kapcsolatos szakkérdések büntetőeljárás során merülnek fel, mivel a testületek jogszabályban rögzített eljárási jogosultságát elemezve megállapítható, hogy büntetőügyekben nincsenek egyértelműen tisztázva a testületek kirendelhetőségének alapjai sem a működésére vonatkozó szabályok, sem a Be. alábbi rendelkezései alapján.

A Be. 102. § (1) bekezdése alapján a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság a szakértői névjegyzékben szereplő igazságügyi szakértőt, illetve szakvélemény adására feljogosított gazdasági társaságot, szakértői intézményt vagy külön jogszabályban meghatározott állami szervet, intézményt, szervezetet (a továbbiakban: szervezet), ha ez nem lehetséges, kellő szakértelemmel rendelkező személyt vagy intézményt (a továbbiakban: eseti szakértő) rendelhet ki szakértőként. E § (2) bekezdése említi kirendelhető szervezetként a szakértői testületet akkor, ha külön jogszabály határozza meg azokat a szakkérdéseket, amelyekben meghatározott intézmény vagy szakértői testület jogosult véleményt adni. A külön jogszabályok pedig a két testületet kizárólag polgári jogvitás ügyekben történő eljárásra jogosítják fel.

Ugyanígy kérdéses, hogy a Be. 111. §-ának (5) bekezdésében fogalt esetben²⁷ igénybe vehető-e szakértői testület közreműködése, része-e a testületek feladatkörének az e §-ban megfogalmazott szakértői közreműködés. Az (5) bekezdés alapján beszerzett szakvéleménynek ugyanis abban a kérdésben kell állást foglalnia, hogy a szakvélemények közötti eltérés mire vezethető vissza, szükséges-e bármelyik szakvélemény kiegészítése, illetőleg hogy az ügyben más szakvélemény beszerzése szükséges-e. (A Be. nem vette át a szakértői vélemény felülvizsgálatának jogintézményét, lehetőséget teremt azonban arra, hogy a két ellentétes szakértői vélemény esetén harmadik szakértőt lehessen kirendelni, ha a szakvélemények között az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben olyan eltérés van, amely a szakértőtől kért felvilágosítással, a szakvélemény kiegészítésével nem tisztázható. A Be. ebben az esetben az újabb szakértői vélemény tartalmára nézve ad szabályozást, előírva, hogy az újabb szakértő szakvéleménye csupán arra ad választ, hogy mi okozza a szakértői

²⁷ 111. § (5) Ha ugyanazon bizonyítandó tényre ugyanazon vizsgálati anyag alapulvételével készített szakvélemények között az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben olyan eltérés van, amely a szakértőktől kért felvilágosítással, a szakvélemény kiegészítésével vagy a szakértők egymás jelenlétében való meghallgatásával (125. §) nem tisztázható, a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság hivatalból vagy indítványra újabb szakvélemény beszerzését rendelheti el.

vélemények közötti eltérést, szükséges-e valamelyik vélemény kiegészítése, vagy esetleg más szakértői vélemény beszerzése szükséges.)²⁸

Természetesen nincs elvi akadálya annak, hogy a testületek eljárása a büntetőügyekben is biztosított legyen, ennek jogszabályi alapjait a Be. lefektette. Ennek megteremtéséhez azonban a működésükre vonatkozó kormányrendelet pontosítása szükséges, egyértelműen megnevezve a Be.-re is kiterjedő eljárási jogosultságot.

A Szaktv. hatálybalépése óta eltelt mintegy másfél év bebizonyította, hogy e területen is szükség van a vonatkozó jogszabályok pontosítására, kiegészítésére. A jogalkotás folyamatát egyébként sem szabad egy jogszabály kiadásával befejezettnek tekinteni, az újabb és újabb szabályozási igényekhez igazodva a jogalkotónak is meg kell tenni a szükséges lépéseket annak érdekében, hogy a változásokhoz igazítsa a meglévő jogszabályokat. Az érintett jogszabályok módosítása folyamatban van, így az egyeztetések lezárását követően annak eredményeként lehet majd pontosan meghatározni az e területeken eljáró szakértők körét.

²⁸ „A szabályozásból egyértelmű az (5) bekezdés alapján bevont szakértő tevékenységének felülvizsgálati jellege, ugyanakkor a véleményének célja mérlegelési segítséget nyújtani a bíróságnak (nyomozó hatóságnak, ügyésznek) abban a tekintetben, hogy melyik szakvélemény fogadható el, vagy éppen a szakértői bizonyítás folytatása indokolt. Ehhez képest a felülvizsgálati jellegű harmadik szakvélemény nem feltétlenül az adott kérdés szakértői bizonyításának a lezárására hivatott, hanem a szakértői bizonyítás a logikus érvekkel megindokolható jogalkalmazói (bírói) meggyőződés kialakulásáig szabadon tovább folytatható. Ennek a megoldásnak kétségtől elölnye, hogy megszünteti a régi Be. szabályozásán alapuló, a szabad bizonyítás elvével némileg ellentétes merevséget, ami a felülvéleményező testület véleményének szinte kötelező elfogadásából ered. Ugyanakkor nyomós hátránya, hogy magában rejti a parttalan bizonyítás veszélyét, ami az érdemi döntés indokolatlan elhúzódtásával járhat.” (Büntetőeljárás jog – Kommentár a gyakorlat számára 1. kötet (szerk.: dr. Berkes György). HVG-ORAC, Budapest, 2006, p. 415.

DIGITÁLIS TARTALMAK SZERZŐI JOGI VÉDELME ONLINE KÖRNYEZETBEN – I. RÉSZ

1. BEVEZETÉS

Jelen dolgozat arra törekszik, hogy átfogó képet adjon a szellemi alkotások, ezen belül a szerzői jog által védett szoftverek, audiovizuális alkotások és zenék megváltozott helyzetéről, amely az elmúlt két évtized technikai változásai és az internet elterjedése miatt alakult ki hazánkban. Napjainkban ugyanis egyre nagyobb figyelmet érdemel a világhálón zajló kommunikáció, a köz- és a magánszférában mindinkább gyorsuló információáramlás, aminek következtében az ott található adatok több felhasználóhoz, a távközlés fejlődésével pedig rövidebb idő alatt jutnak el a címzettekhez, valamint rajtuk kívül több személyhez is. A szellemi alkotások vonatkozásában sincs ez másképp.

Ezzel az önmagában pozitívumként értékelhető körülménnyel még nincs is probléma, azonban a számítástechnikai fejlődés átértelmezte a jövő szellemi tulajdon-védelmét, mivel az új technikák több, eddig ismeretlennek számító lehetőséget adnak az alkotók művein fennálló jogok megsértésére. Ebből kifolyólag az online jogsértések több ponton is kapcsolódnak a számítógépes bűnözéshez, de nem feltétlenül azonos a kettő által lefedett terület: vizsgálódásunkat tehát e jelenségcsoporttal kezdjük, és a technikai fejlődés adta új lehetőségekkel, „elkövetési módokkal” folytatjuk.

A probléma kriminológiai ismertetése után és a büntetőjogi elemzés előtt azonban szükséges a szellemi tulajdon-védelem más aspektusaival is foglalkozni, hiszen a büntetőtörvények radikális eszközökkel védik a társadalmat, így ezek egyedüli bemutatása nem elégséges az átfogó vizsgálathoz, továbbá sokszor nem egyértelmű, hol van az egyes jogágak közti határ. Bár a szellemi alkotások főszabályként a polgári jog területére tehetők, a szélesebb védelem és meghatározottság érdekében találhatunk róluk rendelkezéseket az Alkotmányban,¹ a Büntető Törvénykönyvben² és közvetve egyes jogszabályok is rendelkeznek róluk a közigazgatási jogban.³

Hazánk jogirodalma sok esetben nem veszi figyelembe e jogterület „keresztbefekvő”, kvázi interdiszciplinárisra váló jellegét, és egy-egy tanulmány „csak” bizonyos, a fenti jogágak valamelyikének szabályaira koncentráltan mutatja be a problémát, elveszejtve ezzel a kérdés

¹ Alk. 13. § (1) bek.

² Btk. 329. §–329/D. §

³ 86/2000. (VI. 15.) Korm. rendelet a Magyar Szabadalmi Hivatalról, 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről

totalitását. A polgári jogi tanulmányok számára büntetőjogunk vitatottnak mondható rendelkezései igencsak szenzitívnek mondhatók, a büntetőjog szempontjából történő közelítés alól pedig sok esetben kicsúszik a talaj, és nem veszik figyelembe a való életet és a jogág *ultima ratio* jellegét, valamint más alapelveit. Másrészt, ahogyan ezt a szabályozás jellegéből fakadóan egy bírósági határozat is megállapítja, a Btk. 329/A. §-a „*olyan kerettényállás, melyet a hatályos rendelkezések töltenek ki tartalommal*”,⁴ így szükséges a hatályos polgári jogi rendelkezések rövid bemutatása.

A jog által rendezni kívánt technikai kérdések és a büntetőjogi eszközök között bemutatásra kerülnek, a térség államaiból kettőnek, pontosabban a Cseh és a Lengyel Köztársaságnak a vonatkozó törvényei, mivel ezek összehasonlítása tanulságos lehet számunkra. A hazai és a nemzetközi jogirodalom másik adóssága, hogy szinte minden mű kizárólag az Egyesült Államok és más, nyugat-európai országok szabályainak bemutatására szorítkozik, pedig inkább olyan nemzetek szabályozási megoldásait lenne előremutató vizsgálni, amelyekben az elmúlt évtizedekben hasonló társadalmi – gazdasági – jogi változások mentek végbe. Így talán eredményesebb lenne egyes jogintézmények adaptációja.

Terjedelmi korlátok okán kizárólag az 6. és 7. fejezet foglalkozik a cseh és a lengyel szabályok bemutatásával.

2. A SZÁMÍTÓGÉPES BŰNÖZÉSÉRŐL

Az ARPANET (Advanced Research Projects Agency Network – az első, szélesebb körben kiépített IP-alapú hálózat) átalakulása után rendkívül sokféle módon kezdték alkalmazni az egyre jobban kiterjedő világhálót, így arra eleinte a piacmentes működés volt jellemző, majd később az üzlet is egyre jobban teret hódított e virtuális térben. Az internetre napjainkban egyre nagyobb számban kerültek és kerülnek fel szoftverek, illetve különböző digitális tartalmak, sok esetben jogsértő módon. Ennek okán világossá vált, hogy az internet teljesen önszabályozó és decentralizált működése lehetetlen, újszerű kihívások elé állítva ezzel a jogalkotót. A törvényalkotás alapvetően az egyes bűncselekmények elkövetését rendeli büntetni, így a számítógépes bűncselekmény fogalma kialakulásának rövid ismertetését itt sem nélkülözhetjük.

A számítógépes bűncselekmény fogalmát többféleképpen határozták meg: *Martin Wasik* (Crime and the Computer, Pitman Publishing, 1993) csupán összegző fogalomként definiálta, az első tudományos igényű szakirodalmi összefoglalás *Parker, Nycum és Aura* nevéhez fűződik (Computer Abuse. Stenfo Research Institute, 1973). A *CDIP* (Centre de Droit International Pénal) után *S. Mandel* (Computers, Data Processing and the Law. West Publishing, 1980) nevével is fémjelzett definíciót, majd az *OECD szakértőgárdája* által

⁴ BH2000. 288. Forrás: Complex DVD jogtár

alkotott tudományos meghatározást kanonizálta az *Európa Tanács* is: számítógépes bűncselekmény minden olyan jogtalan, etikátlan, engedély nélküli magatartás, amely adatok automatizált feldolgozásával és továbbításával kapcsolatos.⁵ Tekintettel az infotechnológia gyors fejlődésére, csak megfelelően absztrahált, közösségi szinten is elismert, technikailag semleges meghatározás lehet alkalmas a számítógépes bűncselekmény fogalmának meghatározására a törvényhozásban, amely nem válik rövid időn belül üressé, megkerülhetővé. Ennek e definíció nagy vonalakban eleget tesz.

A számítógépes bűncselekményeket többféleképpen csoportosítják a kutatók. *Adler*, *Mueller* és *Lafer* a következő vizsgálandó formáit nevesítik a hightech bűncselekményeknek:⁶

- számítógépes csalás,
- számítógépes kémkedés,
- számítógépes szabotázs,
- hacking,
- számítógépidő-lopás,
- szoftver- és hardverlopás.

Sieber a következő bűncselekményi formákat különbözteti meg:⁷

- számítógép manipulációjával elkövetett csalás,
- számítógépes kalózkodás és szoftverlopás,
- számítógépes szabotázs,
- szolgáltatáslopás,
- adatfeldolgozás rendszeréhez való jogosulatlan hozzáférés,
- adatkezelés során végrehajtott hagyományos gazdasági bűncselekmények.

A számítógépes bűnözésre sem a nemzeti és nemzetközi jogalkotásban, sem a bűnüldözésben nem létezik egységesen elfogadott definíció. A számítógépes bűnözés kifejezés csak mint gyűjtőfogalom használatos. A tudományos munkákban és a gyakorlatban szinonimaként szokták használni a számítógéppel kapcsolatos informatikai, high-tech és kibernetikusbűnözéssel.

A számítógépes bűnözés *jellemzői*⁸ a következőképpen foglalhatóak össze.

Az újfajta társadalmi jelenség egyik jellemző vonása a *gyorsaság*, melyhez az elektronikus világháló szolgálat nagyon jó alapot. Ez egyrészt az elkövetést mint cselekményt, illetve az általa realizálható eredmény bekövetkezésének ütemét jelöli, például egy illegális fájlcselről programmal és egy széles sávú internet-hozzáféréssel szinte bármilyen szoftver, film, kép letölthető egy másik szerverről, nagyon rövid idő alatt hatalmas károkat okozva ezzel a szerzőknek – az elkövetések szaporodásával a bírósági eljárások sem tudnak lépést tartani.

⁵ *Balogh Zsolt György*: Jogi informatika. Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 1998, p. 260

⁶ *Idézi Csirke István*: A modern technika vámszedői – Szoftverkalózkodás. Szakdolgozat – ELTE, Budapest, 2005, p. 6

⁷ *Idézi Balogh Zsolt György*: i. m. (5), p. 267–268.

⁸ *Balogh Zsolt György*: i. m. (5), p. 261–264.

Továbbá a *magas latencia* is nagyban nehezíti az egyes bűncselekmények felderítését, nyomozását, megbénítva ezzel az igazságszolgáltatást. A szerzői jogok megsértésének vonatkozásában a becsült latencia meglehetősen magas, 90%.⁹ A latens bűnelkövetés kialakulásának a *nemzetközi (virtuális) színtér* is okozója, amely maga az internet, ahol nagyon sok esetben merülnek fel kérdések az egyes államok bíróságainak *joghatóságával* kapcsolatban is. Különös nehézségeket jelentenek a büntetőügyekben indítandó perek, és a kiszabott ítéletek érvényesítése. Szoktak még beszélni az elkövetések *intellektuális jellegéről* is, de ez napjainkra a számítógépes szerzőijog-sértések vonatkozásában ártéltelmeződött, ugyanis az információs társadalomban egyre kevésbé minősül kirívó szellemi tevékenységnek egy másolat elkészítése, például a tinédzserek többsége nap mint nap használ számítógépet, könnyedén másolva szoftverek tömkelegét. A cselekmény csak abban az értelmében „szellemi”, hogy azt az elkövető virtuálisan, kevésbé kézzelfoghatóan valósítja meg, tehát a szoftver és az adathordozó elválik egymástól. Nyilvánvaló azonban, hogy a számítógépes bűnözés egyes – nem feltétlenül a szerzői jogot érintő formái – kifejezetten magas szakmai jártasságot igényelnek, e jogsértéseket nem kevés alkalommal munkájukkal összefüggésben valósítják meg az elkövetők, melynek okán a szakirodalomban elfogadott, hogy a számítógépes bűnözésnek és a *fehérgalléros bűnelkövetéseknek* vannak egymást fedő területei.

Peter Grabosky tanulmánya¹⁰ alapján a számítógépes bűnözés jövőbeli tendenciáira a következő tényezők megjelenése és felerősödése várható.

- *Az elkövetési technikák finomodása:* ez a technikai fejlődés szükségszerű velejárója, hiszen az egyre bonyolultabb titkosítási eljárásokat csak tovább finomított cselekményekkel lehet feltörni, megkerülni a jövőben, továbbá az egyes cselekmények elkövetése egyre komplexebb feladat.

A karlsruhei bíróság például a napokban ítélt el egy spammert kéretlen elektronikus üzenetek küldéséért és a Microsoft névjogának megsértéséért. A férfi közel fél éven keresztül küldött spamet az általa üzemeltetett szexoldalakokat reklámozva. Az elkövető a levelek elküldésekor „hamis feladókat jelölt meg, az e-mail címekben gyakran a látszólag a Microsoft levelezőszolgáltatásához, a Hotmailhez tartozó címeket hozott létre.”¹¹

- *Az üzleti elem fokozott megjelenése:* ez a trend már napjainkban is jelen van, sőt egyre fokozódik, mivel a bűnelkövetők egyre nagyobb mértékben tekintenek úgy az online környezetben elkövetett bűncselekményekre, mint kiváló jövedelemszerzési alternatívára. Ennek okán sajnos már napjainkban is lehetőség nyílik a pénzpiac interneten

⁹ A Motion Picture Association felmérése. Forrás: Csákvári Géza: Hazánk a DVD-kalózkodás nagyhatalma. Népszabadság, 2006. október 27., p. 11

¹⁰ Csirke István: i. m. (6), p. 8. A témáról bővebben: *Peter Grabosky: Recent trends in cybercrime – Eleventh United Nation Congress on Crime Prevention and Criminal Justice; Workshop – Measures to Combat Computer – Related Crime, 2004; A workshop szakmai előadásai elérhetőek: <http://www.kic.re.kr/english/cooperation/ca.asp>*

¹¹ Forrás: http://www.sg.hu/cikkek/48141/spammert_perelt_a_microsoft (2006. október)

keresztül történő manipulálására. Ez a tendencia a virtuális világ keretein kívül is megfigyelhető.

Így például annak a 38 éves német kalóznak az esetén keresztül, akit 2004 júliusában ítélték el öt és fél év letöltendő szabadságvesztésre. A Willichben élő Ralp Blasek mintegy 32 ezer, a Microsoft által oktatási célokra kiadott, kedvezményes árú szoftvert értékesített – átcímkezve azokat – magasabb vételáron, a Dino-Soft nevű cégen keresztül. A hatóságok közölték, hogy a férfi négy és fél millió euró – azaz 1 milliárd forint – kárt okozott a különböző szerzőijog-sértésekkel. Tevékenységének jó hatásfokát mutatja, hogy a világ több pontján vásárolt magának luxusingatlant, továbbá szert tett egy Bugattit, valamint egy Rolls Royce-t is magában foglaló sport- és luxusautógyűjteményre. A német rendőrség fogta el karöltve a Microsofttal egy nagy méreteket öltő razzia folytán.¹²

- *Az integráció előtérbe kerülése:* egyrészt a bűnelkövetéseknél a csoportos elkövetési formák, a szervezett bűnözés egyre erőteljesebben érvényesül. Másrészt a jogalkotásban is hasonló törekvések figyelhetők meg mind a polgári, mind pedig a büntetőjog területén, főként az Európai Unióban.¹³ Az igazságszolgáltatás tekintetében még nincs az írott joghoz hasonló egység, de igény mutatkozik a konzekvens bírói gyakorlat¹⁴ kialakítására, ami sajnos napjainkban az egyes államokon belül sem valósult meg.

A további vizsgálat a szoftverkalózkodásra mint a szerzői jog megsértésének a digitális világban legelterjedtebb formájára irányul.

3. A SZOFTVERKALÓZKODÁS

3.1. A digitális korszak beköszöntésével a mindennapi emberek életében is egyre nagyobb és nélkülözhetetlen szerepet töltenek be a tömegszoftverek, mint például a mobiltelefonok vagy a bankautomaták mögött rejlő vezérlőprogramok.

A szerzői jog, akár más művek esetében, a szoftvereknél is a polgári jog területére esik. Ha a polgári jog által kijelölt kereteket a felhasználók önkényesen áttörik, akkor lépnek be a büntetőjog rendelkezései. A hazánkra jellemző, alacsony szerzőijog-tudatot nagyon jól szemlélteti, hogy a felhasználók többsége nem tudja, hogy az általa vásárolt szoftveren nem szerez tulajdont, hanem csak licencszerződést köt, így számos esetben gondatlan „bűnelkövetők” válhatnak az egyszerű felhasználók is. A szoftver, a film és a zene is szellemi munka eredménye, így annak megalkotásáért is jár díj.¹⁵

¹² <http://www.jogiforum.hu/hirek/11071> (2006. október)

¹³ Lásd az 5–7. fejezetet

¹⁴ Lásd a 8. fejezetet

¹⁵ Ide nem értve a public domaint és egyes sharewareket.

Maga a szoftverkalózkodás elnevezés nem egy konkrét tevékenységet, hanem azok egész csoportját takarja, így számítógépi programok illegális másolását, hamisítását, jogsértő programok terjesztését, ami tágabb értelemben vonatkozhat filmekre és zenékre is. Egyes szerzők szerint a jogi oltalom alatt álló munkák, szoftverek barátoknak, családtagoknak történő közreadása is kimeríti e fogalom tartalmát, sőt már *egyetlen másolat elkészítése* is szoftverkalózkodásnak minősül ...

Azért jelentős a szerzőijog-sértések e formája, mert 2005-ben a személyi számítógépeken világszerte a telepített programok 35%-a illegális úton terjedt, 34 milliárd dollár veszteséget okozva ezzel a szoftvereket előállító cégeknek.¹⁶ Ez az érték egyes régiókban kilencven százalék körül is mozoghat, így pl. Vietnamban 2005-ben 90%-os, Zimbabweban, 2004-ben és tavaly is 90%-os volt a kalózmásolatok országos használata. Indonézia – 87% –, Kína – 86% – és Pakisztán – 86% – is hasonló mutatókkal rendelkezik.¹⁷

3.2. A szoftverkalózkodás megjelenése és az elkövetők, *pro primo*

Mint már tárgyaltuk, a szoftverkalózkodás csak akkor „születhet meg”, mikor a szoftver és a hardver elválik egymástól. E folyamat a ’70-es évek Amerikájában kezdődött, amikor még csak igen szűk kör, alapvetően munkavégzési céllal használta az internetet, és mikor még jó befektetésnek bizonyult bizonyos szoftverek megvásárlása. A ’70-es évektől azonban tendenciáiban növekedett az amerikai társadalom számítógépes és IT-eszközökkel való ellátottsága, „méltán” válva a szoftverkalózkodás melegágyává. A számítógépes eszközök gyarapodása magával hozta a szoftverek és az ezekről készült másolatok készítését is. Ez a tevékenység kezdetben nem volt nyereségorientált, a szocializációs csoportokként működő ún. *warez-csapatok* folytatták mintegy intellektuális szabadságharcosokként. Karrierjük igencsak sikeresnek bizonyult, ugyanis csak a ’90-es években sikerült velük szemben fellépni, ami azonban korántsem jelenti a hatóságok teljes sikerét, mivel az egyes csapatok alapítótagjai közül nem sikerült mindenkit felelősségre vonni, és a továbbra is szabadlábon maradt „kalózkodó” új és régi társaikkal napjainkban is folytatják a munkát, még elfogott társaik helyett is. A ’90-es években különösen nagy ugrás történt a technika terén, soha nem látott mértékben kezdődött meg az internet popularizálódása.

Az elkövetők a tipikus hackerkaraktert testesítik meg, általában magas – 120-on túli IQ – intelligenciahányadosú, fehér, középosztálybeli, fiatal – 14-19 éves – férfiak. Gyakran befeleforduló, csak hasonló természetű személyekkel barátkozó, számítógépekkel foglalkozó emberek, tevékenységüket jellemzően vélt „ellenkultúrának” titulálják, mely szellemiség megegyezik a warez-csapatokéval.¹⁸

¹⁶ <http://www.bsa.org/globalstudy/upload/2005%20Piracy%20Study%20-%20Official%20Version.pdf> (2006. október)

¹⁷ <http://www.bsa.org/globalstudy/upload/2005%20Piracy%20Study%20-%20Official%20Version.pdf> (2006. október)

¹⁸ Adler–Mueller–Laufer: Kriminológia. Osiris Kiadó, 2004, p. 405

Az elkövetők másik jellemző csoportját a jogi személyek alkotják, ugyanis az Üzleti Szoftver Szövetség „Nagyvizit” kampányában, a cégek szoftvergazdálkodását vizsgálva megállapította, hogy hazánkban az ellenőrzött jogi személyek 42%-a használ kalózmásolatokat.¹⁹ Velük szemben aggályos a büntetőjogi fellépés, valamint a szankciók kiszabása is gondot jelent, mivel azok bizonyos esetekben alacsony visszatartó erővel bírnak.²⁰

A világ más tájain némiképp máshogy alakult a szoftverkalózkodás a gyakorlatban. Míg az Egyesült Államokban a warez-csapatok nem törekedtek anyagi haszonszerzésre, addig a tenger innenső oldalán, Európában, és főként annak keletibb részein, a volt Szovjetunióban is az egyes szoftverkalózkodónál megjelenik a vagyonszerzési célzat. Így például Ukrajnában a szoftverhamisítás nagyon jól jövedelmező tevékenység, léteznek olyan értékesítési standok, ahol az eladók olyan játékprogramokat kínálnak megvételre, amelyek még csak meg sem jelentek a piacon, vagy épp hogy csak beharangozták őket. Az ilyen kalózprogramokra általában a tengerentúlról, kis számban tesznek szert, és azokat vagyoni ellenszolgáltatás fejében juttatják tovább.

3.3. Magyar vonatkozás – bűncselekmények és elkövetők

Magyarországon a kilencvenes évek elejére tehető a szoftverkalózkodás hőskora, amikor még nem is létezett olyan hazai szabály, ami e cselekménykört büntetni rendelte volna. Ki ne emlékezne a Petőfi Csarnokban tartott vasárnapi vásárookra, ahol tömegével álltak a másolt vagy éppen hamisított szoftverek, főként persze *Commodore 64*-re. A BSA (Business Software Alliance) 1996-os megjelenése jelentett először problémát a hazai illegális piacon, ugyanis ekkor tömegével tartóztattak le illegális szoftvereket árusító személyeket, ehhez társult egy igen agresszív marketingpolitika is. Kétségtelen tény, hogy a hatás nem maradt el; addig soha nem látott mértékben csökkent a kalózmásolatok száma.²¹ Hazánkban először az 1993. évi XVII. törvény illesztette a be a rendelkezést a Btk.-ba, ami hirtelen rengeteg új elkövetőt generált. Később, az 1999. évi CXX.²² és a 2001. évi CXXI. törvény²³ módosította a rendelkezést, ami mégis egyre alkalmatlanabbá vált az „ultima ratio” érvényesülésre.

A magyar szabályozás szigora miatt sok olyan gondatlan bűnelkövető van e bűncselekménytípus vonatkozásában hazánkban,²⁴ aki tájékozatlansága miatt „követ el” különösebb szakmai tudást nem igényelő cselekményeket, ami egy-egy fájl letöltésében vagy CD átirásában ölt testet. A másik oldalon ott áll az a nem túl szűk kör, amelyben magasan képzett

¹⁹ www.bsa.org (2006. október)

²⁰ A témáról bővebben: *Kőhalmi László*: A jogi személyek büntetőjogi felelőssége. *Collega*, 2002. 2. sz. p. 18–23

²¹ Erről bővebben: *Csirke István*: i. m. (6), p. 54–70

²² Hatályos: 2000. március 1-jétől

²³ Hatályos: 2002. április 1-jétől

²⁴ Magyarországon 2005-ben az ORFK adatai szerint 37 404 esetben sértették meg az egyes műveken fennálló szerzői jogokat.

szakemberek vannak, akiknek cselekményeit leginkább a vagyoni haszonszerzés motiválja. Nem ritka eset, hogy e másolt szoftvereket eredetiként értékesítik, becsapva ezzel a jóhiszemű vásárlót.

3.4. *Elkövetési formák avagy technikai fejlődés?*

A szoftverkalózkodás a gyakorlatban igen széleskörűen alakulhat, főleg az elkövetési magatartások tekintetében, melyeket a BSA és a SIIA (Software & Information Industry Association) gyakorlatát alapul véve vizsgálunk, ugyanis az egyes nemzetközi dokumentumok nem tartalmaznak információkat az elkövetési technikákra vonatkozóan, azok csupán a kereteket biztosítják a „másol”, „terjeszt” kifejezésekkel. Majd vitatott jogi minősítésű technikai alkalmazások kerülnek boncolgatásra, így a P2P (person-to-person) fájlmegosztó rendszerek, a hosting szolgáltatások, végül a hiperlinkek.

a) *A BSA gyakorlata alapján ismert elkövetési formák*²⁵

- *A végfelhasználói kalózkodás* azt a tevékenységet jelöli, amikor a felhasználó engedély nélkül készít másolatot a programról, és a reprodukciót licencengedély hatálya alatt nem álló számítógépen használja, vagy olyan programot vásárol, amelyről tudja vagy tudnia kellene, hogy illegális forrásból ered. Azonban az a cselekmény is ide sorolandó, amikor a kalózprogramot használó hamis adatokat megadva frissíti programját, önmagát legális felhasználónak tüntetve fel. Jelenleg nem ismernek olyan, programon fennálló védelmet, amit néhány napon belül ne törnének fel, lehetővé téve ezzel a program másolását.²⁶
- *A hálózati licenccen való túlterjeszkedés* az IT-eszközök hálózati használatához kapcsolódik, amikor a felhasználó csak egy számítógéphez vásárolja meg a jogtisztá operációs rendszert. Ezt nevezik „overuse”-nak, azaz túlhasználatnak, amit nehézségek nélkül minden belső hálózatot működtető felhasználó megvalósíthat.
- *Internetes kalózkodáson* értünk minden, a világhálóról történő letöltést, valamint az olyan internetes honlapok készítését, amelyekről letölthetők ezek a tartalmak (warez site), továbbá a fájlmegosztó – peer2peer – hálózatokon keresztül megvalósuló digitális alkotások cseréjét, de mára megjelentek már az internetes aukciók és vásárlási lehetőségek is, kalózprogramok árusításának és vásárlásának egyaránt alkalmat kínálva. Erről az „elkövetési” magatartásról alább még részletesen szólunk.
- *A „merevlemez-kalózkodás” (hard-disk loading)* is a szoftverkalózkodás egyik formája, ami akkor valósul meg, amikor a számítógép-forgalmazók az általuk értékesíteni

²⁵ Csirke István: i. m. (6), p. 26–28

²⁶ A napjainkban a SecuRom 7 és a Starforce a legmodernebb és a legelterjedtebb másolásvédelmi rendszer, melyek feltörése két hónapjába került a hackereknek.

kívánt informatikai eszközökre olyan programokat telepítenek, amelyeket nem vesz meg a felhasználó, de a gépen illegális formában megtalálhatóak, becsapva ezzel a vevőket. Sok esetben a kereskedők ilyen kalózszoftverekkel próbálják ajánlatukat vonzóbbá tenni, mely tisztességtelen magatartás kétségkívül jogi szankció után kiált.

- A *szoftverhamisítás* nem más, mint a szerzői jog által védett programok engedély nélküli másolása, majd annak eredetiként feltüntetve történő eladása. Gyakran nemcsak magát a programot, hanem annak dobozát, valamint az ahhoz járó dokumentációt is meghamisítja az elkövető, a valóság látszatát növelendő. A legnagyobb kárt – egyéni értelemben – kétségkívül ez a formája okozza a szoftverkalózkodásnak, hiszen a hamis programért a teljes árat fizeti meg a felhasználó, és általában nincs tudatában annak, hogy nem jogtisztá szoftvert használ, ezért ilyen esetekben nemcsak szükséges, hanem kívánatos is büntetőjogi szankciók alkalmazása (Btk. 318. §; Btk. 329/A. §) a polgári jogi igényérvényesítés mellett. Eme cselekmények társadalomra kiemelten káros voltát nem kell részletezni, ilyen esetben a szabadságvesztés-büntetés kiszabása is indokolt.

b) A SIIA ide sorolja még a következő elkövetési formákat²⁷

- *OEM-kalózkodás*: bizonyos szoftverek csak meghatározott hardverelemekkel együtt értékesíthetők, e termékek így sok esetben olcsóbbak a többi szoftvernél, amelyek önállóan vásárolhatók meg, ám hozzájuk képest a legtöbbször korlátozott terméktárgyat jár. A hardver nélküli eladása vagy a megvásárlás nélküli lemásolása ezeknek az OEM-termékeknek szintén büntetendő, mivel e tevékenység a szoftverkészítő és a kereskedő közötti megállapodás megsértését jelenti. Ilyen elkövetési magatartásnak minősül az ún. *csomagolt szoftverek* esetén az árukapcsolt termékek külön-külön történő értékesítése, ami szintén nem alapozza meg aggályok nélkül a büntetőjogi szankciók alkalmazását, ide nem értve az elkobzást.
- *Ingyenesen használható programok kereskedelmi forgalmazása* esetén a szoftverkészítő azon döntése sérül, melyben ő maga teszi ingyenessé az általa konstruált programot, hogy azt bárki ellenszolgáltatás nélkül (vagy jelképes ellenszolgáltatás fejében – pl. freeware, public domain szoftverek esetében) használhassa, mely programokból történő bármilyen formájú haszonszerzés illegális. A felhasználási formából és az elkövetés módjából fakadó kereskedelmi mérték miatt indokolt *lehet* enyhébb büntetőjogi szankciók alkalmazása a polgári és versenyjogi igényeken felül, így különösen az elkobzás, pénzbüntetés kiszabása.
- *A szoftverek kölcsönzését* a licenc a legtöbb esetben nem teszi lehetővé, bár ezen elkövetési forma igen ritka a programok könnyű másolhatósága miatt. Ez esetben is az enyhébb büntetőjogi eszközök és a más jogágak által nyújtotta igények érvényesítése indokolt, ahogy azt már az előzőekben tárgyaltuk.

²⁷ Csirke István: i. m. (6), p. 26–28

Itt okszerű megemlékezni egy 2007. január 1-je óta hatályos, a büntethetőséget megszüntető okok között említett, kriminológiai szempontból kíváncsú, ám a hazai ítélkezési gyakorlatban még kismértékben elterjedt alternatíváról, a *közvetítő eljárásban vállalt kompenzációról* vagy *tevékeny megbánásról*²⁸ a sértett kárának enyhítése érdekében. Sajnálatos, hogy 2003 óta²⁹ a bíróság elé került jogviták 1%-ában éltek a *mediáció* nyújtotta lehetőséggel.

c) Az egyes fájlcserező rendszerek (P2P programok) jogi minősítése

A P2P programok (person-to-person) olyan fájlmegosztó rendszerek, melyek lehetőséget biztosítanak, hogy az egyik felhasználó a másik számára hozzáférhetővé tegye saját adatállományát, illetve a másik által megosztott adatállományhoz ő maga hozzáférjen. E technikai eljárások az információáramlás motorjai, a nyílt, demokratikus társadalmakban alternatív „vitafórumok”, és a tájékozódást elősegítő kommunikációs csatornaként működnek, működhetnek, ha a szociológiai vonatkozásokat vizsgáljuk. Az általuk felvetett jogi kérdések viszont több szempontból is aggályosak, ugyanis azok túllógnak a hagyományos szerzői jogi dogmatikán. Ennek tisztázásához azonban elengedhetetlen e rendszerek technikai szempontú ismertetése.

Az ún. *elsőgenerációs* fájlmegosztó rendszerek – mint a Napster, Kazaa, Gnutella – esetében a felhasználó megosztott egy limitszerűen, előre meghatározott mennyiségű minimum adatállományt, melyet a többi felhasználó letölthetett a szóban forgó személytől, és viszont ugyanígy. E programokkal a lassúság volt a gond, mivel a feltöltő személy sávszélessége és adatforgalma csökkentette a letöltési sebességet, ezért csak korlátozott méretű fájlok, így filmek és szöveges dokumentumok hozzáférhetővé tétele volt megoldható.

A *második generációs* P2P programok – így a BigTorrent, DC++ – működési elve már lehetővé tette nagy adatmennyiségek átvitelét, itt ugyanis a letöltők nem osztanak meg közvetlenül teljes állományokat, csak annak a fájlnek a részeit lehetséges tőlük elérni, amit éppen az internetről másolnak. Az egyes adatállományok logikai egységekre bontott formában válnak elérhetővé más felhasználók részére, így azok sosem egy egész programot, csupán annak szétszedett részeit töltik le, melyek a művelet végeztével rendeződnek. Eme rendszereknek is van *centralizált* és *decentralizált* részük egyaránt. Az előbbi esetében a letöltő személy az adott fájl egy általa a „közösségből” kiválasztott másik személytől szerzi meg, az utóbbiban pedig az éppen a rendszerhez csatlakozott valamennyi olyan felhasználótól kerül letöltésre az anyag, akik azt hozzáférhetővé tették, és rendelkeznek szabad csatornával. Léteznek a fenti két ismervet ötvöző, vegyes technológiájú P2P modellek is.

A második generációs P2P rendszerek újabb fejlesztéseiről – ilyen pl. az Owner-Free File System – védekezésképpen azt szokták mondani, hogy nem valószínű, hogy szerzői jogi jogsértést, mivel a több részre darabolt fájlok egyes darabjait összekeverik, mely folyamat a

²⁸ Btk. 32. § d)

²⁹ 2002. évi L. törvény a közvetítői tevékenységről (Kttv.). Hatályos 2003. március 17-től.

letöltés végeztét követően megfordul, „és a felhasználó számítógépén összeállnak az eredetileg letölteni kívánt zeneszámok.”³⁰

Ugyanis az általános P2P rendszereknél a zeneipar adatokat gyűjthet arról, hogy ki, milyen szerzői jog által védett tartalmakat töltött fel a hálózatba, vagy töltött le onnan, ám a kutatás eredményessége attól függ, hogy a szakmai és a jogvédő szervezeteknek mennyi bizonyítékot áll módjukban összegyűjteni.³¹

Ha jobban belegondolunk, az ilyen típusú P2P programok sem állnak a legalitás talaján, hiszen csak a megfelelő technikai bizonyítékok hiánya, és nem pedig a jogszerűségük az, ami megmenti őket a *brachium seculare* büntetéseitől.

„Függetlenül a forrás legalitásától a lefele irányuló, magáncélú másolás keretében végzett letöltés legális”,³² mely megállapítás nem hagy maga után kétséget, ugyanis a magyar szerzői jogi törvény rendelkezései egyértelműek, amennyiben az ilyen cselekményt a magáncélú másolás³³ keretein belül bíráljuk el. Kálmán András, az ASVA (Audiovizuális Művek Szerzői Jogait Védő Közhasznú Alapítvány) igazgatója azonban nem ért egyet eme nézőponttal, mivel szerinte nem lenne szabad az internetre illegálisan feltett szerzői műveket szabad felhasználásként minősíteni. Ez utóbbi álláspont gyengéje, hogy mindenféle törvényi alapot nélkülöz. Dr. Ormós Zoltán észrevétele mellett szól az az érv, hogy az adathordozók árába épített jogdíj kompenzálja a szerzőket a letöltésekből eredő bevételkiesésekért. Azt azonban Ormós maga is leszögezte, hogy a letöltésről tett megállapítása kizárólag filmek és zenék vonatkozásában áll fenn, szoftverek esetén nem.

Dr. Nagy Zoltán álláspontja szerint „a fájlcsere dinamikáját kell szemügyre vennünk”,³⁴ a fel- és letöltés fázisának egymással egyidejű vagy közel azonos idejű lezajlása miatt a két mozzanat együttes vizsgálata okszerű. Álláspontja szerint csak akkor tölthetőek föl digitális tartalmak fájlcsere céljából, ha azt a kérdéses mű szabad felhasználása lehetővé teszi. Amennyiben megállapítjuk, hogy a feltöltés jogellenes, akkor az ősi jogelv „*ius ex iniuria non procreatur*” (jogtalanság nem eredményezhet jogszerűséget) értelmében a letöltést is jogellenesnek kell tekinteni. Magáncélra pedig a törvény kizárólag csak akkor engedélyezi a másolatkészítést, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját még közvetve sem szolgálja.³⁵ A szerzői műről azonban számítógéppel, illetve elektronikus adathordozóra mással másolatot készíttetni nem szabad.³⁶ E fogalmakból könnyen kitűnik, hogy a törvény szövegezésekor mennyire nem vették számításba – hiszen a probléma ismeretlensége miatt senki sem vette volna –, hogy néhány esztendőn belül milyen szintű adatforgalom mehet végbe az interneten.

³⁰ Berta Sándor írása: http://www.sg.hu/cikkek/46596/kiskapukat_hasznal_ki_egy_uj_fajlcsere_lo_rendszer (2007. március)

³¹ Lásd az előző lábjegyzetet

³² Nyilatkozta dr. Ormós Zoltán a Magyar Televízió Kultúrház Extra című műsorában; http://www.media-kabel-muhold.hu/menu.php?main=aktualis&sub=20060322_hir_aktualis99 (2007. március)

³³ Sztj. 35. § (1)–(3)

³⁴ Dr. Nagy Zoltán: A fájlcsere (file-sharing) jogi problémáiról. Kézirat, Pécs, 2006

³⁵ Sztj. 35. § (1) bek.

³⁶ Sztj. 35. § (3) bek.

Innen látszik tehát, hogy a rendszer első-, második generációs voltától, centralizált vagy decentralizált működési elvétől, a kérdéses fájl tulajdonságaitól – pl. film, kép, szoftver stb. –, valamint a szóban forgó állam jogától függ e programok jogi megítélése.

Az egyes államok ítélkezési gyakorlatát figyelve sem kapunk kielégítő választ a jogellenesség kérdése tekintetében, de bizonyos tendenciák, erővonalak azért sejlenek. A Napster ellen indított per idején úgy tűnt, hogy az igazságszolgáltatási gyakorlat nem kedvez a fájl-cserélőknek, azonban napjainkban ez megváltozni látszik, és ki lehet jelteni, hogy kezd leáldozni a nagy és költséges pereskedések ideje. Most már bizonyos multicégek is inkább hasznot próbálnak húzni a dologból, és a kiegyezésre töreksenek.

2005. október 12-én indult Svédországban egy régóta várt próbaper³⁷ illegális fájlmegosztás miatt, hogy megválaszolja a sokak által feltett kérdést: lehetséges-e valakit egyszerű fájlmegosztásra hivatkozva elítélni. A svédek ugyanis kissé másként viszonyulnak a fájl-megosztás kérdéséhez – sokkal nagyobb a társadalmi támogatottsága, mint például térségünkben –, hasonlóan a norvég, francia és német közgondolkodáshoz. Nemrég egy svéd televízió vitaműsorában tartott telefonos szavazáson a nézők 98%-a úgy vélte, hogy a fájl-megosztást legalizálni kéne, ugyanis a EUCD (European Copyright Directive) alapú szerzői jogi törvény szerint – a nehéz bizonyítás ellenére – a fentnevezett cselekmény büntetendő. Első fokon a hatóság 425 000 forintnak megfelelő³⁸ bírságot szabott ki szabálysértés miatt. A döntés ugyanis precedensértékűen kimondja, hogy a fájl-megosztás nem bűncselekmény, csak szabálysértés, ezért nem alkalmazhatóak rá bizonyos nyomozati módszerek, és a rendőrségnek nem kötelessége minden eszközt felhasználni a visszaszorítására, illetve tettesek kézrekerítésére.³⁹ A helyi jogvédő szervezet által megfellebbezett döntést követő másodfokú ítélet pedig a bírságot tárgyi bizonyítékok hiányára hivatkozva elengedte, mivel a vádló által ismertetett bizonyíték mindössze egy fájl-megosztó programból készült képernyőmentés, amelyen jól látszik a vádlott IP-címe ahogy megosztja a kérdéses fájlokat.⁴⁰

Eme bírósági döntésből is jól kitűnik, hogy még olyan fejlett jogtudattal és erősen interaktív társadalmi bázissal rendelkező államban, mint Svédország sem minden esetben egyértelmű a P2P programok jogi minősítése. Egy azonban biztos – a végkifejlethez a svéd adatvédelmi biztos és a társadalom aktív közrehatása is szükséges volt.

Spanyolországban is heves vitákat vált, váltott ki a kérdés az igazságszolgáltatás területén, ahol a santederai bíróság 2006. november 3-án felmentette azt a 48 éves férfit, aki ellen fájl-megosztás kapcsán indult eljárás, amely során 7200 euró kártérítést kellett volna fizetnie. A bíróság a megosztás nem profitorientált módjával indokolta az ítéletet, ezért a spanyol szer-

³⁷ A témáról bővebben: Tóth Benedek: A svéd próbaper; <http://hu.p2pinfo.net/index/2006-04-24/cokken-a-jogljarasok-nepi-eszersege/> (2007. március)

³⁸ 16 000 svéd korona

³⁹ Tóth Benedek cikke: <http://hu.p2pinfo.net/index/2005-10-26/precedens-ertek-dontes-a-sved-fajlmesozto-ugyeben/> (2007. március)

⁴⁰ Tóth Benedek cikke: <http://hu.p2pinfo.net/index/2006-10-02/lezarult-a-sved-probaper/> (2007. március)

zói jogi törvény szerint nem büntetendő a szóban forgó cselekmény.⁴¹ Paz Aldecoa bíró indokolásában kifejtette, hogy egy elmarasztaló döntés „*kriminalizálhatna egy társadalmilag elfogadott és gyakori viselkedést, amelynek nem célja a tiltott hasznoszerzés, hanem a szabad felhasználás keretein belül másolatok beszerzése*”. A döntés kapcsán Juan Fernando Lopez Aguilar igazságügy-miniszter nemtetszésének adott hangot, mely meghallgatásra is talált, és az ítélet ellen Antonio Guisasa ügyész még aznap fellebbezett.

Az Egyesült Államokban a RIAA (Recording Industry Association of America) 2006 márciusában jelentette be,⁴² hogy mindössze 200 magánszemély ellen kezdeményez „klaszszikus”, néhány ezer dolláros megállapodási pert, április közepén pedig újabb 235 magánszemély ellen tette ugyanezt hatalmas sajtóhadjárat közepette. A népszerűtlenség oka aggályos eljárás kezdeményezésére vezethető vissza, ahol az alperes vitte bíróságra az ügyet, ugyanis a vádalkuként a szervezet által felajánlott összeg finoman szólva is tisztességtelennek bizonyult annak a 14 éves Britanny Chan nevű gyermeknek az ügyében, akinek a családja nem volt hajlandó fizetni, és bíróságra vitte az ügyet. A bíró nem fogadta el a szervezet „Guardian Ad Litem” kérését – tehát nem tekintette a cselekményt elégséges mértékben társadalomra veszélyesnek ahhoz, hogy a szülők közvetlen felelőssége megállapítható legyen – így a vádat ejtették.

A magyar és a térség más államainak fájlmegosztással kapcsolatos bírói gyakorlatát nem áll módunkban bemutatni, mivel jelentéktelen a hatóságok elé kerülő ilyen ügyek száma, de a tavalyi év decemberében a ProArt jogvédő szervezet által a *Diablo hub* ellen indított támadás esetében viszont más a helyzet, ezt nagy figyelemmel kísérte a szakma.

A hatóságok lefoglalták a szervert, az üzemeltetőt feljelentették, házkutatást tartottak nála és kihallgatták, de miután az eljárást bűncselekmény hiányában megszüntették, pótmagánvádat is beterjesztettek ellene. Azonban a fentnevezett jogvédő szervezet fellépései sem voltak elégségesek, hogy a szóban forgó fájlcsereközpontot kiiktassák, és hangzatos nyilatkozatok ellenére sem került sor vádemelésre, ami viszont alapot szolgáltatott az ország egyik legnagyobb fájlcsereelője számára, hogy rágalmazás és hamis tanúzás miatti ellenperrel éljen a szerzőijog-védőkkel szemben.⁴³ Ráadásul 2007. január 15-én már olvashattuk,⁴⁴ hogy az ügyesség megszüntette a nyomozást a Diablo hub ellen a szabad felhasználásra hivatkozva, valamint közölte, hogy nem a büntetőjog a megfelelő eszköz az ehhez hasonló problémák orvoslására. És tényleg nem. Dr. Szinger Andrásnak az ügyvel kapcsolatos véleménye⁴⁵ is bizonyos fokig megkérdőjelezhető, ám ha ez tényleg megvalósulna, akkor legalább történne elmozdulás valamelyik irányba, de közel sem biztos, hogy ez az irány előremutató lenne.

⁴¹ Tóth Benedek cikke: <http://hu.p2pinfo.net/index/2006-11-03/felmentettek-az-egyszer-fajlmeosztot-spanyolorszagban/> valamint <http://www.warsystems.hu/?p=235> (2007. március)

⁴² Tóth Benedek cikke: <http://hu.p2pinfo.net/index/2006-04-24/cskosten-a-jogljarasok-nepi-eszersege/> (2007. március)

⁴³ <http://www.warsystems.hu/?p=276> (2007. március)

⁴⁴ Magyar jogi csaták: <http://www.warsystems.hu/?cat=20> (2007. március)

⁴⁵ „... mondja már ki végre a magyar bíróság, hogy a fájlcsere illegális” (Forrás: lásd 43. lábjegyzetet)

A magyar ítélkezési gyakorlat hibája, hogy nincs olyan iránymutató precedens, melyet követni lehetne egyrésztől, másrésztől pedig az igazságszolgáltatásban dolgozóknak – legalábbis nagy részük esetében – nincs megfelelő informatikai hátterük.

Végszóként kimondható, hogy szükségtelenek az olyan törvényi rendelkezések és bírói gyakorlat, mely a fájlcsere büntetendő volta mellett tör lándzsát, hiszen sem az EU-ban, sem az egyes tagállamokban idáig nem tették ezt meg. Ráadásul a hazai szerzői jogi jogsértések túlkriminalizáltságát mutatja többek között az is, hogy a nemzetközi egyezményekben⁴⁶ elvárt, szándékos és üzletszerű elkövetéseken túl nálunk a bűncselekmény megvalósításához elégséges a „vagyonosi haszonszerzési” célzat vagy a gondatlanság.

„Új törvényi rendelkezések szükségesek tehát a fájlcsere jogi megítéléséről, amelyek több érdeket jelenítenek meg, és tükrözik a társadalmi-gazdasági, sőt számítástechnikai realitásokat.”⁴⁷

d) A hostingszolgáltatások jogi minősítése

A hosting, más néven tárhelyszolgáltatás lényege, hogy a hozzáférést biztosító szervezet általában anyagi ellenszolgáltatásért cserébe meghatározott megabyte nagyságú tárhelyet biztosít az előfizetőnek, hogy ott digitális tartalmakat tegyen legtöbbször bárki által hozzáférhetővé. A fájlcsere kivül nagy számban léteznek az interneten ingyenes tárhelyszolgáltatást („hosting”) folytató ISP-k,⁴⁸ amelyek nem kötelesek – és nem is képesek – az általuk biztosított felület tartalmának vizsgálatára. Ha a tárhelyek tartalmával kapcsolatban bármiféle visszasságot tapasztal pl. egy szoftver alkotója, akinek műve esetleg az adott oldalon engedély nélkül megtalálható, az értesítési-eltávolítási eljárás keretén belül érvényesítheti jogait, mely procedura ismertetését ehelyütt terjedelmi korlátok miatt mellőzzük.⁴⁹

2007 januárjában azonban szárnyra kaptak olyan hírek,⁵⁰ melyek szerint a zeneipar újabb frontvonalat kíván nyitni ezúttal a internetszolgáltató cégek ellen, hogy ellenőrizték az általuk szolgáltatott – többek között tárhelyekre feltöltött – illegális tartalmakat. John Kennedy, az IFPI (International Federation of the Phonographic Industry) szóvivője nyilatkozatában elmondta, hogy már több ISP-cég is megkereste, és közölték vele, ők nem felelnek a felhasználók jogellenes cselekményeiért. Az EMI vezetője, Barney Wragg azonban nyíltan bevallotta, a zeneipar célja, hogy megoldási alternatívát találjon a bíróságon ráhagyott kérdésre, így folytatják a pereskedést, csak épp más irányban. Lehetséges, hogy az IFPI ezzel saját maga, főként saját költségvetése ellen tett annak ellenére, hogy lennének a problémának más megoldásai is ... (lásd: Záró gondolatok).

⁴⁶ Cyber Crime Egyezmény (IV. cím 10. cikkely 1. §), TRIPS-megállapodás (III. rész 5. cikkely 61. §)

⁴⁷ Dr. Nagy Zoltán: i. m. (34), p. 6.

⁴⁸ Internet Service Provider (internetszolgáltató)

⁴⁹ 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő egyes kereskedelmi szolgáltatások kérdéseiről (Elkertv.), továbbá a 2000/31/EK irányelv. A témáról bővebben: Szinger András–Tóth Péter Benjámin: Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz. Novissima Kiadó, Bp., 2004, p. 237–240

⁵⁰ The next targets: the ISPs; <http://www.warsystems.hu/?p=315> (2007. március)

e) A hiperlinkek jogi minősítése

A world wide web technológia kitalálói a CERN kiváló kutatói, *Tim Berners Lee* és *Michael Calieau* voltak, megkönnyítve ezzel az online navigálás mechanizmusát. Eme újítás lényege abban állt, hogy ún. kapcsolatokat és csomópontokat (*nodes and links*) hoztak létre bizonyos szervereken elhelyezett adatokon, és ha a felhasználó ezekre klikkelt, egy hasonlóan a kérdéses dologgal foglalkozó, ám lehet, hogy teljesen eltérő jellegű, más szerveren található honlapra irányította őt a rendszer. Ezek közül a hiperlinkeket tesszük vizsgálat tárgyává, melyek technikailag két részből állnak; *ugrópontból* (*pointer*), valamint a *hivatkozott weboldal internetes címéből* (*URL*). Az előbbi a weblap azon, általában aláhúzott része, melyre a felhasználónak rá kell kattintania, hogy eljusson a kívánt másik oldalra, az utóbbi pedig egy olyan parancs, amely az ugrópontra klikkelve lehívja „a hivatkozott internetcímen található honlapot vagy más online digitális tartalmat.

Az internetes oldal kezdőlapjára mutató technológiai alkalmazást nevezzük *felszíni linknek* (*surface link*).

Vannak azonban olyan hivatkozások is, amelyek nem a weblap kezdőoldalára, hanem annak mélyebben fekvő részeire navigálják a felhasználót, ezeket *belső* vagy *deep linknek* nevezzük.

A szakfolyóiratok *automatikus*, *beágyazott* vagy *image linknek* nevezik azon hiperhivatkozásokat, amelyek nem tartalmazzak ugrópontot, hanem az elért honlap lehívásakor automatikusan aktiválódva tesznek láthatóvá egy olyan tartalmi elemet, mely eredetileg más weboldalon található.⁵¹

A *kerettechnika* (*framing*) a beágyazott linkhez hasonló olyan alkalmazás, amely a „keretet adó” weblap külső grafikai elemei között navigál, és így tekinthet meg a felhasználó más honlapokat.

Ezek után nem lehet kérdés, hogy miért releváns a technológia a szerzői jog vonatkozásában, hiszen a *nyilvánosságra hozatal*, a *nyilvánossághoz közvetítés*, a *terjesztés* fogalmaival és a *mű integritásának védelmével* állhat rokoni, de legalábbis nagyon szoros kapcsolatban.

A *nyilvánosságra hozatal*⁵² a szerző azon, személyhez fűződő joga, amelynek keretében dönthet arról, hogy műve elérhető legyen-e a nyilvánosság részéről, vagy sem. Az első nyilvánosságra hozatalt megelőzően a mű tartalmára vagy lényeges részére vonatkozóan más személyek csak a szerző beleegyezésével tájékoztathatják a nyilvánosságot.

Ha az interneten egy honlap nyilvánosságra nem hozott művet közöl, amely más honlapon a szerző nevére kattintva válik elérhetővé, a szerző a fent már említett értesítési-eltávolítási eljárást követelheti, és a megfelelő polgári jogi igényeket támaszthatja a jogsértővel szemben, büntetőigények érvényesítését azonban nem, mivel azokra csak vagyoni jog sérelme esetén lehet hivatkozni. Eme jogosultság ilyen eszközzel történő másféle megsértése internetes környezetben fogalmilag kizárt.

⁵¹ A témáról bővebben: *Szinger András–Tóth Péter Benjámin*: i. m. (49), p. 240–243

⁵² Sztj. 10. §

A nyilvánossághoz közvetítés fogalma a szerzői jogban és a kapcsolódó jogok esetében eltérő jelentéssel bír. Míg az előbbiben minden olyan esetet átfog, ahol a célközönség nincs jelen – így az online felhasználásokat is –, addig az utóbbiban, az előadóművészek és hangfelvétel-előállítók vonatkozásában a jelen lévő közönség számára történő közvetítést, sugárzást, az egyidejű, változatlan továbbközlést jelenti, rádió- és televíziószervezet tekintetében pedig az online felhasználásokon kívül minden olyan eset értendő a fogalom alatt, amikor a közönség nincs jelen.⁵³ Ebből látható tehát, hogy csak a szerzői jogi értelemben van lehetőség megsérteni eme jogosultságot, mégpedig úgy, hogy az erre fel nem hatalmazott honlap tartalmaz egy olyan hiperlinkes kapcsolatot egy másik oldalhoz, ahol a szerző valamely műve található, bár erre a szóban forgó weblapnak nincs jogosultsága, mégis úgy tűnik, hogy azt a jogosítatlanról értük volna el. Az ilyen jogsértés a szerző névfeltüntetéséhez⁵⁴ való jogát is csorbíthatja, így ez esetben is polgári jogi szankciók alkalmazása javallott. Ha eme kapcsolat azonban egy illegális tartalmakat közlő másik weblapra navigál, ahol kereskedelmi mértékben, vagyoni ellenszolgáltatásért cserébe lehet azokat letölteni, már megfontolandó valamely részesi vagy előkészületi alak büntetőjogi megállapítása, ám a nehéz bizonyíthatóság és a csekély társadalomra való veszélyesség miatt e minősítés is aggályos lehet.

A terjesztésen⁵⁵ a mű eredeti vagy többszörözött példányainak a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételét, forgalomba hozatalát vagy forgalomba hozatalra való felkínálását értjük. A nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételt már fentebb tárgyaltuk, itt csak utalunk az ott elmondottakra, *többszörözésnek* viszont aligha minősül egy honlapon elhelyezett hiperlink, mivel közvetlenül nem reprodukálja a kérdéses művet, csak ráklikkelve behozza a szóban forgó másik honlapot. Az ilyen és ehhez hasonló problémák vagy törvénymódosítással, vagy a meglévő jogszabály kiterjesztő értelmezésével oldhatók fel, már ahol erre lehetőség nyílik.

A mű integritása⁵⁶ sérülhet például honlapok esetében, ahol a kerettechnika (framing) elvén működő hiperlink nincs megfelelően elhelyezve az azt alkalmazó weblapon.

f) Konklúzió

A történelem folyamán mindig megfigyelhető társadalmi reakciók itt is beigazolódtak, mivel a hirtelen technikai robbanás ismét a deviáns magatartások szaporodásával járt, ám ez esetben kettős a szoftveralkodás társadalmi megítélése. E jelenség, egyrésztől, válasz az infotechnológia gyors fejlődésére, másrésztől viszont a társadalom rosszallását kiváltó, „deviáns” viselkedés. De jogosan vetődik fel a kérdés, hogy e cselekmények mennyiben számítanak egyáltalán devianciának, ha ekkora rá a kereslet? Ugyanis közel sem lenne ekkora sikere, ha a társadalom nem igényelné olyannyira. Vajon mennyiben azonos azoknak

⁵³ Szinger András–Tóth Péter Benjámin: i. m. (49), p. 33

⁵⁴ Szjt. 12. §

⁵⁵ Szjt. 23. § (1) bek.

⁵⁶ Szjt. 13. §

a személyeknek a köre, akik hivatalosan elutasítják a kalózkodást, de magánszemélyként azonosulnak vele? Mennyire számít bagatell deliktumnak a szoftverkalózkodás a hétköznapi ember számára, aki csak egyszer-egyszer tölt le illegális tartalmakat, engedve néha a csábításnak? Ez végső soron a jogtudat hiányára, és a személyek tudatában megnyilvánuló *kvalitatív disszonanciára*⁵⁷ vezethető vissza, és arra, hogy az internet ehhez egy megfelelő háttérrel biztosít. Másik oldalról nézve az átlagfelhasználó nincs olyan jogi ismeretek birtokában, melyre hivatkozva biztosan tudná értékelni cselekményét elsősorban saját maga vagy a hatóság számára. A nem jogvégzett emberek nagy része nem tudja, hol keresse a törvényt, és ha meg is találja, nem minden esetben érti azt, ha mégis, akkor pedig annak szövegét nem egy esetben jogosan ellentétesnek véli a médiában nyilatkozó nemzetközi szervezetek szóvivői⁵⁸ által képviselt nézetekkel.

Mi az, ami mégis vonzza a felhasználókat az ingyenesen hozzáférhetővé tett vagy hamisított alkotások megszerzéséhez? Az illegális szoftverek alacsony ára, a szoftverek nehéz gyakorlati védelme, és az elkövetők rejtve maradásának az esélye.⁵⁹ A felhasználók egy része azt vallja, hogy anyagi megfontolások okán megéri neki a kockázat, többségük esetében ugyanis a hatósági felelősségre vonás soha nem érvényesül.⁶⁰ Sokan e fenti célképzeteket elkövetési motívumoknak nevezik, bár bizonyos esetekben aggályos az ilyen cselekmények büntetendővé nyilvánítása.

E cselekmények ellen a lobbizó szervezetek reakciója a hatékonyabb titkosítási, védelmi mechanizmusok kiépítése, mely egy soha véget nem érő versenyfutás, ahol a fejlesztőcégek mindig később rajtolnak, és a lelátókon sem nekik szurkolnak a magas árak és a néha egyoldalúan használt DRM (digital rights management) miatt.⁶¹

3.5. A szoftverkalózkodás hatásai

Aki hamisított szoftvert szerez be, kétes vállalkozásokat támogat azon tisztességes, adófizető cégek kárára, amelyek munkahelyet és megélhetést biztosítanak a törvénytisztelő polgárok számára, és hozzájárulnak a gazdaság produktívabbá tételéhez. Továbbá nem kizárt az sem, hogy az ilyen, illegálitásban működő szervezetek a szoftverhamisításból származó bevételekből más törvénytelen tevékenységet is finanszíroznak. A jogszerűen működő vállalkozások nem részesednek a hamisított szoftver hasznából, és a közelmúltban ez a bevételkiesés a kapcsolódó iparágakban elbocsátásokhoz vezetett mind a gyártóknál, mind pedig a forgal-

⁵⁷ Lényege, hogy az ember nem racionális, hanem racionalizáló lény. Azt mondja, pl. azért tölthet le egy illegális szoftvert, mert a múlt héten vett egy jogtisztá programot meglehetősen drágán.

⁵⁸ Ilyen volt a „Federation Against Copyright Theft” által 2004 végén több európai városban folytatott „Piracy is a Crime” kampánysorozat; <http://hu.p2pinfo.net/index/2005-01-06/arthiv-47/> (2007. március)

⁵⁹ Csirke István: i. m. (6), p. 35

⁶⁰ <http://portal.delta.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=944> (2006. október)

⁶¹ Pl: Norway outlaws iTunes; http://blogs.pcworld.com/digitalworld/archives/2007/01/norway_outlaws.html (2007. március)

mazóknál. Láthatjuk tehát, hogy a hamis szoftverek beszerzése nemcsak a szoftvergyártókat, hanem az egész társadalmat károsítja.⁶²

A BSA által mért adatok ezt a messzemenően alátámasztják.

3.6. *Elkövetők, pro secundo*

Van azonban az „elkövetőknek” egy másik, a fentiekén kívüli, sokkal tágabb köre, akik a magyar törvény értelmében szintén „bűnözők”, bár e megítélésük végeláthatatlan vitákat vált ki napjainkban mind a szakmabeliek, mind a laikusok körében, talán nem alaptalanul. E személyek említése a fent részletezett technológiák ismertetése után okszerű, mivel ők használják és veszik igénybe leginkább az imént ismertetett tárhelyszolgáltatások adta lehetőségeket vagy a P2P programokat. Hogy kik tartoznak ide, arról később részletesen lesz szó, de ha az *SIIA* egyik híres-hírhedt jelmondatát⁶³ vesszük alapul, akkor mindenki, aki akár egy példányról is másolatot készít. „Nem azért büntetünk, mert bűn van, hanem, hogy ne bűnöztessek” – mondta *Pikler Gyula*, egyik leghíresebb jogbölcseleink a *Büntetőjog bölcselete* című művében. E tételt a jelenlegi körülményekre vonatkozóan is igaznak kell tekinteni egy olyan alkotmányos demokráciában, ahol a tudomány elveti a megtorláson alapuló, napjainkra meghaladottá vált büntetési rendszert. Ennek bővebb kifejtése a második rész tárgya.

⁶² <http://portal.delta.hu/modules.php?name=News&file=article&sid=944> (2006. október)

⁶³ „It's more than a Copy, It's a Crime.”

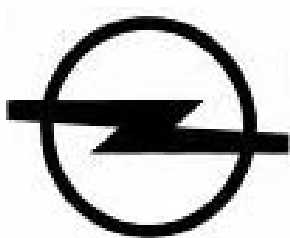
Dr. Vida Sándor*

A VÉDJEGYOLTALOM TARTALMA, TERJEDELME – AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG ÍTÉLETE AZ OPEL-ÜGYBEN

A téma nem új: az Európai Bíróság hasonló tárgyú előzetes döntéseivel már magam is foglalkoztam a BMW-¹ valamint az ARSENAL-ítélet² kapcsán. Az Európai Bíróság a címben megjelölt kérdéssel persze más előzetes döntéseiben is foglalkozott, ezekről az alábbiakban ugyancsak említés történik majd.

A következőkben az OPEL védjegy bitorlása miatti perben 2007. január 25-én hozott ítéletet³ ismertetem.

Az ügy tényállása



Az Adam Opel AG (a továbbiakban: Opel cég) gépjárműgyártó cég a jogosultja az alábbi, Németországban 1990. április 10-i elsőbbségű, gépjárművek és játékok tekintetében lajstromozott, 1 157 264 ltsz. ábrás német nemzeti védjegynek (a továbbiakban: OPEL logó).

Az Autec AG (a továbbiakban: Autec) többek között távirányítós kisautómodelleket gyárt, amelyeket CARTONIC márkaneven forgalmaz 9 euró/db kiskereskedelmi áron.

2004 elején az Opel cég értesült arról, hogy Németországban az Opel Astra V8 kupé személygépkocsi 1/24 arányú kicsinyített másának játékmodelljét értékesítik, amelynek dísrácsán, az eredeti gépjármű mintájára, az OPEL logó is szerepel. Ezt a játékot az Autec cég gyártja.

A CARTONIC védjegy, a mellette levő[®] megjelöléssel együtt, jól láthatóan szerepel a játékmodellekhez mellékelt használati útmutató előlapján, valamint a távirányító elülső részén. Ezenfelül az „AUTECH[®] AG” és az „AUTECH[®] AG D 90441 NÜRNBERG” megjelölések a használati útmutató hátoldalán, illetve a távirányító aljára ragasztott öntapadós címkén vannak feltüntetve.

A Nürnberg-Fürthi Törvényszékhez benyújtott keresetében az Opel cég elsődlegesen azt kérte, hogy az tiltsa el az Autec alperest gazdasági tevékenysége körében az OPEL

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Védjegy Iroda, Budapest

¹ C-63/97 sz. ügy; dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata. Miskolc, 2006, p. 183

² C-206/01 sz. ügy; ism. Vida, id. mű (1), p. 187

³ C-48/05 sz. ügy; magyarul is: EUR-Lex

logónak a gépjárművek játékmodelljein való feltüntetésétől, illetve az ilyen játékmodellek vételre történő felkínálásától és forgalmazásától, továbbá az összes elkövetett jogsértés miatt az e védjeggyel ellátott kisautómodellek importjának vagy exportjának betiltását esetenkénti 250 000 euró bírság, illetve másodlagosan legfeljebb hat hónapig terjedő elzárás (imprisonment) terhe mellett.

Az Opel cég nézete szerint az OPEL logónak azon gépjárművek kicsinyített modelljein történő alkalmazása, amelyeket gyárt és forgalmaz, e védjegy bitorlásának minősül. Álláspontja szerint az említett védjegyet azonos termékekre használják, mint amelyek tekintetében az lajstromozásra került, nevezetesen játékok tekintetében. Az Európai Bíróság ítélezési gyakorlata értelmében ez védjegyként történő használatnak minősül, mivel a vásárlóközönség abból indul ki, hogy az adott márkájú autó kicsinyített játékmodelljét gyártó cég azokat a védjegyjogosult által adott licencia alapján gyártja és forgalmazza.

Az Autec alperes, valamint a beavatkozó, a Német Játékgyártók Szövetsége (Deutscher Verband der Spielwaren-Industrie) különböző német bíróságok határozataira támaszkodva azzal védekezett, hogy az oltalom alatt álló védjegy feltüntetése az ezen márkájú gépjárművek valóságghű mását megjelenítő, kicsinyített játékmodelljein nem képez védjegyként történő használatot. Jelen esetben az OPEL logó eredeti funkciója nincs érintve, mivel a CARTONIC és az AUTECH védjegy használatának eredményeképpen a vásárlóközönség számára kézenfekvő, hogy a kicsinyített játékmodellek nem az eredeti személygépkocsi-gyártó cégtől származnak. Hiszen a vásárlóközönség már több mint száz éve hozzászokott ahhoz, hogy a játékipar valóságghűen utánozza a ténylegesen is létező termékeket, beleértve az azonos védjegy feltüntetését is, amellyel az eredeti terméket jelölik.

Az Európai Bíróságnak a BMW-ügyben hozott ítéletére⁴ figyelemmel a Nürnberg-Fürthi Törvényszék úgy ítéli meg, hogy az OPEL logónak az Autec alperes által történő használata csak akkor tiltható meg az irányelv⁵ 5. cikke (1) bekezdésének *a*) pontja alapján, ha az védjegyként történő használatot képez.

A Nürnberg-Fürthi Törvényszék hajlott afelé, hogy e logónak az Autec cég által való használatát védjegyként történő használatnak tekintse, mivel az említett logó az eredeti modellt gyártó cégre utal.

Tekintettel arra, hogy a nemzeti bíróság előtt függőben lévő jogvita eldöntése az irányelv értelmezését igényli, ezért a Nürnberg-Fürthi Törvényszék úgy határozott, hogy eljárását felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdéseket terjeszti az Európai Bíróság elé.

„1. Az ... irányelv 5. cikk (1) bekezdésének *a*) pontja szerinti védjegyhasználatnak minősül-e a 'játékok' vonatkozásában is védett védjegy használata, ha a játékauto gyártója a valóságban létező járművet – a védjegyjogosultnak a modellen szereplő védjegyével együtt – kicsinyített változatban állítja elő és hozza forgalomba?

⁴ Vö. az 1. lábjegyzetet

⁵ EK Védjegyjogi Irányelve, 89/104 EKG sz., magyarul: CompLex CD Jogtár

2. Az első kérdésre adott igenlő válasz esetén az első kérdésben szereplő védjegyhasználat a járműmodell fajtájára vagy minőségére vonatkozó jelzésnek minősül-e az ... irányelv 6. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében?

3. A második kérdésre adott igenlő válasz esetén milyen kritériumokat kell az ilyen esetekben figyelembe venni annak megítélésakor, hogy a védjegyhasználat megfelel-e az üzleti tisztesség követelményeinek? Fennáll-e ez az eset különösen akkor, ha a járműmodell gyártója a csomagoláson és a modell használatához szükséges alkatrészen a forgalom számára saját védjegyeként felismerhető megjelölést, valamint cégnevének és székhelyének megjelölését helyezi el?” (ítélet 4–13. pontja)

A főtanácsnok értékelése

Az Európai Bíróság ítéletének ismertetése előtt érdemes kitérni *R. J. Colomer* főtanácsnok perösszefoglalójára,⁶ amelyben a tőle megszokott alapossggal ezúttal is „körüljárja” az értelmezendő jogkérdést.

A főtanácsnok abból indul ki, hogy az alapper felperese az egyik legnagyobb és legismertebb autóipari vállalat Európában, s az OPEL logót hosszú idő óta használja. Részesedése a német autóipaccon hosszabb időn át 10,24% volt, s az eljárás tárgyát képező védjegy ismertsége Németországban 96% (perösszefoglaló, 7. pont).

A peres feleken felül a francia és a brit kormány, valamint az EK Bizottsága nyújtottak be írásbeli észrevételeket az Európai Bírósághoz, a 2006. február 2-i meghallgatás alkalmával pedig (a feleken kívül) a brit kormány és az EK Bizottsága adták elő érveiket (perösszefoglaló, 16–17. pont).

A továbbiakban a védjegyszerű használat (the use as a registered mark) kérdéséből indul ki, annak előrebocsátása mellett, hogy ebben a vonatkozásban az ARSENAL-ítéletnek⁷ rendkívüli jelentősége van. Hasonlóképpen fontosak az Európai Bíróság által, az irányelv 5. cikk 1. bekezdés a) pontja⁸ vonatkozásában követett teleologikus értelmezés alapján hozott ítéletek, amelyek szerint a védjegy akkor töltheti be funkcióját, ha az áruk származását a fogyasztók felé garantálja. Az Európai Bíróság állandó gyakorlata szerint ugyanis a védjegy alapvető funkciója az áru vagy szolgáltatás azonos származásának (identity of origin) biztosítása. E vonatkozásban hivatkozik az Európai Bíróságnak a HOFFMANN LA ROCHE-⁹, PHILIPS-¹⁰ valamint ANSUL-ügyben¹¹ hozott előzetes döntéseire (perösszefoglaló, 24–26. pont).

⁶ <http://curia.europa.eu/jurispr/>; C-48/05

⁷ Vö. a 2. lábjegyzetet

⁸ Eszerint a védjegy jogosultja megtilthatja harmadik személyeknek, hogy kereskedelmi forgalomban engedélye nélkül használjanak „a védjeggyel azonos megjelölést olyan árukra vagy szolgáltatásokra, amelyek azokkal az árukkal vagy szolgáltatásokkal azonosak, amelyekre a védjegyet bejegyezték”. – Ezt az előírást vette át a Vt. 12. § (2) bekezdés a) pontja is.

⁹ C-102/77 sz. ügy; vö. dr. Boytha György in: Az EK kereskedelmi joga (szerk.: dr. Király Miklós). Budapest, 2003, p. 350

¹⁰ C-299/99 sz. ügy. Vida, id. mű (1), p. 110

¹¹ C-40/01 sz. ügy; vö. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2. (112.) évf. 2. szám, 2007. április, p. 45

Az ANHAUSER BUSCH-ügyben hozott ítéletről¹² szólva megemlíti, hogy az említést tesz a lehetséges károsodásról, nevezetesen arról az esetről, amikor a harmadik személy által történő jogosulatlan használat azt a benyomást kelti, mintha tényleges (material) kapcsolat állna fenn a harmadik személy áruai és a védjegyjogosult között. Ilyen esetben meg kell állapítani, hogy a fogyasztók úgy értelmezik-e a harmadik személy által használt megjelölést, mint amely a védjegyjogosult vállalatára utal (perösszefoglaló, 29. pont).

Ugyanakkor, amikor a védjegyre csupán leíró célú utalás történik, az nem képez olyan, védjegykénti használatot, amely ellen az irányelv 5. cikkének (1) bekezdése oltalmat kívánna nyújtani. Példa erre a Hölterhoff-ügyben hozott ítélet¹³ (perösszefoglaló, 32. pont).

Azt lehet tehát mondani, hogy az olyan használat, amely nem kapcsolódik (unrelated) a védjegy funkciójához, nyitott kategóriát képez, így az adott tényállást esetről-esetre kell elbírálni. Az ilyen tényállású ügyek nem igényelnek korlátozó felsorolást, mivel ezeknél magának az eltiltási jognak (*ius prohibendi*) a korlátairól van szó (perösszefoglaló, 34. pont).

A fentiekből következik, hogy a játékokon elhelyezett OPEL logó két okból nem érinti (unrelated) a védjegy funkcióját.

1898 óta megszokott, hogy a játékipar forgalomban levő járművek (vonatok, repülőgépek, hajók) modelljeit gyártja, mégpedig nemcsak gyermekek számára, hanem felnőtt gyűjtők részére is (perösszefoglaló, 36–38. pont).

Ugyanakkor a járműipar csak a legutóbbi időkben ébredt tudatára az ilyen tárgyak gazdasági jelentőségének, nevezetesen merchandising keretében történő olyan reklámtárgyak forgalmazásának, amelyek a fogyasztói hűség biztosítását szolgálhatják. Ezt az Opel cég is elismeri, de mutatja ezt az is, hogy a védjegyoltalmat csak 1990-ben terjesztette ki (játékokra). Ezért nehéz elképzelni, hogy a közönség automatikusan asszociálná a játékokon megjelenő emblémát az autógyárral (perösszefoglaló, 40. pont).

Amint arra az EK Bizottsága is rámutat, fennáll a veszélye a miniatűrökkel, azaz játékokkal kapcsolatos monopólium kialakulásának (risk of monopoly), ha az eltiltási jogot igen szigorúan értelmeznék (perösszefoglaló, 41. pont).

Ami a fogyasztó részéről történő feltételezhető észlelést illeti, amint azt az ANHAUSER BUSCH-ügyben hozott ítélet is jelzi, döntő, hogy olyan benyomás alakul-e ki, hogy tényleges kapcsolat áll fenn a harmadik személy áruai és a védjegyjogosult vállalat között (perösszefoglaló, 42. pont).

A nemzeti bíróság e vonatkozásban vizsgálta a játékokon szereplő OPEL emblémát, valamint az eredeti védjegyet, és arra a következtetésre jutott, hogy a közönség a játékot mint az Opel személygépkocsi mását ismeri fel. Ez azt jelenti, hogy a nemzeti bíróság a kicsinyített

¹² C-245/02 sz. ügy – Az ítélet teljes terjedelemben magyarul: <http://curia.europa.eu.jurispr>

¹³ C-2/00 sz. ügy, az ítélet 16. pontja. Az ügy tényállása szerint Hölterhoff az egyik fogyasztónak ajánlatot tett féldrágakőre, amelyről úgy beszélt, hogy az „Spirit Sun metszet (cut)”, holott a „Spirit Sun” megjelölés a Friesleben cég védjegye volt. Így a fogyasztó Spirit Sun metszetű gránátkövet rendelt, amelyet Hölterhoff leszállított. Annak ellenére, hogy sem a számlán, sem a szállítólevélen a „Spirit Sun” védjegy nem szerepelt, a Friesleben cég mégis bitorlási pert indított Hölterhoff ellen.

prototípust a tényleges személygépkocsival vetette össze, nem pedig az Opel cég engedélyesei által előállított (játék-) modellekkel (perösszefoglaló, 43. pont).

Egyetért az EK Bizottságával abban, hogy a fentiekből nem következtethető (a nemzeti bíróság által), hogy a védjegyet bitorolták, ez az eset ugyanis csak akkor állna fenn, ha a fogyasztó a harmadik személy által gyártott OPEL logót az Opel cég által forgalmazott játékmodelleken történő használatával asszociálná. Az a körülmény, hogy a fogyasztó a játékokon szereplő védjegyet az eredeti személygépkocsival asszociálná, egyenes következménye a pontos (accurate) utánzásnak, amelynek célja a játék fogyasztóinak megnyerése, kívánságaik teljesítése.¹⁴ (perösszefoglaló, 44. pont.)

Mindezekre való tekintettel helytálló az a nézet, hogy a modell és az eredeti (személygépkocsi) más-más áru kategóriába tartozik, s az irányelv 5. cikk (1) bekezdés a) pontja értelmében nem tekinthetők azonos áruknak. Ezért egy (autókra) bejegyzett védjegynek játékokon való szerepeltetése nem képez védjegyszerű használatot (perösszefoglaló, 45–46. pont).

A nemzeti bíróság által feltett 2. és 3. kérdés arra az esetre vonatkozik, ha az 1. kérdésre a válasz igenlő. Ezért ezek vonatkozásában a főtanácsnok csupán feltételesen tesz néhány észrevételt (perösszefoglaló, 47. pont).

Amint azt az Európai Bíróság helytállóan mondja, az irányelv 5. cikkének kivételes jellegéből következik, hogy azt megszorítóan kell értelmezni. Ezért nehéz az OPEL megjelölés utánzását a miniatűr személygépkocsikon azon az alapon engedélyezni, hogy az (az áru) fajtájára vagy annak minőségére utal (perösszefoglaló, 50. pont).

Ha abból indulunk ki, hogy az alapper az irányelv 6. cikke alapján bírálendő el, akkor azt is vizsgálni kell, hogy a védjegyet az ipar és a kereskedelem tisztességes szokásainak megfelelően használták-e (perösszefoglaló, 53. pont).

E vonatkozásban az Európai Bíróság gyakorlata szerint az első szempont, hogy a védjegy használata a védjegy jogosult jogos érdekeinek megfelelően történt-e¹⁵ (perösszefoglaló, 55. pont).

A második szempont, amint azt a GILLETTE-ügyben hozott ítélet¹⁶ mondja, hogy nem felel meg a tisztességes ipari és kereskedelmi szokásoknak, ha a harmadik személy által történt használat alapján a közönség arra következtet, hogy a harmadik személy és a védjegy jogosult között valamiféle kereskedelmi kapcsolat áll fenn, vagy ha az a használat a védjegy megkülönböztetőképességét vagy hírnevét sérti, vagy annak hírnevét rontja (discredit) vagy befeketíti, vagy ha harmadik személy azzal hozza forgalomba a védjeggyel ellátott terméket, hogy az „utánzat” (perösszefoglaló, 56. pont).

¹⁴ A perösszefoglaló lábjegyzetben *Andersentől* idéz egy meserészletet, amelynek lényege, hogy amikor a megajándékozott kisfiú az ólomkatonákat tartalmazó doboz tartalmát óvatosan kicsomagolja, keserű csalódást érez, mert az egyik ólomkatonára féllábú – nem tökéletes.

¹⁵ BMW-ítélet (vö. az 1. lábjegyzetet)

¹⁶ C-228/03 sz. ügy. The Gillette Company and Gillette Group Finland c/a LA Laboratories Oy – Az ítélet teljes terjedelmében: <http://curia.europa.eu/jurispr>

Nem áll fenn ez az utóbbi helyzet a kis játékautók esetében, minthogy ezek nem az Opel cég engedélyesei által előállított játékok utánzatai, hanem az Opel Astra V8 Coupé kicsinyített másolatai (perösszefoglaló, 57. pont).

AZ ANHAUSER BUSCH-ügyben hozott ítéletben az Európai Bíróság azt mondta, hogy annak a megállapításakor, hogy az eljárás a kereskedelmi szokásoknak megfelelően tisztességesnek minősül vagy sem, elsődlegesen az az irányadó, hogy az érintett (relevant) közönség miképpen érti a harmadik személy által történő védjegyhasználatot: nevezetesen mint kereskedelmi kapcsolatot vagy a védjegy használatára vonatkozó feljegyzést (licencia). Másodsorban pedig az az irányadó, hogy maga a harmadik személy tudatában ez a használat miként jelentkezik. További tényező, hogy a szóban forgó védjegy bizonyos hírnévnek örvend-e abban a tagállamban, amelyben az oltalmat igénylik, s hogy a védjegy használata e harmadik személyre nézve milyen előnnyel jár, amikor áruit értékesíti (perösszefoglaló, 58. pont).¹⁷

Mindezek alapján a főtanácsnoknak az a véleménye, hogy az Autec cég eljárása, nevezetesen hogy a szóban forgó játékokat Autec védjeggyel ellátva, valamint az Autec AG, D-90441 Nürnberg, Daimler Str. 61. címet azokon feltüntetve forgalmazza, megfelelő (proper), és teljes összhangban áll a kereskedelmi szokásokkal (perösszefoglaló, 60 pont).

Előzetes döntés

Az első kérdésről

Az irányelv 5. cikke (1) bekezdése a) pontjának értelmezése

Az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének első mondata szerint a védjegyoltalom a jogosult számára kizárólagos jogokat biztosít. Ugyanezen bekezdés a) pontja értelmében e kizárólagos jog értelmében a jogosult bárkivel szemben fellephet, aki engedélye nélkül gazdasági tevékenység körében használ a védjeggyel azonos megjelölést olyan árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban, amelyek azonosak a védjegy árujegyzékében szereplő árukkal, illetve szolgáltatásokkal. Az irányelv 5. cikkének (3) bekezdése – nem kimerítő jelleggel – felsorolja a használat azon eseteit, amelyeket a jogosult ezen cikk (1) bekezdése alapján megtilthat. Az irányelv egyéb rendelkezései, mint például a 6. cikk, meghatározzák a védjegyoltalom tartalmának bizonyos korlátait (ARSENAL-ítélet, 38. pont – jelen ítélet, 16. pont).

¹⁷ AHAUSER BUSCH-ítélet 83. pontja: „... meg kell jegyezni, hogy az üzleti tisztesség feltétele fennállásának mérlegelésekor figyelembe kell venni egyrészt, hogy a harmadik személy kereskedelmi nevének használatából a célközönség – vagy legalábbis annak jelentős része – milyen mértékben következtethet a harmadik személy áruí és a védjegyjogosult vagy a védjegy használatára jogosult közötti kapcsolat fennállására, másrészt, hogy a harmadik személy milyen mértékben lehetett ennek tudatában. E mérlegelés során továbbá figyelembe kell venni, hogy abban a tagállamban, ahol a védjegyet bejegyezték, és ahol az oltalmat igényelték, a védjegy rendelkezik-e valamilyen hírnévvel, amelyet a harmadik személy áruí forgalmazásakor kihasználhat.”

Annak elkerülése érdekében, hogy a védjegyjogosult számára biztosított oltalom országonként változzon, az Európai Bíróság feladata egységes értelmezést adni az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének, különösen az ott szereplő „használat” fogalmát illetően (ítélet, 17. pont).

Az alapperben egyértelmű, hogy a szóban forgó védjeggyel azonos megjelölés használatára gazdasági tevékenység körében kerül sor, lévén, hogy az gazdasági előnyre törekvő kereskedelmi tevékenység keretében történik, és nem magáncélú használat során (ítélet, 18. pont).

Minthogy az OPEL logót játékok tekintetében is lajstromozták, ezért ezen kívül fennáll az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének a) pontjában foglalt vélelem is, miszerint a védjeggyel azonos megjelölést olyan árukkal kapcsolatban használják, amelyek azonosak a védjegy árujegyzékében szereplőkkel (játékok). E tekintetben megjegyzendő, hogy az alapeljárásbeli ügyben szóban forgó használat az irányelv 5. cikke (19. bekezdésének a) pontja értelmében „áruk” tekintetében történik, mivel az a védjeggyel azonos megjelölésnek az árukon való elhelyezésével valósul meg, mind azok eladásra történő felkínálásakor, forgalmazásakor, mind az e termékek ilyen célból történő birtokban tartásakor az irányelv 5. cikke (3) bekezdésének a) és b) pontja értelmében (ítélet, 20. pont).

Mindenesetre emlékeztetni kell arra, hogy az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlata értelmében az irányelv 5. cikkének (1) bekezdésében foglalt kizárólagos jog célja az, hogy lehetővé tegye a jogosult számára különös jogosulti érdekeinek védelmét, azaz annak biztosítását, hogy a védjegy betölthesse szerepét, valamint, hogy e jog gyakorlása azokra az esetekre korlátozódjék, amikor a megjelölés harmadik személy általi használata sérti vagy sértheti a védjegy funkcióit, különösen azt az alapvető funkcióját, hogy a fogyasztók számára garantálja az áru eredetét (ítélet, 21. pont).

Ennélfogva a játékok tekintetében lajstromozott védjeggyel azonos megjelölés elhelyezése a járművek kicsinyített modelljein nem tiltható meg harmadik személyeknek az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében csak akkor, ha az sérti vagy sértheti a védjegy alapvető funkcióit (ítélet, 22. pont).

Az alapper tényállását az a körülmény jellemzi, hogy a szóban forgó védjegyet egyszerre lajstromozták gépjárművek és játékok tekintetében. Az előzetes döntéshozatali eljárásban feltett kérdéseket előterjesztő bíróság kifejti, hogy Németországban a játékipari termékek szokásosan tájékozott, ésszerűen figyelmes és körültekintő, átlagos fogyasztói megszokták, hogy a kicsinyített modellek a valódi termék hű utánpótlásai, és igen nagy jelentőséget tulajdonítanak az eredeti termékhez viszonyított teljes élethűségnek, ezért az említett fogyasztók az Autec termékein szereplő OPEL logót úgy fogják fel, mint amely arra utal, hogy az OPEL márkájú gépjárművek kicsinyített játékmodelljeinek megjelenítéséről van szó (ítélet, 23. pont).

Ha az iménti magyarázattal a kérdést előterjesztő bíróság azt szerette volna kiemelni, hogy az érintett vásárlóközönség az Autec által forgalmazott, kicsinyített modelleken sze-

repló OPEL logóval azonos megjelölést nem úgy fogja fel, mint arra utaló jelzést, hogy e termékek az Opel cégtől vagy valamely, vele gazdasági kapcsolatban álló vállalkozástól származnak, akkor meg kellett volna állapítania azt is, hogy az alapperben említett használat nem sérti az OPEL logó mint játékok tekintetében lajstromozott védjegy alapvető funkcióját (ítélet, 24. pont).

Egyébiránt, a fent hivatkozott BMW-ügyben hozott ítéletre támaszkodva, a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy fennáll-e az Autec által az OPEL logónak gépjárművek tekintetében lajstromozott védjegyként történő használata (ítélet, 26. pont).

Igaz, hogy a fent hivatkozott BMW-ügyben hozott ítélet a védjeggyel azonos megjelölésnek szolgáltatások tekintetében történő használatára vonatkozott, amely nem volt azonos a lajstromozott védjegy árujegyzékében szereplő szolgáltatásokkal, lévén, hogy a BMW védjegy a szóban forgó alapeljárásbeli ügyben csak gépjárművek tekintetében került lajstromozásra, és nem gépjármű-szerelési szolgáltatások tekintetében. Mindenesetre az említett védjegy jogosultja által BMW márkanévvel értékesített autók képezték egyben a harmadik személy által nyújtott szolgáltatások – az autószerelés – tárgyát is, amiből kifolyólag nélkülözhetetlen volt az e szolgáltatások tárgyát képező, BMW márkájú autók eredetének feltüntetése. Éppen az ezen védjeggyel jelölt termékek és a harmadik fél által nyújtott szolgáltatások közötti, e speciális és elválaszthatatlan kapcsolatra tekintettel állapította meg az Európai Bíróság – a fent hivatkozott BMW-ügy sajátos körülményeire tekintettel – azt, hogy a védjeggyel azonos megjelölés harmadik fél általi használata a nem a harmadik fél, hanem a védjegyjogosult által értékesített áruk tekintetében az irányelv 5. cikke (1) bekezdése a) pontjának hatálya alá tartozik (ítélet, 27. pont).

A szolgáltatást nyújtó harmadik fél által történő használat e sajátos esetét kivéve, amikor a szolgáltatás tárgyai az e védjeggyel jelölt termékek, az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének a) pontját úgy kell értelmezni, hogy az a védjeggyel azonos megjelölésnek a harmadik személy által értékesített olyan áruk vagy szolgáltatások tekintetében történő használatára vonatkozik, amelyek azonosak a lajstromozott védjegy árujegyzékében szereplőkkel (ítélet, 28. pont).

Valójában egyrészt az az értelmezés, miszerint az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének a) pontjában szereplő áruk vagy szolgáltatások azok az áruk vagy szolgáltatások, amelyeket a harmadik személy értékesít vagy nyújt, magának e rendelkezésnek a szövegéből, különösen a „használatát ... árukra vagy szolgáltatásokra” kifejezésekből következik. Másrésztől az ezzel ellentétes értelmezés ahhoz vezetne, hogy az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének a) pontjában alkalmazott „árúk vagy szolgáltatások” kifejezés esetleg a védjegyjogosult áruit és szolgáltatásait jelöli, miközben az irányelv 6. cikke (1) bekezdésének b) és c) pontjában szereplő „áru” és „szolgáltatás” kifejezés szükségképpen a harmadik személy által értékesítettékre vagy nyújtottakra vonatkozik, ami – az irányelv logikájával ellentétesen – ahhoz vezetne, hogy ugyanazon kifejezéseket eltérő módon kellene értelmezni attól függően, hogy azok az 5. cikkben vagy a 6. cikkben szerepelnek (ítélet, 29. pont).

Mivel az Autec nem értékesít autókat, ezért az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében az alapperben nem áll fenn az OPEL logónak az Autec részéről a gépjárművek tekintetében lajstromozott védjegyként történő használata (ítélet, 30. pont).

Az irányelv 5. cikke (2) bekezdésének értelmezéséről

Az alapper szerint először is az OPEL logó gépjárművek tekintetében oltalom alatt áll, valamint a kérdést előterjesztő bíróság megállapította, hogy jelen esetben egy Németországban e termékek tekintetében jó hírnévvel rendelkező védjegyről van szó, végül pedig, hogy a gépjárművek és az azok kicsinyített mását ábrázoló modellek nem hasonló termékek. Ennélfogva, az alapperbeli használat szintén csak akkor tiltható meg az irányelv 5. cikkének (2) bekezdése értelmében, ha e használat révén a harmadik személy alapos ok nélkül, indokolatlanul kihasználja az említett védjegy mint gépjárművek tekintetében lajstromozott védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét, vagy az ahhoz fűződő jogokat sérti (ítélet, 34. pont).

Az Opel cég az Európai Bíróság előtti tárgyaláson arra hivatkozott, hogy neki az az érdeke, hogy az OPEL márkájú autók kicsinyített másainak minősége jó legyen, és azok mindenképpen megfeleljenek a forgalmazott személygépkocsiknak, ellenkező esetben az említett védjegy mint gépjárművek tekintetében lajstromozott védjegy hírneve sérül (ítélet, 35. pont).

Mindenesetre ténybeli értékelésről van szó. A kérdést előterjesztő bíróság feladata adott esetben eldönteni, hogy az alapperbeli használat a lajstromozás szerinti védjegy olyan, alapos ok nélküli használatának minősül-e, amely indokolatlanul kihasználja a lajstromozott védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét, illetve sérti az ahhoz fűződő jogokat (ítélet, 36. pont).

Ennélfogva az első kérdést úgy kell megválaszolni, hogy ha valamely védjegy mind a gépjárművek – amelyek tekintetében jó hírnevet élvez –, mind a játékok tekintetében lajstromozásra került, akkor a védjegyjogosult engedélye nélkül, harmadik személy által az e védjeggyel azonos megjelölés elhelyezése az említett márkájú autók kicsinyített másain – abból a célból, hogy az élethűen ábrázolja ezeket az autókat – és az említett, kicsinyített modellek forgalmazása:

- az irányelv 5. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében olyan használatnak minősül, amelyet a védjegyjogosult megtilthat, amennyiben ez a használat sérti vagy sértheti a védjegy mint játékok tekintetében lajstromozott védjegy funkcióit;
- az irányelv 5. cikkének (2) bekezdése értelmében olyan használatnak minősül, amelyet a védjegyjogosult megtilthat, amennyiben ez az alapos ok nélküli használat indokolatlanul kihasználja a védjegy mint gépjárművek tekintetében lajstromozott védjegy megkülönböztetőképességét vagy jó hírnevét, vagy sérti az ahhoz fűződő jogokat (ítélet, 37. pont = rendelkező rész).

Még ha második kérdésével formailag a kérdést előterjesztő bíróság az irányelv 6. cikke (1) bekezdése *a)* pontjának értelmezését kérte is, az utaló végzésből egyértelműen kiderül, hogy valójában ugyanezen bekezdés *b)* pontjának az értelmezését kéri (ítélet, 38. pont).

Előzetesen ki kell emelni, hogy az alapeljárásbeli OPEL logó használata nem megengedett az irányelv 6. cikke (1) bekezdésének *c)* pontja alapján. Ugyanis e védjegynek az Autec kicsinyített játékmmodelljein való elhelyezésének nem az a célja, hogy e játékok rendeltetését jelezze (ítélet, 39. pont).

Az irányelv 6. cikke (1) bekezdésének *b)* pontja értelmében a védjegyoltalom alapján a jogosult nem tilthat el mást attól, hogy gazdasági tevékenysége körében használja az áru vagy a szolgáltatás fajtájára, minőségére, mennyiségére, rendeltetésére, értékére, földrajzi eredetére, előállítási, illetve teljesítési idejére vagy egyéb jellemzőjére vonatkozó jelzést (ítélet, 40. pont).

Az Opel cég és a francia kormány arra hivatkozik, hogy az ezen rendelkezés által kitűzött cél különösen annak megakadályozása, hogy valamely védjegy jogosultja megtilthassa harmadik személyeknek a termékeik vagy szolgáltatásaik leírására szolgáló jelölését. Az OPEL logó nem a kicsinyített modellek fajtáját, minőségét vagy egyéb jellemzőjét jelöli. Az EK Bizottsága ugyanezen a véleményen van az alapeljárásbeli használatot illetően, azonban nem zárja ki azt, hogy más, olyan tényállási elemek esetében, ha az említett kicsinyített modelleket gyűjtőknek szánják, minden egyes apró részletnek az eredeti járművekkel azonos leképezése alapvető jellemzője lenne e terméktípusnak, és így az irányelv 6. cikke (1) bekezdésének *b)* pontját kellene alkalmazni a védjegy élethű mására is (ítélet, 41. pont).

E tekintetben, minthogy e rendelkezés mindenekelőtt arra irányul, hogy megakadályozza, hogy a védjegyjogosult eltilthassa versenytársait a védjegye részét képező, leíró jellegű kifejezés vagy kifejezések a célból történő használatától, hogy ezzel termékeik egyes jellemzőit jelöljék (lásd különösen az Európai Bíróság C-108/97. és C-109/97. sz., a Chiemsee-ügyben hozott ítélete 28. pontját¹⁸), ilyen körülmények között annak szövege egyáltalán nem tekinthető különösnek (ítélet, 42. pont).

Ezért tehát *a priori* nem zárható ki, hogy az említett rendelkezés megengedje másoknak a védjegy használatát, ha ez a használat a harmadik fél által forgalmazott áru fajtájára, minőségére vagy egyéb jellemzőjére vonatkozó jelzés feltüntetéséből áll, amennyiben e használat az üzleti tisztesség követelményeivel összhangban történik (ítélet, 43. pont).

Mindenesetre, különösen a gépjárművek tekintetében lajstromozott védjeggyel azonos megjelölés elhelyezésének az említett márkájú autók kicsinyített másain abból a célból, hogy azok élethűen ábrázolják ezeket az autókat, nem az a célja, hogy az említett kicsinyített modellek valamely jellemzőjét jelölje, hanem mindössze az eredeti járművek élethű leképezésének egyik eleme (ítélet, 44. pont).

¹⁸ Az ítélet teljes terjedelemben magyarul: Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium. Közösségi jog adatbázisa – Bírósági Határozatok

Mindebből következően a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy amennyiben valamely védjegy különösen gépjárművek tekintetében került lajstromozásra, akkor a védjegyjogosult engedélye nélkül, harmadik személy által az e védjeggyel azonos megjelölés elhelyezése az említett márkájú autók kicsinyített másain abból a célból, hogy azok élethűen ábrázolják ezeket az autókat, valamint az említett kicsinyített modellek forgalmazása nem minősül az irányelv 6. cikke (1) bekezdésének b) pontja értelmében vett, e kicsinyített modellek valamely jellemzőjére vonatkozó jelzés használatának (ítélet, 45. pont = rendelkező rész).

Tekintettel a második kérdésre adott válaszra a harmadik, előzetes döntéshozatalra feltett kérdést nem szükséges megválaszolni (ítélet, 46. pont).

Megjegyzések

1. Némi pongyolasággal azt lehetne mondani, hogy az itt ismertetett előzetes döntés mintegy folytatása az ARSENAL-ügyben hozott ítéletnek. Megállapítható ez mind a főtanácsnok perösszefoglalójából, mind az Európai Bíróság ítéletéből. Igaz, ez utóbbit ehelyütt rövidítve közöltem, de a magyar és más nyelven közzétett teljes szöveg hivatkozásai¹⁹ kellőképpen jelzik ezt.

2. Míg a – a főtanácsnok perösszefoglalójában röviden említett – Hölterhoff-ügyben hozott előzetes döntésben az Európai Bíróság azon az állásponton volt, hogy a harmadik személy által rendeltetésjelzőként történő védjegyhasználat nem tekinthető jogellenesnek, a nagy port felvert ARSENAL-ügyben,²⁰ amikor is a védjegyet merchandising-tevékenység keretében használták (pólókon, ajándéktárgyakon), az Európai Bíróság már jogosnak tartotta a védjegyjogosult oltalmi igényét.

3. Az OPEL-ügyben pedig az Európai Bíróság differenciált álláspontot alakított ki. Eszerint,

a) ha a védjegyjogosult védjegyének oltalma a játékokra is kiterjed, akkor a védjegy engedély nélküli használata jogellenes,

b) ha viszont csak személygépkocsikra terjed ki a védjegyoltalom, akkor az oltalmi igény (játékokra) nem jogszerű. (Mellőzöm ehelyütt a jóhíruséggel kapcsolatos fejtegetések értékelését, mert véleményem szerint a kérdés lényege nem itt van.)

4. Felvetődik a kérdés, mi volna a helyzet védjegyparódia esetén? Pontosabban akkor, ha mind az áru, mind a parodizált védjegy hasonlóak? Igaz, erre a magyar joggyakorlatból (még) nem tudok példát felhozni, de könnyen elképzelhető, hogy egy ilyen védjegyparódia egy jó hírű védjegy ellen irányul majd, mint ahogy külföldön is általában így történik

¹⁹ Az OPEL-ügyben hozott ítélet 16., 17., 18., 21. pontjában foglalt hivatkozások

²⁰ Ch. Reitz: After ARSENAL and ELECTROCOIN: Can the Opinions in Trademark Use be Reconciled? IIC, Vol. 36, 2005, p. 689

(DANONE, BMW, LUFTHANSA stb.). Ilyen esetben alig kétséges, hogy a magyar bíróság is elítélné a védjegy hírnevének sérelmét vagy tisztességtelen kihasználását. De mi történne akkor, ha egy „közönséges”, szürke védjegyet parodizálnak? Erre a külföldi joggyakorlat sem ad választ.

5. Az OPEL-ügynek van egy további tanulsága is. Amíg az Európai Bíróság a védjegy használatának jogi fogalmát tágan értelmezi,²¹ addig – a főtanácsnok perösszefoglalójával összhangban – határesetekben, nevezetesen védjegybitorlás esetén az eltiltási jog (*ius prohibendi*) tekintetében az Európai Bíróság már óvatosabban és a ma már tradicionálisnak tekinthető „a védjegy alapvető funkciója” eseti vizsgálatából indul ki.

²¹ Vö. a 11. lábjegyzetet

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Albánia

Albánia 2007. február 19-én letétbe helyezte az ipari minták nemzetközi lajstromozására vonatkozó Hágai Megállapodáshoz és annak genfi szövegéhez való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően a nemzetközi egyezmény Albániára nézve 2007. március 19-én lépett hatályba. A Hágai Megállapodást kiegészítő genfi szöveg 2007. május 19-én lépett Albániára nézve hatályba.

Amerikai Egyesült Államok

A) A Legfelsőbb Bíróság (U. S. Supreme Court) a közelmúltban meghozta régóta várt döntését a *MedImmune v. Genentech*-ügyben. A döntés szerint egy olyan licenciatulajdonos, aki egy szabadalmi licenciaszerződés alapján továbbra is fizeti a licenciadíjakat, jogosult polgári perben kérni, hogy a bíróság állapítsa meg a licenciaszerződés alapját képező szabadalom érvénytelenségét és/vagy azt, hogy a szabadalmat nem bitorolja.

Az ügy előzménye, hogy a MedImmune 1997-ben használati engedélyt kapott a Genentech-től rekombináns gazdasejtekben expresszált kiméra antitestekre vonatkozó szabadalmakra, és elvállalta, hogy licenciadíjat fizet a licenciaszerződés szerinti termékek gyártásáért és eladásáért. 2002-ben a Genentech kijelentette, hogy a használati engedély kiterjed a MedImmune Synagis nevű gyógyszerére is, amely gyermekek légúti megbetegedésének megelőzésére alkalmas. A MedImmune nem hitte, hogy a Genentech szabadalmi oltalma a Synagisra is kiterjed, és azt hitte, hogy a szabadalom érvénytelen, de úgy gondolta, hogy a Genentech-szabadalom szándékos bitorlását állapítanak meg, ha felmondaná a licenciamegállapodást és megszüntetné a licenciadíjak fizetését, mert a szándékos bitorlás megállapítása ahhoz vezethetne, hogy háromszoros kártérítést kellene fizetnie a Genentech ügyvédi költségein kívül. Ennek a lehetőségnek az elkerülése érdekében a MedImmune tiltakozás kíséretében továbbra is fizette a licenciadíjakat, de polgári pert indított, kérve, hogy a bíróság nyilvánítsa a szabadalmat érvénytelennek, és állapítsa meg, hogy a Synagis gyártása nem jelent bitorlást.

A körzeti bíróság elutasította a MedImmune keresetét, mert a *Gen-Probe Inc. v. Vysis, Inc.*-ügyben a Szövetségi Fellebbezési Bíróság (CAFC) 2004-ben úgy döntött, hogy amikor egy használati engedélyes egy szabadalomra adott licencia alapján folytatja a díjfizetést, nem kell attól félnie, hogy a szabadalmas beperli bitorlásért; ezért a MedImmune-nak nem

* Danubia Szabadalmi és Védjegy Iroda Kft.

kellett attól tartania, hogy a bíróság ellene fog ítélezni. A CAFC megerősítette a körzeti bíróság elutasító végzését.

A Legfelsőbb Bíróság megváltoztatta a CAFC döntését, és a Gen-Probe-ügyben alkalmazott próbát sem fogadta el. Ehelyett megállapította, hogy egy használati engedéllyessel szemben is hozható elmarasztaló döntés, mialatt az továbbra is fizeti a licenciadíjakat. Egy adott ügyben akkor teljesül az a követelmény, hogy a CAFC dönthessen egy ilyen ügyben, ha a licenciadíjakat olyan kényszerítő körülmények miatt fizetik, amelyek fenntartják a jogot a szabadság igénypontjai érvényességének kétségbe vonására. Így amikor egy használati engedélyes nem ért egyet a licenciadó licenciadíj fizetésére irányuló követelésével, a licenciadíjak fizetése nem szünteti meg a használati engedélyes jogát arra, hogy kétségbe vonja a licencszerződés tárgyát képező szabadság érvényességét és/vagy bitorlását.

B) A Columbia Egyetem közgazdasági Nobel-díjas professzora, Joseph Stiglitz egy cikket publikált, amelyben kifogásolja, hogy a szabadalmi rendszer nem ösztönöz olyan gyógyszer előállítására, amelyek a fejlődő országokban óriási tömegeket sújtó betegségek, így például a malária gyógyítására szolgálnának. Ezért szerinte a kutatás finanszírozásának és ösztönzésének egy alternatív módszerével jobb eredményt lehetne elérni, mint a szabadalmi oltalommal.

A megoldás egy gyógyszerdíjalap lehetne, amelyből valamilyen gyógyszer vagy gyógy mód felfedezőit lehetne jutalmazni. Ezt a díjalapot a kormányok finanszírozhatnák, és ebből a fejlődő államokban emberek százmillióit érintő betegségek kezelését vagy megelőzését lehetne támogatni. Egy tudományos testület határozhatná meg a prioritásokat az érintettek száma, valamint a halálozási és termékenységi mutatók várható javulása alapján. A gyógyszerdíjalap egy lépés lehetne a szükséges erőforrások hatékonyabb felhasználása felé. Így egyúttal irányíthatóvá válna az innováció, és a tudás eredményéből a lehető legtágabb kör részesülhetne.

Stiglitz szerint a díjalap nem helyettesítené a szabadalmakat, csupán egy eszköz lenne a kutatás bátorítására és támogatására. Ahol korábban nem ismert igényekre kellene megoldást találni, ott továbbra is a szabadalmi rendszer lehetne elsődleges.

Argentína

A) 2007. február 26-án a hivatalos lapban publikálták a 2216 sz. szövetségi rendeletet, amely védjegyjogi riadórendszert hoz létre az Országos Vámügyi Központban. Ezáltal a védjegy-tulajdonosok lehetőséget kapnak arra, hogy tevékenyen részt vegyenek a hamisítások elleni eljárásokban.

A rendszerben való részvétel önkéntes, költségmentes és két évre szól, de hasonló időtartamra meghosszabbítható.

A lajstromozó tulajdonos számára a vámhatóság értesítést küld minden olyan szabálysértésről, amely a védjegy-tulajdonos érdekeit sértheti; így utóbbi részt vehet az érintett áruk fi-

zikai ellenőrzésében. Az értesítéstől számított három napon belül a vámeljárást felfüggesztik. Ha védjegyjogi csalást állapítanak meg vagy gyanítanak, a védjegytulajdonos elkezdheti a megfelelő jogi és adminisztratív eljárásokat.

A rendelet 2007. április 2-án lépett hatályba.

B) A kongresszus előtt van egy olyan javaslat, amely szerint a védjegy törvényt ki kell egészíteni a kollektív és a bizonylati védjegyekre vonatkozó rendelkezésekkel.

A jelenleg hatályos védjegy törvény nem tiltja ugyan az ilyen védjegyek oltalmát, de nem is tartalmaz azokra vonatkozó rendszabályokat.

Ausztrália

A) Ausztráliában először 2002 szeptemberében vezették be, hogy húsznál több igénypont esetén igénypontonként 20 AUD (16 USD) külön illetéket kell fizetni. 2007. március 1-jével ezt az illetéket igénypontonként 100 AUD-ra emelték.

B) A Ranbaxy számos országban kétségbe vonta a világ legjövedelmezőbb gyógyszerének tartott Lipitorra vagy – Magyarországon ismert védjegyre tekintettel – Sortisra vonatkozó szabadalmak érvényességét. Ez év februári tájékoztatónkban a Pfizer egyesült államokbeli két szabadalma ügyében indított perekről írtunk. Ennek a számnak a Kana-dára vonatkozó részében ismertetjük a Pfizer Lipitor-tárgyú két kanadai szabadalmával kapcsolatos jogvitát.

Most az ausztráliai *Ranbaxy Australia Pty Ltd.* (Ranbaxy) v. *Warner-Lambert Company LLC* (WLC)-ügyet ismertetjük, amelyben az Ausztrál Szövetségi Bíróság a Pfizer két ausztráliai szabadalmával kapcsolatban hozott döntést. A Pfizer – az általa megvásárolt WLC-n keresztül – az egyik szabadalmával kapcsolatban nyert, a másikkal kapcsolatban veszített.

A Pfizer első szabadalma a koleszterin bioszintézisét gátló számos vegyületet, többek között egy atorvasztatin (AT) nevű hatóanyagot igényelt, amelynek előnyös formája az R-forma. E szabadalom alapján a Pfizer bitorlási pert indított a Ranbaxy ellen.

A bíróság megállapította, hogy a Ranbaxy által gyártott generikus Lipitor-változat bitorolja a Ranbaxy első szabadalmát. Ez a döntés meggátolja a Ranbaxy-t abban, hogy termékével 2012 májusáig az ausztrál piacra lépjen.

A Ranbaxy azzal védekezett, hogy egy hatóanyagként R-AT-t tartalmazó terméket nem bitorol, mert az első szabadalom csupán AT-t tartalmazó racém elegyet, vagyis R-AT-t és annak S-formáját tartalmazó keveréket igényel.

Ezzel szemben a Pfizer azt állította, hogy az első szabadalom vonatkozik külön az R-AT-re, annak S-enantiomerjére, a két enantiomer racém elegyére, valamint az enantiomerek eltérő arányú keverékeire. Ezt az érvelést a bíróság elfogadta, és döntésének alátámasztásaként utalt a párhuzamos amerikai, angol és kanadai ügyekre is.

A második szabadalom külön R-AT-t igényelt. Valójában ebben a szabadalomban az első szabadalom számos vegyülete közül kiválasztott egy vegyületet, és annak sóit igényelték.

Az R-AT-re és annak sóira vonatkozó igénypontok alátámasztásaként a szabadalom leírása olyan biológiai adatokat tartalmazott, amelyek azt bizonyították, hogy az R-AT tízszer hatásosabb volt, mint a racém elegy. Minthogy egyetlen enantiomer általában csupán kétszer hatékonyabb, mint a racém elegy, tízszer nagyobb hatékonyság meglepő eredmény lenne, és alátámasztaná a második szabadalomban igényelt vegyületek szabadalmazhatóságát.

A Ranbaxy azzal érvelt, hogy eltérés van a Lipitor gyógyszer kidolgozási programja alatt közölt kísérleti adatok és a második szabadalomban ismertetett ilyen adatok között. A Ranbaxy szakértő tanúi arra a következtetésre jutottak, hogy az adatok összességének alapján az AT várható módon csupán a racém elegy hatékonyságának mintegy kétszeresét mutatta. Ezzel szemben a Pfizer fenntartotta azt az állítását, hogy érvényesek azok az adatok, amelyek azt mutatták, hogy az R-AT mintegy tízszer hatékonyabb, mint a racém elegy.

A bíróság azon a véleményen volt, hogy a második szabadalom leírása azt ígérte, hogy a találmány szerinti vegyületek tízszer nagyobb mértékben képesek gátolni a koleszterin bioszintézisét, mint a megfelelő racém elegy.

A bíróság áttekintette az összes kísérleti adatot, és egyetértett a Ranbaxy-nak azzal a következtetésével, hogy az R-AT csak mintegy kétszer hatékonyabb, mint a racém elegy. Ennek megfelelően megállapította, hogy a második szabadalom leírásában közölt tízszer nagyobb hatékonyság (amit egy, az Ausztrál Szabadalmi Hivatalnál benyújtott levélben is megerősítettek) hamis adat az R-AT meglepő hatékonyságával kapcsolatban, és ez lényegesen hozzájárult a második szabadalom engedélyezéséhez. Ezért a bíróság a második szabadalmat hasznosság hiánya miatt érvénytelennek nyilvánította.

A bíróság döntése ellen mindkét fél fellebbezni szándékozik. Ha másodfokon a Pfizer második szabadalmát érvényesnek találnák, a Lipitor szabadalmi oltalma 2012 szeptemberéig maradna érvényben Ausztráliában.

Burundi

Burundiban módosított védjegy törvényt publikáltak, amely a védjegyek megújításáról rendelkezik. Jelenleg ugyanis a védjegyek oltalmi ideje korlátlan.

Dánia

2007. február 16-án a *Hofmeister Vermögensverwaltungs GmbH & Co KG* (Hofmeister) v. *Consorzio per la Tutela Formaggio Gorgonzola* (Gorgonzola)-ügyben a Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróságnak abban a kérdésben kellett döntenie, hogy a Hofmeister, aki a Cambozola védjegyet sok éven keresztül használta saját sajt készítményére, ezt a felperes Gorgonzola földrajzi megjelölésének sérelmére tette-e.

A bíróság megállapította, hogy nem forgott fenn annak veszélye, hogy az átlagos fogyasztó összetéveszti a Cambozola és a Gorgonzola termékmegjelöléseket, és az a hiedelem sem volt

megalapozott, hogy a fogyasztók a két termékjelölés között kapcsolatot feltételeznének. A bíróság azt is megállapította, hogy egy Cambozola megjelölésű sajt forgalmazása nem sértette a Gorgonzola forgalmazását. A bíróság szerint a védjegy törvény alapján történő összehasonlítás hasonló eredményre vezetne; a védjegyek négy szótagból állnak, amelyek közül csak az utolsó kettő azonos, míg az első kettő majdnem teljesen eltérő.

A földrajzi árujelzők oltalmára és a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek eredetmegjelölésére vonatkozó 2081/92 sz. Európa tanácsi rendelet kapcsán a bíróság megállapította, hogy a Gorgonzola megjelölés a 13(1)(b) szakasz alapján oltalom alatt áll. A bíróság utalt egy döntésre, amelyet ugyanezen két fél közötti ügyben az Európai Bíróság korábban hozott, és megállapította, hogy a Cambozola megjelölés a Gorgonzola és a Camembert sajt felé is mutathat. A bíróság szerint a kereskedelmi vagy védjegyszabályok szempontjából nem forog fenn az összetévesztés veszélye. Emellett figyelembe kell venni, hogy a Cambozola sajtot Dániában több mint 20 éve forgalmazzák. Ezért a bíróság úgy találta, hogy a Cambozola megjelölés két utolsó szótagjának a hasonlósága nem eredményez jogsértést.

A bíróság azt is megállapította, hogy az említett Európa tanácsi rendelet 14(2) szakasza használatból származó védjegyekre vonatkozik. A bíróság utalt a szellemi tulajdon-jogok kereskedelmi szempontjaira vonatkozó Világkereskedelmi Egyezmény 24(5) szakaszára is, amely használat útján szerzett védjegyekre és a földrajzi árujelzőkre vonatkozik.

A bíróság megállapította, hogy a Cambozola megjelölés használatának megkezdése időpontjában a Gorgonzola megjelölés az 1951. évi Stresai Egyezmény alapján szerzett oltalom. Ez az oltalom azonban szűkebb volt, mint az Európa tanácsi rendelet 13(1) szakasza által nyújtott oltalom, és a Stresai Egyezmény nem gátolta a Cambozola megjelölés jóhiszemű használatát tulajdonosa által.

Ezért a bíróság elrendelte, hogy a Gorgonzola ismerje el, hogy a Cambozola megjelölés tulajdonosa jogosult a sajtot Dániában CAMBOZOLA védjeggyel forgalmazni. Azt is megállapította, hogy Dániában a CAMBOZOLA védjegyre vonatkozó, 678 600 sz. nemzetközi védjegybejegyzés érvényes.

Dominikai Köztársaság

A Dominikai Köztársaság kormánya 2007. február 28-án letétbe helyezte a Szabadalmi Együttműködési Szerződéshez (PCT) való csatlakozás okmányát, és ezzel a PCT 138. tagállamává vált. A PCT a Dominikai Köztársaságra nézve 2007. május 28-án vált hatályossá.

Európai Bíróság

2007. január 25-én az Európai Bíróság (European Court of Justice) az *Opel v. Autotech*-ügyben hozott ítéletet arról, hogy az alperes eltiltható-e a jellegzetes védjegy, az „Opel-villám” használatától az Opel gépkocsik játékutánzatain.

A döntés megállapítja, hogy egy védjegytulajdonos akkor tilthatja meg védjegye használatát a gépkocsi játékmoddelljein, ha ez a használat tisztességtelen előnyt merít a védjegy híréből vagy megkülönböztető jellegéből, vagy károsan befolyásolja a védjegy hírnevét.

Európai Unió

Az Európai Parlament jogi szolgálatának jogászai kijelentették, hogy az európai szabadalmi jogviták eldöntésére tervezett rendszer nem egyeztethető össze az európai uniós joggal, és ezért azok a tagállamok, amelyek aláírnának egy ilyen vonatkozású egyezményt, megsértenék az Európai Szerződésből származó kötelezettségeiket.

Megerősítés esetén a Parlament jogi szolgálatának ez a közbenső véleménye kedvezőtlenül befolyásolná a belső piaci biztos, Charlie McCreedy kísérleteit, hogy elmozdítsa a holtpontról az európai szabadalmi törvény reformját azáltal, hogy arra biztatja a tagállamokat: támogassák az Európai Unió keretein kívül álló jogi rendszer létrehozását. McCreedy ugyanis előnyben részesíti az Európai Szabadalmi Pereskedési Egyezményt (European Patent Litigation Agreement, EPLA) olyan megoldásként, amely legyőzhetné az egyes európai államok által a közösségi szabadalommal szemben táplált ellenérzést.

A parlamenti jogászok szerint az EU exkluzív kompetenciával bír az EPLA hatáskörébe tartozó ügyekben, és „a tagállamok nem jogosultak ennek az egyezménynek a létrehozására”. Eszerint egy EU-tagállam általi aláírás annak az 1957. évi eredeti szerződésből származó kötelezettségnek a *prima facie* megsértése lenne, amelynek alapján a tagállamok nem köthetnek olyan nemzetközi szerződéseket, amelyek EU-kompetenciába tartozó ügyekre vonatkoznak.

A 14 oldalas, 2007. február 1-jei keltezésű közbenső vélemény kiszivárogtatott másolata felkerült az internetre. A Parlament Jogi Bizottságának szóvivője kijelentette, hogy nem kommentálhatja a kiszivárogtatott iratot, de nem is tagadja annak hitelességét.

A közbenső vélemény többek között idézi a 2004/48/EC európai irányelvet, amely szerint az államoknak harmonizálniuk kell a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésére vonatkozó nemzeti törvényeiket. „Az EPLA nemcsak hogy szabályozna olyan ügyeket, amelyeket ez az irányelv már szabályoz, hanem ellentmondások is vannak számos ügyben a két instrumentum között” – mondja a közbenső vélemény.

A Parlament jogi szolgálata alaposan átvizsgálta az EPLA-t, mert McCreedy a 2006. szeptember 28-i parlamenti vita alatt e rendszer előnyeiről beszélt. McCreedy szerint „egy ideális világban a közösségi szabadalom lenne a megoldás, de a való világban nincs kilátás ilyen egyezmény elfogadására a közeljövőben”. McCreedy csalódottságát fejezte ki a legutóbbi fordulat miatt, de kijelentette, hogy a júniusig az EU elnöki tisztét betöltő Németország kormányával együttműködve dolgozni fog egy 2007. évben bekövetkező áttörésért.

Fülöp-szigetek

John W. Dudas, az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala elnöke és Adrian S. Cristobal, a Fülöp-szigeteki Szellemitulajdon-védelmi Hivatal vezérigazgatója 2007 januárjában memorandumot írt alá a szellemitulajdon-védelem területén való együttműködésről.

A megállapodás értelmében az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala segítséget nyújt a Fülöp-szigeteki hivatalnak a szabadalmi és védjegyzvizsgálat javításában. A két hivatal rendszeresen információt fog cserélni elővizsgálati gyakorlatuk és a szellemitulajdon-védelmi törvények területén.

India

A) Az indiai kormány rendeletet adott ki, amely szerint a szabadalmi hivatal határozatai ellen benyújtott fellebbezéseket a Szellemitulajdon-védelmi Fellebbezési Tanácshoz kell irányítani, amely mostanáig csupán védjegyügyekkel foglalkozott.

B) A *Sri Krishan Jindal (Jindal) v. Mohinder Singh (Singh)*-ügyben a Chennai-i Szellemitulajdon-védelmi Fellebbezési Tanácsot rendkívüli helyzet elé állította egy olyan törlési kereset, ahol mindkét fél azonos áruosztályban lajstromoztatta a CITIZEN védjegyet.

Jindal az egyetlen tulajdonosa az M/S Citizen Electrical cégnek, és a CITIZEN védjegyet, amelyet elektromos áruk vonatkozásában lajstromoztatott, folyamatosan használta 1976 óta. Ugyanezt a védjegyet Singh részére valamivel később lajstromozta a Delhi Körzeti Bíróság.

Jindal azt állította, hogy Singh rosszhiszeműen lajstromoztatta a védjegyet, amely valószínűleg zavart keltett a vásárlók körében. Jindal csalással is vádolta Shinget, azt állítva, hogy a védjegyet annak tulajdonlásával kapcsolatos hamis állításokkal szerezte meg.

Ugyanakkor Singh törlési vagy helyreigazítási kérelmet nyújtott be, azt állítva, hogy ő az egyetlen tulajdonosa az M/S Aay Kay Lights (India) cégnek; a védjegyet 1980-ban jóhiszeműen kezdte használni, és azt folytonosan használta és 1984-ben lajstromoztatta. Ő is csalással vádolta a másik felet, azt állítva, hogy az a hivatalnak tett hamis állítások segítségével jutott a védjegytulajdonhoz.

Mindkét fél hasonló vádaskodást alkalmazott, hasonló állításokat tett, és kérelmét hasonló alapokra helyezte. A bíróságnak az alábbi kérdéseket kellett megfontolnia:

- a lajstromozáshoz hamis állítások vagy eskü alatti nyilatkozatok alapján jutottak-e;
- a védjegyhivatalnál csalással érték-e el a lajstromozást;
- a kérdéses védjegy a jogi eljárás megkezdésekor disztinktív volt-e;
- a védjegyet a másik fél jóhiszeműen használta-e folytonosan legalább öt éven keresztül a bejelentés napja előtti egy hónap kezdetéig; és
- megfelelő ok nélkül lajstromoztatták-e a védjegyet.

Kérelmében mindkét fél nemleges választ adott a fenti kérdésekre. Minthogy a Delhi Felsőbírószak már összevonta a két bejelentést, a tanács egyetlen ügyként kezelte azokat.

Mindkét fél azt állította, hogy a másik fél nem jogos tulajdonosa a kérdéses védjegynek. A tanács arra a véleményre jutott, hogy egyik fél sem tudta bizonyítani tulajdonosi voltát, ezért ezt a kérdést félretette.

Az 1958. évi védjegytvény 32. szakasza alapján, amely a lajstromozástól számított hét év lejártá után minden eljárás érvényességét garantálja, hacsak a védjegyet nem csalás útján szerezték, mindkét fél csalással vádolta a másikat.

A tanács megállapította, hogy egyik kérelmező sem tudta bizonyítani a csalást. A tanács szerint a bejelentőnek kell bizonyítania, hogy a védjegy a jogi eljárás kezdetének időpontjában nem volt disztinktív a tulajdonos lajstromozott áruira nézve, és egyik fél sem tudott megkülönböztető jelleget bizonyítani. Arra az állításra tekintettel, hogy nem forgott fenn a védjegy jóhiszemű felhasználásának szándéka, a Tanács szerint a bizonyítási teher a helyreállítást kérő bejelentőn nyugodott, és ezt a bizonyítást mindkét fél elmulasztotta. Ezért a tanács mindkét kérelmezőt elutasította.

A döntés megértéséhez hozzásegít az 1958. évi védjegy- és kereskedelmi törvénynek az a rendelkezése, hogy különleges esetekben egy kérelmező egy nevet vagy egy jelet ugyanabban az áruosztályban lajstromoztathat, amelyben azt egy másik védjegy tulajdonos már lajstromoztatta.

C) Az *Intel Corporation* (Intel) védjegybitorlás miatt pert indított egyrészt az *Intel Engineering Pvt. Ltd.* (EPL), másrészt a *Travels Pvt. Ltd.* (TPL) ellen.

A felperes keresetében előadta, hogy az INTEL védjeggyel azonos szó nem található a szótárakban. Ezt a szót 1968 óta használja cégnévként és védjegyként is, és stilizált írásmóddal mintaként is lajstromoztatta.

Az EPL elleni keresetében a felperes arra hivatkozott, hogy az alperes azonos árukkal kapcsolatban használja a védjegyet, amivel megtéveszti és becsapja a vásárlókat, és egyúttal saját INTEL védjegyének leíró jellegét is hígítja.

A TPL elleni keresetében a felperes arra hivatkozott, hogy nem azonos árukon használja ugyan az INTEL szót, de van olyan szándéka, hogy áruinak körét kiszélesíti, ezért kifogásolja az alperes tevékenységét, amely védjegyének hígítását is jelenti.

Az EPL válaszában kifejtette, hogy az INTEL védjegy az „international” és az „electronics” szavak összevonásából keletkezett, és általánosan használják különböző tevékenységek kapcsán, például az „INTEL POST” és „INTEL SAT” kifejezésekben, így a felperesnek nincs joga kisajátítani az INTEL szót. Arra is hivatkozott, hogy ő 1986 óta használja ezt a szót, a felperes tudott erről, de azt korábban soha nem kifogásolta.

A másik alperes, a TPL arra hivatkozott, hogy üzleti tevékenységét 1986-ban kezdte el, és nagy összegeket költött hirdetésre, így jó hírnevet vívott ki magának. Üzleti köre és tevékenysége teljesen eltér a felperesétől, ezért nem áll fenn az összetévesztés veszélye. Ő az „international” és a „travel” szavakból alakította ki az INTEL szót, az nem kapcsolódik a felpereshez.

A bíróság döntésében megállapította, hogy a felperes hosszú ideig nem kifogásolta az alperesek védjegyhasználatát, és csupán 2002-ben, illetve 2001-ben indított pert ellenük. Amikor az alperesek elkezdték használni az INTEL szót, a felperes vállalata még embrionális állapotban volt. Az alperesek részéről nem lehet tisztességtelen magatartást sem megállapítani. A bíróság arra is hivatkozott, hogy a delhi telefonkönyv kilenc olyan társaságot sorol fel, amelynek a nevében szerepel az INTEL szó.

A fentiekre tekintettel a felperes és az alperesek igényei egyensúlyban vannak. Ezért a bíróság a felperes mindkét keresetét elutasította.

D) A Delhi Felsőbíróság (Delhi High Court) a *Kalindi Medicure Pvt. Ltd. v. Intas Pharmaceuticals Ltd.*-ügyben a LOPRIN és a LOPARIN védjegyet gyógyászati termékek vonatkozásában eltérőnek találta, mert

- a kétféle gyógyszer alkalmazási területe eltérő,
- a LOPRIN védjegyű gyógyszert tablettaként, míg a LOPARIN védjegyű terméket injekciálható készítményként forgalmazzák,
- a két termék ára között ötvenkétszeres a különbség.

A fenti okokra tekintettel a bíróság megszüntette az alperes ellen hozott ideiglenes intézkedést.

E) A LOPRIN v. LOPARIN-ügyben hozott döntéssel szemben a Delhi Felsőbíróság a *Glaxo Group Limited & Anr. v. Manjit Patel & Anr.*-ügyben megítélésztőnek és fonetikailag hasonlóknak találta az antibiotikumokra és antibakteriális készítményekre lajstromozott FORTUM és NORTUM védjegyet. Ezért az alpereseket eltiltotta a NORTUM védjegy használatától.

Izrael

Az izraeli szabadalmi hivatal egy újabb döntése szerint az üzleti módszerekre vonatkozó találmányok nem szabadalmazhatók. A döntés a szoftverszabadalmakra vonatkozó szabályokat is megváltoztatta.

Az ügy 1990. szeptember 5-én kezdődött, amikor a „Módszer áruk és szolgáltatások eladásának előmozdítására” című szabadalmi bejelentést benyújtották. 2002. március 5-én egy izraeli elővizsgáló úgy döntött, hogy a bejelentés tárgya nem szabadalmazható, mert olyan módszert igényel, amely nem található egyetlen műszaki területen sem, és emellett nem alkalmas ipari felhasználásra.

Ez a szabadalmi bejelentés módszert írt le eladások segítésére, ahol a közönség pénzt használva kuponokat vásárol, és a kupont átveszi egy eladó, akit az eladók előre meghatározott listájáról választanak ki. Minden egyes kuponvásárlásnál minden személy egy meg egyezésen alapuló árcsökkenést kap, úgyhogy a kupon értéke csökken a fentebb említett árcsökkenéshez viszonyítva. A szervező testület pénzt kap a kuponokért, és a pénzt a programban részt vevő üzletek támogatására használja különböző médiacsatornákon keresztül.

A bejelentő megfellebbezte a döntést, és az ügy a szabadalmi hivatal elnöke elé került.

Az 1962. évi irányelv 2. fejezete szerint a „találmány” kifejezést a következőképpen határozták meg: „A találmány innovatív termékeket, új árut vagy új használati módot jelent egy felfedezett vagy ismert eljárás, bármilyen termék vagy ipar számára”. A hivatal elnöke megjegyezte, hogy nehéz – ha nem lehetetlen – a „találmány” szót pontosan meghatározni. Az általános „találmány” kifejezés meghatározása az irányelvben valójában a „szabadalmazható találmány” meghatározása volt, amely később jelent meg a törvényben.

Az irányelv nem kívánt „találmányi előrehaladást” vagy „találmányi tevékenységet”, bár a szabályozás ezt megkívánta. Más szavakkal, 1968-ig egy (szabadalmazható) találmány csupán termék vagy áru volt (valami, amit fel lehet használni); innovatív követelmény az irányelv 11(d) szakaszában volt található.

1968 áprilisában új szabadalmi törvény lépett hatályba, és az a szabadalmak vonatkozásában minden szempontból helyettesítette az irányelvet. A találmány szabadalmazhatóságát első ízben kiterjesztették minden olyan találmányra, amely érdemes szabadalmazásra. Ellentétben az irányelvvel, a törvény kerüli a „találmány” kifejezés meghatározását, mert arra nehéz vagy lehetetlen pontos meghatározást adni. Ezért a 3. szakasz a „szabadalmazható találmányt” a következő módon határozza meg: „Szabadalmazható az olyan termék vagy eljárás, amely új, hasznos, az iparban vagy a mezőgazdaságban használható és feltalálói haladást jelent”.

Az idők folyamán a „szabadalmazható találmány” kifejezést egyre jobban tágították; az 1999. évi módosított szellemi tulajdon-védelmi törvényben a 3. szakasz szövege a következő: „Egy találmány, amely lehet bármilyen műszaki területen egy termék vagy egy eljárás, akkor szabadalmazható, ha új, hasznos, az iparban használható és feltalálói előrehaladást nyújt”. Ennek megfelelően ahhoz, hogy egy találmány szabadalmazható legyen, és megfeleljen a szabadalmi törvény korszerűsített változatának

- műszaki területre kell esnie,
- világviszonylatban újnak kell lennie,
- feltalálói előrehaladást kell biztosítania, valamint
- hasznosnak és az iparban használhatónak kell lennie.

A fenti definíciónak megfelelően a szabadalmi hivatal igazgatója három találmányi kategóriát jelölt meg:

- szabadalmazhatónak vélt találmány;
- találmány, amelyet nem vélnek szabadalmazhatónak; és
- hibrid találmány, amelynek sorsa esetről esetre változhat. A hibrid találmányok részben a szabadalmazható kategóriába, részben a nem szabadalmazható kategóriába esnek.

Izraelben nincs törvényi rendelkezés az üzleti módszerek területén a szabadalmak lajstromozására hasonlóan például az új növényfajtákra vonatkozó találmányokhoz. Másrészt a törvény nem tartalmaz sajátos utasítást az üzleti módszerekre vonatkozó találmányok lajstromozása ellen, ellentétben a humán orvosi kezelési eljárásokkal vagy az új növény- és állatfajtákkal.

Az izraeli törvényhozás törekvése, hogy ne adjon sajátos utasításokat bizonyos területeken szabadalmak megadása ellen, annak ellenére, hogy Európában ez a jelenlegi gyakorlat. Az Európai Szabadalmi Hivatal nem ad szabadalmat üzleti módszerekre *per se*, de engedélyez szabadalmat olyan találmányokra, amelyek műszaki eszközök segítségével egy műszaki problémát oldanak meg, még akkor is, ha a műszaki probléma üzleti módszerre vonatkozik.

Másrészről az amerikai jogalkotás szerint nincs akadálya az üzleti módszerekre vonatkozó szabadalmak engedélyezésének. Az itt tárgyalt témában forradalmat jelentett a Szövetségi Fellebbezési Bíróság (CAFC) 1998-ban a *State Street Bank & Trust Co. (Street Bank) v. Signature Financial Group Inc.*-ügyben hozott döntése. Ebben a bíróság elismerte a számítógépprogram (matematikai algoritmus) által alkalmazott üzleti módszer szabadalmazhatóságát. Azt lehet mondani, hogy ez a döntés „megölte” az Egyesült Államokban engedélyezendő szabadalmak „fizikai” követelményének monopolizálását, mert a bíróság csupán azt kívánta a szabadalom megadásának feltételeként, hogy a találmány hasznos, konkrét és kézzelfogható (tangible) eredményt adjon, miközben minimális műszaki követelményt támasztott. A Street Bank-döntés után az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala közbenső irányelveket bocsátott ki a szabadalmak vizsgálatához, amelyek szerint egy eljárásnak – ideértve az üzleti eljárásokat is – kézzelfogható és hasznos eredményt kell adnia ahhoz, hogy szabadalmat lehessen rá adni.

Az izraeli szabadalmi hivatal igazgatója úgy döntött, hogy az üzleti módszerek *per se* nem szabadalmazhatók, mert nem elégítik ki a „műszaki terület” követelményt.

A hibrid találmányok részben szabadalmazhatók, részben nem. Egyes szoftvertárgyú találmányok hibrid találmányoknak tekinthetők, és így szabadalmazhatók. Egy hibrid találmány szabadalmazásának lényeges feltétele, hogy kombináció legyen, nem pedig aggregáció. A két rész egyesítésekor kombinációnak kell keletkeznie, ami annyit jelent, hogy a kombináció új eredményt ad hozzáadott értékkel, eltérően a két különálló résztől.

Az üzleti módszerre vonatkozó találmányok olyan kérdéseket vethetnek fel, amelyek emlékeztetnek a szoftverszabadalmak szabadalmazhatóságának megkérdőjelezésére, bár a szoftverszabadalmaknak jobb a technológiai irányultsága. Izraelben a szoftver *per se* nem szabadalmazható, de ha egy szoftverkomponens egy teljes fizikai rendszer lényeges és szükségszerű része, adható szabadalom.

A fentieknek megfelelően egy üzleti módszerre vonatkozó találmány *per se* nem szabadalmazható, de része lehet egy olyan találmánynak, amely egyéb szabadalmazható elemeket foglal magában. Például szabadalmat lehet kapni olyan hibrid találmányra, amelynek a fő komponense egy új (fizikai) technológiai rendszer, amely kapcsolatban áll egy üzleti módszerrel. Nem adható azonban szabadalom olyan ismert (fizikai) eszközre, amelyet „trójai falóként” használnak egy üzleti módszer szabadalmazása érdekében, bármilyen innovatív legyen is az.

A fentiekben túlmenően nem adható Izraelben szabadalom olyan üzleti módszerekre, ahol az alátámasztó műszaki komponens egyszerűen szoftver, mert mind a szoftver, mind az üzleti módszer a szabadalmazható találmányok körén kívül esik.

A fentieknek megfelelően a 131 733 sz. izraeli szabadalmi bejelentés magva egy üzleti módszer, és így az nem szabadalmazható.

Japán

A) Japán és az Amerikai Egyesült Államok bejelentette, hogy szabadalmi rendszerük harmonizálását tervezik az elővizsgálati eljárás egyszerűsítésével. A tervezett program lehetővé fogja tenni, hogy az egyik országban elfogadott szabadalmat a másik országban gyorsított vizsgálatnak vessék alá.

Az amerikai kereskedelmi miniszter, Carlos Gutierrez és a japán kereskedelmi miniszter, Akira Amari a programot a két ország gazdaságát előmozdító mintaként értékelte, amely az innováció elősegítésével időt és pénzt takarít meg, egyidejűleg erősíti az oltalmat, és a jogsértők helyzetét is megnehezíti. A program megkezdését ez év júliusára tervezik.

B) A japán védjegy törvényt 2007. április 1-jei hatállyal módosították. Ennek megfelelően mind a kiskereskedelmi üzletek, mind a nagykereskedelmi áruházak azon szolgáltatása, hogy az áruk választékát a vásárlók számára könnyen áttekinthető módon rendezik el, a 35. áruosztályban szolgáltatásként lajstromozható.

Ugyancsak 2007. április 1-jén lépett hatályba a védjegy törvény módosítása annak érdekében, hogy elkerüljék kiskereskedelmi üzletek és nagykereskedelmi áruházak védjegybejelentéseinek torlódását. Ezért ahol azonos vagy hasonló szolgáltatásokra vonatkozó két vagy több bejelentést nyújtanak be 2007. április 1. és június 30. között, ezeket a bejelentéseket azonos napon benyújtottnak tekintik. Továbbá ahol két vagy több azonos szolgáltatási védjegybejelentést a fenti három hónapos időszakban nyújtanak be, csupán egyetlen bejelentő kaphat a szolgáltatásra védjegyoltalmat. Ehhez az összes bejelentő között kölcsönös konzultációt tartanak. Ha a bejelentők nem tudnak megegyezni, sorshúzással döntenek el azt az egy bejelentőt, akinek a nevére a szolgáltatási védjegyet lajstromozzák. E rendelkezés alól azok a bejelentők képezhetnek kivételt, akiknek a szolgáltatási védjegyet Japánban ténylegesen használták kiskereskedelmi üzletekben és nagykereskedelmi áruházakban.

C) A Japán Szabadalmi Hivatal (JSZH) 2007. április 2-ától kezdve elfogad kérelmeket a „Kis- és közepes vállalatok, valamint magánszemélyek találmányainak újdonságvizsgálatára létesített segítőszolgálat” számára. A segítőszolgálat jelenleg négy kutatóvállalatot foglalkoztat; ezek: a Japán Találmányi és Innovációs Intézet, a Hatsumei-tsushin vállalat, a Patolis vállalat és a Japán Szabadalmi Információs Szervezet. Az ilyen társaságok számát a JSZH 20-ra kívánja növelni.

A segítőszolgálat szerint a JSZH által megbízott kutatóvállalatok a kis- vagy közepes vállalatok, illetve magánszemélyek kérelme alapján végeznek ingyen kutatást, és annak eredményét a kis- vagy közepes vállalatnak, illetve a magánszemélynek küldik meg.

A segítőszolgálat keretében végzett kutatást olyan kis- és közepes vállalatok vehetik igénybe, amelyeknél az alkalmazottak száma nem több 300-nál, és amelyek tőkéje nem haladja meg a 300 millió jent.

Jordánia

A jordániai védjegyhivatal a *Mack Trucks Inc.* (Mack) javára döntött egy felszólalási ügyben, amelyet a „MACK AND BULLDOG DEVICE” védjegyet birtokló Mack indított a jordániai *Bashr and Hasan Naim Bashr* (Bashr) cég ellen, mert az a 25. áruosztályban lajstromoztatni kívánta a „MACK AND DEVICE” védjegyet.

A felszólalási tanács megállapította, hogy a Bashr cég egy, az országban jól ismert védjegyet kívánt utánozni. Ennek következtében a lajstromozási kérelem egy harmadik fél jogának bitorlását jelenti, és a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba ütközik; emellett sérti a Párizsi Uniós Egyezmény jó hírnevű vagy közismert védjegyekre vonatkozó 6bis cikkelyének rendelkezéseit is.

A fentiek alapján a jordániai védjegyhivatal semmisnek nyilvánította a Bashr által benyújtott védjegybejelentést.

Kanada

A) A 2007. februári tájékoztatóban ismertettük az Egyesült Államok Szövetségi Fellebbezési Bíróságának (CAFC) a *Pfizer Inc. v. Ranbaxy Laboratories Limited*-ügyben a Lipitor készítmény hatóanyagát képező atorvasztatinra vonatkozó, 2006. augusztus 2-i döntését. Most arról kaptunk hírt, hogy a Kanadai Szövetségi Bíróság (KSZB) ugyancsak a Lipitor hatóanyaga ügyében elutasította a Pfizer Canada Inc. azon kérelmét, hogy rendelje el a Lipitor generikus verziója gyártásának a leállítását.

A KSZB érvénytelennek nyilvánította a Pfizer leányvállalataként működő Warner-Lambert Co. LLC által birtokolt, az atorvasztatin-kalciumsó 10, 20, 40 és 80 mg-os tablettáira vonatkozó egyik szabadalmat.

A bírói döntés szerint a szabadalom adatai nem támasztják alá azt az állítást, hogy a Lipitor a koleszterin bioszintézisének gátlása terén „váratlan és meglepő” hatást biztosít. A szabadalmi leírás szerint az atorvasztatin R-formájának kalciumsója a racém kalciumsóhoz viszonyítva tízszeres hatásnövekedést nyújt, azonban a szabadalmi leírás adatai csupán a várt kétszeres hatásnál alig nagyobb hatásnövekedést támasztanak alá. Ez megerősíti az indiai generikusgyógyszer-gyártó Ranbaxy Laboratories Ltd. állításait.

A tízszeres hatásnövekedésre vonatkozó hamis adatot a szolgáltatott adatok nem támasztják alá. Ezért a bíróság a 2 021 546 sz. kanadai szabadalmat ('546-os szabadalom), amely 2010. július 19-én járna le, érvénytelennek nyilvánította a szabadalmi törvény 27(3) szakasza alapján. Minthogy a Pfizer nem tagadta a Ranbaxy-nak a nem kielégítő kitanításra vonatkozó állítását, a bíróság nem foglalkozott a Ranbaxy által felvetett egyéb kérdésekkel.

A bíróság azonban elutasította Ranbaxy-nak azt az állítást, hogy a Warner-Lambert atorvasztatin-kalciumsóra vonatkozó, 1 268 768 számú kanadai szabadalmának ('768-as szabadalom) az 1–8. igénypontjait racémátokra kellene korlátozni. Bár maga a szabadalom

csupán racém elegyek előállításának módszereit írja le, egyértelműen leszögezve, hogy a példák csupán szemléltető jellegűek, és azokkal nem kívánják korlátozni a találmány oltalmi körét. A bíró megállapította: „Úgy találom, hogy a '768-as szabadalom 1. igénypontja nem korlátozódik racémátokra. Ezért a Ranbaxy vegyülete, amely egyike az 1. igénypont szerinti enantiomereknek, bitorolja a '768-as szabadalmat. Más szavakkal a Ranbaxy-nak az az állítása, hogy nem bitorol, nem megalapozott”. Ahhoz, hogy a Ranbaxy gyárthassa a generikus változatot, arra lett volna szükség, hogy bizonyítsa: javasolt terméke nem bitorolja a hatályos szabadalmat.

Ezen az alapon az ítélet utasította Kanada egészségügyi miniszterét, hogy ne engedélyezze a '768-as szabadalom lejártának időpontjáig, vagyis 2007. május 7-ig a Lipitor Ranbaxy által gyártott generikus változatának forgalmazását.

Minthogy a felekre nézve az egyik esetben kedvező, a másik esetben kedvezőtlen döntés született, a bíróság egyik fél számára sem ítélt meg költségtérítést.

B) 1996. október 1-jén a szabadalmi törvénybe beiktatták az alábbi új 73. szakaszt:

„73(1) Egy kanadai szabadalmi bejelentést ejtettnek kell minősíteni, ha a bejelentő (a) nem válaszol jóhiszeműen egy elővizsgálónak a vizsgálattal kapcsolatban közölt kívánságára hat hónapon vagy az elővizsgáló által megadott rövidebb határidőn belül ...”.

Erre a rendelkezésre első ízben 2007 januárjában a *Searle and Pfizer v. Novopharm*-ügyben utalt a Szabadalmi Bíróság egy szabadalom érvénytelenségének megállapítása iránt indított perben a szabadalmazott gyógyszerekre vonatkozó „Notice of Compliance” rendelet kapcsán. A döntés nem végleges, azonban precedensértékű lehet, ha nem fellebbezik meg.

Az ügyben a felperes azt állította, hogy az alperes nem jóhiszeműen tett eleget az elővizsgáló felhívásának, mert egyrészt nem pontosan hivatkozott egy párhuzamos európai bejelentés ügyében engedélyezett igénypontokra, másrészt visszatartott egy hivatkozott anterioritásra vonatkozó tájékoztatást.

A bíróság megállapította, hogy az európai szabadalomra vonatkozó állítások nem voltak lényegesek, és emellett azokat később helyesbítették. Másrészről viszont a szabadalmas által a hivatkozott anterioritással kapcsolatban tett nyilatkozatok nem voltak összeegyeztethetők a jóhiszeműség követelményével; ezért a bejelentést ejtettnek és a 73. szakasz alapján érvénytelennek kellett minősíteni. A bíróság e következtetés kapcsán utalt a szabadalmasok azon kötelezettségére, hogy jóhiszeműen kell eljárniuk a szabadalmi hivatallal szemben, és teljes és őszinte nyilatkozatot kell tenniük.

Ez a döntés megalapozhatja a kanadai hivatalnál való eljárásban az őszinteség és a jóhiszeműség (*candor and good faith*) követelményének mértékét.

Kína

Az Állami Szellemijajdon-védelmi Hivatal 2006. december 27-én nyilvánosságra hozta a kínai szabadalmi törvény harmadik módosításának tervezetét, amelyet az Államtanács

Törvényhozási Hivatalának kell még jóváhagynia. A tervezet által javasolt fontosabb változásokat az alábbiakban foglaljuk össze.

A jelenleg hatályos törvény szerint egy Kínában kidolgozott találmányt először Kínában kell bejelenteni, és csak ezt követően nyújtható be külföldi országokban. A törvénytervezet szerint a külföldi bejelentésnek nem feltétele a hazai bejelentés, csupán az Államtanács Szabadalmi Adminisztrációs Részlegétől kell engedélyt kérni.

A genetikai források oltalmazhatók. Ha egy találmány megvalósítása genetikai forráson alapszik, a bejelentőnek közölnie kell a forrás hozzáférési helyét.

A hatályos törvény szerint kényszerengedély „ésszerű határidőn belül” adható, ha a kérelmező eredmény nélkül kért használati engedélyt a szabadalmastól. A törvénymódosítás szerint akkor kérhető kényszerengedély, ha a szabadalmas az engedélyezés napjától számított három éven belül nem veszi gyakorlatba a találmányt vagy a használati mintát.

A törvénytervezet a törvény szabadalombitorlásra vonatkozó paragrafusaiból törli a szó szerinti bitorlásra és az ekvivalenciátanra vonatkozó szakaszokat, mert a jogalkotó szerint azok inkább kivételekre, semmint általános esetekre vonatkoznak, és bonyolult alkalmazásuk könnyen vezet a joggal való visszaélésre.

A tervezet az ipariminta-szabadalmak köréből kizárja a mintázatból, színből vagy ezek kombinációjából álló, főleg nyomtatásra szolgáló megjelöléseket.

Mintaszabadalmi bejelentéshez kérelmet, a minta képét vagy fényképét és rövid leírását kell benyújtani. Azonos termékhez felhasznált két vagy több hasonló minta, vagy két vagy több termék, amely ugyanabba az osztályba tartozik és együtt kerül felhasználásra, egyetlen bejelentésben igényelhető.

Litvánia

A litván védjegy hivatal a 32. védjegyzosztályban lajstromozott DILANIS védjegy mellett a 33. védjegyzosztályban eltérőnek és lajstromozhatónak találta a DELANO védjegyet, és hasonlóan ítélte meg, vagyis egymás mellett lajstromozhatónak találta a 32. áruosztályban lajstromozott BLUNA és LUNA védjegyet.

Malajzia

2006. szeptember 7-én a Malajziai Felsőbíróság (High Court of Malaya) a *McDonald's v. McCurry Restaurant Sdn Bhd* (McCurry)-ügyben a McDonald's javára ítélt, és elrendelte, hogy az alperes azonnal szüntesse be kereskedelmi nevében a „Mc” előtag használatát.

A bíróság döntése azon a megállapításon alapult, hogy az „Mc” előtag a McDonald's-ra nézve megkülönböztető jellegű, függetlenül attól, hogy azt saját neveként vagy ételekkel kapcsolatban használja.

Nagy-Britannia

A) Az angol kormány az Angol Szabadalmi Hivatal nevét 2007. április 2-ával az Egyesült Királyság Szellemi Tulajdon Hivatalává (The UK Intellectual Property Office) változtatta.

A korábbi elnök, Ron Marchant május 1-jével visszavonult, és helyére új elnökként Ian Fletcher lépett.

B) A *Research in Motion Ltd* (RIM) v. *Field*-ügyben a bíróságnak abban a kérdésben kellett döntenie, hogy az alperes jogosult-e más védjegyet tartalmazó doménnevet használni. A BLACKBERRY védjegyet birtokló RIM ugyanis kérte a bíróságot, hogy tiltsa el a Fieldet a „blackberryworld.co.uk” doménnév használatától.

A bíróság megállapította, hogy az alperes jogtalanul használja doménnevében a felperes védjegyet, és ezért az alperest eltiltotta a doménnév használatától.

C) Az Angol Fellebbezési Bíróság (English Court of Appeal) fenntartotta a Felsőbíróság (High Court) által az *Inpro Licencing* (Inpro) v. *Research in Motion* (RIM) and *T. Mobile* (T. Mobile)-ügyben hozott döntést, és elutasította az Inpronak azt az állítását, hogy a RIM és a T-Mobile bitorolta egyik szabadalmát.

A BlackBerry-nek nevezett kézi kommunikációs eszközre vonatkozó szabadalmat megvonták arra tekintettel, hogy az a technika állásához viszonyítva kézenfekvő volt, és a bíró az alsófokú bíróságnak azt a döntését is helybenhagyta, hogy az nem engedélyezte a szabadalom módosítását (a módosított igénypontok is kézenfekvők voltak).

A szabadalom kevés részletet tartalmazott arra vonatkozólag, hogy a találmányt hogyan lehetne gyakorlatba venni. Bár ez nem volt ok a szabadalom megvonására, azt jelentette, hogy annak a személynek, akinek a szabadalom szánva volt, jelentős mértékben tájékozott-nak kellett lennie a számítógépek és az internet működésével kapcsolatban.

Mínthogy az Inpro kézenfekvőségen alapuló megvonás ellen fellebbezett, ki kellett mutatnia, hogy a bíró elvi hibát követett el. Ez különösen nehéz feladat volt, mert csupán egyetlen szakértő, mégpedig éppen az Inpro saját szakértője volt az ügyben, akit „ki nem elégítő szakértőnek” találtak. Ez igen szokatlan az angol szabadalmi gyakorlatban, de ebben az ügyben a szakértő nem az adott területen dolgozott, és nem végzett megfelelő kutatást.

Ezzel szemben a RIM szakértője „meggyőzőnek és segítőkésznek” bizonyult, és a bíróság számára elegendő anyagot adott, így a bíró képes volt a szükséges megállapításokat megtenni.

A szóban forgó szabadalom egy proxyszervernek egy kézi készülék és a world wide web közé való beiktatására vonatkozott, úgyhogy a proxyszerver fel tud dolgozni internetoldalakokat, és a kézi működtetésű készüléknek csupán olyan anyagot küld, amit az meg tud jeleníteni, és amely kíméli áramforrását. Számos korábbi kinyilvánítás volt ismert, amely a proxyszerver használatát tanította, de az Inpro bizonyos különbségeket azonosított saját szabadalma és a technika állása között. Ezeket azonban a bíróság annyira jelentéktelennek minősítette, hogy bár elismerte a különbségeket, az igénypontokat kézenfekvőnek találta, és elutasította az Inpronak azt az érvelését, hogy az elemzés helytelenül alkalmazott csak később nyilvánosságra jutott tudást.

Nigéria

Nigériában a 35–42. áruosztályban lehetővé vált szolgáltatási védjegyek lajstromoztatása.

Ruanda

Ruandában módosított védjegy törvényt publikáltak, amely a védjegyek megújításáról rendelkezik. Jelenleg korlátlan a védjegyek oltalmi ideje.

Szingapúr

A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) 2007. március 26-án bejelentette, hogy Szingapúr első államként ratifikálta a 2006-ban létrehozott Szingapúri Védjegyjogi Egyezményt (Singapore Treaty on the Law of Trademarks). Az egyezményt azért hozták létre, hogy korszerűsítsék az 1994. évi Védjegyjogi Szerződést (Trademark Law Treaty, TLT), és azt összhangba hozzák az elmúlt évtized műszaki fejlődésével.

A Szingapúri Egyezmény akkor lép hatályba, ha tíz ország vagy nemzetközi szervezet ratifikálja. Egyébként az egyezményt már ötvennél több ország aláírta, ami annyit jelent, hogy azt támogatják, és csatlakozni szándékoznak hozzá.

A Szingapúri Egyezmény által elfogadott új megközelítés, hogy elismeri: a védjegyek nem korlátozódnak kétdimenziós jelekre vagy termékekre. Az egyezmény külön említi új típusú védjegyeket, így hologramvédjegyeket, valamint nem látható, így hang- vagy ízvédjegyeket.

Az egyezmény közös szabályokat állapít meg védjegylicenciák bejegyzésére, módosítására és törlésére.

Szíría

Szíriában 2007. április 11-én lépett hatályba a módosított védjegy törvény és iparimintatörvény.

Az új védjegy törvény fontosabb rendelkezéseit az alábbiakban foglaljuk össze.

Nem engedélyezik több osztályra vonatkozó bejelentés benyújtását. A bejelentési rendszerről áttérnek az elővizsgálati rendszerre, vagyis az új bejelentéseket érdemi vizsgálatnak vetik alá. Az oltalmi idő tíz év marad, amit a bejelentés napjától számítanak. Eltörölték a publikációs illetéket, és az elfogadott bejelentéseket az új védjegyújságban (Trademark Journal) publikálják. A publikálás napjától számított 90 napon belül fel lehet szólalni a védjegybejelentések ellen. A hivatal határozata ellen az elsőfokú bírósághoz lehet fellebbezni. Az új törvény hatálybalépése után egy védjegy első megújítási kérelme alapján a védjegyet

érdemi vizsgálatnak vetik alá. A több osztályra vonatkozó lajstromozások megújításakor minden egyes osztályra teljes díjat kell fizetni.

Az ipariminta-törvény fontosabb változásai a következők.

A bejelentő kérheti bejelentése publikációjának 12 hónappal való elhalasztását. Az új mintabejelentéseket érdemi vizsgálatnak vetik alá. A minta oltalmi ideje a bejelentés napjától számított öt év, amely további öt-öt évre kétszer meghosszabbítható. Az új törvény hatálybalépése után benyújtott első megújítási kérelem alapján érdemi vizsgálatot végeznek, és a minta megújítása ellen fel lehet szólni. A megújítási határidő leteltétől számított hat hónapon belül 60 USD befizetése ellenében kérhető a minta megújítása.

Uganda

Ugandában módosított védjegytörvényt publikáltak, amelynek érdekessége, hogy rendelkezik a szolgáltatási védjegyek lajstromozhatóságáról.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

BÚTORKATALÓGUSOK SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-01/07

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság megkeresése

A megkereső által feltett kérdések

1. A felperesi katalógusok szerzői jogi védelemben részesülnek-e?
2. A felperesi katalógusok egyes képei, táblázatai, szövegei tekinthetők-e egyéni, eredeti elemeket tartalmazó szellemi termékeknek?
3. A felperesi katalógusok összeválogatásában, elrendezésében és szerkesztésében nyilvánul-e egyéni, eredeti jelleg?

Az eljáró tanács szakvéleménye

Ad 1. és ad 3. Mivel a 3. pontban feltett kérdés előfeltétele az 1. pontban feltett kérdésnek, ezért az eljáró tanács összevonva ad a két kérdésre választ.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) 7. §-a rendelkezik a gyűjteményes művek szerzői jogi védelméről:

„7. § (1) Szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű (gyűjteményes mű). A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben.

(2) A gyűjteményes mű egészére a szerzői jog a szerkesztőt illeti, ez azonban nem érinti a gyűjteménybe felvett egyes művek szerzőinek és szomszédos jogi teljesítmények jogosultjainak önálló jogait.

(3) A gyűjteményes mű szerzői jogi védelme nem terjed ki a gyűjteményes mű tartalmi elemeire.”

A gyűjteményes művön fennálló szerzői jogi védelem az alkotói tevékenység egyik különleges fajtaként értékelhető szerkesztői tevékenység eredménye. Azaz a szerkesztői tevékenység, amelynek eredménye a gyűjteményes mű, akkor áll szerzői jogi védelem alatt, ha a tartalom összeválogatásában, elrendezésében vagy szerkesztésében a szerzői jogi védelem feltételeként megkövetelt egyéni, eredeti jelleg megmutatkozik. Ennek megfelelően a gyűjteményes művön fennálló szerzői jogi védelem független a gyűjteményben szereplő egyes

alkotóelemek (pl. képek, táblázatok, szövegek) szerzői jogi védelmétől. Az egyéni, eredeti jellegnek kizárólag a szerkesztés tekintetében kell fennállnia.

A felperesi bútorkatalógusok jellegüknél fogva gyűjteményes műnek tekinthetők. Az eljáró tanács megállapítja, hogy a katalógusok szerkesztői tevékenysége egyéni eredeti jelleget tükröz, azaz a katalógusok mint gyűjteményes művek szerzői jogi védelem alatt állnak.

Fontos hangsúlyozni, hogy a gyűjteményes művön fennálló szerzői jogi védelem a szerkesztőt illeti meg, aki az Sztj. értelmében [Sztj. 4. § (1) bekezdés] csak természetes személy lehet. Ha a szerkesztő munkaviszonyban áll, jelen esetben az Ö. T. Rt.-vel, akkor az Sztj. 30. §-ának megfelelően a munkáltatóra száll át a gyűjtemény szerzői vagyoni joga, és így az is, hogy azok védelmében fellépjen. Amennyiben azonban a szerkesztő az Rt.-től független személy, akkor a kettőjük közötti szerződés tartalma határozza meg, hogy az Rt. egyáltalán felléphet-e a gyűjteményen fennálló szerzői jogi vagyoni védelem érdekében. Főszabályként ugyanis a szerzői vagyoni jogok nem ruházhatók át, másként sem szállhatnak át, és azokról lemondani sem lehet [Sztj. 9. § (3) bekezdés]. A törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel azonban átruházhatók, illetve átszállnak. Ilyen esetben főszabályként, azaz szerződés eltérő rendelkezése hiányában a vagyoni jogokkal a továbbiakban a jogszerző rendelkezhet [Sztj. 9. § (6) bekezdés]. A kérdéses bútorkatalógusok esetében megállapíthatjuk, hogy azok reklámozás céljára jöttek létre. Az Sztj. 63. § (1) bekezdése értelmében a reklámozás céljára megrendelt műre vonatkozó vagyoni jogok a felhasználóra átruházhatók. Azaz az Sztj. megadja a lehetőségét annak, hogy ebben az esetben a vagyoni jogokat a felhasználó gyakorolja. Ezt azonban, szemben a munkaviszonyban létrehozott művel, ahol ez a joggyakorlás a törvény erejénél fogva száll át a munkáltatóra, bár ebben az esetben is csak akkor, ha a felek eltérően nem állapodtak meg [Sztj. 30. § (1) bekezdés], a reklámozás céljára megalkotott mű esetében az Sztj. a felek megállapodásától teszi függővé.

Ad 2. A második kérdés arra irányul, hogy a katalógusban, a gyűjteményes műben fellelhető egyes alkotóelemek, képek, táblázatok, szövegek szerzői jogi védelem alatt állnak-e, azaz egyéni, eredeti jelleggel rendelkeznek-e.

A katalógusban megjelenő szövegek annyira egyszerűek, és oly mértékben csak a termékek megjelölésére (l. a fantázianeveket), azok méreteire, illetve áraitra vonatkoznak, hogy azok egyéni, eredeti jelleggel nem rendelkeznek. Táblázat a katalógusban, a legutolsó oldalon szereplő megrendelőlaptól eltekintve, nem található.

Ami a képeket illeti, azok szakszerű fotográfusi munkának tekintendők, a tárgyfotózás területén magas színvonalú fotográfusi teljesítmények, amelyek a tárgyfotózás ismert szabályainak megfelelnek. Ez azonban egyúttal azt is jelenti, hogy jellegüknél fogva nélkülözik a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni, eredeti jelleget, hiszen az árukatalógus céljával (az áru bemutatása eladás céljából) csak az fér össze, hogy a tárgyak objektív valóságukban jelenjenek meg, ne kerüljön hozzájuk többlet, azaz a fotográfus szubjektuma ne szűrődjön át a felvételeken.

Összefoglalva, a katalógus mint olyan gyűjteményes műnek minősül, és szerzői jogi védelem alatt áll, azonban a benne található egyes elemek nem érik el a szerzői jogi védelemhez szükséges küszöböt.

*Dr. Győri Erzsébet, a tanács elnöke
Dr. Lendvai Zsófia, a tanács előadó tagja
Markovics Ferenc, a tanács szavazó tagja*

SZÁMÍTÓGÉPI PROGRAMALKOTÁS JOGI VÉDELME

SZJSZT-02/07

A Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság megkeresése

A megkereső által feltett kérdések

1. Az eTalon számítástechnikai rendszer forráskódjai önmagukban szerzői jogi védelem alatt állnak-e, ha igen annak mindkét szerződő fél jogosultja-e, vagy csak az A. E. Kft?
2. Állapítsa meg, hogy közös műnek (együttes műnek) tekinthető-e az A. E. Kft. által a P. U. Kft.-nek 2002. szeptember 19-én értékesített eTalon vállalatirányítási rendszer, különös tekintettel a kifejlesztésének körülményeire, illetve a két cég között létrejött szerződés tartalmára!
3. A szakértő egyéb észrevételei.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Ad 2. Tekintettel arra, hogy az eTalon elnevezésű számítógépi programalkotáshoz (a továbbiakban: szoftver) kapcsolódó szerző jogosítványok csak akkor vizsgálhatók, ha a szoftver maga szerzői jogi védelemben részesül, ezért az eljáró tanács elsőként a megkeresés második kérdését vizsgálta meg. A vizsgálat eredményeként az eljáró tanács megállapítja, hogy a szoftver, így annak forráskódja is, a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) szerint szerzői műnek minősül. A szoftver Szjt. szerinti eredeti jogosultja (szerzője) mindig természetes személy, az adott konkrét ügyben Sz. Z. és L. M..

Ad 1. A megkereséshez csatolt iratok alapján az eljáró tanács megállapítja, hogy a szoftvert az A. E. Kft. kizárólag két személy – Sz. Z. és L. M. – személyes közreműködésével valósította meg, vagyis a hivatkozott személyek tekinthetők a szoftver eredeti jogosultjainak.

A csatolt iratok alapján az is egyértelműen megállapítható, hogy melyik szoftverfejlesztő a szoftver mely részét alkotta meg. Az is megállapítható továbbá, hogy a szoftver egyes részei önállóan is felhasználhatóak, vagyis a szoftver az Szjt. 5. §-ának (2) bekezdése szerint összekapcsolt műnek minősül. Az összekapcsolt művek szerzői a saját rész tekintetében szerzői jogukat önállóan gyakorolhatják. Bár az összekapcsolt mű bármely részének más művel való összekapcsolása esetén valamennyi szerző hozzájárulása szükséges, ilyen tevékenységre a csatolt iratok nem utalnak.

Az Szjt. az alábbi többszerzős műtípusokat határozza meg (nem említve közöttük az Szjt. 7. §-a szerinti gyűjteményes műveket):

- a) szigorúan vett többszerzős művek [Szjt. 5. § (1) bekezdés], amelyek esetében a közös mű részei nem használhatók fel önállóan;
- b) összekapcsolt művek [Szjt. 5. § (2) bekezdés], amelyek esetében a többszerzős mű egyes részei önállóan is felhasználhatók;
- c) együttesen létrehozott művek (Szjt. 6. §), amelyek esetében a mű megalkotásában együttműködő szerzők hozzájárulásai olyan módon egyesülnek a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni, a mű megalkotását pedig egy olyan természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság kezdeményezte, aki azt saját nevében hozza nyilvánosságra.

A megkeresésben hivatkozott együttesen létrehozott mű fogalmának [l. fenti c) pont] értelmezése során nem hagyható figyelmen kívül a Szjt. miniszteri indokolása, amely a következőket tartalmazza: „A technikai fejlődés legújabb hullámai nyomán előtérbe kerültek a csoportosan, kollektív munkával – jelentős beruházást igénylő berendezéssel és felszereléssel, szervezett keretek között – létrejövő művek, amelyek szerzői gyakran nem, vagy csak aránytalan nehézségek árán nevesíthetők. Ez a jelenség a modern szerzői jogi kodifikációt több országban (pl. Franciaországban, Spanyolországban, Szlovéniában) arra indította, hogy bevezesse és az általánostól eltérően szabályozza a 'kollektív', az együttesen létrehozott mű kategóriáját. A művek e fajtáját az jellemzi, hogy a mű megalkotásában együttműködnek a szerzők, akiknek a hozzájárulásai ennek során olyan módon egyesülnek a létrejövő egységes műben, hogy nem lehetséges az egyes szerzők jogait külön-külön meghatározni. E művek további jellemzője, hogy létrehozásukat külső – tehát a szerzők körén kívüli – személy vagy szervezet kezdeményezi és irányítja. Ilyen műveknél indokolt, hogy a szerzői jog jogosultja az a szervezet vagy személy legyen, amely, illetve aki kezdeményezte és irányította a mű létrehozását, majd ezt követően az elkészült művet saját nevében nyilvánosságra hozta. Ez elérhető volna azzal is, ha a törvény az említett személyt, illetve szervezetet eleve a szerzői jogok eredeti alanyának minősítené, de – tekintettel a szerzőt természetes személynek tekintő elvi kiindulásra – helyesebbnek látszik, hogy a szerzői jog a törvény erejénél fogva szálljon át, és a szerzők jogutódjaként illesse meg a szóban forgó személyt vagy szervezetet (6. §).”

A fentiekből egyértelmű, hogy az együttesen létrehozott mű fogalmának lényegi eleme, hogy a szerzők ne, vagy csak aránytalan nehézségek árán legyenek azonosíthatóak. Ezt támasztják alá az Európai Unió azon szerzői jogi tárgyú irányelvei is, amelyek olyan műtípusok esetében hivatkoznak az együttesen létrehozott művekre, amelyek jellemzően sok, adott esetben sok száz szerzővel készülnek. Ilyen műtípus az adatbázisok jogi védelméről szóló 96/9/EK irányelv szerinti adatbázis, illetve a számítógépi programalkotások védelméről szóló 91/250/EK irányelv szerinti szoftver is.

Az, hogy egy mű az Szjt. szerint együttesen létrehozott műnek minősül-e vagy sem, ténykérdés, azon a felek szándéka nem változtat. Az eljáró tanács a fentieket is figyelembe véve tekinti a szoftvert összekapcsolt és nem együttesen létrehozott műnek.

Tekintettel arra, hogy az Szjt. 1. § (2) bekezdés c) pontja értelmében az Szjt. nem csupán a számítógépi programalkotást, hanem a hozzá tartozó dokumentációt is védi, ezért a szerzőség kérdése a dokumentáció és a szoftver vonatkozásában elkülönítetten vizsgálándó. A megkereső által átadott dokumentumok, illetve adathordozók részletes átvizsgálását követően az eljáró tanács megállapítja, hogy az nem tartalmaz a szoftverhez kapcsolódó olyan dokumentációt, amely megfelelné az Szjt. 1. § (3) bekezdése szerinti követelménynek, vagyis amely egyéni, eredeti jelleggel rendelkezne. Ez a megállapítás igaz azokra az aláírás és dátum nélküli dokumentumokra is, amelyeket „dokumentumjegyzék” felirattal ellátva a megkereső az iratokhoz csatolt, és amelyek a szoftver egyes részeinek működésére vonatkozó követelményeket tartalmazzák, mint a „fejlesztést megalapozó dokumentum”. E dokumentumok ugyan nem vitathatóan szellemi munka eredményeként álltak elő, azonban elsősorban funkcionális jellegűek, vagyis a szoftver elvárt helyes működését írják le. Ennek megfelelően valódi szerepük elsősorban a szoftver készítője feladatának pontos meghatározásában ragadható meg, a szoftver tényleges működését nem azok határozzák meg. Mivel az eljáró tanács megállapítása szerint a hivatkozott dokumentumok sem egyenként, sem pedig összességükben nem tekinthetők egyéni, eredeti jellegűnek, ezért az akkor sem keletkeztet szerzői jogosultságot, amennyiben annak szerzője a szoftvert megrendelő feljelentő. Az eljáró tanács ugyanakkor külön fel kívánja hívni a figyelmet arra, hogy a hivatkozott dokumentumok szerzősége, illetve keletkezése kapcsán megállapítást nem tehet, mivel azok önmagukból a dokumentumokból, illetve a megkereséshez csatolt egyéb iratokból nem állapíthatók meg. Emellett az eljáró tanács azonban azt is meg kívánja jegyezni, hogy egy egyedi szoftvermegrendelésnek, illetve fejlesztésnek elképzelhető olyan megoldása is, amelyben maga a megrendelő készíti el a szoftver szerzői jogilag védett dokumentációját, vagy annak elkészítésében szerzői jogi szempontból is releváns módon közreműködik. A megkeresés szerinti esetben erre utaló jelet a csatolt iratok nem tartalmaznak.

Ad 3. Az egyéb észrevételek között az eljáró tanács megvizsgálta a tárgybeli ügy során kötött és szerzői jogi relevanciával bíró szerződések, megállapodások. Az A. E. Kft. és a szoftverfejlesztésben részt vevő szerzők egymás közötti jogviszonyát az iratokhoz csatolt „Meg-

bízási szerződés” elnevezésű dokumentumok határozzák meg. A szerződések 3.1. pontjai a következő, szó szerint egyező rendelkezést tartalmazzák: „Megbízott (ti. Sz. Z., illetve L. M. – az eljáró tanács megjegyzése) az elvégzett feladatainak eredményeit átadja megbízónak (az A. E. Kft.-nek, vagyis a feljelentő vállalkozásnak – az eljáró tanács megjegyzése) forrásnyelven valamint tárgykódra fordítva, és egyben szerzői jogairól lemond megbízó javára.” Az Sztj. 9. § (2)–(3) bekezdése szerint azonban a szerző személyhez fűződő, illetve vagyoni jogairól nem mondhat le, vagyis a szerződések ezen rendelkezései – az Sztj. 3. § alapján alkalmazandó Ptk. 200. § (2) bekezdése szerinti jogszabályba ütközés miatt – semmisek. Az eljáró tanács nyomatékkel fel kívánja hívni a figyelmet arra, hogy a Ptk. 239. § (1) bekezdésének rendelkezéseire figyelemmel megállapítható, hogy a felek az érvénytelen rész nélkül is meg kívánták volna kötni a szerződést, és a tanács megítélése szerint a felek szerződéskötéskor fennálló szándéka a semmis rendelkezések figyelmen kívül hagyásával is feltárható, részint magukból a szerződésekből, részint pedig az iratokhoz csatolt tanúvallomásokból, az alábbiak szerint.

- a) A szerződések alapján alaposan feltehető, hogy a szerzők (Sz. Z. és L. M.) engedélyezték a szoftver felhasználását. Erre elsősorban az utal, hogy teljesen életszerűtlen lenne olyan szoftvert kifejlesztetni, amelyet később a megrendelő maga sem hasznosíthat. Erre utal továbbá a mindkét szerződésben meglévő szavatossági nyilatkozat is (Sz. Z. esetében a szerződés 5.2. pontja, L. M. esetében pedig a szerződés 5.1. pontja), hiszen annak csak hasznosítás esetén lenne értelme.
- b) A megfelelő felhasználási engedélyre utal Sz. Z. 2006. július 27. napján tett tanúvallomása is, amelyben így nyilatkozott: „Arra a kérdésre nem tudok választ adni, hogy jelenleg ki a (a szoftver – az eljáró tanács megjegyzése) tulajdonos Az biztos, hogy nem az én tulajdonomban van a program, mert az én és az A. E. (az A. E. Kft., vagyis a feljelentő vállalkozás – az eljáró tanács megjegyzése) között létrejött szerződés ezt kizárta”.
- c) A szerződések alapján alaposan feltehető, hogy a szerzők (Sz. Z. és L. M.) harmadik személy számára is átadható felhasználási jogot adtak a megrendelőnek. Erre utal, hogy mindkét szerződés szerint a megrendelő maga is értékesítheti a szoftvert, a megállapodások továbbá a díjazás megosztásáról is rendelkeznek. (Sz. Z. szerződése esetében a szerződés 5.4. pontja, L. M. esetében a szerződés 5.2. pontja.)
- d) A szerződések alapján alaposan feltehető, hogy a szerzők (Sz. Z. és L. M.) nem kizárólagos jogot adtak a megrendelőnek. Erre utal, hogy a szoftver értékesítésére mindkét szerződés alapján jogosult Sz. Z. és L. M. is. (Sz. Z. szerződése esetén a szerződés 5.4. pontja, L. M. esetében a szerződés 5.2. pontja.)

A szerzőségtől eltérő kérdés, hogy a szoftver felhasználói milyen engedélyekkel rendelkeznek a szoftver hasznosítása vonatkozásában. A jogok vizsgálata során a jogosítási láncolatnak a szerző(k)höz megszakítás nélkül kell visszavezethetőnek lennie. Az ügy megítélése szempontjából e körben szerzői jogi relevanciával az rendelkezik, hogy a P. U. Kft. kitől

szerezte be azt az engedélyt, amely részére lehetővé tette a szoftver azt követő felhasználását, hogy az A. E. Kft. a P. U. Kft.-vel korábban kötött szerződését felmondta. E kérdésben a csatolt iratok alapján egyértelműen állást foglalni ugyan nem lehet, az ugyanakkor megállapítható, hogy a P. U. Kft. annak megvalósítása során együttműködött a szoftver egyik szerzőjének minősülő Sz. Z. -vel.

Dr. Novák Tamás, a tanács elnöke
Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja
Mamuzsics Gábor, a tanács szavazó tagja

FÉNYKÉPFELVÉTEL SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-10/07

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság megkeresése

Előzmények

A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság mint elsőfokú bíróság személyhez fűződő jogok és a szerzői jogok megsértése iránt indított perében megkereste a Magyar Szabadalmi Hivatal Szerzői Jogi Szakértő Testületét, hogy szíveskedjen állást foglalni abban a kérdésben, hogy a mellékeltlen megküldött, a kiskorú felperesről készült fotó a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény tárgyi hatálya alá tartozik-e, fotóművészeti alkotás, vagy csupán egyszerű, egyéni, eredeti beállítást nélkülöző „hobby-szintű” fényképfelvétel. (A mellékelt színes fotó első képe a per tárgya.)

Tájékoztatásul közli a megyei bíróság, hogy a kiskorú felperes törvényes képviselői amiatt indítottak pert az alperes ellen, mert álláspontjuk szerint az alperes ügyvezető igazgatója megsértette a kiskorú felperes személyhez fűződő és szerzői jogait azzal, hogy az alperesi strandon – bár az ő engedélyükkel – lefényképezte kislányukat, azonban arra nem kért, és nem is kapott engedélyt, hogy az így készült fotók óriásplakátokon, buszokra felhelyezett reklámokon felhasználásra kerüljenek.

A perben vita alakult ki abban a tekintetben, hogy az alperes ügyvezetője által készített fotók engedély nélküli felhasználásával az alperes megsértette-e a kiskorú felperes mint „alkotó” szerzői jogát is [a szerzői jogról szóló törvény 16. § (1) bekezdése], vagy pedig a fotók csupán egyszerű fényképfelvételek, nem minősülnek művészeti alkotásnak, esetlegesen a személyhez fűződő jogai sérültek a gyermeknek.

Az eljáró tanács szakértői véleménye

1. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. számú törvény (a továbbiakban: Szt.) a fotóművészeti alkotásokat az irodalmi, tudományos és művészeti művek többi kategóriáival egyenrangú műkategóriaként ismerte el. Megszűntek szerzői jogunkban az ilyen alkotásokra vonatkozóan korábban létezett különleges rendelkezések.

Az Szt. 1. §-ának (2) bekezdése így rendelkezik: *„Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen: ... (i) a fotóművészeti alkotás.”*

Alá kell azonban húzni azt, hogy a „fotóművészeti” jelzőben a „művészeti” kifejezés nem jelent valamilyen külön minőségi besorolást. A fotóművészeti alkotásokra is vonatkozik az Szt. 1. §-ának (3) bekezdése, amely így szól: *„A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől.”* (Kiemelés az eljáró tanácstól.)

[Ennek tükrében megemlíthető, hogy a „fotóművészeti” jelző némileg félrevezetőnek tűnhet. Ezt a kifejezést még az eltérő védelmi szinteket alkalmazó korábbi szerzői jogi törvényünkől vette át a hatályos Szt. Valójában a „fényképeszeti” jelző lenne a megfelelő, amit az irányadó és a Magyarországot is kötő nemzetközi és közösségi rendelkezések alkalmaznak (l. lentebb). Az Szt. 3. §-ának a fent idézett (3) bekezdése teszi nyilvánvalóvá, hogy valójában a magyar jogban is erről van szó.]

2. A fotóművészeti alkotásoknak a többi műkategóriához való asszimilálása mind nemzetközi szinten, mind pedig a közösségi jog – az *„acquis communautaire”* – szintjén végbe ment, s az Szt. fent idézett rendelkezései (s különösen az, hogy megszűnt a fényképeknek a korábbi szerzői jogi törvényünkben meglevő kétszintű – szerzői jogi és egy alacsonyabb szintű, „rokonjogi” – védelme) ennek felelnek meg.

Nemzetközi szinten a fényképeszeti alkotásoknak a többi műkategória szintjére emelése a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) Szerzői Jogi Szerződése (WCT) révén teljesedett be. (Az 1996-ban elfogadott és 2002-ben hatályba lépett WCT-nek Magyarország is szerződő fele.) A WCT 9. cikke úgy rendelkezik, hogy *„[a] Szerződő Felek a fényképeszeti alkotások tekintetében nem alkalmazzák a Berni Egyezmény 7. cikke (4) bekezdésének a rendelkezéseit.”* A Berni Egyezmény 7. cikkének (4) bekezdése ugyanis lehetővé teszi, hogy a fényképeszeti művek (az egyezmény ezt a kifejezést használja; angolul *„photographic works”* szerepel a szövegben) és az iparművészeti alkotások esetében az egyéb műkategóriákra irányadó védelmi időtől (a szerző élete és a halálát követő év elejétől számított 50 év) eltérő védelmi időt is alkalmazhatnak, feltéve, hogy az nem rövidebb, mint az adott mű megalkotását követő év elejétől számított 25 év.

3. A közösségi jog szintjén már a WCT elfogadása előtt megtörtént a fényképészeti műveknek a többi műkategóriához történő teljes hasonítása. A Tanácsnak a szerzői jog és bizonyos kapcsolódó jogok védelmi idejének a harmonizálásáról szóló, 1993. szeptember 27-én elfogadott 93/98/EGK számú irányelve végezte ezt el. Az irányelv 1. cikke határozza meg az irodalmi és művészeti művek védelmi idejét (ami általában a szerző élete és a halála utáni év kezdetétől számított 70 év). Majd a 6. cikk úgy rendelkezik, hogy a fényképészeti művek (az irányelv is ezt a művészeti színvonalra, illetőleg értékítéletre nem utaló kifejezést használja: angolul „*photographic works*” szerepel itt is) esetében is ezt a védelmi időt kell alkalmazni. Tisztázza a 6. cikk azt is, hogy egy fénykép szerzői jogi védelmének az egyetlen feltétele az, hogy az a szerző saját szellemi alkotása legyen; semmilyen más kritérium nem alkalmazható ebből a szempontból.

4. Mint ahogyan a Szerzői Jogi Szakértő Testület arra korábbi szakértői véleményeiben már rámutatott, az alkotás akkor „egyéni”, ha „az adott körülmények között lehetőség van többféle kifejezési módra, s ezek közül a szerző egyéni módon valósítja meg az egyikét vagy másikat”, és akkor „eredeti”, ha „az nem csupán valamely már meglevő alkotás szolgai másolata”.¹

Annak bemutatására, hogy mit jelent mindez a fényképészeti művek területén, érdemes utalni arra a dokumentumra, amelyet a Szellemi Tulajdon Világszervezete és az UNESCO készített egy olyan kormányzati szakértői értekezletre, amelyet kifejezetten a fényképészeti művek szerzői jogi védelmének a kérdéseiről tartottak.² A dokumentum, amelyet később a WIPO és az UNESCO megfelelő vezető testületei jóváhagytak, tíz elvet határozott meg a fényképészeti alkotások védelmére. A legelső, PHW1 számú elv³ (2) bekezdése így szól: „*Minden fénykép, amely eredeti elemeket tartalmaz, szerzői jogi védelmet kell, hogy élvezzen. Minden fénykép esetében úgy kell tekinteni, hogy az eredeti elemeket tartalmaz, és hogy ennek megfelelően fényképészeti műnek minősül, kivéve az olyan fényképet, amelynek az esetében a fényképet készítő személynek nincs semmilyen befolyása a kép kompozíciójára vagy más egyéb lényeges elemére.*”⁴

¹ Az idézet az SZJSZT 38/03 számú szakértői véleményének 3. pontjából való. L.: A szerzői jog a gyakorlatban – A Szerzői Jogi Szakértő Testület véleményeinek gyűjteménye (1997–2003). KJK Kerszöv, 2004, p. 77.

² Az értekezletet 1988. április 18. és 22. között tartották Párizsban. A dokumentum száma: UNESCO/WIPO/CGE/PHW/3. L.: Copyright (a WIPO szerzői jogi havi lapja), 1988. június p. 262–281.

³ Korábban hasonló kormányzati szakértői értekezleteket tartottak más műkategóriák védelme tárgyában is, s mindenhol ilyen „elveket” – angolul a „principles” kifejezés szerepelt – fogadtak el, amelyeknek számozása az adott műkategóriára utalt. A fényképészeti alkotásokra vonatkozó elveket ez a „PHW” – a photographic works rövidítése – szériaszámozás azonosította.

⁴ Az eredeti angol szöveg a következő: „All photographs that contain original elements should be protected by copyright as photographic works. All photographs should be considered as containing original elements and thus as being photographic works, except those in the case of which the person taking the photograph has no influence on the composition or other significant elements of the picture.” (L. a Copyright folyóirat fent említett számának 271. oldalát.)

A dokumentum felsorol számos elemet, amely alapjául szolgálhat egy fénykép egyéni, eredeti jellegének, kezdve magától a témaválasztástól, a fényképezés szögének a meghatározásán át a „képkivágás” módjáig (vagyis addig, hogy a téma miként helyezkedik el a fénykép keretein belül). A fent idézett elv indokolása utal egy korábbi bírósági ítéletre, amely szerint „egyetlen fénykép, bármilyen egyszerű is, sem lehet mentes a szerző személyes hatásától”, majd így folytatódik: „Ez azt jelenti, hogy gyakorlatilag az emberi lények által készített minden fénykép szükségképpen magában foglalja az eredetiségnek valamely elemeit. Amennyiben az eredetiség megállapítható, nincs alap annak a kijelentésére, hogy valamely alacsonyabb szintű eredetiség még nem elegendő, és hogy egy magasabb szintű eredetiségre van szükség a szerzői jogi védelemhez. Csak azok a fényképek zárhatók ki a szerzői jogi védelemből, amelyek esetében nincs tere személyes döntésre és nincs lehetőség a kép kompozíciójának a befolyásolására (mint például az automatikus közlekedésellenőrzési készülékek által rögzített képek, bizonyos törvények szerint a pénzbedobással működő kamerák útján készített fényképek stb.). Egyebekben az is nyilvánvaló, hogy a már meglévő fényképekről készült fényképek sem számítanak eredeti műveknek.”⁵

5. Az eljáró tanács a fent idézett rendelkezések alapján végezte el az ügy tárgyát képező fényképek vizsgálatát, és megállapította, hogy azok kétségen kívül egyéninek, eredetinek számítanak, s így megfelelnek a szerzői jogi védelem követelményeinek. Ez adódik a nyilvánvalóan tudatos témaválasztásból, a fényképezés szögének és távolságának a megválasztásából, a témának a képkivágáson belül való elhelyezéséből, a fókuszálás jellegéből, és így tovább.

Dr. Vékás Gusztáv, a tanács elnöke
Id. dr. Ficsor Mihály, a tanács előadó tagja
Bán András, a tanács szavazó tagja

CIKKEK SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-11/07

A Budapesti Rendőr-főkapitányság megkeresése

A szakértőknek az alábbi kérdésekre kell választ adniuk

1. A hatóságunk által a K-Á. Kft. számítástechnikai eszközeiről lefoglalt adatokat tartalmazó adathordozókon lévő tartalom vizsgálata céljából az azokon lévő adatokról készített, az

⁵ Az eredeti angol szöveget lásd a Copyright folyóirat fent említett számának 270. oldalán.

Önök rendelkezésére bocsátott 48., 49., 50., 52., 53. tételek másolataiban szereplő cikkek szerzői jogi védelem alatt állnak-e?

2. A K-Á. Kft. cselekménye, amely szerint „a K-Á. Kft. a magyar írott és elektronikus média szemlélésével, kivonatolásával és gyűjtésével foglalkozó vállalkozás, amely a vele szerződött ügyfelei számára széles körű palettáról választható szolgáltatásokat nyújt. Ezen a cég bemutatkozása szerint többek között szerepel a nyomtatott sajtó feldolgozása (beszkennelt változat, annak szövegfelismerő szoftverrel szerkeszthető formátumban alakított változata, fénymásolata stb.), az elektronikus sajtó feldolgozása, fordítás, valamint az így készülő állományok kereshető archívumba rendezése is. A K-Á. Kft. e szolgáltatását díj ellenében üzletszerűen nyújtja vele szerződő partnerei számára” (1. feljelentés I. pontja). A feljelentő által sérelmezett cselekmény

- az Szjt. szerinti felhasználásnak minősül-e,
- a jogosult engedélyéhez kötött-e,
- azért díjazás illeti-e,
- avagy a szabad felhasználás esetkörébe tartozik?

3. Kérem megállapítani, hogy a K-Á. Kft. tevékenységével sértett szerzői jogok konkrétan kinek vagy kiknek (természetes vagy jogi személy pontos megnevezése, lap, kiadó pontos megnevezése) a szerzői jogát sértette meg. Amennyiben lehetőségük van, kérem annak megállapítását, hogy az ügyben szereplő médiák esetén a szerzői jog kit illet meg?

4. Kérem nyilatkozni, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület korábbi, a szerzői jogi törvény módosítása előtti más ügyben megalkotott véleménye irányadó lehet – 1. SZJSZT 19/03 számú állásfoglalás –, vagy az csak az adott ügyre érvényes?

5. Kérem nyilatkozni, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület az SZJSZT 19/03 számú állásfoglalását milyen számú, a BRFK Vizsgálati Főosztályán folytatott bűnügyhöz adta?

6. A szakértő egyéb észrevételei.

Az eljáró tanács véleménye

Az eljáró tanács előjáróban szükségesnek tartja a Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) a sajtó-, illetve médiafigyelő szervezetek tevékenységével kapcsolatos eddigi szakvéleményeiben foglalt főbb megállapítások összefoglalását, köztük a kirendelésben is hivatkozott 19/03 számú SZJSZT-szakvéleménynek a jelen ügy szempontjából releváns megállapításait. A korábbi szakvélemények a jelen ügyben is változatlanul irányadóak, egyrészt a híranyagok szerzői jogi védelmének jogszabályi előfeltételei, másrészt a sajtó- és médiaanya-

gok felhasználására vonatkozó szerzői jogi szabályok, valamint a jogosultak engedélyét nem igénylő szabad felhasználási esetek értékelése szempontjából. Az e tárgyban adott korábbi SZJSZT-szakvélemények közül az eljáró tanács elsősorban a nyomozóhatóság által is a szakértői kirendelésben hivatkozott 19/03 számú szakvéleményben, az ugyancsak a hírek, híryanagyok felhasználásával kapcsolatos szerzői jogi kérdésekkel foglalkozó 25/00 számú szakvéleményben, továbbá a 28/03 számú szakvéleményben foglaltakat emeli ki. Emellett fontos felhívni a figyelmet a szerzői jogi törvény (1999. évi LXXVI. tv., a továbbiakban: Szjt.) a tárgyhoz, azaz a sajtó- és médiafigyelő szervezetek működéséhez kapcsolódó módosításaira, illetve új rendelkezéseire.

A korábbi szakvélemények, valamint a 2004. május 1-jével hatályba lépett módosult szabályok alapján a jelen szakvélemény végén az eljáró tanács rövid összefoglalást ad azokról a módszertani szempontokról, amelyeket a kirendelés szerinti ügy szerzői jogi megítélésénél alkalmazott.

A korábbi SZJSZT-szakvélemények főbb megállapításai összefoglaló jelleggel:

- Ahogy ezt azóta a Szjt. 2003. évi CII. törvénnyel végrehajtott módosítása nyomán beillesztett új 1. § (5) bekezdése külön is megerősíti, a szerzői jogi védelem nem terjed ki a sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgáló pusztá tényekre vagy napi hírekre, ugyanakkor a híryanagyok, amennyiben azokban egyéni, eredeti alkotásjelleg jelenik meg, szerzői jogi védelem alatt állnak. Az egyéni, eredeti jelleg megítélése szempontjából pedig elegendő annak megállapítása, hogy az adott híryanagy a szerző saját szellemi alkotása.
- Rádió-, illetve televízió-műsorok formájában sugárzott médiaanyagok esetében a médiafigyelő szervezet által rögzített sugárzott műsor az Szjt. 80. §-a szerinti szomszédos jogi védelem alatt áll, amely kiterjed a sugárzott műsor rögzítésére, többszörözésére (ha a rögzítés a rádió- vagy televíziószervezet hozzájárulása nélkül készült, vagy ha a rögzítés szabad felhasználásként ugyan az adott esetben megengedett, de a többszörözés viszont nem szabad felhasználási céllal történik), továbbá a szomszédos jogi védelem kiterjed a műsor on-demand (pl. internetes) nyilvánosságához közvetítésére. Az Szjt. 83. § (2) bekezdése szerint a műsor többszörözéséhez, illetve nyilvánosságához közvetítéséhez a rádió-, illetve televíziószervezet hozzájárulására azokban az esetekben nincs szükség, amely esetek az Szjt. szerint a szerzői művek tekintetében is szabad felhasználásnak minősülnek. Ahogy az SZJSZT a 28/03 számú szakvéleményében kifejtette, nem illeti meg szomszédos jogi védelem a különböző rádió-, illetve televízió-műsorokat az adott műsor szöveges tartalmának leírt formában való rögzítésével kapcsolatban, azaz a rádió- és televíziószervezeteket csak a sugárzott adás formájában nyilvánosságához közvetített műsoraik egyes felhasználásaival kapcsolatban illeti meg a szomszédos jogi védelem, nem pedig a műsortartalom leírás útján történő rögzítésével kapcsolatban. Más kérdés, hogy a műsortartalom önmagában állhat szerzői jogi védelem alatt, mint pl. szerkesztett hírműsor-összeállítás, egyéb, pl. rádiós hangjáték

vagy televíziós film, illetve audiovizuális mű, amely esetben az ilyen anyagok leírás útján történő többszörözése érintheti a szerzői jogosultak érdekeit. A szerzői jogosultak azonban saját műsorukon a legtöbb esetben éppen maguk a rádió-, illetve televízióműsorok.

- Nem tekinthető – egyébként szabad felhasználásnak minősülő – idézésnek teljes cikkek, sajtóanyagok egészének többszörözése, illetve gyűjteménybe foglalása.
- Nem minősül szabad felhasználásként idézésnek cikkekből vett rövidebb részletek kiemelése és saját anyagba való átemelése sem, ha az nem szigorúan vett illusztrációs, szemléltetési, kritikai vagy saját mondandó alátámasztására irányuló céllal történik, hanem a cikk részletet pusztán kigyűjtik valamilyen szempont szerint, mondjuk pl. azért, mert a sajtófigyelést megrendelő ügyfél az adott konkrét részlet iránt érdeklődik, és a sajtófigyelést ily módon rendelte meg.
- A szervezetek, tehát nem természetes személyek által végzett többszörözési cselekmények kizárólag vállalkozási tevékenységen kívüli, belső intézményi célra megengedettek szabad felhasználásként, de csak akkor, ha a többszörözés jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja.
- Az Sztj.-nek a szabad felhasználásra vonatkozó általános szabályai [Sztj. 33. § (1)–(3) bekezdés] szerint csak a nyilvánosságra hozott művek használhatók fel szabadon, még közlés előtt álló cikkek tehát nem.
- Az általános szabályok szerint a felhasználás a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezések alapján is csak annyiban megengedett, illetve díjtalan, amennyiben nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit, továbbá amennyiben megfelel a tisztesség követelményeinek, és nem irányul a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra.

A fenti összefoglalóban hivatkozott szabályok kiegészíthetők továbbá azzal, hogy a sajtó-, illetve médiafigyelés során végrehajtott többszörözések szerzői jogi szempontból nem minősülhetnek szabad felhasználásnak minősülő átvételnek [Sztj. 34. § (2) bekezdés] sem, mert az ilyen szervezetek által kigyűjtött, kiemelt és gyűjteménybe foglalt, illetve a megrendelő rendelkezésére bocsátott cikkeket, illetve cikkreszleteket nem valamely más műben (pl. iskolai szöveggyűjteményben) használják fel, továbbá a felhasználás nem iskolai oktatási vagy tudományos ismeretterjesztési célból történik; ráadásul az üzletszerű felhasználás még ezekben az esetekben is kizárja az átvételként történő szabad felhasználásnak minősítést.

A Sztj.-nek a 2003. évi CII. törvénnyel végrehajtott módosításai 2004. május 1-jével léptek hatályba, és a sajtóanyagok felhasználhatóságával kapcsolatban két fő kérdést érintenek: (1) a magáncélú, illetve a belső intézményi célú többszörözéseket, valamint (2) a különböző sajtóanyagok sajtószervezetek általi szabad felhasználásának jogi feltételeit:

- 2004. május 1. óta a különböző szerzői, illetve szomszédos jogi védelem alatt álló anyagok magáncélú többszörözése a korábbi szabályoktól eltérően csak akkor minősül a szerzői, illetve szomszédos jogi jogosult engedélye, illetve a jogosultnak történő

jogdíjfizetési kötelezettség nélkül gyakorolható szabad felhasználásnak, ha az természetes személy által történik.

- A természetes személy megbízásából, de valamely szervezet által végzett többszörözések megítélése a jogelmélet és a joggyakorlat által egyelőre még nem teljes mértékben tisztázott. A Szerzői Jogi Szakértő Testület az előzőekben hivatkozott 28/03 számú szakvéleményében azt az álláspontot fejtette ki, hogy a leginkább helyesnek látszó jogértelmezés szerint a valamely szervezet útján végzett többszörözési cselekmények, amennyiben a többszörözéssel megbízott szervezet e tevékenységéért a költségek egyszerű továbbhárításán túlmenő üzleti hasznot realizál, szabad felhasználásként nem megengedettek [Szt. módosult 35. § (1) bekezdése].
- A 2004. május 1. óta hatályos Szt. rendelkezései szerint [35. § (4) bekezdés] a korábbiakhoz képest szűkebb alanyi kör számára, azaz csak könyvtárak, iskolai oktatás célját szolgáló intézmények, muzeális intézmények, levéltárak, valamint kép- és hangarchívumok számára megengedett újságcikkek többszörözése. E szabály értelmében újság- vagy folyóiratcikkekről másolatkészítés még vállalkozási tevékenységen kívüli belső intézményi célra is, még közvetett jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célzat hiányában is csak a hivatkozott szervezetek, intézmények számára megengedett.
- A hivatkozott törvénymódosítás továbbá jelentős mértékben bővítette a sajtó számára igénybe vehető szabad felhasználási esetkört a napi eseményekhez kapcsolódó, időszzerű gazdasági vagy politikai témákról megjelentetett cikkek vagy e témákról sugárzott művek tekintetében, amennyiben az ilyen sajtó-, illetve médiaanyagok a forrás és a szerző nevének feltüntetése mellett a sajtóban szabadon többszörözhetők, nyilvánosságához közvetíthetők, ideértve az internetes, illetve ún. on-demand hozzáféréssel történő nyilvános közvetítést is, hacsak a szerző nem tett az ilyen felhasználást megtiltó nyilatkozatot. Hangsúlyozni kell azonban, hogy ez az új, 2004. május 1. óta hatályos rendelkezés kizárólag a sajtószervek által végzett cselekményeket teszi a fenti előfeltételektől függően szabad felhasználássá, a sajtó fogalma alá nem tartozó szervezetek által végzett többszörözési és nyilvánosságához közvetítési cselekmények nem tartoznak e rendelkezés hatálya alá.

A fentiek szerint tehát fontos különbségek vannak a magáncélra szabad felhasználásként megengedett többszörözés [Szt. 35. § (1) bekezdés], továbbá a szervezetek által végzett többszörözés [Szt. 35. § (4) bekezdés] tekintetében a 2004. május 1. előtti és a 2004. május 1. után hatályos Szt.-szabályok között. Az Szt. 2004. május 1. előtt hatályos rendelkezései magáncélú másolásként – a szabad felhasználás egyéb törvényi feltételeinek fennállása esetén – nemcsak a természetes személyek által végzett másolási, illetve többszörözési cselekményeket engedték meg a jogosultak külön engedélye, illetve díjfizetés nélkül, hanem e tevékenységeket szervezetek, jogi személyek, illetve jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok is végezheték. Továbbá szélesebb volt azon szervezetek köre, amelyek belső intézményi célra végezheték újságcikkek többszörözését. Ebből a szempontból külön vizsgál-

landó a K-Á. Kft. tevékenysége a 2004. május 1. előtti időszakban és a 2004. május 1-jével kezdődő időszakban.

Szervezetek többszörözési cselekményei 2004. május 1. előtt, illetve 2004. május 1-jével kezdődően

A 2004. május 1. előtti időszakban a szervezetek által folytatott cikk-, illetve rádió- vagy televízióműsor-rögzítések, -másolások abban az esetben minősülhetnek szabad felhasználásnak, ha e többszörözések ténylegesen magáncélra készültek, azaz, ha az adott szerzői jogi védelem alatt álló cikk vagy rádió-, illetve televízió-műsor rögzítése, másolása

- az adott szervezet belső intézményi célját szolgálta, és nem valamely más személy számára készült, illetve a többszörözés jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálta [Szt. 35. § (4) bekezdés]; vagy ha
- a többszörözés ugyan más személy megbízásából készült, de nem számítógéppel, illetve nem elektronikus adathordozóra; továbbá ebben az esetben sem jelentkezett jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célzat sem a megbízó/megrendelő, sem a többszörözést konkrétan végző szervezet oldalán [Szt. 35. § (1) és (3) bekezdés].

A szervezetek által szabad felhasználásként végezhető többszörözések szempontjából kiemelendő, hogy 2004. május 1. előtt bármilyen típusú szervezet másolhatott újságcikkeket belső intézményi célra, amennyiben a cikkek másolása

- vállalkozási tevékenységen kívül történt; továbbá
- ha a többszörözés közvetve sem irányult jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célra.

A 2004. május 1-jével kezdődő időszakban szervezetek által végzett többszörözési cselekmények szabad felhasználásként jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célzat hiányában, vállalkozási tevékenységen kívüli belső intézményi célra is csak akkor megengedettek, ha azokat könyvtárak, iskolai oktatás célját szolgáló intézmények, muzeális intézmények, levéltárak vagy kép- és hangarchívumok végzik. A sajtó- és médiaügynökségek nem tartoznak ebbe a körbe.

A magáncélú szabad többszörözések szempontjából az a kérdés a jogelmélet, illetve a joggyakorlat szintjén egyelőre nem tisztázott, hogy a 2004. május 1-jével hatályos szabályoknak megfelelően természetes személy által megrendelt rögzítést, illetve másolást végezheti-e valamely szervezet. Ahogy az az SZJSZT 28/03 számú szakvéleményében kifejtésre került, lehetséges az Szt. 35. § (1) bekezdésében foglalt szabály olyan értelmezése, mely szerint egyrészt nem kizárt az, hogy a szerzői jogilag védett művet, illetve szomszédos jog által védett rádió- vagy televízió-műsor többszörözését a természetes személy magáncélra, a természetes személy megrendelő szempontjából közvetett jövedelemszerzési, illetve jövedelemfokozási célzat nélkül rendeli meg, még hozzá nem természetes személytől, hanem pl. valamely sajtó-, illetve médiafigyelő szervezettől. Ebben az esetben – bár a joggyakorlat nem

kiforrott ebben a kérdésben – nem lehet kizárni, hogy az ilyen többszörözési cselekmény, legalábbis a természetes személy megrendelő szempontjából szabad felhasználásnak minősül. Ugyanakkor – figyelemmel a szabad felhasználásoknak az Szjt. 33. § (2) és (3) bekezdéseiben foglalt általános szabályaira is – amennyiben a természetes személy megrendelése alapján a sajtó-, illetve médiafigyelő cégek az általuk a jogosultak engedélye nélkül végzett többszörözésekkel kapcsolatban a műsorrögzítéssel, többszörözéssel kapcsolatos költségeik egyszerű áthárításán túl a többszörözést megrendelő természetes személy irányában üzleti hasznót is magában foglaló ellenértéket számítanak fel, megvalósul az érintett jogosultak kizárólagos jogainak a sérelme.

A fenti bevezetés után az eljáró tanács a kirendelésben foglalt konkrét kérdésekre az alábbi szakvéleményt adja

Ad 1. A 48., 49., 50., 52., és 53. tételeket tartalmazó DVD-lemezen szereplő anyagokat, azok óriási mennyisége (2,5 gigabyte, több százezer oldal) miatt az eljáró tanácsnak nincs módja átvizsgálni. Ezenkívül az eljáró tanács felhívja a tisztelt nyomozóbizottság figyelmét, hogy a lefoglalt anyagok az SZJSZT-hez másolatban, egyetlen DVD-lemezen kerültek megküldésre. Így a lefoglalt és a megkeresésben és a korábbi szakvéleményekben hivatkozott tételszámokat nem sikerült beazonosítani. Jelezzük továbbá, hogy a DVD-ken szereplő állományok egy részét fájlformátumuk, illetve méreteik miatt a rendelkezésre álló irodai környezetben csak részben volt lehetséges megnyitni.

A megkereséshez csatolt adathordozón lévő cikkek egyenkénti áttekintése helyett az eljáró tanács hivatkozik azokra a szempontokra, melyek alapján valamely újság-, illetve folyóiratcikk vagy médiaanyag tekintetében a szerzői jogi védelem fennállta megállapítható.

E körben az eljáró tanács mindenekelőtt hivatkozik a kirendelésben is utalásként szereplő korábbi, 19/03 számú SZJSZT-szakvéleményben részletesen leírt és a bevezetőben már jelzett szempontokra, melyek szerint egyes esetekben azt kell vizsgálni, hogy az adott sajtócikk vagy rádiós, illetve televíziós műsortartalom egyéni, eredeti alkotásnak minősül-e. Ahogy a hivatkozott szakvélemény külön kifejti, az irányadó nemzetközi és azzal egyező magyar szerzői jogi szabályozás, továbbá joggyakorlat értelmében valamely művet a szerzői jogi védelem a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg, a védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélattől.

A 19/03 számú szakvéleményben is hivatkozott Berni Uniós Egyezmény (BUE), melynek jelenleg hatályos szövegét a magyar jogalkotás az 1975. évi 4. tvr-rel belső jogszabályként hirdette ki, továbbá a BUE rendelkezéseivel lényegében szó szerint megegyező, hatályos Szjt. 1. § (2) bekezdés a) pontja értelmében a sajtócikkek mint publicisztikai művek irodalmi alkotásként szerzői jogi védelem alatt állnak. Ha valamely híradást tartalmazó híryanagy, újság-, folyóiratcikk, rádiós, illetve televíziós műsorszám jellegénél, formai jegyeinél fogva

az adott esetben nem is minősül publicisztikai műnek, a szerzői jogi védelem mindenképpen fennáll, ha a cikk, híryanag az azt elkészítő újságíró, szerző saját egyéni, eredeti szellemi alkotása.

A kirendelésben hivatkozott cikkek, sajtó-, médiatartalmak szerzői jogi védettségét illetően tehát az SZJSZT korábbi szakvéleményeiben foglaltakkal összhangban el kell különíteni egymástól a pusztán tényközlésre irányuló sajtóközleményeket a szerző egyéni, eredeti gondolatait, kifejezéseit, megfogalmazását tartalmazó, szerzői jogi védelem alatt álló anyagoktól. Tekintettel arra, hogy – ahogy az eljáró tanács a fentiekben hivatkozott rá – a szerzői jogi védelemnek az irányadó joggyakorlatban nincs esztétikai minimumkövetelménye, sem pedig mennyiségi küszöbe, ezért a lefoglalás során 48.,49.,50.,52.,53., tételekkel ellátott hordozókon szereplő és az SZJSZT-hez egyetlen DVD-lemezen másolatban eljuttatott anyagok közül célszerű először is a pusztán a tényközlésre szorítkozó anyagokat kiválasztani. A többi anyagot feltehetőleg megilleti a szerzői jogi védelem.

A cikkek és médiaanyagok szerzői jogi jellegének megítélését segítheti, ha a következő közleménytípusokba tartozó anyagok mint egyéni, eredeti alkotás jellegével nem bíró anyagok különválasztása megtörténik:

- pusztán pénzügyi adatokat rendszerezetten tartalmazó információk (tőzsdeadatok, átváltási adatok, árfolyamok stb.);
- a tényközlésre a nevükben is utaló közlemények, pályázatok, felhívások, gazdasági felhívások, gazdasági társaságok hirdetményei stb.);
- időjárásra, közúti vagy reptéri közlekedési helyzetre vonatkozó tényközlések stb.

Tekintettel arra, hogy a pusztán tényközlésre szorítkozó anyagok nem állnak szerzői jogi védelem alatt, ezért azok felhasználásához engedélykérésre nincs szükség, és ezek után jogdíjat sem kell fizetni. Az eljáró tanács szakvéleményének kifejtése során a továbbiakban ezért csak a szerzői jogi védelem alatt álló sajtó- és médiatartalmak felhasználói feltételeit vizsgálja.

Ad. 2. Az eljáró tanács a tényállás tekintetében a rendelkezésre álló, a nyomozóhatóság által megküldött iratokból indult ki, elsősorban a feljelentésben és a K-Á. Kft. részéről T. A. 2007. február 22-i keltezésű iratában foglaltakból, amely információk megerősítik, hogy a K-Á. Kft. az írott és elektronikus média, illetve sajtó szemlélésével, kivonatolásával és gyűjtésével foglalkozik. A feljelentésben szereplő információk alapján a szemlélés során kigyűjtött rádió-, illetve televízió-műsorokat, újságcikkeket a K-Á. Kft. szerződéses ügyfelei megrendelésére szkennelés, egyéb technikai eljárás vagy fénymásolás útján, részben papírformátumban, részben pedig számítógépes úton, illetve elektronikus adathordozón rögzíti, illetve másolja (többszörözi). A feljelentésben foglalt információk szerint az ily módon létrejött többszörözött sajtóanyagokat a K-Á. Kft. megrendelői számára különböző módokon, így a feljelentésben foglaltak szerint fénymásolt példányban vagy elektronikus levél útján bocsátja rendelkezésre.

A rendelkezésre álló iratokból nem állapítható meg, hogy a K-Á. Kft. tevékenységével kapcsolatban a sajtó- és médiaanyagok rögzítésével kapcsolatos saját közvetlen költségeinek egyszerű áthárításán túl a megrendelő személy vagy szervezet irányában üzleti hasznot is magában foglaló ellenértéket számít-e fel. Ennek a kérdésnek a jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célzat tekintetében lehet jelentősége a különböző sajtócikkek és médiaanyagok felhasználásának szerzői jogi szempontú megítélése, illetve az ún. szabad felhasználási esetek vizsgálata szempontjából.

A korábbi szakértői vélemények tanúsága szerint a tényállás körébe egyaránt tartoznak 2004. május 1. előtti, illetve a 2004. május 1-jével kezdődő időszakban végzett rögzítések, másolások.

K-Á. Kft. által folytatott felhasználási cselekmények

Többszörözés

A rendelkezésre álló iratokból megismert tényállás alapján megállapítható, hogy a K-Á. Kft. a különböző sajtó- és médiaanyagokat, cikkeket, rádió-, illetve televízió-műsorokat vagy azok leírt szövegét részben analóg technikai eljárással (pl. fénymásolás útján), részben digitális módon, számítógépes módszerrel rögzíti, majd a rögzített anyagokból másolatokat készít. Ezek a cselekmények a hatályos Sztj. rendelkezései szerint többszörözésének minősülnek (Sztj. 18. §).

Nyilvánossághoz közvetítés

A rendelkezésre álló adatok szerint a rögzített, többszörözött sajtócikkeket, illetve rádió- vagy televízió-műsorokat a K-Á. Kft. ügyfelei számára e-mail útján (esetenként wordfájl-formátumban) továbbítja. Az e-mailes továbbítás szerzői jogi megítélése a nemzetközi és hazai jogelmélet és gyakorlat szintjén nem egyértelmű. Lehetséges olyan értelmezés, mely szerint a szerzői jogi védelem alatt álló műnek (cikknek) a megrendelő részére e-mailben, csatolt fájlként történő kiküldése nyilvánossághoz közvetítést valósít meg, hasonlóan az egyéb internetes típusú műtovábbításokhoz. Ugyanakkor úgy is tekinthető, hogy az egyetlen címzettnek küldött e-mailhez csatolt, szerzői jogi védelem alatt álló cikk továbbítása nem minősül az Sztj. szerint nyilvános közvetítésnek, mert hiányzik a nyilvánosság.

A sok címzettnek történő cikk-küldés ugyanakkor az Sztj. 26. § (8) bekezdés első mondatában szereplő rendelkezés szerint kimerítheti a nyilvánossághoz történő közvetítés fogalmát, amely akkor is a jogosultak engedélyéhez kötött felhasználás, ha a továbbított szerzői vagy szomszédos jogi védelem alatt álló sajtócikkek, médiaanyagok ezt megelőző rögzítése, többszörözése egyébként szabad felhasználásként megengedett volt.

Terjesztés

Ha a szerzői jogi védelem alatt álló sajtócikkeket vagy egyébként szerzői jogi védelem alatt álló műsortartalmat magában foglaló rögzített rádió- vagy televízió-műsort, illetve annak leírt változatát vagy az arról készített többszörözött példányokat példányonkénti terjesztéssel juttatják el egyidejűleg sok címzettnek, megrendelő ügyfélnek, pl. úgy, hogy a fénymásolt újságcikket vagy a rögzített televízió-műsor VHS- vagy DVD-kópiáját egyidejűleg több megrendelő ügyfélnek postán vagy futárral kiküldik, az ilyen cselekmény a szerzői jogosult terjesztési jogát érinti (Sztj. 23. §). Más a dologi formában, illetve hordozón megjelenő anyagok kiküldésének szerzői jogi megítélése, ha egyetlen cikket vagy rádió-, illetve televízió-műsorszámot küldenek ki (juttatnak el) dologi hordozón, pl. fénymásolatban vagy VHS-kazettán egyetlen, a kimásolást, rögzítést konkrétan megrendelő természetes személynek. Ebben az esetben lehetséges, hogy a sajtó-, médiaanyag dologi formában vagy hordozón történő kiküldésével még nem lépték túl a szabad felhasználás esetkörét. Ha ugyanis az adott anyag többszörözése önmagában szabad felhasználásként megengedhető, mert nem számítógéppel, illetve nem elektronikus adathordozóra végezték, illetve sem a megrendelő, sem a többszörözést végző oldalon nem jelentkezett közvetve sem jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célzat, úgy az ily módon előállított másolati példányok, illetve hordozók közvetlen kiküldése a megrendelőnek nem tekinthető a szabad felhasználási kört túllépő önálló terjesztési cselekménynek.

A szomszédos jogok szempontjából megjegyzendő, hogy a rádió-, illetve televíziószervezeteknek az Sztj. nem biztosít szomszédos jogi védelmet rögzített, illetve többszörözött műsoraik példányonkénti terjesztése tekintetében, ezért ha az adott műsor amúgy nem áll szerzői jogi védelem alatt, akkor a rádió-, illetve televízió-műsoroknak a megrendelő ügyfél számára különböző audiovizuális hordozókon (VHS, DVD) történő átadása, leszállítása önmagában nem ütközik az Sztj.-be.

A fenti felhasználások minden olyan esetben az érintett szerzői, illetve szomszédos jogi jogosultak engedélyéhez kötöttek, amely esetek nem minősülnek a fentiek szerint szabad felhasználásnak.

A felhasználások a jogosultak engedélyéhez kötöttek-e?

Szerzői vagy szomszédos jogi szempontból védett anyagok többszörözése

A fentiekben már hivatkozott, korábbi SZJSZT-szakvéleményekben foglalt jogértelmezésnek megfelelően (28/03 számú szakvélemény) amennyiben megállapítható, hogy a K-Á. Kft. a különböző szerzői, illetve szomszédos jogi védelem alatt álló sajtó-, illetve médiaanyagok többszörözéséért a másolásokat megrendelő személyek, illetve szervezetek irányában a költségek egyszerű továbbhárításán túlmenő üzleti hasznot realizál, illetve, ha a többszörözés számítógéppel vagy elektronikus adathordozóra történik, úgy a szerzői jogi védelem alatt álló újságcikkek, illetve szomszédos jogi védelem alatt álló rádió-, illetve televízió-műso-

rok rögzítése és másolása az érintett jogosultak engedélyéhez kötött, amely engedélyeket a szerzői jogosultak tekintetében minden esetben csak szabályszerű írásbeli felhasználási szerződéssel lehet megszerezni.

Ha azonban a 2004. május 1-jét megelőző időszakban a különböző szerzői, illetve szomszédos jogi védelem alatt álló sajtó- és médiaanyagok többszörözését a K-Á. Kft. nem számítógéppel, illetve nem elektronikus adathordozóra végezte, hanem pl. egyszerű leírás vagy fénymásolás útján papírhordozón vagy a rádió-, illetve televízió-műsorok tekintetében VHS-kazettán, továbbá a K-Á. Kft. nem számított fel – a közvetlen rögzítési, illetve másolási költségeken túlmenően – üzleti hasznot is tartalmazó ellenértéket a megrendelőkkel szemben, úgy cselekménye mindezen feltételek együttes fennállása esetén 2004. május 1. előtt nem volt engedélyhez kötött.

Sem a 2004. május 1. előtti időszak, sem pedig a május 1-jével kezdődő időszak tekintetében nem releváns az Szjt. azóta a fentiek szerint módosult 35. § (4) bekezdésében szabályozott eset, nevezetesen a szervezetek intézményi célú belső másolási tevékenysége, hiszen nyilvánvalónak tűnik, hogy a K-Á. Kft. nem saját belső intézményi céljára végezte, illetve végzi a különböző sajtó- és médiaanyagok rögzítését és többszörözését. A K-Á. Kft. tevékenysége, ahogy erre a kft. részéről T. A. is utalt írásbeli nyilatkozatában, a különböző partnerek, megrendelők megrendelésére történő többszörözésre irányul.

A különböző szerzői jogi vagy szomszédos jogi védelem alatt álló anyagok 2004. május 1-jével kezdődő időszakban végzett többszörözései már csak abban az esetben minősülhetnek a jogosultak engedélye nélkül végezhető szabad felhasználásnak, ha a megrendelő természetes személy. Vállalatok, jogi személyek, jogi személyiség nélküli szervezetek megrendelésére végzett rögzítések, másolások minden esetben az érintett jogosultak engedélyéhez kötöttek.

A természetes személyek által megrendelt többszörözések 2004. május 1. óta abban az esetben végezhetők a jogosultak engedélye és a nekik történő jogdíjfizetés nélkül, ha a K-A. Kft. e többszörözéseket nem számítógéppel, illetve nem elektronikus adathordozóra, azaz pl. nem CD-re, DVD-re végzi.

Még ha analóg módon történik is a rögzítés és a másolások, pl. cikkek fénymásolatban, papíron történő kimásolása, illetve rádió-, televízió-műsorok VHS-kazettán történő rögzítése és másolása, tehát a tevékenység teljes mértékben nélkülözi is a számítógépes rögzítéseket (akár átmeneti rögzítéseket is), még ebben az esetben sem minősülnek azonban szabad felhasználásnak az ilyen többszörözések akkor, ha a K-Á. Kft. az önköltségét meghaladó térítési díjat számít fel szolgáltatásáért.

A többszörözött anyagok internetes, e-mailes, illetve dologi hordozón történő példányonkénti kiküldése az ügyfeleknek

Az érintett szerzői, illetve szomszédos jogi jogosultak engedélyének szükségessége nem kérdéses a megrendelő ügyfeleknek történő cikktovábbítás szempontjából, ha a fentiek szerint

már az adott szerzői, illetve szomszédos jogi védelem alatt álló anyag rögzítéséhez, illetve többszörözéséhez is szükség volt (lett volna) az érintett jogosult(ak) engedélyére.

A többszörözött cikkek, médiaanyagok internetes, e-mailes, illetve dologi hordozón (pl. fénymásolatban) történő kiküldése a jogosultak engedélyezési joga szempontjából akkor vet fel külön kérdést, ha a kiküldött anyag rögzítése, többszörözése ezt megelőzően valamilyen okból szabad felhasználásnak minősült (lásd: az előzőekben jellemzett szabad felhasználási eseteket). Az érintett jogosultak engedélyére van szükség, ha a cikk, rádió-, televízió-műsor ügyfeleknek való továbbítása internetes on-demand közvetítéssel valósul meg oly módon, hogy a közönségkör számára hozzáférhetővé tett adatbázisból az ügyfelek szabadon dönthetnek, hogy az adott cikket, anyagot letöltik-e a számítógépükre, illetve a letöltés helyét, illetve idejét szabadon választhatják meg [Szt. 26. § (8) bekezdés második fordulata]; továbbá a közönséghez e-mail útján történő továbbítás is jogosulti engedélyhez kötött felhasználásnak minősül, ha egyszerre sok címzettnek történik a szerzői, illetve szomszédos jogi védelem alatt álló anyagok ilyen típusú továbbítása.

A fénymásolat vagy VHS-, DVD-hordozón történő kiküldés mint az Szt. 23. § szerinti terjesztési felhasználás szintén a jogosultak engedélyével végezhető, ha egyszerre több címzettnek történik. Ismét fel kell hívni azonban a figyelmet, hogy a rögzített rádió-, illetve televízió-műsorok példányonkénti terjesztése a hatályos Szt. szerint a rádió-, illetve televízió-szervezetek engedélyéhez nem kötött felhasználás, ezért az ilyen tevékenység szomszédos jogi jogsértést még engedély nélküli felhasználás esetén sem valósít meg.

Az e-mail-kiküldéshez hasonlóan ha a K-Á. Kft. az adott szerzői, illetve szomszédos jogi védelem alatt álló anyagot csak egyetlen címzettnek küldte ki fénymásolatban vagy VHS-hordozón (postán vagy pl. futárral), úgy elképzelhető, hogy nem lépte túl a szabad felhasználás esetkörét, amennyiben az analóg hordozón rögzített anyag többszörözése maga szabad felhasználásnak minősült, azaz nem lépték túl semmilyen módon a magáncélú szabad másolás jogszabályi korlátait (nem jelentkezett senkinek az odalán közvetetten sem jövedelemfokozási célzat). Az ilyen esetekben nem volt szükség a jogosultak engedélyére.

Díjfizetés

Az Szt. 16. § (4) bekezdése, illetve a 80. § (3) bekezdése értelmében a fentiek szerint a jogosultak engedélyéhez kötött felhasználások után a jogosultakat jogdíj illeti meg, melyről csak kifejezett nyilatkozattal mondhatnak le.

Ad 3.

Szomszédos jogi jogosultak – sértettek

Ahogy az SZJSZT tárgyhoz kapcsolódó korábbi szakvéleményeiben utalt rá, a szomszédos jogi védelem alatt álló anyagokon, azaz a jelen esetben a rádió-, illetve televízió-műsorokon az adott műsort sugárzó rádió-, illetve televíziószervezetek rendelkeznek kizárólagos szomszédos jogokkal (Szt. 80. §). Ha tehát sugárzott rádió- vagy televízió-műsorok felhasználása

történt (tehát nemcsak az ilyen műsorok leírt szövegét használták fel), és a felhasználás az előzőek szerint nem esett szabad felhasználás alá, és az érintett rádió- vagy televíziós szervezet nem engedélyezte a felhasználást, úgy az adott rádió-, illetve televíziós szervezet szomszédos joga sérült.

Szerzői jogosultak – sértettek rádió-, illetve televízió-műsorok esetén

A jogosulatlan, azaz szabad felhasználásnak a fentiek szerint nem minősülő és a szerzői jogosultak engedélye nélkül végzett felhasználások esetében, amennyiben szerzői jogi védelem alatt álló rádiós, illetve televíziós műsortartalmakat, illetve szerzői jogi védelem alatt álló műsoranyagok leírt változatát használták fel, úgy a jogsérelmet szenvedett szervezetek általában az érintett rádió-, illetve televíziós szervezetek, hiszen a legtöbb esetben e szervezetek rendelkeznek a sugárzott saját hírműsorokon a szerzői vagyoni jogokkal. Ahogy a 28/03 számú szakvéleményben kifejtésre került, a rádió-, illetve televíziós szervezetek szerzői jogosultsági pozíciója a munkaviszonyban munkaköri kötelezettségként történt alkotásokon alapul, hiszen az egyes hírszerkesztők szerzői teljesítményein fennálló szerzői vagyoni jogok ilyenkor az Szjt. 30. §-a értelmében jogutódként a munkáltató médiavállalatot illetik meg. Ezért az ügyben korábban beszerzett, 2006. november 18-i keltezésű szakvélemény 18–21. oldalán lévő listában feltüntetett média-, illetve sajtócégek között szereplő rádió-, illetve televíziós szervezetek tekinthetők sértettnek a saját szerkesztett, szerzői jogi védelem alatt álló hírműsoraik jogosulatlan felhasználása esetén.

Szerzői jogosultak sajtócikkek esetén

Folyóírat-, illetve újságcikkek esetében az egyes esetenként jogosulatlanul felhasznált anyagok érintett jogosultjainak, a jogsértés sértetteinek beazonosítása bonyolultabb kérdés. A szerzői jogosult személye attól függ, hogy ki rendelkezik az adott szerzői jogi védelem alatt álló cikk szerzői vagyoni jogaival, ezek magyar cikkek esetén fő esetben a következők lehetnek: (1) a cikket író magánszemély újságíró, szerző vagy (2) az érintett sajtóvállalat, kiadó, esetleg (3) valamely harmadik személy kiadó.

- (1) Abban az esetben, ha a szerzői jogi védelem alatt álló cikket megalkotó magánszemély újságíró szerző nem áll munkaviszonyban egyetlen újság- vagy folyóirat-kiadóval sem, amelynél a jogosulatlanul felhasznált cikk megjelent (pl. ún. szabadúszó újságíró), úgy az Szjt. alapján nem szálltak át szerzői vagyoni jogai, azaz ez a magánszemély újságíró eredeti szerző minősül a szerzőijog-sértés sértettjének.
- (2) Ha a jogosulatlanul felhasznált cikk eredeti szerzője azzal a kiadóval áll újságírói munkaviszonyban, amelyik sajtótermékéből a cikket jogosulatlanul kimásolták, illetve nyilvánossághoz közvetítették vagy terjesztették, úgy a szerzői vagyoni jogok jogutódlása folytán (Szjt. 30. §) az érintett újság, folyóirat kiadója minősül sértett szerzői jogosultnak.

(3) Ha a jogosulatlanul felhasznált cikk szerzője valamely más, harmadik személy kiadóval áll újságírói munkaviszonyban, és a cikket eredetileg ez a harmadik személy kiadó jelentette meg, úgy a szerzőijog-sértéssel érintett szerzői jogosult ez az eredeti kiadó. Külföldi sajtócikkek esetleges jogosulatlan felhasználása esetén az érintett szerzői jogosult általában az adott külföldi lapkiadó vállalat.

Ad 4. Az eljáró tanács e kérdés kapcsán hivatkozik a jelen szakvélemény bevezetőjében foglalt részletes összefoglalóra, melyben tételesen szerepelnek a korábbi sajtó-, illetve médiafigyeléssel kapcsolatos SZJSZT-szakvélemények tárgyhoz kapcsolódó megállapításai, továbbá az azóta történt jogszabályváltozások miatt szükséges további megállapítások.

Ad 5. A 19/03 számú szakvéleményt az SZJSZT a BRFK Vizsgálati Főosztályának Gazdaságvédelmi Osztálya megkeresésére a 136-IV-533/2002. bü. számú ügyben adta.

Ad 6. A tisztelt nyomozóhatóság kirendelésében egyéb észrevételekre adott lehetőséget, ezért az eljáró tanács itt rögzíti összefoglaló jelleggel azokat a módszertani szempontokat, amelyeket a kirendelés szerinti ügy szerzői jogi megítélésénél alkalmazott.

- a) Sugárzott rádió- és televízió-műsorok minden esetben szomszédos jogi védelem alatt állnak. Ha azonban szerzői jogi szempontból az adott felhasználás szabad felhasználásnak minősül, akkor nincs szükség az érintett rádió-, illetve televíziószervezet engedélyére sem.
- b) Áll-e az adott sajtó-, illetve médiatartalom szerzői jogi védelem alatt?
 - Egyszerű tényközlést, hírt tartalmazó közlemény – nem védett.
 - A tényközlésen túlmenő, egyéni, eredeti jelleg – védett.
- c) Ha szerzői jogi szempontból védett az adott sajtó- illetve médiatartalom, fennállnak-e a szabad felhasználás (a jelen ügyben ilyenként csak a többszörözés jöhet szóba) feltételei?
 - Számítógéppel, illetve elektronikus adathordozóra másoltak – nem szabad felhasználás.
 - Fennáll-e jövedelemszerzési vagy jövedelemfokozási célzat akár a megrendelő, akár a K-Á. Kft. oldalán akár közvetett módon is, azaz számított-e fel a K-A. Kft. az egyszerű önköltséget meghaladó üzleti hasznot tartalmazó térítési díjat a megrendelőkkel szemben – ha igen, nem szabad felhasználás.
 - 2004. május 1. előtt szabad felhasználásként lehetőség volt szervezetek megrendelésére többszörözést végezni,
 - 2004. május 1-jétől kezdődően kizárólag természetes személyek megbízásából lehet szabad felhasználásként többszörözni.

- d) Ha a szerzői jogi védelem alatt álló sajtó-, illetve médiatartalom felhasználása az adott konkrét esetben szabad felhasználásnak minősül, úgy nincs szükség a rádió-, illetve televíziószervezet engedélyére sem.
- e) Ha nincs szó szabad felhasználásról, akkor a jogosulti engedély nélkül végzett felhasználás szerzőijog-sértést valósít meg.

Dr. Tomori Pál, a tanács elnöke

Dr. Sár Csaba, a tanács előadó tagja

Dr. Mlinarics József, a tanács szavazó tagja

A MAGYAR SZABADALMI HIVATAL JOGÁLLÁSÁNAK ÚJ SZABÁLYOZÁSA

Az Országgyűlés – a 2007. március 26-i ülésnapján – elfogadta az egyes iparjogvédelmi törvények módosításáról szóló 2007. évi XXIV. törvényt (a továbbiakban: Tv.). A Tv. a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvényt (az Szt.-t), a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvényt (a Vt.-t) és a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvényt (az Fmtv.-t) módosította. A legtöbb módosítás ez év május 1-jén lépett hatályba; az egyes iparjogvédelmi bejelentések elektronikus úton való benyújtásával kapcsolatos új rendelkezések pedig 2007. július 1-jén válnak hatályossá.

Az iparjogvédelmi törvények újabb módosítása több okból is szükségessé vált. Ennek megfelelően a Tv.-vel bevezetett módosítások is – céljuk szerint – több csoportba válogathatók szét:

- az Szt. módosítását igényelte a közegészségügyi problémákkal küzdő országokba történő kivitelre szánt gyógyszeripari termékek előállításával kapcsolatos szabadalmak kényszerengedélyezéséről szóló 816/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet hazai végrehajtásához szükséges szabályok megalkotása;
- a Vt. kiigazítására volt szükség ahhoz, hogy a mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek földrajzi jelzéseinek és eredetmegjelöléseinek oltalmáról szóló 510/2006/EK rendelet magyarországi alkalmazására vonatkozó rendelkezések megszülessenek;
- az Szt., a Vt. és az Fmtv. módosítását egyaránt megkövetelte egyes joggyakorlati tapasztalatok, illetve igények figyelembevétele, valamint az iparjogvédelmi bejelentések elektronikus úton való benyújtásával kapcsolatos szabályozás továbbfejlesztése és kiterjesztése (a védjegyoltalom megújítására irányuló kérelmekre).

Mindezen kívül a Magyar Szabadalmi Hivatal jogállásának új szabályozását is meg kellett alkotni – az Szt. megfelelő kiegészítésével. Ez az írás erről tudósít: az MSZH – törvényi szinten megállapított – új státútumát mutatja be főbb vonalaiban.

A központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2006. évi LVII. törvény (Ksztv.) a központi államigazgatási szervek új kategóriáit vezette be. A minisztériumokon és egyéb speciális szervezeteken (pl. a Miniszterelnöki Hivatalon vagy az ún. autonóm államigazgatási szerveken) kívül a központi államigazgatási szervek számára kétféle besorolást tett lehetővé: a kormányhivatalit vagy a központi hivatalit. A kormányhivatalokról a Ksztv. 1. §-ának (4) bekezdése adott – az uralkodó nézet szerint – kimerítő jellegű, taxatív felsorolást, fogalmi jegyeiket és státuszuk főbb, általános ismérveit pedig a 71. és a 72. § rögzítette. A központi hivatalok jogállásának általános, közös jellemzőit a Ksztv. 73. és 74. §-a állapította meg.

Érdemes röviden összevetni a kormányhivatalok jogállását a központi hivatalokéval. A kormányhivatalt törvény hozza létre, a központi hivatalt kormányrendelet. A Ksztv. tehát a Kormány számára törvénnyel nem korlátozott szervezetialakítási szabadságot nyújt a központi hivatalok esetében: e hivatalok alapítása, átszervezése (ideértve a más szervvel való egyesítést és a szétválasztást is), valamint megszüntetése a Kormány szabad – törvényi rendelkezéssel nem korlátozott – döntésétől függ csupán.

A kormányhivatal szervezeti és működési szabályzatát (SZMSZ-ét) a hivatal vezetője készíti elő, és a hivatal felügyelő miniszter adja ki normatív utasításban – a miniszterelnöki jóváhagyást követően. Az utasítás érvényességének feltétele, hogy azt a Magyar Közlönyben az utasítás hatálybalépését megelőzően közzétegyék. Ehhez képest a központi hivatal SZMSZ-ét a hivatal irányító miniszter adja ki normatív utasításban.

A kormányhivatalt a Kormány irányítja, felügyeletét pedig a miniszterelnök által kijelölt miniszter látja el. A kormányhivatal törvényben meghatározott feladatkörében nem utasítható. A központi hivatal viszont miniszter irányítása alatt működő központi államigazgatási szerv.

A kétféle hivatal gazdálkodási önállósága is különböző. A kormányhivatal fejezeti jogosítványokkal felhatalmazott költségvetési szerv, amelynek költségvetése a felügyeletet ellátó miniszter által vezetett minisztérium költségvetési fejezetén belül önálló címet képez. A központi hivatal is önálló címként jelenik meg az irányításért felelős miniszter által vezetett minisztérium költségvetési fejezetén belül, viszont fejezeti jogosítványok nem illetik meg.

A kormányhivatal létszámkeretét SZMSZ-e határozza meg; a központi hivatalét a miniszter, a pénzügyminiszterrel egyetértésben kiadott normatív utasításban.

A kormányhivatal vezetőjét – a felügyelő miniszter javaslatára – a miniszterelnök, a központi hivatalét a miniszter nevezi ki és menti fel.

A kormányhivatalt, illetve annak vezetőjét előkészítési, véleményezési és részvételi jogok illetik meg a kormányzati döntés-előkészítésben [lásd a Kormány ügyrendjéről szóló – többször módosított – 1088/1994. (IX. 20.) Korm. hat. 19., 25–32. és 34. pontjait]; a központi hivatal ilyen jogosultságokkal önállóan, saját nevében nem rendelkezik.

A Ksztv. eredetileg nem sorolta az MSZH-t a kormányhivatalok közé (noha ez az MSZH korábbi jogállása és feladatköre, valamint a hatósági tevékenységéhez elengedhetetlen függetlenség és önállóság miatt indokoltnak tűnhetett volna). E mulasztást pótolta a kormányzati szervezeti átalakítással összefüggő törvénymódosításokról szóló 2006. évi CIX. törvény.

E törvény 1. §-ának (5) bekezdése – a Ksztv. 1. §-ának (4) bekezdését kiegészítve – a kormányhivatalok közé sorolta az MSZH-t. Az Szt. 44. §-a (1) bekezdésének ehhez elengedhetetlenül szükséges kiigazítását szintén a 2006. évi CIX. törvény végezte el [lásd e törvény 3. §-ának (5) bekezdését]. Az MSZH kormányhivatali besorolása – figyelemmel a többi kormányhivatal jogállását szabályozó törvényekre és a Ksztv. 71–72. §-aiban foglaltakra – törvényi szintű szabályozást tett szükségessé. Szintén a szabályozás törvényi szintje mellett szólt az a körülmény is, hogy az MSZH iparjogvédelmi és szerzői jogi hatósági feladatait a

szellemi tulajdon védelmére vonatkozó külön törvények vagy az ilyen törvényekben adott felhatalmazáson alapuló jogszabályok állapítják meg és szabályozzák, összhangban a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 5. §-ának f) pontjával is.

Az MSZH feladatairól, hatásköréről, szervezetéről és működéséről a Ksztv., valamint a 2006. évi CIX. törvény megalkotása és hatálybalépése idején a 86/2000. (VI. 15.) Korm. rendelet (a továbbiakban: R.) rendelkezett. Az R.-t – 2007. január 1-jei hatállyal – módosította a 300/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet. Ez a módosítás azonban csupán az annak elkerüléséhez szükséges kiigazításokra szorítkozott, hogy az R. szabályai ellentétbe kerüljenek a Ksztv.-ben és az Szt.-ben foglalt új rendelkezésekkel.

A Tv. mindazonáltal az MSZH jogállásának szabályozása kapcsán nem szorítkozott az R. megmaradt rendelkezéseinek egyszerű átvételére és törvényi szintre emelésére. A korábban hatályos szabályozáshoz képest a Tv. szerinti változások a következő két fő célt szolgálták:

- az MSZH jogállását hozzá kellett igazítani a közigazgatási reform követelményeihez, illetve a kormányhivatali működés ismérveihez, anélkül természetesen, hogy a Tv. alapján az Szt.-be beépülő rendelkezések – szükségtelenül – megismételték volna a Ksztv. és az egyéb jogszabályok kormányhivatalokra vonatkozó általános rendelkezéseit;
- az R. megalkotása óta az iparjogvédelmi és a szerzői jogi jogszabályokban bekövetkezett változásokat, valamint az európai szervezetekhez [az Európai Szabadalmi Szervezethez (az ESZSZ-hez) és az Európai Unióhoz] való csatlakozás következményeit az MSZH jogállására, illetve feladat- és hatáskörére vonatkozó szabályokban is tükröztetni kellett.

Sem a Ksztv., sem a 2006. évi CIX. törvény nem célozta a szellemi tulajdonnal összefüggő feladat- és hatáskörök átrendezését; a Tv. ennek megfelelően szintén nem arra irányult, hogy az MSZH feladatain és hatáskörén érdemben változtasson. Az MSZH valamennyi alapvető hatósági feladatát törvény szabja meg; szintén törvények – az iparjogvédelmi tárgyú törvények – szabályozzák az MSZH előtt folyó hatósági eljárást és az MSZH döntéseivel kapcsolatos jogorvoslati rendet. Az említett törvények – összhangban az európai szervezetek (EU, ESZSZ) követelményeivel – döntési önállóságot, függetlenséget biztosítanak az MSZH-nak az iparjogvédelmi hatósági ügyekben, kizárva az államigazgatási irányítás körébe tartozó egyedi utasítási, illetve a döntések megsemmisítésére, valamint előzetes vagy utólagos jóváhagyására vonatkozó jogkörök gyakorlását az MSZH hatósági döntései kapcsán.

Az MSZH statútumának korábban hatályos szabályozása, vagyis az R. az elmúlt hat évben megfelelően bizonyult, kiállta az idő próbáját. Az MSZH-ra vonatkozó – törvényi szintű – rendelkezések megalkotásakor ezért célszerűnek tűnt az R.-t alapul venni, az abban foglalt szabályokon csak az időközben bekövetkezett jogszabályváltozások megjelenítése, valamint a Ksztv.-hez és a kormányhivatali működéshez való igazodás érdekében kellett változtatni.

Az MSZH jogállására vonatkozó korábbi – csupán egyetlen bekezdést kitevő – szabályozás még helyet kaphatott az Szt. 44. §-ában. E szakasz azonban az Szt. VII. fejezetének része; a VII. fejezet pedig a szabadalmi eljárások általános szabályait állapítja meg, az Szt.

második – tehát a szabadalmi ügyekben történő hatósági eljárást szabályozó – részén belül. Az MSZH statútuma ennél jóval szélesebb kört fog át: nemcsak szabadalmi, hanem más hatósági ügyeket is, nemcsak hatósági ügyeket, hanem egyéb feladatokat is, sőt, az MSZH jogállására vonatkozó szabályok nemcsak a feladat- és hatáskörök rögzítésére hivatottak, hanem egyéb (pl. szervezeti vagy gazdálkodási) kérdések rendezésére is. Nyilvánvaló, hogy mindezen szabályoknak az Szt. VII. fejezetén belül történő megjelenítése szétfeszítette volna a törvény e szerkezeti egységét, és megbontotta volna az Szt. dogmatikai rendjét, belső – még mindig koherensnek mondható – felépítését. Erre figyelemmel a Tv. 16. §-a az MSZH-ra vonatkozó rendelkezéseket az Szt. végén, a záró rendelkezések előtt, önálló – hatodik – részben helyezte el. Ez a szerkezeti megoldás az Szt. 44. §-a (1) bekezdésének hatályon kívül helyezését is lehetővé és szükségessé tette.

A következőkben áttekintjük az MSZH jogállására vonatkozó – az Szt.-be az említett módon beillesztett – új rendelkezéseket. Közülük is elsősorban azokról szólnunk részletesen, amelyek a korábban hatályos szabályozáshoz képest tartalmi újdonságot is hordoznak.

Az Szt. új 115/D. §-ának (1) bekezdése értelmében az MSZH a szellemi tulajdon védelméért felelős kormányhivatal. E rendelkezés tartalmilag az Szt. 44. §-ának a 2006. évi CIX. törvény 3. §-a (5) bekezdésével megállapított (1) bekezdéséből emeli át az MSZH mint központi államigazgatási szerv tömör definícióját.

A Tv. az MSZH eddigi elnevezését nem változtatta meg, tekintettel a száztíz éves hagyományra (a Magyar Szabadalmi Hivalt az 1895. évi XXXVII. törvény-czikk 23. §-a hozta létre), az eddigi elnevezés „bejártott” mivoltára, hazai és nemzetközi ismertségére, valamint gyakorlati és takarékosági megfontolásokra. Igaz, hogy már az Szt. 44. §-ának – eredeti – (1) bekezdése is a szellemi tulajdon védelméért (és nem csupán a szabadalmakért vagy az iparjogvédelemért) felelős szervként definiálta az MSZH-t, és hogy a Tv. szintén a szellemi tulajdon védelméért felelős kormányhivatalról szól. Ez a szélesebb feladatkör ugyan nem tükröződik az MSZH eddigi (és a Tv. szerint is megmaradó) elnevezésében, de ez várhatólag a jövőben éppúgy nem okoz félreértést, mint ahogy az elmúlt években sem vezetett semmiféle zavarhoz, gyakorlati problémához.

Az Szt. új 115/D. §-ának (2) és (3) bekezdése az MSZH vezetőire és a velük kapcsolatos munkáltatói jogok gyakorlására állapít meg szabályokat: az MSZH elnökét a miniszterelnök, két elnökhelyettesét – az elnök javaslatára – a felügyeletet gyakorló miniszter (a továbbiakban: miniszter) nevezi ki és menti fel. Az elnökhelyettesek felett – a kinevezés és a felmentés kivételével – az elnök gyakorolja a munkáltatói jogokat. A 115/D. § (2) és (3) bekezdésében található rendelkezéseken túl továbbiakra nincs szükség, mivel a többi kérdést a Ksztv., illetve a Ktv. és az Mt. teljes körűen és kielégítően rendezi. Az MSZH szervezetét pedig – a Ksztv. 72. §-ának (1) bekezdésével összhangban kiadott – szervezeti és működési szabályzat (SZMSZ) határozza meg. Az MSZH mint kormányhivatal irányításáról, illetve felügyeletéről – amint erről már ebben az írásban is szó volt – a Ksztv. kimerítően rendel-

kezik. Az MSZH felügyeletének ellátására a 8/2006. (XII. 23.) ME rendelet a gazdasági és közlekedési minisztert jelölte ki.

Az Szt. új 115/E. §-a rendelkezik az MSZH gazdálkodásáról. Ezek a szabályok alapvető – garanciális – jelentőségűek, mivel

- az MSZH hatósági működéséhez megkívánt (kormányhivatali státuszt igénylő) függetlenség és szakmai önállóság pénzügyi, gazdálkodási feltételeit teremtik meg;
- eleget tesznek annak az általános európai és nemzetközi elvárásnak, hogy az iparjogvédelmi (és szerzői jogi) hatósági feladatok ellátása fejében befolyó bevételek az érintett hatóságok működésének fedezetéül szolgáljanak, és ezáltal kizárólag a szellemi tulajdon védelmét biztosító tevékenységekre legyenek felhasználhatók, összhangban a jogosultak és a többi érintett érdekeivel;
- közelítik az MSZH gazdálkodására vonatkozó szabályozást a többi kormányhivataléhoz;
- összhangot teremtenek az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvénynek (a továbbiakban: Itv.) az igazgatási szolgáltatási díjakra vonatkozó – alapelvi jelentőségű – rendelkezéseivel.

A Ksztv. 1. §-ának (4) bekezdésében kormányhivatalként megjelölt szervek esetében e besorolás fő indoka a hatósági jogköreik gyakorlásához szükséges függetlenség, szakmai önállóság (lásd a Ksztv. alapjául szolgáló törvényjavaslat 71–72. §-aihoz fűzött indokolást). Ezt tükrözi az is, hogy a Ksztv. szerint kormányhivatal törvényben meghatározott feladatkörében nem utasítható [Ksztv. 71. § (3) bek.].

Az MSZH hatósági működésére ugyanez jellemző. Az Szt.-nek a Ket.-tel összhangban megállapított szabályai szerint az MSZH döntései ellen nincs helye – egyebek mellett – fellebbezésnek és felügyeleti eljárásnak; az MSZH döntései kapcsán a Ket. szerinti felügyeleti jogkörök nem gyakorolhatók, az MSZH-nak a hatáskörébe tartozó hatósági ügyekben nincs felügyeleti szerve. Az MSZH-nak a szabadalmi ügyekben hozott döntéseit csak a bíróság vizsgálhatja felül az erre szolgáló nemperes eljárásban (Szt. 53/A. § és XI. fejezet). Ugyanilyen tartalmú rendelkezések érvényesülnek a többi iparjogvédelmi – pl. védjegy- vagy mintaoltalmi – hatósági ügyben (lásd pl. a Vt. 46/A. §-át és XI. fejezetét, az Fmtv. 32/A. §-át). A Ket. 20. §-ának alkalmazásával kapcsolatos bírói gyakorlat is egyöntetű abban, hogy az MSZH-nak iparjogvédelmi hatósági ügyben nincs felügyeleti szerve.

A szellemi tulajdon védelméért felelős nemzetközi és európai szervezetek, illetve jogforrások a nemzeti iparjogvédelmi (illetve szellemi tulajdon-védelmi) hatóságokkal szemben ugyancsak a független és pártatlan működés alapkövetelményét támasztják. A TRIPS-megállapodásból szintén ez következik.

Az MSZH hatósági működéséhez megkívánt függetlenség, pártatlanság és szakmai önállóság olyan gazdálkodási szabályokkal garantálható, amelyek kiszámíthatóságot teremtenek, valamint kellő transzparenciát és pénzügyi önállóságot biztosítanak. Ez az elv vezérli az európai iparjogvédelmi hatóságok gazdálkodásának szabályozását is.

Az Európai Szabadalmi Egyezmény (kihirdetéséről lásd a 2002. évi L. törvényt) pénzügyi rendelkezései (37–50. cikkei) egyértelműen kizárják annak lehetőségét, hogy az ESZSZ bevételeit a szervezeten kívül használják fel, az ESZSZ céljaival össze nem egyeztethető tevékenységek finanszírozására fordítsák. A 42. cikk (2) bekezdése pedig alapkövetelményként szabja meg, hogy az ESZSZ költségvetésében a bevételeknek és a kiadásoknak egyensúlyban kell lenniük.

A közösségi védjegyről szóló 40/94/EK tanácsi rendelet költségvetési és pénzügyi rendelkezései (133–139. cikkei) szintén az önfenntartó működést és a pénzügyi önállóságot (a közösségi költségvetéstől független költségvetést) biztosítják a közösségi védjegy- és mintaoltalmi ügyek intézéséért felelős Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (BPHH) számára, valamint pénzügyi egyensúlyt írnak elő: a BPHH előtti eljárások díjainak összegét úgy kell megállapítani, hogy a belőlük származó bevétel elvben elegendő legyen a BPHH költségvetésének egyensúlyban tartásához [lásd a 139. cikk (2) bekezdését].

A közösségi növényfajta-oltalomról szóló 2100/94/EK tanácsi rendelet költségvetésre és pénzügyi ellenőrzésre vonatkozó szabályai hasonló tartalmúak. A Közöségi Növényfajta-hivatal (CPVO) bevételeit is csak a hatóság, illetve a közösségi növényfajta-oltalmi rendszer működésére lehet felhasználni, és a költségvetésben szereplő bevételeknek és kiadásoknak egyensúlyban kell lenniük [lásd a rendelet 108. cikkének (2) és (4) bekezdését].

Tényként szögezhető le, hogy mindhárom európai iparjogvédelmi hatóság önfinanszírozó, azaz saját bevételeiből gazdálkodik, bevételeik csak az adott hatóság, illetve oltalmi rendszer működtetésére használhatók fel, és semmilyen más célra nem vonhatók el, továbbá, hogy költségvetéseikkel szemben elvárás a bevételek és a kiadások egyensúlya. A BPHH-tól annak ellenére nem vont el az Európai Bizottság semmilyen összeget, hogy ez a hivatal az elmúlt esztendő folyamatosan jelentkező költségvetési többletei eredményeképpen jelentős összegű – 2005 végére 132 millió eurót kitevő – készpénztartalékokat halmozott fel. A BPHH pénzügyi kilátásaival foglalkozó – a közelmúltban megjelent – bizottsági közlemény [COM(2006) 865 végleges] mindazonáltal nem változtatna a BPHH költségvetési függetlenségén és önfinanszírozó működésén, továbbá azon sem, hogy a BPHH bevételei kizárólag a közösségi védjegy- és mintaoltalmi rendszer működtetésével járó kiadások fedezetéül szolgáljanak, és más célokra ne legyenek felhasználhatók. A közlemény alapvetően azt a megközelítést erősíti, hogy a közösségi védjegy- és mintaoltalmi rendszer igénybevevőitől származó díjaknak e rendszer működtetését és fejlesztését kell szolgálniuk; a bejelentők, a jogosultak és az egyéb ügyfelek joggal várhatják el, hogy befizetéseiket más célokra ne használják fel.

Az előzőek alapján megállapítható, hogy az iparjogvédelmi hatóságok költségvetési függetlensége, pénzügyi önállósága, önfinanszírozó működése és költségvetési egyensúlya a közösségi jogrend, az *acquis communautaire* részévé, azaz európai közösségi jogi követelménnyé vált. Emellett az Európai Szabadalmi Szervezet több hivatalos dokumentuma is úgy foglalt állást – a nemzeti iparjogvédelmi hatóságokat illetően –, hogy a szabadalmi díjakat kizáró-

lag a nemzeti szabadalmi rendszer működtetésére szabad fordítani. A védjegyeljárások díja- it illetően pedig az európai védjegytulajdonosok – számos nemzetközi vállalatot, valamint kis- és középvállalkozások sokaságát tömörítő – szövetsége (*MARQUES, The Association of European Trademark Owners*) tiltakozott a közelmúltban az ellen, hogy az e jogcímen szedett díjakat a nemzeti iparjogvédelmi hatóságoktól elvonják, és a védjegyeljárások lefolytatásán, illetve a védjegyoltalmi rendszer működtetésén kívüli célokra használják fel.

Az EU, illetve az ESZSZ tagállamainak a saját bevételből gazdálkodó iparjogvédelmi (szellemi tulajdon-védelmi) hatóságainál szintén általános a költségvetési függetlenség, a pénzügyi-gazdálkodási önállóság és a hatósági díjbevételek más célokra történő felhasználásának, elvonásának tilalma. Ez jellemzi – egyebek mellett – az angol, a dán, a finn, az osztrák, a spanyol és a svéd hivatalt is.

A hazai szabályozásban a Ksztv. a kormányhivatalokat mint költségvetési szervezetet fejezeti jogosítványokkal hatalmazza fel [Ksztv. 71. § (4) bek.]. A Magyar Köztársaság 2007. évi költségvetéséről szóló 2006. évi CXXVII. törvény már ennek megfelelő szabályokat állapított meg az MSZH-t illetően.

Az egyes kormányhivatalokra vonatkozó külön törvények általában foglalkoznak e szervezet gazdálkodásával is. Ez a kormányhivatalokra vonatkozó szabályozás általános ismérve és követelménye: a kormányhivatali működés szakmai önállóságának, hatósági függetlenségének ez a pénzügyi-költségvetési oldala, sőt, garanciája. A Tv.-nek az MSZH gazdálkodására vonatkozó rendelkezései ezért – ahol ennek helye volt – figyelembe vették, sőt, esetenként követték a Nemzeti Hírközlési Hatóság, a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, a Magyar Energia Hivatal és az Országos Atomenergia Hivatal gazdálkodására vonatkozó törvényi előírásokat.

Az MSZH önfinanszírozó működéséhez tartozó kérdés az is, hogy az Itv. 67. §-ának (3) bekezdése értelmében az igazgatási szolgáltatási díj mértékét úgy kell megállapítani, hogy az az adott eljárással kapcsolatban felmerülő valamennyi költségre fedezetet biztosítson. Ez azt is jelenti, hogy az Itv. értelmében a beszedett igazgatási szolgáltatási díjakat a szolgáltatás költségeire kell fordítani, az más célokra nem használható fel. Ezzel szemben az MSZH 2006-ra tervezett 3,68 Mrd forint összegű bevételéből 1,1 Mrd forint befizetési kötelezettséget kellett teljesíteni a központi költségvetés javára; a 2007. évre pedig a 2006. évi CXXVII. törvény 11. §-ának (6) bekezdése az MSZH számára 502,9 millió forint befizetését írja elő a központi költségvetés javára 3,47 Mrd forinttra tervezett bevétel mellett; ezenkívül az MSZH-t terheli a kincstári vagyon utáni részesedés címén történő befizetés is [lásd a 2006. évi CXXVII. törvény 11. §-ának (1) bekezdését]. Az Szt.-be beillesztett új szabályozás ezen a helyzeten is változtat, nemcsak az Itv. idézett rendelkezésére, hanem a korábban előadott – a hatósági működés függetlenségével, a kormányhivatali státusszal kapcsolatos és az európai követelményekből adódó – szempontokra is figyelemmel.

Az Szt. új 115/E. §-ának (1) bekezdése rögzíti, hogy az MSZH önfinanszírozó: működését saját bevételeiből fedezi. Ilyen tartalmú szabállyal találkozhatunk a többi kormányhivatal

törvényi szabályozásában is (pl. a Magyar Energia Hivatal vagy a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete esetében), és – amint erről már szó volt – ez jellemzi az európai iparjogvédelmi hatóságok gazdálkodását is.

Az Szt. 118. §-ának a 2006. évi CIX. törvény 142. §-a (1) bekezdésével megállapított új (6) bekezdése megadta ugyan a szükséges felhatalmazást az MSZH előtti iparjogvédelmi eljárásokban fizetendő igazgatási szolgáltatási díjak mértékének megállapítására (és ehhez még bizonyos szempontokat is meghatározott), mindazonáltal szükségesnek látszott ennek mintegy logikai és jogtechnikai előkérdéseként arról is rendelkezni, hogy az MSZH előtti iparjogvédelmi eljárásokban igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni [lásd a 115/E. § (2) bekezdését]. E rendelkezés szükséges ahhoz is, hogy az MSZH mint kormányhivatal bevételeire vonatkozó szabályozás teljes körű legyen, különös tekintettel arra, hogy az MSZH bevételeinek meghatározó részét – több mint 85%-át – teszik ki az igazgatási szolgáltatási díjak. [A kormányhivatal előtti hatósági eljárásban fizetendő igazgatási szolgáltatási díjra vonatkozó rendelkezést tartalmaz a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete esetében az 1999. évi CXXIV. törvény 11. §-a és a Magyar Energia Hivatal esetében a 2001. évi CX. törvény 6. §-ának (2) bekezdése.] Az új szabályozás azt is egyértelművé teszi, illetve – a jogértelmezési bizonytalanságok kiküszöbölése érdekében – tisztázza, hogy az Itv. 29. §-ának (4) bekezdése alapján megállapított és az Itv. mellékletében szereplő egyes külön illetékek helyett is igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetni az MSZH előtti hatósági eljárásban. [Ugyanez vezethető le abból is, hogy az Itv. 28. §-ának (4) bekezdése szerint nem tárgya az államigazgatási eljárási illetéknek az olyan eljárás, amelyért a 67. §-ban említett módon megállapított – vagyis igazgatási szolgáltatási – díjat kell fizetni.]

A 115/E. § (3) bekezdése meghatározza az MSZH bevételeit, megemlítve köztük – az igazgatási szolgáltatási díjakon, a szolgáltatások ellenértékén és az egyéb bevételeken kívül – a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) által igazgatott nemzetközi szerződések alapján az MSZH-nak járó díjat és részesedést is. Az MSZH jelenleg az ipari minták nemzetközi letétbe helyezéséről szóló Hágai Megállapodás (kihirdetéséről lásd a 2004. évi CX. törvényt) alapján egyéni megjelölési díjat, a védjegyek nemzetközi lajstromozására vonatkozó Madridi Megállapodás és Jegyzőkönyv (kihirdetésükről lásd az 1970. évi 18. törvényerejű rendeletet és az 1999. évi LXXXIII. törvényt) alapján pedig egyes díjakból részesedést kap a Nemzetközi Irodától, mindkét esetben az MSZH által elvégzett hatósági tevékenység ellenében. A 115/E. § (3) bekezdése továbbá rögzíti a költségvetési egyensúly követelményét, összhangban az európai iparjogvédelmi hatóságokra vonatkozó – már ismertetett – szabályozással, illetve figyelemmel a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletére és a Nemzeti Hírközlési Hatóságra vonatkozó hasonló tartalmú rendelkezésekre is: az MSZH bevételeinek biztosítaniuk kell az MSZH folyamatos és zavartalan működését. Ebből a követelményből korántsem csak az igazgatási szolgáltatási díjak mértékének emelése, hanem – adott esetben – csökkentése is következhet.

A 115/E. § (4) bekezdése az előzőekben kifejtett okokból alapelveként mondja ki: az MSZH önállóan gazdálkodik a bevételeivel, azokat működésének fedezetére használja fel, és azok csak az államháztartásról szóló törvényben előre meghatározott mértékben, illetve arányban vonhatók el más célra. Az MSZH önálló gazdálkodásának, kiszámítható működésének elengedhetetlen feltétele, hogy bevételeit saját céljaira fordíthassa. A központi költségvetéshez történő, az elmúlt években az MSZH-t évente terhelő hozzájárulások veszélyezteték – nemcsak mértékük miatt, hanem azért is, mert nem voltak tervezhetők – az MSZH működéséhez szükséges alapvető feltételeket. Ennek elkerülése érdekében indokolt normatív keretek közé szorítani az elvonás lehetőségét. Az államháztartási törvénybe kell majd ezért beilleszteni egy olyan rendelkezést, amely egyfelől módot ad annak előírására, hogy az MSZH bevételeiből befizetést kell teljesíteni a központi költségvetés javára, másfelől megjelöli e befizetési kötelezettség felső határát.

A 115/E. § (5) bekezdése – az 1999. évi CXXIV. törvény 11/B. §-ának (3) bekezdésében foglalt szabály analógiájára – felhatalmazza az MSZH-t, hogy bevételeiből tartalékot képezzen, és azt a következő években használja fel működésének fedezetére. Ezt indokolja, hogy miközben az iparjogvédelmi ügyforgalom konjunkturális változások szerint ingadozhat, az iparjogvédelmi hatóság folyamatos helytállással tartozik, valamint az a körülmény, hogy – az iparjogvédelmi eljárások és oltalmi formák sajátosságai folytán – az egyes eljárási cselekményekkel járó kiadásokat nem szükségképpen az adott évben beérkező díjbevételek fedezik. A tartalékképzés elősegíti és megkönnyíti továbbá az MSZH részvételét a szellemi tulajdonnal kapcsolatos egyes nemzetközi és európai projektekben, valamint kedvező feltételeket teremt azokhoz az információtechnológiai fejlesztésekhez, amelyekről az iparjogvédelmi eljárások eredményessége, hatékonysága különösképpen függ.

A transzparenciát szolgálja a 115/E. § (6) bekezdése annak megkövetelésével, hogy az MSZH évente tegye közzé – hivatalos lapjában – a befolyt bevételekről és a felhasználásukról készített kimutatást.

A Magyar Szellemi Tulajdonvédelmi Tanácsot eredetileg az R. hozta létre; e testületet az Szt. módosítása folytán immár törvényi szintű szabályozás erősíti meg. Mint ismeretes, a Tanács kitöltötte első öt éves mandátumát, és részletesen beszámolt öt éves működésének figyelemre méltó eredményeiről. A Tanács felállítása jó döntésnek bizonyult, nagyban elősegítette a szellemi tulajdon védelmével kapcsolatos stratégiai döntések alapos előkészítését. A gazdasági és közlekedési miniszter 2006 februárjában nevezte ki újabb öt évre a – részben megváltozott összetételű – Tanács tagjait. Az Szt. új 115/E. §-a ennek megfelelően – kisebb kiigazításokkal – a korábban hatályos szabályozást veszi át az R.-ből.

Az Szt.-be beépült új szabályozás az MSZH eddigi feladat- és hatáskörét erősítette meg, kisebb korszerűsítéssel. Amint arra már ez az írás is utalt, nem volt cél a szellemi tulajdonnal összefüggő feladat- és hatáskörök átfogó felülvizsgálata, illetve átrendezése. Az R. megalkotása óta eltelt időben bekövetkezett változások mindazonáltal szükségessé tették a

szabályozás korszerűsítését. A következőkben az MSZH feladat- és hatáskörére vonatkozó rendelkezéseknek az ebből adódó újdonságait emeljük ki.

Az MSZH feladat- és hatáskörére vonatkozó rendelkezések sorát a 115/G. § nyitja meg azzal, hogy megadja az MSZH feladat- és hatáskörébe tartozó ügyek főbb csoportjait. Az Szt.-nek ez az új szakasza immár törvényi szinten határozza meg a hivatal hatósági és kormányzati profilját, az MSZH feladat- és hatáskörébe sorolva a következő ügýtípusokat:

- az iparjogvédelmi hatósági vizsgálatok és eljárások lefolytatását;
- a szerzői és a szerzői joghoz kapcsolódó jogokkal összefüggő egyes feladatok ellátását;
- a szellemi tulajdon területére eső állami dokumentációs és információs tevékenységet;
- a szellemi tulajdon védelmét szabályozó jogszabályok előkészítésében történő részvétel;
- a szellemi tulajdon védelmére irányuló kormányzati stratégia kidolgozását és érvényesítését, az ehhez szükséges állami intézkedések kezdeményezését és végrehajtását; valamint
- a szellemi tulajdon területén folyó nemzetközi, illetve európai együttműködés szakmai feladatainak az ellátását.

Mint az előző felsorolásból is látható, az Szt.-be illesztett új szabályozás az R.-hez képest csupán annyi változást hozott, hogy a szerzői joggal és az ehhez kapcsolódó jogokkal összefüggő feladatok immár – figyelemmel az időközben bekövetkezett jogszabályváltozásokra is – önállóan, elkülönült ügycsoportként jelennek meg. Az Szt. új hatodik része azt az R.-ből is ismert szabályozási módszert követi, hogy az MSZH feladat- és hatáskörének teljes megjelenítése érdekében a 115/G. §-ban „katalógusszerűen” felsorolja az MSZH főbb feladatait, köztük azokat is, amelyeknek részleteit az Szt. egyéb részei, illetve külön jogszabályok – különösen az Szt.-n kívüli iparjogvédelmi törvények – szabályozzák. Noha az MSZH-ra vonatkozó szabályok az Szt.-ben kaptak helyet, a valamennyi oltalmi formára és az MSZH összes feladatára átfogóan kiterjedő szabályozásra szükség volt az ügyfelek és más jogkeresők tájékozódásának előmozdításához, valamint az MSZH nemzetközi kapcsolataiban is. Az Szt.-n kívüli törvényekben szabályozott iparjogvédelmi (pl. védjegy- vagy mintaoltalmi) hatósági feladatoknak az Szt. MSZH-ra vonatkozó részében való feltüntetése pedig elengedhetetlennek bizonyult, hiszen e feladatok ellátása az MSZH alaptevékenységéhez tartozik, és az MSZH-ról az új szabályozás csonka, félrevezető képet adott volna, ha e feladatokat nem sorolta volna föl.

Az MSZH iparjogvédelmi hatósági feladatait az Szt. új 115/H. §-a azonosítja, alapvetően az R.-ben foglalt korábbi szabályozás átvételével, a következő változtatásokkal.

A növényfajta-oltalmat az Szt. 2002. évi módosítása (a 2002. évi XXXIX. törvény) vezette be; a kiegészítő oltalmi tanúsítványokkal kapcsolatos hatósági feladatok az Európai Unióhoz való csatlakozással jelentek meg az irányadó európai közösségi rendeletek és a

végrehajtásukat szolgáló hazai jogszabályok alapján [lásd a Tanács 1768/92/EGK rendeletét, az Európai Parlament és a Tanács 1610/96/EK rendeletét, az Szt. 22/A. §-át és a 26/2004. (II. 26.) Korm. rendeletet]; a formatervezési mintaoltalom elnevezést – a korábbi ipari mintaoltalom helyett – az Fmtv. honosította meg. A 115/H. § (1) bekezdésének *a)* pontja e változásokat is tükrözi az MSZH által korábban is ellátott iparjogvédelmi hatósági feladatok szerepeltetése mellett.

A 115/H. § (1) bekezdésének *b)* pontja az MSZH nemzetközi és európai eljárásokkal összefüggő hatósági feladatait jelöli meg; a szöveg változásai azt tükrözik, hogy az MSZH ilyen típusú teendői – főként az ESZSZ-hez és az EU-hoz való csatlakozás folytán – miként bővültek, gazdagodtak az R. megalkotása óta.

A WIPO több olyan nemzetközi szerződés igazgatásáért is felel, amelyek nemzetközi bejelentési vagy lajstromozási rendszereket hoztak létre. E rendszerek működtetésében – a WIPO Nemzetközi Irodája mellett – nagy szerep hárul a nemzeti iparjogvédelmi hatóságokra. Az MSZH a következő nemzetközi szerződések alapján létrehozott globális bejelentési, illetve lajstromozási rendszerek működtetésében működik közre: Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT), a védjegyek nemzetközi lajstromozásáról szóló Madridi Megállapodás és az ahhoz kapcsolódó Jegyzőkönyv, az ipari minták nemzetközi letétbe helyezéséről szóló Hágai Megállapodás, valamint az eredetmegjelölések oltalmáról és nemzetközi lajstromozásáról szóló Lisszaboni Megállapodás. Magyarország 2003. január 1-jével csatlakozott az Európai Szabadalmi Egyezményhez; azóta az MSZH ellátja az európai szabadalmi rendszer működtetéséből a nemzeti szabadalmi hatóságra háruló feladatokat is.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás folytán az MSZH-nak részt kell vállalnia a következő közösségi jogszabályokon alapuló közösségi oltalmi rendszerekkel járó hatósági feladatokból is: a Tanács 40/94/EK rendelete a közösségi védjegyről, a Tanács 6/2002/EK rendelete a közösségi formatervezési mintáról, a Tanács 2100/94/EK rendelete a közösségi növényfajta-oltalomról (az FVM-mel közösen) és az 510/2006/EK rendelet (szintén az FVM-mel közösen).

Iparjogvédelmi jogszabályaink állapítják meg az említett nemzetközi és európai rendszerek hazai működtetéséhez szükséges részletes – ún. illeszkedési – szabályokat.

Ugyancsak európai közösségi jogszabályok (az 1383/2003/EK tanácsi rendelet és az 1891/2004/EK bizottsági rendelet) végrehajtásához járul hozzá az MSZH a 115/H. § (2) bekezdése szerinti – a szellemi tulajdonjogok megsértése miatt indult vámigazgatási eljárásokhoz kapcsolódó [lásd a 371/2004. (XII. 26.) Korm. rendeletet is] – intézkedésekkel.

A 115/H. § (3) bekezdése alapján az MSZH továbbra is gondoskodik a megváltozott elnevezésű Iparjogvédelmi Szakértői Testület működtetéséről [lásd az Szt.-nek a Tv. szerint 115/M. §-ra változó számozású 115/D. §-át és a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendeletet].

A 115/H. § (4) bekezdése az MSZH hatósági természetű szerzői jogi feladatait adja meg – összhangban az időközben bekövetkezett jogszabályváltozásokkal. Az önkéntes műnyilvántartás 2006. április 15-ével kezdődött el az MSZH-nál a szerzői jogról szóló 1999. évi

LXXVI. törvény (Szt.) 94/B. §-ának (2) bekezdése és a 18/2006. (IV. 12.) IM rendelet alapján. Az MSZH közös jogkezeléssel kapcsolatos feladatai az Szt. 90. §-ának (2) bekezdésén és 93. §-ának (4) bekezdésén alapulnak; a Szerzői Jogi Szakértő Testület és az Egyeztető Testület működtetése az Szt. 101–105. §-aiból és a 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendeletről következően hárul az MSZH-ra.

A 115/H. § (5) bekezdése szól a Magyar Szabadalmi Ügyvivői Kamara felett gyakorolt törvényességi felügyeletről; itt szükség volt a kamarai névváltozás átvezetésére (lásd az 1995. évi XXXII. törvényt).

Kiseb terminológiai pontosítással a Tv. a hatályos szabályozást vette át az R.-ből az MSZH dokumentációs és információs tevékenységét illetően is (115/I. §).

Az Szt. új 115/J. §-a az R. idevágó rendelkezéseiből kiindulva szól az MSZH jogszabály-előkészítési feladatairól. A szellemi tulajdon védelmére vonatkozó hazai jogalkotásban, illetve jogszabály-előkészítésben immár évtizedek óta meghatározó szerepet tölt be az igazságügyi tárca, amit – egyebek mellett – e jogterület polgári jogi (magánjogi) alapjai és egyéb jogági (pl. büntetőjogi, versenyjogi) kötődései, valamint az e témában meghatározó súlyú európai jogharmonizációs szempontok indokolnak. Az igazságügyi tárca és az MSZH között kiváló és hatékony együttműködés alakult ki a szellemi tulajdonnal kapcsolatos kodifikációs munkában, ami – elismerten és igazolhatóan – jó minőségű jogszabály-előkészítést eredményezett. A szellemi tulajdon hazai szabályozását korszerűnek és magas színvonalúnak ismerik el mind a hazai, mind az európai szakmai körök. Az iparjogvédelmi és a szerzői jogi jogszabályok előkészítése során az igazságügyi tárca és az MSZH már hosszabb ideje él a hatásvizsgálat és a széles körű konzultáció korszerű módszereivel.

Immár több évtizedes hagyomány, hogy a Kormány a szellemi tulajdon védelmére vonatkozó törvényjavaslatok előadójának az igazságügyért felelős minisztert jelöli ki, illetve hogy a szellemi tulajdonra vonatkozó – jogalkotási tárgyú – kormány-előterjesztések ún. első helyi előterjesztője az igazságügyért felelős miniszter. Az Európai Koordinációs Tárcaközi Bizottságnak azt a szakértői csoportját (a vállalati jogért felelős 17. szakértői csoportot), amelyhez a szellemi tulajdon kérdésköre is tartozik, szintén az igazságügyi tárca vezeti évek óta, és ezt legutóbb megerősítette az 1123/2006. (XII. 15.) Korm. határozat 2. számú melléklete is.

Mindezt tükrözi az igazságügyi és rendészeti miniszter feladat- és hatásköréről szóló 164/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet 3. §-a (2) bekezdésének *i*) pontja is, amelynek értelmében e miniszter készíti elő a szerzői jogról és az iparjogvédelemről szóló jogszabályokat, továbbá e tárgykörökben e miniszter ad ki – törvény vagy kormányrendelet felhatalmazása alapján – miniszteri rendeleteket.

Az Szt. 115/J. §-ának (1) bekezdése mindezekre tekintettel állapít meg eltérést a Ksztv. 71. §-a (2) bekezdésének *b*) és *c*) pontjában foglalt előírásoktól (élve a Ksztv. e bekezdésében biztosított eltérő törvényi rendelkezés lehetőségével) annyiban, hogy a szellemi tulajdon védelmét érintő kérdésekben – a felügyelő miniszter helyett, pontosabban: függetlenül at-

tól, hogy melyik miniszter kapott kijelölést az MSZH felügyeletének ellátására – az igazságyért felelős minisztert hatalmazza fel előterjesztés benyújtására és e tárgykörben az MSZH képviselőre a Kormány és az Országgyűlés előtt. Ez egyben eltérést jelent a Kormány ügyrendjének 34. pontjában foglaltaktól is [lásd az 1088/1994. (IX. 20.) Korm. határozat 34. pontjának utolsó mondatát].

A Tv. átvette és beillesztette az Szt.-be azokat a hatályos szabályokat, hogy a szellemi tulajdon védelmét érintő jogszabály tervezetének előkészítésébe és véleményezésébe be kell vonni az MSZH-t, illetve, hogy az MSZH vizsgálja és elemzi a szellemi tulajdon védelmére vonatkozó jogszabályok hatályosulását, felméri és értékeli e jogszabályok alkalmazásának hatásait, tapasztalatait [115/J. § (2)–(3) bekezdések].

A 115/J. § (4) bekezdésében az európai közösségi jogi kötelezettségekre történő utalás jelent csupán újdonságot a korábban hatályos szabályozáshoz képest.

A szellemi tulajdon védelmére irányuló kormányzati stratégia kidolgozásával és végrehajtásával összefüggő hivatali feladatok listája (az Szt. 115/K. §-ában) az R.-hez képest első sorban a szellemivagyon-értékelés módszertanának kidolgozásával, valamint a formatervezési kultúra terjesztését és javítását célzó intézkedésekkel bővült. A Magyar Formatervezési Tanácsról – és a működtetésével kapcsolatos hivatali feladatokról – a 266/2001. (XII. 21.) Korm. rendelet szól; a Magyar Formatervezési Díjat pedig a 17/2005. (III. 26.) GKM rendelet szabályozza.

Az Szt. új 115/L. §-a tükrözi azt a számottevő bővülést, amely az MSZH európai együttműködési feladataiban az elmúlt időszakban bekövetkezett. Figyelemmel arra, hogy a szellemi tulajdon területét rendkívül elmélyült és kiterjedt nemzetközi és európai együttműködés jellemzi, elengedhetetlen volt, hogy az Szt. külön rendelkezzen a kormányhivatalként működő MSZH ilyen irányú feladatairól is.

Az Európai Unióhoz és az Európai Szabadalmi Szervezethez való csatlakozás óta az MSZH immár nemcsak a WIPO-ban és a WTO TRIPS Tanácsában lát el szakmai együttműködési és képviselői feladatokat, hanem az Európai Szabadalmi Szervezetben (az Igazgatótanácsban és annak testületeiben), valamint az EU iparjogvédelmi hatóságai – a BPHH és a Közöségi Növényfajta-oltalmi Hivatal – vezető- és egyéb testületeiben is. Az EU tagállamként való működésből adódó új feladatként jeleníti meg az Szt.-be beillesztett új szabályozás az EU szellemi tulajdonnal kapcsolatos döntéshozatali eljárásaiban történő magyar részvétel szakmai előkészítését, támogatását az erre irányadó hazai kormányzati koordinációs rendben.

Ficsor Mihály

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata. Novotni Alapítvány a „Magánjog fejlesztéséért”, Miskolc, 2006; ISBN 963 9360 43 0

A miskolci Novotni Alapítvány kiadta Vida Sándornak az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlatáról szóló monográfiáját. Jó alkalom ez a tiszteletteljes főhajtásra: Vida Sándornál aligha tett többet bárki is azért, hogy a magyar védjegy jog visszakerüljön az európai jogfejlődés vérkeringésébe. Hivatásgyakorlóként, tudósként, valamint az elmúlt évtizedek kodifikációs vállalkozásainak cselekvő részeseként és bölcs támogatójaként – ma már ez jól látszik – végig következetesen ezen munkálkodott. Monográfiájával ez a töretlen pályafutás újabb magaslatra érkezett. Vida professzor ide vezet fel minket, hűséges olvasóit, hogy onnét az ő értő szemével tekinthessünk szét, és leljük örömminket az európai védjegy jog izgalmas és árnyalatokban gazdag összképében.

A könyvben feldolgozott jogesetekkel a szerzőnek az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemlében az elmúlt években megjelent tanulmányaiban találkozhattunk; a monográfia több azonban e jogeset-ismertetések egyszerű gyűjteményénél: világosan szerkesztett, egységes mű, jelentős önértéket hordozó tudományos munka. Ma, amikor a hazai szakmai közösség az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlatának teljes intellektuális feldolgozásával még adósa önmagának, a monográfia rendezőelve – vagyis, hogy jogesetről jogesetre halad, és az egyes ügyekhez rendeli hozzá a „témát”, a védjegyjogi kulcsfogalmakat – a lehető legcélszerűbbnek és kellően didaktikusnak tűnik. Bizonyára eljön majd az az idő is, amikor az Európai Bíróság joggyakorlatának olyan magyar nyelvű összegzésére is vállalkozhatunk, amely az egyes „témákhoz”, szabályozási csomópontokhoz, védjegyjogi fogalmakhoz igazodó rendben tárja a szakmai közönség elé az európai bírósági ítéletek tanulságait.

Mind a Szemlében publikált írásokban, mind a könyv egyes fejezeteiben a jogesetek ismertetése egységes rendet követ. Ez a rend jól tükrözi Vida Sándor személyiségét, gondolkodásmódját. Mivel gyakorló jogász, aki védjegyügyekben hivatásos képviselőt lát el, számára maga az eset, maga a tényállás is mindig érdekes, nem csupán száraz adat vagy pusztán illusztráció. Ettől aztán minden eseteírása életszerű, érdekfeszítő, magával ragadja az olvasót, aki egyre izgatottabban várja a „megfejtést”. Vida professzor nyitottságából, szelleme magától értetődő türelmességéből adódik, hogy a felek „igazát”, a főtanácsnok véleményét éppúgy megismerhetjük, mint az Európai Bíróság ítéletét. Ha a közösségi védjegy hivatal döntéseivel kapcsolatos jogesetekről van szó, akkor pedig – végigjárva a jogorvoslati szinteket – nemegyszer nyomon követhetjük az ügy különféle fordulatait is. Az egyes ítéletek értékelésénél a tudós Vida Sándor veszi át a szót: elhelyezi a döntést az európai jogfejlődés térképén, számot ad annak szakmai visszhangjáról, és – kamatoztatva lenyűgöző jogösszehasonlító műveltségét – rendre rávilágít az egyes esetek kapcsán is arra az élénk kölcsönhatásra, amely a nagyobb nemzeti védjegy jogok és a közösségi védjegy jog viszonyát

jellemzi. Ez utóbbi téma bővebb kifejtését a könyv záró fejezete tartalmazza: Németország, Franciaország és Nagy-Britannia példáján tanulmányozhatjuk, miként alakítják (át) az Európai Bíróság ítéletei a tagállamok védjegyhatóságainak és bíróságainak joggyakorlatát. Sőt, mi több: szemléletét, gondolkodásmódját.

Azok a tagállamok (köztük Magyarország is), amelyek az Európai Unióhoz a védjegy-irányelv¹ megalkotása és a közösségi védjegyrendszer kiépülése után csatlakoztak, ebből a szempontból különösen nehéz feladattal szembesültek. Nemcsak arról kellett gondoskodniuk, hogy nemzeti jogszabályaik igazodjanak az irányelv előírásaihoz, illetve hozzáillesszék nemzeti védjegyrendszerüket a közösségihez, hanem – a „régí” tagállamokhoz képest jóval rövidebb idő alatt – jogalkalmazásukat is át kellett állítaniuk az Európai Bíróság ítéleteivel kijelölt gondolkodási pályákra. E kettős igazodási feladatnak a jogalkotási része az egyszerűbb és a kevésbé időigényes. Az Európai Bírósággal harmonizáló joggyakorlat kialakítása jóval nagyobb vállalkozás. Monográfiájában Vida Sándor is – mintegy *obiter dictum* – erre figyelmeztet:

„... bár az EK tíz új tagállamára is kötelezőek az Európai Bíróság által az elmúlt negyedszázadban hozott ítéletek, ezek „megtanulása” azonban korántsem olyan egyszerű folyamat, amint az erre vonatkozó kötelezettség vállalása (a kormányok és parlamentek részéről) volt”² (204. o.).

Márpedig, ahogy azt Vida professzor is – az előzetes döntéshozatali eljárásra vonatkozó szabályokat a Polgári Perrendtartásba beillesztő 2003. évi XXX. törvény miniszteri indoklására hivatkozva – leszögezi:

„a magyar jogalkalmazóra nézve ez a joggyakorlat *ex ante* és közvetlenül kötelező”.

A magyar bíróságok kétféle úton-módon kerülhetnek abba a helyzetbe, hogy érvényesíteniük kelljen az Európai Bíróság joggyakorlati tanait az eléjük kerülő védjegyügyekben: egyfelől a magyar védjegy törvény (Vt.)³ alkalmazása során, másfelől a közösségi védjegyrendelet⁴ alapján közösségi védjegy bírósággént⁵ eljárva. Mindkét esetben az előzetes döntéshozatali eljárás útján léphetnek az Európai Bírósággal közvetlen kapcsolatba, akár a Vt. alkalmazásához kérnek az irányelvet értelmező döntést, akár a közösségi védjegyrendelet közvetlen alkalmazásával kapcsolatos értelmezési kérdésre keresnek választ.

Az ún. közvetett hatály közösségi jogi tana a Magyar Szabadalmi Hivaltól (az MSZH-tól) és a védjegyügyekben eljáró bíróságainktól egyaránt azt követeli meg, hogy a Vt.-t az

¹ A Tanács 89/104/EGK első irányelve (1988. december 21.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről

² A monográfia kiadása óta az Európai Unió újabb két tagállammal bővült Románia és Bulgária 2007. január 1-jei csatlakozása folytán. A monográfiából vett idézetek végén azok oldalszámait tüntetjük fel.

³ 1997. évi XI. törvény a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról (a továbbiakban: Vt.)

⁴ A Tanács 40/94/EK rendelete (1993. december 20.) a közösségi védjegyről (a továbbiakban: KVR)

⁵ L. a KVR X. címét (90–104. cikkei), valamint a Vt. 76/H. §-át. Ez utóbbi értelmében a Magyar Köztársaságban a Fővárosi Bíróság jár el első fokon a KVR 91. cikkének (1) bekezdésében meghatározott közösségi védjegy bírósággént, a Fővárosi Bíróság ilyen minőségben hozott határozata elleni fellebbezés elbírálása pedig – másodfokon eljáró közösségi védjegy bírósággént – a Fővárosi Ítéltábla hatáskörébe tartozik.

irányelv rendelkezéseivel összhangban értelmezzék. E követelmény viszont csak úgy teljesíthető, ha nemcsak magának az irányelvnek a rendelkezéseit vesszük figyelembe, hanem az Európai Bíróság védjegyügyekben hozott ítéleteit is. Az Európai Bíróság joggyakorlata szerint a tagállamok bíróságaira tartozik, hogy nemzeti jogukat az irányelv céljainak megvalósítására alkalmas módon értelmezzék. E megközelítés eredményeképpen a nemzeti bíróság nem magát a közösségi jogot (ez esetben a védjegyirányelvet) alkalmazza, hanem a nemzeti jog (vagyis a Vt.) megfelelő értelmezésével biztosítja a közösségi jog – tehát az irányelv – közvetett hatályosulását. A *Von Colson*-esetben⁶ született meg ez a követelmény: a tagállami bíróság köteles a nemzeti jogot a közösségi irányelv céljára és szövegezésére figyelemmel értelmezni annak érdekében, hogy az irányelv betöltse az EK-szerződésből adódó rendeltetését.⁷ Ez a kötelezettség fennáll akkor is, ha az irányelvben foglalt szabályozás nem felel meg a tagállamon belüli közvetlen hatályosulás feltételeinek. A *Von Colson*-ügyben hozott ítélet a tagállami bíróságokat terhelő értelmezési kötelezettséget még bizonyos körülményekhez, illetve feltételekhez kötötte: egyfelől – az ügy tényállásából adódóan – az irányelv végrehajtása céljából elfogadott nemzeti jogszabályra vonatkoztatta, másfelől attól tette függővé, hogy a nemzeti jog a tagállami bíróság számára enged-e olyan mérlegelési lehetőséget, amely módot ad a közösségi joggal összhangban álló értelmezésre.⁸ A *Marleasing*-ügyben⁹ e doktrína viszont már kiterjedt arra a nemzeti jogszabályra is, amelyet nem az irányelv végrehajtása céljából – sőt, az irányelv elfogadását megelőzően – alkottak meg. A *Wagner Miret*-ügyben¹⁰ hozott ítélet tovább árnyalta a képet: az Európai Bíróság szerint az irányelv végrehajtása céljából alkotott tagállami jogszabály esetében a nemzeti bíróságnak vélelmeznie kell, hogy az érintett állam eleget kívánt tenni közösségi jogi kötelezettségeinek. Ezért, amennyire lehetséges, a tagállami jogot úgy kell értelmeznie, hogy az irányelvben kitűzött célok megvalósuljanak. A szóban forgó értelmezési kötelezettségnek a tagállami bíróság természetesen csak úgy tehet eleget, ha az Európai Bíróságnak az irányelv ér-

⁶ 14/83, *Von Colson és Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen*, [1984] ECR 1891; l. még 79/83, *Harz v. Deutsche Tradax GmbH*, [1984] ECR 1921

⁷ 14/83, *Von Colson* (l. a 6. lábjegyzetet), 26. bekezdés: „... in applying the national law and in particular the provisions of a national law specifically introduced in order to implement Directive No 76/207, national courts are required to interpret their national law in the light of the wording and the purpose of the Directive in order to achieve the result referred to in the third paragraph of Article 189.”

⁸ 14/83, *Von Colson* (l. a 6. lábjegyzetet), 28. bekezdés: „It is for the national court to interpret and apply the legislation adopted for the implementation of the Directive in conformity with the requirements of Community law, in so far as it is given discretion to do so under national law.”

⁹ C-106/89, *Marleasing SA v. La Comercial Internacional de Alimentacion SA*, [1990] ECR I-4135; a 8. bekezdés szerint: „... in applying national law, whether the provisions in question were adopted before or after the directive, the national court called upon to interpret it is required to do so, as far as possible, in the light of the wording and the purpose of the directive in order to achieve the result pursued by the latter and thereby comply with the third paragraph of Article 189 of the Treaty.” (Mind a *Von Colson*-, mind a *Marleasing*-ítélet az EKSZ cikkeinek korábbi számozását használta.)

¹⁰ C-334/92, *Wagner Miret v. Fondo de Garantia Salarial*, [1993] ECR I-6911; ebben az ügyben egyébként az Európai Bíróság elfogadta, hogy az érintett spanyol jogszabálynak a tagállami bíróság nem tudhatott olyan értelmezést tulajdonítani, amelynek révén az irányelv szerint elérendő cél, eredmény megvalósulhatott volna. L. még: C-131/97, *Carbonari v. Università Studi di Bologna*, [1999] ECR I-1103 és C-168/95, *Luciano Arcaro*, [1996] ECR I-4705.

telmezésére már kiadott előzetes döntéseire figyelemmel jár el. Az előzetes döntések alapján ugyanis végső soron olyan precedensjog alakul ki, amelyet a tagállami bíróságoknak az előzetes döntés alapjául szolgáló ügyön kívüli jogesetekben is követniük kell¹¹ (még ha ez a precedensjog – Blutman László szavával élve¹² – szegénylős is).

Ez a precedensjog – az Európai Bíróság ítéleteinek már-már normatív ereje és a bennük foglalt jogértelmezés *erga omnes* hatálya – akkor is érvényesül, ha az adott jogkérdés különböző típusú eljárásokban vetődik fel.¹³ Mivel a közösségi védjegyrendelet anyagi jogi szabályai megegyeznek az irányelvben foglaltakkal, ebből védjegyügyekben kétféle alapvető következtetés adódik az Európai Bíróság joggyakorlatának figyelembevételét illetően. Egyrészt a közösségi védjegyrendelet alkalmazása során a közösségi védjegybíróként eljáró magyar bíróságnak a védjegyirányelv értelmezésére kiadott előzetes döntéseket is követnie kell; másrészt mind a Vt.-nek az irányelvvel összhangban történő értelmezéséhez, mind a közösségi védjegyrendelet megfelelő alkalmazásához szükség van arra, hogy a magyar bíróság ne csak a védjegyirányelv és a közösségi védjegyrendelet kapcsán kiadott előzetes döntéseket vegye figyelembe, hanem azokat a határozatokat is, amelyeket az Európai Bíróság (illetve az Elsőfokú Bíróság) a közösségi védjegyhatóság (a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal, BPHH, angol rövidítésével: OHIM) döntéseinek felülvizsgálatára irányuló eljárásokban¹⁴ – egyedi ügyekben eljáró jogorvoslati fórumként – hoz. Erre is tekintettel tűnik különösen hasznosnak, hogy Vida Sándor könyvének első fejezetében módszeresen áttekinti, és mindjárt az elején tömören össze is foglalja az Európai Bíróság hatáskörébe tartozó védjegyügyek két fő csoportját:

„Védjegyügyekben az Európai Bíróság kétféle ítéletet hoz:

- jogértelmező előzetes döntést a tagállamok bíróságainak megkeresése alapján;
- felülvizsgálati ítéletet az EK Törvényszék (Európai Elsőfokú Bíróság) közösségi védjegyügyben (gyakorlatilag harmadfokon) hozott határozatának felülvizsgálata tárgyában”¹⁵ (15. old.).

Vida professzor monográfiáját ugyanaz a funkcionális szemlélet hatja át, amellyel az Európai Bíróság közelít a védjegyekhez és a védjegyek közösségi jogi szabályozásához. E szemlélet tömör összegzését – az ún. újracsomagolási esetek kapcsán¹⁶ – Vida Sándor a következőképpen adja meg:

¹¹ 28-30/62, *Da Costa en Schaake NV, Jacob Meijer NV és Hoechst-Holland NV v. Nederlandse Belastingadministratie*, [1963] ECR 31; 283/81, *Srl CILFIT és Lanificio di Gavardo SpA v. Ministry of Health*, [1982] ECR 3415

¹² *Blutman László*: EU-jog a tárgyalóteremben; Az előzetes döntéshozatal. KJK-Kerszöv, Budapest, 2003, p. 423.

¹³ 283/81, *CILFIT*, 14. bekezdés: „The same effect ... may be produced where previous decisions of the Court have already dealt with the point of law in question, irrespective of the nature of the proceedings which led to those decisions, even through the questions at issue are not strictly identical.”

¹⁴ L. a KVR VII. címét (57–63. cikkei).

¹⁵ Vida professzor az Elsőfokú Bíróság megjelölésére – a „jobb érthetőség” kedvéért – az „EK Törvényszék” kifejezést használja a könyvben.

¹⁶ C-427/93, *Bristol-Myers Squibb v. Paranova*, C-429/93 *C. H. Boehringer Sohn, Boehringer Ingelheim KG és Boehringer Ingelheim A/S v. Paranova A/S*, C-436/93, *Bayer Aktiengesellschaft és Bayer Danmark A/S v. Paranova A/S*, [1996] ECR I-3457

„... az Európai Bíróság ... a védjegy legfontosabb funkciójából indul ki, amely abban áll, hogy a fogyasztó vagy felhasználó számára garantálja az áru származását, mégpedig oly módon, hogy lehetővé tegye neki, hogy az árut más előállító áruitól megkülönböztesse” (211. old.).

E funkcionális megközelítés vezet el oda, hogy Vida Sándor – aki jeles versenyjogász is, a Magyar Versenyjogi Egyesület egyik alapítója és első (ma pedig tiszteletbeli) elnöke – monográfiájában rendre feltárja a védjegy jog és a verseny jog érintkezési pontjait. Könyvében – Beck Salamonhoz¹⁷ hasonlóan – már-már „úgy fogja fel a védjegy jogot, hogy az része a verseny jognak”.¹⁸ Ez találkozik az Európai Bíróság felfogásával is, amely már az ún. második Hag-ügyben¹⁹ is tükröződött:

„... a védjegy nem több és nem kevesebb, mint a piaci verseny egyik alapfeltétele”;

„... a védjegyhez fűződő jogok ... a Római Szerződés által létrehozni és fenntartani kívánt zavartalan verseny rendszerének lényeges elemét képezik. E rendszerben a vállalkozásoknak módot kell adni arra, hogy fogyasztókat szerezzenek maguknak áruik és szolgáltatásaik minősége révén. Ez csak a termékek és a szolgáltatások azonosítását lehetővé tevő megkülönböztető erejű jelzések által valósítható meg. A védjegy ezt a szerepet akkor töltheti be, ha garanciát jelent arra, hogy valamennyi termék, amellyel kapcsolatban használják, csakis annak a vállalkozásnak az ellenőrzése alatt készült, amelynek az e termékek minőségéért való felelősség tulajdonítható.”

Ez az, amit Vida Sándor – az Arsenal-ítélet²⁰ elemzésekor – frappánsan „a védjegy származást jelölő funkciójának” nevez, összhangban a védjegyirányelv preambulumaival is, amelynek értelmében a védjegy oltalom „rendeltetése különösen annak biztosítása, hogy a védjegyet hordozó áru vagy a védjegy alatt nyújtott szolgáltatás a védjegy jogosultól származik”.

A monográfia is arra hívja fel a figyelmet, hogy e funkcionális szemléletet követve határolta körül az Európai Bíróság a védjegy oltalom tartalmát – meghatározva az oltalomból folyó kizárólagos jogok rendeltetését – az Arsenal-ítéletben:²¹

„... az Irányelv 5(1)(a) szakasza a védjegy jogosult érdekeinek védelmét célozza azért, hogy a védjegy betölthesse funkcióját, azaz, a kizárólagos joggyakorlás azokra az esetekre korlátozódik, amikor a védjegyet a harmadik személy oly módon használja, hogy sérti a védjegy származást jelölő funkcióját” (192. old.).

¹⁷ Beck Salamon: Magyar védjegy jog, A „Polgári Jog” Könyvtára, 19. füzet. Budapest, 1934, p. III.

¹⁸ Maga a védjegyirányelv is utal – preambulumban – a versenyjogi és egyéb jogági összefüggésekre: „ez az irányelv nem zárja ki a védjegy jogon kívüli – például a tisztességtelen versenyre, a polgári jogi felelősségre vagy a fogyasztóvédelemre vonatkozó – tagállami jogszabályi rendelkezések védjegyekre történő alkalmazását.”

¹⁹ C-10/89, S. A. CNL-Sucal NV v. Hag GF AG, [1990] ECR I-3711

²⁰ C-206/01, Arsenal Football Club plc v. Matthew Reed, l. <http://curia.europa.eu>

²¹ C-206/01, Arsenal (l. a 20. lábjegyzetet), 60. bekezdés; hogy mennyire nincs új a nap alatt, azt jól illusztrálhatja két idézet Beck Salamon 1934-ben megjelent munkájából [Beck, i.m. (17), p. 10. és p. 21.]:

„... az áruk sokféleségében a védjegy segíti az eltájkózódást azáltal, hogy a védjegy individualizálja az egyes árut, kiemeli a többi áru tömkelegéből és reámutat a fogyasztó előtt az árura: ez az, amit te keresel”;

„A védjegyeknek a megkülönböztetésre való alkalmassága tehát a védjegyeknek jogi értelemben is előfeltétele.”

Ez a származásjelölő funkció és az ehhez szükséges megkülönböztetőképesség teremti meg a védjegyoltalom legitimációját. Ez a következtetés azért is tanulságos, mert az új Polgári Törvénykönyv (Ptk.) előkészítése során lábra kaptak olyan – téves – nézetek²² is, amelyek a védjegyoltalom igazolását valamiképpen mégis csak abban kísérelték meg megtalálni, hogy feltételezték: a védjegyben is „kifejezésre jut” valamiféle „alkotó tevékenység”.²³ Az új Ptk. tervezetére vonatkozó észrevételeiben az MSZH mindazonáltal rámutatott:

„A védjegyek ... oltalmát nem az e megjelölések mögött csupán esetlegesen meghúzódó (inkább szerzői jogilag releváns) alkotótevékenység alapozza meg ..., hanem a szóban forgó megjelölések megkülönböztető képessége és az erre épülő gazdasági funkció.”²⁴

Ezt az érvelést nyomatékosan megerősíti Vida Sándor monográfiája és az abban ismertetett európai bírósági joggyakorlat. A SAT.2-ítélet²⁵ fő tanulságát a könyv a következőképpen summázza:

„Az Európai Bíróság ítéletének – nézetem szerint – egyik legfontosabb megállapítása, hogy a kreativitást, nyelvi vagy művészi leleményességet nélkülöző megjelölést is lehet védjegyként lajstromozni, ha az az érintett vásárlók számára azonosíthatóvá teszi a bejelentés árujegyében megjelölt árukat vagy szolgáltatásokat.” (90. old.)

E következtetésre az említett ítélet szövege vitathatatlanul alapot ad:

„Ugyanis valamely megjelölés védjegyként történő lajstromozása nem függ a jogosult bizonyos fokú kreativitásának, illetve nyelvi vagy művészi leleményességének megállapíthatóságától. Elegendő, ha a védjegy az érintett vásárlóközönség számára azonosíthatóvá teszi az oltalomban részesített árukat vagy szolgáltatásokat, és lehetővé teszi azok megkülönböztetését más vállalkozások áruitól és szolgáltatásaitól.”²⁶ (88. old.)

A hazai elméleti viták ettől persze még – a megszokott módon, azaz céltalanul – folytathatnak az új Ptk. és a szellemi tulajdon viszonyáról, hiszen tudjuk: *Ugocsa non coronat*.

A térbeli megjelölések oltalomképessége a hazai joggyakorlat számára is nehéz feladványnak bizonyult, máig nem csituló viták (és jogviták) forrásává vált. Ezért is érdemes föllapoznunk a monográfia e témával foglalkozó fejezetét, és csemegéznünk az Európai Bíróság megszívlelendő joggyakorlati útmutatásaiból, valamint Vida professzor megvilágosító erejű kommentárjaiból. A Philips villanyborotva ügye számít e témakörben a vezető jogesetnek.²⁷ Az Európai Bíróságnak az elé utalt kérdések alapján a védjegyirányelv 3. cikke (1) bekezdésének e) pontjában foglalt rendelkezést kellett értelmeznie [a Vt. 2. §-a (2) bekezdésének

²² Boytha György: A szellemi alkotások joga és az új Ptk. Polgári Jogi Kodifikáció, 2000, 3. sz., p. 13–23.

²³ Kivonat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéből és az ahhoz kapcsolódó indokolásból. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 3. sz., 2006. június, p. 96.

²⁴ A Magyar Szabadalmi Hivatal észrevételei az új Polgári Törvénykönyv első két könyvének normaszöveg-tervezetére és az ahhoz kapcsolódó indokolásra. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 3. sz., 2006. június, p. 112.

²⁵ C-329/02 P, SAT.1 Satelliten Fernsehen GmbH v. Office for Harmonisation in the Internal Market (Trade Marks and Designs) (OHIM); <http://curia.europa.eu>

²⁶ C-329/02 P, SAT.2-eset (I. a 25. lábjegyzet), 41. bekezdés

²⁷ C-299/99, Koninklijke Philips Electronics NV v. Remington Consumer Products Ltd; <http://curia.europa.eu>

b) pontja azonos szabályt tartalmaz]. E rendelkezés szerint a megjelölés nem részesülhet védjegyoltalomban, illetve a védjegy törlésének van helye, ha a megjelölés kizárólag olyan formából áll, amely – egyebek között – a célzott műszaki hatás eléréséhez szükséges. Az Európai Bíróság e rendelkezés rendeltetéséből indult ki:

„Az Irányelv 3. cikk 1. bekezdése e) pontjának rációja az, hogy megakadályozza, hogy a védjegy jog monopolhelyzetet biztosítson annak jogosultja számára olyan műszaki megoldásra vagy felhasználási lehetőségre, amelyeket a felhasználó a versenytárs áruinál is megtalálhat. Az Irányelv 3. cikk 1. bekezdése e) pontjának a feladata annak megakadályozása, hogy a védjegy által biztosított oltalom ezen túlterjedjen, és hogy akadályozza a versenytársakat abban, hogy az ilyen műszaki megoldásokkal vagy használati tulajdonságokkal rendelkező árukat a verseny keretében szabadon kínálhassa.”²⁸ (111–112. old.)

„Azáltal, hogy az Irányelv (vizsgált rendelkezése) az ilyen megjelöléseket kizárja az oltalomból, ezzel azt a legitim célt tükrözi, hogy ne engedje meg egyes személyeknek, hogy a védjegybejegyzést arra használják fel, hogy műszaki megoldásokra védjegy jogi oltalmat szerezhessenek vagy tarthassanak fenn.”²⁹ (114. old.)

Az ítéletet feldolgozó német szakirodalomra is hivatkozva Vida Sándor világossá teszi:

„... a műszaki megoldásokat vagy szabadalommal, illetve használati mintával lehet védeni, vagy pedig szabadon lehet használni. A védjegy jog nem használható fel a műszaki megoldások oltalmára.” (112. old.)

Az ítélet még egy fontos kérdésben – az alternatív formák lehetőségének relevanciájáról (illetve annak hiányáról) – is állást foglalt:

„Ha pedig egy áru formájának lényeges funkcionális jellemzői csupán a műszaki hatásnak tulajdoníthatók, akkor az Irányelv (vizsgált rendelkezése) az ilyen formából álló megjelölést kizárja az oltalomból még akkor is, ha a kérdéses műszaki hatás más formákkal is elérhető.”³⁰ (114. old.)

A monográfia ennek kapcsán – ismét csak a német szakirodalomból merítve – kétséget nem hagyva szögezi le:

„... az Európai Bíróság annak érdekében, hogy a versenytársak a technika állása szerint 'szabad' tartományban zavartalanul tevékenykedhessenek, azt az álláspontot foglalta el, hogy a védjegyoltalomból nemcsak azok az áruformák kizártak, amelyeket kizárólag a műszakilag szükséges jellemzők határoznak meg, hanem minden olyan áruforma, amelynek lényeges jellemzői műszaki funkciót testesítenek meg, vagyis műszakilag meghatározottak, tekintet nélkül arra, hogy különböző alternatív formák (Formalternative) alkalmazása lehetséges.” (113. old.)

²⁸ C-299/99, Philips (I. a 27. lábjegyzet), 78. bekezdés

²⁹ C-299/99, Philips (I. a 27. lábjegyzet), 82. bekezdés

³⁰ C-299/99, Philips (I. a 27. lábjegyzet), 83. bekezdés; az ítélet rendelkező részének 4. pontja hasonlóképpen egyértelműen foglal állást: „The ground for refusal or invalidity of registration imposed by that provision cannot be overcome by establishing that there are other shapes which allow the same technical result to be obtained.”

Mindez egyáltalán nem tűnik félreérthetőnek, a magyar joggyakorlat számára mégis mintha nehézséget okozna e világos tanok „megemésztése”.

Az Európai Bíróság – és a monográfia – hasonlóan egyértelmű útmutatással szolgál egy másik hazai jogértelmezési-jogalkalmazási „hitvita” eldöntéséhez. Arról a kérdésről van szó, hogy a szavak és a szóösszetételek megkülönböztetőképességének elbírálásakor lehet-e döntő, sőt, akár kizárólagos szempont az a körülmény, hogy az adott megjelölés szerepel-e valamilyen lexikonban, szótárban, kézikönyvben. A monográfia idézi az Európai Bíróság erre adott – kétséget nem hagyó és több ítéletből is visszaköszönő – választát:

„Egy megjelölés megkülönböztető képessége vonatkozásában az a körülmény, hogy két elemet grafikai vagy szemantikai módosítás nélkül összekapcsolnak, nem kölcsönöz a megjelölésnek olyan többletjellegzetességet, amely megkülönböztethetővé tenné a bejelentő szolgáltatásait más vállalatok szolgáltatásaitól. Ezenfelül az a körülmény, hogy a megjelölés mint ilyen nem szerepel lexikonokban, kézikönyvekben – sem egyetlen szó formájában, sem egyébként – egyáltalán nem befolyásolja az előzőekben közölt megállapításokat.”³¹ (74. old.)

Még hosszan szemelgethetnénk Vida Sándor könyvének tanulságos okfejtéseiből, de ennek a könyvismertetésnek nem az a célja, hogy pótolja, helyettesítse a monográfia elolvasását, hanem az, hogy kedvet csináljon hozzá. Érdemes is e munkát mindenkinek forgatnia, akinek hazánkban, illetve az Európai Unió piacán dolga akad a védjegyekkel. Mert szótár is ez, az európai védjegyjogászok fogalmi készletének gyűjteménye. Olyan „félszavak” (pl. Sieckmann, Chevy, Silhouette, Praktiker, Libertel) tartalmát bontja ki, amelyekből megértik egymást a közösségi védjegyjoggal elmélyülten foglalkozó szakemberek. Ezt az „újbeszél”-t, „newspeak”-et – amelynek koránt sincs olyan pejoratív értelme, mint Orwellnél – mindenkinek el kell sajátítania, aki valaha is labdába akar rúgni a közösségi védjegy jog lehetséges játéktereinek valamelyikén.³² Ehhez pedig aligha kaphat jobb segítséget Vida Sándor kitűnő monográfiájánál.

Ficsor Mihály

³¹ T-19/99, DKV Deutsche Krankenversicherung AG („Companyline”); <http://curia.europa.eu>; 26. bekezdés; az ítélet angol szövege sem kevésbé egyértelmű: „They are thus generic words which simply denote a line of goods or services for undertakings. Coupling them together without any graphic or semantic modification does not imbue them with any additional characteristic such as to render the sign, taken as a whole, capable of distinguishing the applicant’s services from those of other undertakings. The fact that the word ‘Companyline’ as such does not appear in dictionaries – whether as one word or otherwise – does not in any way alter that finding.” Az Európai Bíróság a C-104/00 P számú ítéletével elutasította az Elsőfokú Bíróság idézett ítéletével szemben előterjesztett fellebbezést.

³² A további tájékozódáshoz segítséget nyújt a BPHH (OHIM) honlapja (<http://oami.europa.eu>), amelyen az Európai Bíróság és az Elsőfokú Bíróság védjegyjogi tárgyú ítéletei tematikus elrendezésben, áttekinthető rendszerben férhetők hozzá, valamint az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium honlapján (<http://www.irm.hu>) elérhető adatbázis. „A bírósági határozatok magyar nyelvű fordításainak adatbázisa”. Szintén ajánlható az Európai Bíróság – keresőfunkciókban gazdag – adatbázisa, a <http://curia.europa.eu> címen elérhető honlapon.

Gordon V. Smith, Russell L. Parr: *Intellectual property. Valuation, exploitation, infringement damages* (Szellemi tulajdon. Értékelés, hasznosítás, bitorlás okozta károk). John Wiley & Sons, 2005; ISBN 13 978-0-471-68323-X

A szellemi vagyon hasznosítási lehetőségeinek hatékony kisajátítása, kiaknázása, az ilyen lehetőségek megszerzése művészi tökélyre fejlesztett mesterség. Döntő fontosságú ebben, hogy mindig tudjuk, milyen gazdasági értékkel bírnak a kezünkben lévő szellemi vagyont alkotó elemek. Ennek felméréséhez kínál rendkívül fontos tudást a gazdasági szakkönyvkiadók legjobbai közé tartozó Wiley e kötete, amely széles és igen alapos áttekintést ad e sajátos vagyonelemek értékelésének elveiről és módszereiről.

A mennyiségek mérése mindig kifinomult technikai tudást igényel, s minél nehezebben megragadható maga a mérendő dolog, annál fejlettebb technikákat. Maradéktalanul igaz ez a szellemi tulajdonra is, amely a legfontosabb vagyonelemmé vált a modern gazdaságban – olyannyira, hogy a felmérések szerint az Egyesült Államokban az 500 legnagyobb tőzsdei cég piaci értékének 80%-át már immateriális vagyonuk teszi ki, annak pedig igen jelentős hányadát szellemi vagyonuk adja. Tegyük hozzá: többet is, mint amennyit a számvitel így kimutat. A piac élvonalába tartozó cégek túlnyomó hányada esetében immateriális vagyonuk jelentős részét alkotja good-will-jük, azaz a piac kedvező értéktétele a céget és annak árucikkait illetően. Ez a good-will nagyon is számottevő versenyelőnnyel ruházhatja fel a céget a piacon, ami komoly mértékben növelheti annak jövedelemtermelő képességét. Kemény piaci versenyben azonban csupán addig létezik és fejti ki a cég számára kedvező hatását, amíg annak árucikkai maguk is jól állják a versenyt mind technikai, mind gazdasági jellemzőik tekintetében. Ha csalódást keltenek a fogyasztók, illetve felhasználók körében, ha nem teljesítik a good-will keltette elvárásokat, akkor oda annak kedvező piaci hatása. Ezeket tehát folyamatosan fejleszteni, frissíteni kell, vagy éppen újabbakkal lecserélni a good-will lemorzsolódásának megakadályozása érdekében. Hasonlóan kritikus jelentősége van a good-will fenntartása tekintetében azoknak az eszközöknek és módszereknek is, amelyeket a cég piaci munkájában alkalmaz, és amelyeket hasonlóképpen fejlesztéssel lehet folyamatosan az élvonalban tartani. A mindehhez szükséges fejlesztések eszköztárának alapját pedig a cég szellemi vagyona adja – tehát a good-will értéke is csak addig marad fent és gazdagítja a cég immateriális vagyonát, ameddig ezt kellőképpen segíti az innovációs munka, amely viszont szükségképpen a cég szellemi vagyonára támaszkodik. Röviden, a good-will gazdasági értékének a szellemi vagyon adja a tartószerkezetét.

Ugyanez érvényes az árjelzőkre is, amelyek szintűgy gyakorta alkotják az élvonalbeli cégek immateriális vagyonának jelentős hányadát. Az árjelzők, tudjuk, csak azzal képesek javítani a cégek és árucikkuk versenyképességét, hogy olyan asszociációkat idéznek fel a piaci szereplőkben, amelyek révén kedvező tapasztalatokkal és/vagy véleményekkel kapcsolják össze azokat, azaz kedvező értéktételeket alakítanak ki maguknak a termékről. Az árjelzőknek ez a képessége azonban rendkívül sérülékeny: ha a piaci szereplő kedvezőtlen tapasztalatokat szerez, vagy számára megbízható forrásból ilyenekről hall, hamar elveszti a

bizalmát. Nagyon jó marketingtevékenység olykor bizonyos mértékig ezt ellensúlyozhatja, ám inkább csak átmenetileg. Az árujelző vonzerejét és vele az értékét csakis a cég és árucikkei folyamatosan jó teljesítménye tarthatja fent, amit viszont ismét csak az innovációs munka és az annak alapját adó szellemi vagyon biztosíthat.

Aki innovációs fejlesztési eredményt vagy bármi más szellemi alkotást hasznosít, vagy akárcsak arra komoly előkészületeket tesz anélkül, hogy előtte tisztázná, nincs-e azon valaki másnak érvényes tulajdonjoga, az épp olyan ostobaságot követ el, mint aki olajat fúr egy földdarabon, amelyről nem tudja, hogy kié. Ezzel tisztában kell lennie mindenkinek, aki gazdasági műveletek szándékával piacra lép – amint azzal is, hogy ha megfelelő engedélyek nélkül használja fel más szellemi tulajdonát, ezzel akkor is jogsértést követ el, ha nem volt tudomása arról, hogy a kérdéses vagyonelem valaki másé. A szellemi tulajdon szent és sértethetetlen – elvben. A gyakorlatban különböző elemeit a modern jogintézmények igen finoman kimunkált, nemzetközileg összehangolt, módszeresen fejlesztett rendszere védi. Ezeket két tényező ruhazza fel forgalomképességgel és gazdasági/piaci értékkel. Mindenekelőtt az, ha a hasznosításuk gazdasági többleteredmény eléréséhez segíthet – pl. versenyképesség-javuláshoz vagy extraprofithoz –, továbbá a hasznosítási jogokban élvezett birtokosi pozíció, amelyet az említett jogintézmények biztosítanak a jogosultnak. Ebből több meghatározó jelentőségű tény is következik. Közülük az alábbiakat emeljük itt ki:

1. Az oltalomnak csak akkor van gazdasági jelentősége, ha a tárgya maga jól hasznosítható – különben az utóbbi úgysem kell senkinek. 2. A gyakorlatban az oltalom a jogosultnak többnyire csak annyit ér, amennyit szükség esetén ténylegesen is érvényesíteni tud belőle. Ebben pedig döntő szerepet játszhatnak a jogosult és a jogsértő közötti erőviszonyok. 3. Az etikus viselkedés iránti minden tisztelet ellenére is számolni kell azzal, hogy a gazdasági élet tényleges gyakorlatában nemritkán költség-haszon elemzés kérdése annak eldöntése, vajon érdemesebb jogszerű ügylet révén megszerezni bizonyos szellemivagyon-elem hasznosítási jogát, vagy inkább az oltalom megkerülésével, esetleg annak megsértésével. Hangsúlyos kiemelés érdemel ugyanakkor, hogy a megkerülés/bitórlás költségeibe azt is feltétlenül bele kell számítani, hogy milyen erkölcsi veszteséget, good-will-romlást okozhat a cégnek, ha kitudódik ez a cselekedete. 4. Az oltalom eszközei is csak azt szolgálják, aki nagyon jól ismeri e szakterületet. E tudással viszont szintűgy segítenek abban is, hogy megtaláljuk a rést, a gyenge pontokat másnak a maga szellemi tulajdonát őrző bástyáin. Klasszikus módszerek erre az oltalom megkerülése, s szintűgy annak jogi úton történő megtámadása. És az ártárgyalásokon is sokat segíthet, ha meggyőzően ki tudjuk mutatni szellemi vagyonunk oltalmának erejét, vagy éppen, vevőként, a megvásárolni szándékozott oltalmának a gyengeségeit.

A szakmai tartalmában és fizikai valójában egyaránt súlyos kötet – 864 szakszöveggel, táblázatokkal, grafikonokkal és helyenként képletekkel sűrűn teleírt oldal, a tárgymutató is 36 oldalt tesz ki – négy részre oszlik. Ezek tárgya: Értékelés; A licencügyletekben alkalmazott árazás; A bitórlás okozta károk számítása; technikai segédleteket tartalmazó Függelék.

I. Értékelés

Ez rész a kötet bő harmadát teszi ki. A könyv értelmezése szerint ez lényegében annak az összegző eladási árnak a megállapítását jelenti, amelyért az eladó átengedi a teljes tulajdonjogot.

„A lehetetlent azonnal elvégezzük, a csodákra valamelyest várni kell.” Az immateriális és a szellemi vagyon elemeinek értékét lehetetlen olyan egzakt módon megállapítani, ahogy az áruvilág hagyományos cikkeiét. Értéküket éppen az adja, hogy egyediek, ezért viszont reájuk gyakorlatilag nem értelmezhető a klasszikus értéktörvény. A legsokkolóbb bizonyítékkal erre a technológiaalapú cégek tőzsdei árában 2000 körül végbement óriási felívelés, majd összeomlás szolgált, amelyet internetbuborékként, valamint nyolcezer milliárd dollárba került befektetési tanulsgként is emlegetnek. Bizonyos becslések szerint nagyjából ekkora tőzsdei érték vált köddé nem egész egy év alatt, ennyivel csökkent az új információs, valamint a biotechnológiákban rejlő lehetőségek kiaknázását célzó cégek tőzsdei értéke a nagy felívelést követő zuhanásban. A piac előbb hatalmas mértékben felértékelte ezeknek a cégeknek a pénzbeli értékét – lényegében azok szellemi vagyonának várható, illetve kifejleszthető gazdasági potenciálját –, majd pánikszerűen elmenekült a saját korábbi értékítéletétől. Mindennek az értékelést illető tanulsgát legfőképpen az adja, hogy mindeközben a piacra nem érkezett olyan új információ, amely megalapozta volna a szóban forgó cégekre, azok szellemi vagyonára vonatkozó értékítélet radikális megváltoztatását.

Tény, hogy a szellemi vagyon tényleges pénzbeli értékét a hasznosításával elérhető hozam alapozza meg, annak várható nagysága azonban csak a jövőre vonatkozó becslésekkel közelíthető meg, azok minden bizonytalanságával. Meghatározó jelentőségű, hogy tényleges elemeinek általában igen gyors az erkölcsi avulása, tehát áruba bocsátásuknál a birtokosuk nem követheti hosszabban azt a stratégiát, hogy kivárja, amíg számára igazán megfelelő ajánlatot kap. Aki pedig végigharcolt nagyobb csatákat a tárgyalóasztalnál, az tudja, milyen nagy szerepe van az ár alakulásában annak, hogy melyik félnek van nagyobb szüksége a megállapodásra. Mindezek nehezítik a megbízható értékelést. A szellemi vagyon gazdasági szerepe és jelentősége azonban megkerülhetlenné teszi, hogy azt értékelni kell mind a gazdálkodás, mind pedig a vele végzett üzleti ügyletek céljával. Erre sok módszer született, születik és születni fog, tökéletes azonban soha. Sokukból, s még inkább a velük kapcsolatos tudásból kell esetenként kialakítani az optimálisnak ígérkező közelítést.

A szerzők maguk is kiemelik, hogy a szellemivagyon-elemek a gazdálkodás egyéb eszközeivel összekapcsolt felhasználásuk révén válnak az értéktermelés forrásává. Ezt követi az első rész felépítése is. Fejezetei közül az alábbiakat emeljük ki: Az immateriális vagyon és a szellemi vagyon definiálása / A védjegy (mint a szellemi vagyon része) definiálása / Az immateriális vagyon és a vállalat / Számviteli kérdések – és itt emeljük ki, hogy a mérvadó adminisztratív szabályozás tekintetében a kötet az USA szabályaira és előírásaira támaszkodik / Adózási kérdések / Értékelési elvek és technikák / Költségalapú megközelítés / Piaci megközelítés / Hozamalapú megközelítés – az elérhető gazdasági előny számszerűsítése /

Hozamalapú megközelítés – a majdani gazdasági előny időbeli jelentkezésének és alakulásának vizsgálata (nettó jelenérték becsléshez) / Amikor az elmélet találkozik a gyakorlattal / Különleges értékelési helyzetek / A fejlesztés korai szakaszában lévő technológia értékelése – ez itt elsősorban az olyan technológiákat jelenti, amelyek kereskedelmi szintű hasznosítása még nem kezdődött meg, vagy amelyek még a laboratóriumi szakaszban, esetleg annál is korábban vannak.

II. Licencügyletek

Itt a szerzők azokhoz az ügylettípusokhoz tartozó értékelési elveket, megfontolásokat és módszereket sorakoztatják fel, amelyeknél az átvevő folyamatos licencdíjat fizet, illetve ahol a szóban forgó szellemivagyon-elemeket közös vállalkozásba viszik be vagyoni hozzájárulásként. Tudjuk, hogy a technológiatranszfer üzleti gyakorlatában ezek a konstrukciók a leginkább kedveltek. A folyamatos licencdíj fizetésére támaszkodók lényegében olyan fizetési kötelezettséget rónak a vevőre, amelynek nagysága arányos az általa végzett hasznosítás valamely gazdasági mutatójával (más kérdés, hogy ehhez csatlakozhatnak további fizetési kötelezettségek is, például olyan évenkénti licencdíjé, amelyet akkor is meg kell fizetni, ha a volumenarányos licencdíj nagysága azt nem érne el). Számára ez annyiban mindenképpen kedvezőbb az egyösszegű vételár ellenében történő megvásárlásnál, hogy az utóbbival, a vételár megfizetésével többé-kevésbé jelentős anyagi kockázatot vállal. Ez a kockázat abban áll, hogy megveszi a kérdéses vagyonelemeket, majd utóbb mégsem tudja azok hasznosításával elérni az attól várt eredményt, a vételárukat azonban már előre kifizette, s azon a hasznosítás kudarca utóbb nem módosít. A közös vállalkozásba történő bevitel pedig az olyan nagy(obb) vállalatok kedvelt eszköze, amelyek ezt használják fel terjeszkedésre, és/vagy amelyek nem akarják a technológiáikat egészen kiengedni ellenőrzésük alól.

A fejezetekből: Bevezetés a hasznosítási stratégiákhoz / A szellemi vagyon hozzájárulásai a gazdasági eredményhez / Globális hasznosítási potenciál / A hasznosítás kockázatai / A 25%-szabály alkalmazása a szellemi vagyon értékelésében / A licencadás gazdaságtana és a licencdíj mértékei / Példa a licencdíj mértékének meghatározására / A korai fejlettségi szakaszban lévő szellemi vagyonhoz kapcsolódó ügyletek / Védjegylicencadás / Licencadási tárgyalások és megállapodások / Interneteszközökre vonatkozó licencügyletek / Licencadási stratégiák más megközelítésben / Közös vállalkozás / Egyetemi technológiatranszfer / Licencmegállapodások monitoringja.

III. Bitorlás okozta károk

Valójában az ilyen károk felbecsülése is sajátos értékelési megközelítést jelent. Azt vizsgálja, hogy milyen veszteséget okozott a károsultnak a bitorlás. Erre meg lehet állapítani valamilyen abszolút mértéket (összeget), illetve számolható folyamatos licencdíjként, és annak alapján képzett átalányösszegeként is. Ez a rész a bitorlás okozta károk felmérésének olyan módózatait mutatja be, amelyeket az eljáró bíróságok is elismertek – ami egyúttal azt is je-

lenti, hogy az itt következők az USA jogi és bírósági gyakorlatához illeszkednek. A szerzők kiemelik, hogy a károk meghatározására vonatkozó jogi alapok és módszerek egymástól eltérőek attól függően, hogy bitorlás tárgya szabadalom, védjegy, üzleti titok vagy szerzői jog alá tartozik, művük pedig igyekszik ezeknek megfelelően bemutatni az alkalmas módszereket.

A fejezetekből: Elveszített haszonszámítások / Analitikus megközelítés / Diszkontált cash-flow megközelítés / A piaci ügyletek alapján származtatott licencdíjmértékek / Védjegykárok / Károk becslése mezőgazdasági-biotechnológia alapú termékek esetében / A bíróság által megítélt licencdíj mértékek áttekintése szabadalombitorlási ügyekben 1990–2001 / Üzleti titok megsértésével keletkezett károk.

Dr. Osman Péter

1000 automobil – történelem, klasszikusok, technika. A leghíresebb oldtimerek 1866 és 1975 között. Alexandra Kiadó, 2006; ISBN 963 369 934 7

Képes autólegendárium 1000 tételben. Apró túlzással a XX. század tükröződése 1000 autó képében.

Az autó egyike azoknak az innovációknak, amelyek a legnagyobb hatással voltak a múlt század társadalmi és gazdasági világának kialakulására és annak egész fejlődésére. Ez több érdekes és tanulságos olvasatát is adja ennek az elegáns kötetnek. Mindenekelőtt természetesen technikátörténet, azon belül a személyautók fejlesztésének története, amelyet itt azok 1000 leghíresebb és/vagy legfontosabb típusának bemutatásán követhetünk végig a kezdetektől 1975-ig. A személyautó azonban többfunkciós jószág. Egyrészt használati eszköz, s még ebben is több célra alkalmazzák: szolgálhat személyes közlekedési eszközként és úgyszintén a legkülönbélebb gazdasági tevékenységekhez személy- és teherszállító eszközként is. A rangosabb típusoknak emellett fontos funkciója, hogy presztizshordozóként emeljék tulajdonosuk, illetve használójuk társadalmi állását, másrészt olykor súlyos társadalompolitikai tartalma volt a népautók gyártásának. Autót iparszerűen gyártani azonban komoly beruházást igényel, és csak akkor kifizetődő, ha elegendően nagy fizetőképes kereslettel találkozunk. Az autóipar helyzetét, fejlődését ezért jelentős mértékben meghatározzák a gazdasági viszonyok, s ez igen tanulságos gazdaságtörténeti vonatkozása e kötetnek. Igen jellemző, hogy ha azt nézzük, valójában Amerika csinálta-e meg az autót, vagy inkább az autó Amerikát, rájövünk, hogy mindkettő igaz, és hogy azóta az autó már a szegény országokat is mind jobban átformálja. Ugyan nem azok, amelyeket itt látunk, hanem amelyek ezek leszármazottaiként jöttek létre.

Tudjuk azt is, hogy gazdasági környezetben az innováció legerősebb hajtóereje a verseny. A modern mikroelektronikai termékek megjelenéséig valószínűleg az autóipar volt az az

ágazat, amelyben ez a leginkább megmutatkozott. Igen jellemző, hogy e kötet első, a kezdeteket bemutató fejezetének címe máris „Konkurenciaharc az autógyártásban”, s ahogy az 1886 és 1975 közötti időszakot itt végigkövetjük, láthatjuk, milyen erőteljes volt mindig is a termékváltás és mögötte pedig a verseny nyomása ebben az ágazatban.

A bevezetés rögtön egy jelentős meglepetéssel szolgál: elmondja, hogy már a kezdetektől voltak kísérletek gázüzemű motorok kifejlesztésére, és elsőként a svájci Isaac de Rivas készített elektromos gyújtású, tartós üzemű gázmotort. Nem említi, ám ha utánanézzünk, kiderül, hogy ez hidrogénüzemű motor volt. Az pedig már a XIX. sz. közepétől formálódó modern világunkat jellemzi, hogy a valóban életképes autót Európában fejlesztették ki, az autógyártás viszont elsőként az Egyesült Államokban fejlődött életképes iparrá. S hogy mivé lett, azt jól jellemzi, hogy mára a fejlett világ szinte minden nagyobb településén létkérdéssé vált, hogyan osztozzanak meg az autók (jó: az autósok) és az emberek az élettéren.

Közben pedig csodálatos autók születtek: a mind magasabbra törő műszaki és ergonómiai fejlesztés, valamint a formatervezés mesterművei. Nem hagyható említés nélkül, hogy mindezek mögött szinte kezdettől erőteljes hajtóerő volt az autógyártók törekvése az értékesítési lehetőségek megszerzésére: olyan autókat akartak előállítani, amelyek magukra vonják a fizetőképes keresletet, sőt különféle jellemzőikkel – és az azokat kiemelő marketingmunkával – arra is ösztönzik az autósokat, hogy ezeket akarják megszerezni meglévő járműveik helyett. És hasonló indíttatásból megjelentek a kisebb pénzüeknek tömeges értékesítésre szánt típusok is, a különféle népautók, és az egyéb, „nem csodállak, ámde szeretlek (mert erre telik)” alsó-középkategóriás jószágok, amelyek szintúgy markáns részét adják az autók fejlődéstörténetének.

Az autógyártás és az autózás a XX. sz. emberének ma is felfelé ívelő nagy kalandja. 1000 kiemelkedő típus tömör, de sokatmondó ismertetése, néhány adata és fényképe segít itt ezt áttekinteni. A létrejöttükben betöltött szerepük révén valamelyest megismerjük a nagy autógyárakat is.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

COMMUNICATION OF THE EUROPEAN COMMISSION ON THE ENHANCEMENT OF THE PATENT SYSTEM IN EUROPE

Mihály Ficsor

The European Commission published the communication to the European Parliament and the Council entitled Enhancing the patent system in Europe in March 2007. In this study two of the issues discussed in the communication are dealt with. One of them is the strategic debate on centralization v. decentralization (i.e. cooperation within a network) which is a conflict accompanying the development of the European patent system from the earliest start. The other issue is the length of the patent granting process at the European Patent Office and the objectionable quality of patents in some cases which have been the subject of several discussions already.

CERTAIN ISSUES OF THE ACTIVITY OF JUDICIAL EXPERTS IN THE FIELDS OF COPYRIGHT AND NEIGHBOURING RIGHTS AS WELL AS INDUSTRIAL PROPERTY PROTECTION

Dr. Gyöngyi Horváth

There is a legislation process in Hungary as a part of which the legislator is going to make a proposal on the circle of judicial experts available in legal disputes in the field of copyright and neighbouring rights. The change is of current interest because the law regulating expert activity in the course of the enforcement has risen problems which can be solved also by legislation. The article summarizes the models of judicial expert activity in the field of copyright and neighbouring rights.

PROTECTION OF DIGITAL CONTENTS UNDER COPYRIGHT LAW IN AN ONLINE ENVIRONMENT – PART I.

Gergely Spránitz

The aim of the study is to introduce copyright infringements from the aspect of science, sociology, practice and economy in a deductive way. The characterization of software piracy is discussed after the high-tech crime review. Then perpetrators, committal acts, Hungarian references and also side effects are typified.

CONTENTS AND SCOPE OF TRADEMARK PROTECTION – ECJ’S JUDGMENT IN THE OPEL CASE

Dr. Sándor Vida

By an application brought before the Court of Nürnberg-Fürth the Opel Company sought an order to prohibit the use of the OPEL logo (so-called OPEL-Blitz) on toys. The national Court requested preliminary ruling from the ECJ. The Advocate General in his Opinion concluded that the use of a registered sign on toys does not constitute use as a trademark within the meaning of Article 5(1)(a) of the EC Trademark Directive. Though the ECJ in his judgment Nr. C-48/05 ruled on the contrary and said that where a trademark is registered both for motor vehicles and for toys, its unauthorised use on models of vehicles constitute a use that the proprietor of the mark is entitled to prevent.

SOMMAIRE

<i>Dr. Mihály Ficsor</i>	Communiqué de l'Union Européenne sur le développement du système européen des brevets	5
<i>Dr. Gyöngyi Horváth</i>	Certaines questions de l'activité des experts judiciaires sur le terrain des droits d'auteur, des droits voisins et de la propriété industrielle	15
<i>Gergely Spráncz</i>	La protection des contenus numériques sous la loi du droit d'auteur dans l'environnement online – Ière partie	30
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Le contenu et l'étendue de la protection des marques – décision de la Cour Européenne	48
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	60
Avis d'expert choisis du Corps des Experts en Droits d'Auteur		78
	Nouvelles, événements	
<i>Dr. Mihály Ficsor</i>	Nouvelle régulation du statut juridique de l'Office hongrois des brevets	102
	Revue des livres et périodiques	115
	Summaries	129

INHALT

<i>Dr. Mihály Ficsor</i>	Mitteilung der Europäischen Kommission über die Weiterentwicklung des europäischen Patentsystems	5
<i>Dr. Gyöngyi Horváth</i>	Einige Fragen der Sachverständigentätigkeit auf dem Gebiet der Urheber- und Nachbarrechte, sowie des Schutzes des geistigen Eigentums	15
<i>Gergely Spránitz</i>	Urheberrechtsschutz der digitalen Inhalte in online Umgebung – Teil I.	30
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Umfang und Rechte aus dem Markenschutz – Urteil des Europäischen Gerichtshofes in der Sache OPEL	48
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	60
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		78
	Nachrichten, Ereignisse	
<i>Dr. Mihály Ficsor</i>	Neuregelung der Rechtsstellung des Ungarischen Patentamtes	102
	Übersicht von Büchern und Zeitschriften	115
	Summaries	129

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, az Európai jogi figyelő, a Technikatörténet vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetlegesen két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat mágneslemezen vagy e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10-15 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Magyar Szabadalmi Hivatal, 1370 Budapest 5, Pf. 552, Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hpo.hu, anna.manyoki@hpo.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

2. (112.) évfolyam, 3. szám

Megjelent: 2007. június

Felelős kiadó:

dr. Bendzsel Miklós

Felelős szerkesztő:

Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:

Plette Péter

Szerkesztőségvezető:

Dürr János

Szerkesztőség:

Magyar Szabadalmi Hivatal

1054 Budapest, Garibaldi u. 2., Telefon: 474 5554

Levélcím: Pf. 552, 1370, e-mail: iszjsz@hpo.hu

www.mszh.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,

1008 Budapest, Orczy tér 1.

Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440.

További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon.

Egyes szám ára: 1150 Ft

Egy évre: 6900 Ft

MSZH – Nyomda – 2007.017/3

Felelős vezető:

Dürr János

Tel.: 474 5953

HU ISSN

1587–5563

Szerkesztőbizottság:

dr. Bendzsel Miklós elnök

Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,

dr. Kiss Zoltán, Kürtös József, Posteinerné Toldi Márta,

dr. Tószegi Zsuzsanna, Ujvári János